

SIRKKA LIISA PETERI

”Eteenpäin vie elämisen taito”

Lappilaisen kyläyhteisön
oppimisen voimavaroja etsimässä

SIRKKA LIISA PETERI

”Eteenpäin vie elämisen taito”

Lappilaisen kyläyhteisön oppimisen voimavaroja etsimässä

Akateeminen väitöskirja,
joka Lapin yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan suostumuksella
esitetään julkisesti tarkastettavaksi Lapin yliopiston Kaarina -salissa
syyskuun 3. päivänä 2021 klo 12

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Rovaniemi 2021

Lapin yliopisto
Kasvatustieteiden tiedekunta

Väitöskirjan ohjaaja:

professori (emerita) Kaarina Määttä

Väitöskirjan esitarkastajat:

professori (emerita) Pirjo Siiskonen
dosentti Helka Urponen

Vastaväittäjä:

professori (emerita) Pirjo Siiskonen

Taitto, kansi ja kuviot: Pasi Nuutinen

Acta electronica Universitatis Lapponiensis 313
ISBN 978-952-337-267-2
ISSN 1796-6310

elektronisen väitöskirjan pysyvä osoite:
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-337-267-2>

Tiivistelmä

Peteri Sirkka Liisa

”Eteenpäin vie elämisen taito”

Lappilaisen kyläyhteisön oppimisen voimavaroja etsimässä

Rovaniemi: Lapin yliopisto 2021

ISBN 978-952-337-267-2

ISSN 1796-6310

Suomen maaseudun poliittista asemaa vahvistettiin vuonna 1992. Perustettiin maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä YTR sekä työ- ja teemaryhmiä. Mukana olivat Kuntaliitto, yliopistot, tutkimuslaitokset ja valtakunnallinen kylätoimintaliike. Paikallinen kylätoiminta aktivoitui. Raja julkisen sektorin ja kansalaisyhteiskunnan välillä oli kuitenkin epämääräinen. Tässä tilanteessa pohdin, mikä on kylä, mikä on sen asema valtionhallinnon ja paikallisen kunnallishallinnon välimaastossa itsenäisenä kylänä ja mitkä ovat kylätoiminnan mahdollisuudet. Tutustuin kylätoimintaan valtakunnallisesti ja erityisesti Lapissa. Kiinnostuin yhteisön mahdollisuuksista parantaa toimintatapojaan julkituomalla hiljaisia voimavaroja ja oppimalla uusia käytäntöjä. Samaan aikaan käynnistyi Lapin yliopistossa kansainvälinen hanke, jonka tavoitteena oli kehittää Euroopan marginaalisten alueiden toimintamahdollisuuksia kyliä kehittämällä. Kylissä toteutettiin kehittämishanke *Oppivat kylät* ajanjaksolla 1.10.1999–30.9.2002. Lappilaiset kylät saivat ilmoittautua mukaan, ja niistä valittiin mukaan kuusi toimintaympäristöltään erilaista kylää. Sain luvan toteuttaa tutkimusprosessini näissä kylissä. Hankkeen aikana kylissä etsittiin omia juuria, kehitettiin paikallisia resursseja ja korostettiin lappilaista kulttuuria. Tuotteiden ja palveluiden laatua parantamalla ja osuuskuntayrittäjyyttä oppimalla luotiin kylille uutta elinvoimaa. Opeteltiin kyläkohtaisten www-sivujen laatimista. Tämä mahdollisti uusien kyläverkostojen luomisen kotimaisten ja ulkomaisten toimijoiden kanssa.

Tutkimuksen teoriataustassa tarkastelen kylän asemaa maaseutupolitiikas-

sa, hiljaista tietoa ja tietämistä kyläyhteisön toiminnan ja oppimisen voimavarana, vapaaehtoistoimintaa oppimisen näkökulmasta sekä transformatiivisen ja emansipatorisen oppimisen ja sosiokulttuurisen innostamisen mahdollisuuksia.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata kyläyhteisön oppimisen mahdollistajia. Tarkastelun kohteena ovat oppimisen edellytykset ja esteet kyläläisten kertomana. Tutkimuksessa kuvaan myös kyläyhteisön hiljaisen tiedon ja tietämisen suhdetta oppimiseen. Tutkimusaineiston keräsin kuudesta toimintaympäristöltään ja sisäiseltä rakenteeltaan erilaisesta lappilaisesta kyläyhteisöstä vuosina 1999–2002. Keräsin aineistoa Oppivat kylät -hankkeen aloitustilaisuuksista eli kyläkierröksiltä avoimella lähtötason kyselylomakkeella ja loppukyselyn konstruoidulla kyselylomakkeella. Lisätietoja sain kylien vastuuhenkilöiltä ja hankkeen lappilaisilta ja kansainvälisiltä vastuuhenkilöiltä. Kyläkierröksille osallistui eri kylistä yhteensä 155 henkilöä. Alkukyselyyn vastasi 57 ja loppukyselyyn 78 kyläläistä.

Analysoin tutkimusaineiston kvalitatiivisella sisällönanalyysillä ja kehittävällä teema-analyysillä. Loppukyselyn analysoin soveltuvin osin myös kvantitatiivisesti. Tutkimusote oli monimenetelmäinen.

Kyläyhteisön toimintaan ja oppimiseen vaikuttavien ilmiöiden etsiminen osoittautui monimutkaiseksi. Tärkeänä pidettiin verkostoitumista eri kylien kesken ja yli kuntarajojen. Kyliin kohdistuvat omaehtoiset kehittämistoimenpiteet sekä rahoituksen hankkiminen koettiin erilaisten EU:n ja valtionhallinnon muuttuvien ohjeiden takia työlääksi.

Tutkimuksessa tunnistettiin kyläyhteisöjen hiljaisen tiedon ja tietämisen eli implisiittisen tiedon keskeisiä alueita, joiden sisältöjä vähitellen reflektoidulla saataisiin transformatiivista toimintaa alkamaan. Transformatiivisen oppimisen mahdollistajiksi analysoituivat yhteistyökyky, väestörakenteen ja elinkeinorakenteen monipuolisuus sekä kokemus- ja perimätiedon hyödyntäminen.

Johtopäätöksinä voin todeta, että kylätoiminnan hallinnollisessa asemassa on edelleen epäselvyyttä, joka heijastuu negatiivisena kyläläisten yhteistyöaktiivisuuteen ja -mahdollisuuksiin. Emansipatorinen, reflektiivinen ja itse-

ohjautuva oppiminen mahdollistaa kylätoiminnan uudistumisen. Hiljaisten kokemusten ja osaamisen saaminen eksplisiittiseksi jaettavaan muotoon johtaa vähitellen toimintatapojen muutokseen, transformatiiviseen oppimiseen. Muutoksen ytimenä on yhteistyötaitojen kehittäminen ja ristiriitojen poistaminen. Kylätoiminnan asema kuntakumppanuuksissa vahvistuu, ja kyläyhteisön toimiminen uussisäsyntyisesti, neoendogeenisesti, mahdollistuu.

Avainsanat: harvaan asuttu maaseutu, kylätoiminta, hiljainen tieto ja tietäminen, transformatiivinen oppiminen, transformatiivinen toiminta, kvalitatiivinen sisällönanalyysi, monimenetelmäinen tutkimusote.

Abstract

Peteri Sirkka Liisa

”The Art of Living Takes Us Forward”

Tracing Resources for Learning in a Lapland-based Village Community

Rovaniemi: University of Lapland 2021

ISBN 978-952-337-267-2

ISSN 1796-6310

The political position of Finnish rural areas was strengthened in 1992. The Rural Policy Committee (maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä, YTR) and various working and theme groups were founded. Among the agents involved were the Association of Finnish Municipalities; universities; research institutes; and the national village action movement. Local village action was sparked. However, the boundary between the public sector and civil society remained blurred. In this context, I reflect on the concept of village and the position of the village as an independent actor between central government and local municipal administration, and examine the possibilities of village action. I familiarised myself with village action, both nationwide and particularly in Lapland. My particular interest was in the potential of the community to develop its ways of acting through making implicit resources explicit and by learning new practices.

At the same time, the University of Lapland launched an international project the objective of which was to develop the opportunities of the marginal areas of Europe through development of villages. A development project entitled *Oppivat kylät (Learning villages)* was implemented in selected villages between 1 October 1999 and 30 September 2002. Villages of Lapland received a call for participation in the study, and of those interested in participating, six villages with different operational environments were selected. I was granted permission to conduct my study in the participating villages. During the project, the village inhabitants sought their roots, developed local

resources, and focused particularly on the culture of Lapland. The vitality of the villages was enhanced through improving the quality of products and services and through learning cooperative entrepreneurship. The village inhabitants learned to create websites for their villages, which enabled establishing village networks both in Finland and internationally.

In the theoretical part of my study, I examine the role of the village in rural policy, implicit knowledge and knowing as a resource for learning and action in a village community, volunteering from the perspective of learning, as well as the potential of transformative and emancipatory learning and sociocultural animation.

The purpose of the research is to describe the factors enabling learning in a village community. I examine the prerequisites for and obstacles to learning as experienced by the village inhabitants. In the study, I also describe the relationship between learning and the implicit knowledge and knowing of the village community. The data were collected between 1999 and 2002 from six (6) villages of Lapland that are different in terms of their operational environment and internal structure. The data were collected during village meetings – referred to as ‘village tours’ (*kyläkierrros*) – which were events organised during the initial stages of the “Oppivat kylät” (“Learning Villages”) project with the objective of gathering village inhabitants’ ideas for village development. An open-ended questionnaire was used in the initial stages of the project, and a structured questionnaire was used at the end of the project. Additional information was provided by the contact persons of the villages and the Lapland-based and international contact persons of the project. A total of 155 persons from different villages participated in the village tours. The initial survey yielded 57 responses and the survey at the end of the project 78 responses.

The data were analysed using qualitative content analysis and thematic analysis. The data of the survey conducted at the end of the project were also analysed quantitatively where applicable. A multi-method research approach was employed.

Identifying the factors that have an impact on learning turned out to be a

complex task. Networking between villages and beyond municipality borders was perceived as important. Voluntary village development work and securing funding were perceived as laborious due to the changing nature of the state government and EU guidelines.

The study identified central aspects of implicit knowledge and knowing which, when reflected on, may spark transformative action. In the analysis, ability to cooperate, diversity of population structure and structure of trade and industry, as well as use of experiential and traditional knowledge emerged as enablers of transformative learning.

In conclusion it may be stated that there continues to be lack of clarity about the administrative status of village action, which is reflected negatively in both the village inhabitants' activeness to collaborate and their possibilities to do so. Emancipatory, reflective and self-regulated learning enables rethinking village action. Putting implicit experience and competence in explicit and shareable form gradually leads to a change in the established patterns of acting – transformative learning. Developing the ability to cooperate and removing contradictions are at the core of change. The status of village action in the context of partnerships between municipalities is strengthened and neo-endogenous village action is enabled.

Keywords: sparsely populated rural area; village action; implicit knowledge and knowing; transformative learning; transformative action; qualitative content analysis; multi-method research approach.

Sisältö

JOHDANTO.....	15
1.1 Kyläyhteisön asema maaseudun kehittämisessä.....	15
1.2 Aiheen valinnan perusteluita.....	25
1.3 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset.....	29
2 TEOREETTINEN TAUSTA.....	31
2.1 Tutkimuksia kylätoiminnasta.....	31
2.2 Hiljainen tieto kyläyhteisön toiminnan lujittajana	35
2.2.1 Hiljaisen tiedon rakentuminen	35
2.2.2 Henkilökohtainen hiljainen tieto	41
2.2.3 Yhteisöllinen hiljainen tieto	45
2.3 Oppiminen kyläyhteisön toimintakulttuurissa.....	49
2.3.1 Yhteisön oppimisen lähtökohdat.....	49
2.3.2 Oppiminen vapaaehtoistoiminnassa.....	53
2.3.3 Yhteisön transformatiivinen oppiminen	56
2.4 Teoreettisen osuuden yhteenveto.....	65
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	68
3.1 Tutkimuksen filosofiset ja metodologiset lähtökohdat	68
3.2 Tutkimuskohteeseen liittyvä esiyymmärrys.....	72
3.3 Tutkimusmenetelmälliset valinnat	73
3.4 Tutkimusaineisto.....	74
3.4.1 Tutkimukseen osallistuneet kylät	74
3.4.2 Tutkimusaineiston hankinta.....	76
3.5 Aineiston analyysi.....	79
3.5.1 Johdatus analyysiin	79
3.5.2 Kyläkierrokset ja alkukysely	81
3.5.3 Loppukysely.....	84
3.6 Yhteenveto tutkimusprosessin vaiheista.....	86
3.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	87

4 TULOKSET	93
4.1 Hiljainen tieto oppimista suuntaamassa.....	93
4.2 Oppimisen esteitä ja edellytyksiä tutkimusprosessin alussa.....	95
4.2.1 Väestörakenne.....	95
4.2.2 Elinkeino- ja palvelurakenne.....	97
4.2.3 Kokemus- ja perinnetieto.....	98
4.2.4 Sisäiset ristiriidat.....	101
4.2.5 Sosiaaliset taidot.....	105
4.2.6 Yhteistyökyky.....	108
4.2.7 Yhteenveto.....	111
4.3 Voimavaroja oppimiseen tutkimusprosessin aikana.....	117
4.3.1 Voimavarojen tunnistaminen.....	118
4.3.2 Yhteistyöllä eteenpäin.....	122
4.3.3 Toimintatapojen muutoksia.....	129
4.3.4 Yhteenveto.....	132
4.4 Hiljaisen tiedon yhteys oppimiseen.....	135
4.4.1 Hiljaisen tiedon ja tietämisen alueet.....	135
4.4.2 Hiljainen tieto uudistavan oppimisen käynnistäjänä.....	141
5 POHDINTAA.....	145
5.1 Kyläkäsitys muutoksessa.....	145
5.2 Oppimisen esteistä voimavaroja.....	149
5.3 Kyläyhteisöstä oppimisyhteisö.....	156
5.4 Aikaikkuna menneestä tulevaan.....	159
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ETSIMINEN JATKUU.....	162
LÄHTEET.....	165
LIITTEET.....	176

Kuviot

Kuvio 1	Maaseutua kehittävät politiikat ja niiden suhde Toimintamalli 1990-luvun lopulta.....	18
Kuvio 2	Suomen maaseutupolitiikan järjestelmä	20
Kuvio 3	Kyläyhteisöjen toimintaympäristö Uusitaloa (2009) ja eri vuosien maaseutupoliittisia ohjelmia mukaillen	22
Kuvio 4	Tiedon jäävuorimetaforamalli.....	37
Kuvio 5	SECI-malli (Socialization-Externalization-Combination-Internalization) tiedon luomisen spiraalista	38
Kuvio 6	Toiminnan jäävuorimetaforan rakenne	61
Kuvio 7	Transformatiivisen oppimisen vaiheita	64
Kuvio 8	Tutkimuksen kuusi kylää kartalla.....	75
Kuvio 9	Ristiriitoja aiheuttaneita ominaisuuksia	104
Kuvio 10	Oppimista estävät sisäiset ristiriidat, väestö-, elinkeino- ja palvelurakenne tutkimushetkellä ja tulevaisuudessa.....	115
Kuvio 11	Sisäisten yhteistyövalmiuksien, monipuolisen väestö- ja elinkeinorakenteen tilanne ja tulevaisuuden toive.....	116
Kuvio 12	Henkilökohtainen uusien asioiden oppiminen loppukyselyn vastauksissa prosentteina	118
Kuvio 13	Uusien ideoiden esille- ja käyttöönotto prosentteina kyläläisten kertomana.....	120
Kuvio 14	Kyliä sisäinen ja ulkoinen yhteistyö kyläläisten kertomana prosentteina.....	125
Kuvio 15	Toimintatapojen muutosten toteutuminen kyläläisten kertomana prosentteina.	129
Kuvio 16	Kyläyhteisön hiljaisen tiedon muuntumisen ja kokemusoppimisen vaiheet tutkimusprosessin aikana.....	140
Kuvio 17	Hiljainen tieto ja tietäminen kyläyhteisön uudistavan oppimisen spiraalimaisessa prosessissa	142

Taulukot

Taulukko 1	Hiljaisen tiedon ominaisuuksia eli epiteettejä kuvaavia käsitteitä	39
Taulukko 2	Loppukyselyn vastaajat prosentteina eri kylistä.....	79
Taulukko 3	Alkukyselyn pääteemat, teemat ja alateemat.....	84
Taulukko 4	Loppukyselyn pääteemat, teemat ja alateemat	85
Taulukko 5	Tutkimusprosessin vaiheet.....	86
Taulukko 6	Kyläläisten hiljainen tieto oppimisen suuntaajana	94
Taulukko 7	Kyläläisten innostuneisuuden lisääntyminen tutkimusprosessin aikana.....	121
Taulukko 8	Henkilösuhteiden paraneminen.....	123
Taulukko 9	Kyläläisten arvio toimintatavan paranemisesta	131
Taulukko 10	Tutkimusprosessin aikana hiljaisen tiedon prosesseissa esiintyneitä käsitteitä	136

Liitteet

Liite 1	Alkukysely
Liite 2	Loppukysely
Liite 3	Perustietoja Oppivat kylät -hankkeesta

ESIPUHE

Tutkijapolkuni kasvinjalostajasta dendrologiksi, ympäristötieteilijäksi sekä evaluoinnin asiantuntijaksi ja kouluttajaksi on koko ajan kulkenut maaseudun kulttuurimaisemissa. Kasvi-inventoinnit Pohjoiskalotin alueella ja ympäristöohjelmien laadinnat maaseutukylille antoivat mahdollisuuden aistia erilaisten kylien toimintaympäristöjä. Uteliaisuuteni heräsi. Oppimisen mahdollisuuksista ja esteistä muodostui maaseutututkijan ja kasvatustieteilijän vaiherikas ja välillä kivinenkin polku.

Kiitän lämpimästi emeritaprofessori Kaarina Määttä, että sinulla oli rohkeutta ottaa minut ohjaukseen. Ammattitaidollasi valtavan laajasta aineistosta kuoriutui esille oppimisen ydin. Esitarkastajille emeritaprofessori Pirjo Siiskoselle ja dosentti Helka Urposelle kiitos tarkasta ja kannustavasta lausunnosta ja emeritaprofessori Pirjo Siiskoselle lupautumisesta vastaväittäjäksi. Opponoijat professori Satu Uusiautti ja jatko-opiskelija Tero Nikkarinen, kiitos teiltä saamistani arvokkaista ohjeista. Kiitän Lapin yliopistoa Esko Riepuhan apurahasta väitöskirjan viimeistelyyn.

Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen kansainvälisen Oppivat kylät-hankkeen kanssa tehty sopimus mahdollisti tutkimusprosessini etenemisen. Kiitän luottamuksesta hankkeen kansallisia ja kansainvälisiä johtajia, ohjaus- ja teemaryhmiä sekä ennen kaikkea sinua, organisaattori, osaamispäällikkö Tarja Tammi. Lämmin kiitos kaikille kyläläisille aidosta osallistumisesta.

Kiitokset teille kaikille, joiden kanssa olen keskustellut tutkimuksestani erilaisissa seminaareissa ja konferensseissa – kysyen kärsivällisyyttänne niin Lapin yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa kuin kasvatustieteiden tiedekunnassa ja Arktisessa keskuksessa. Haluan kiittää kaikkia lappilaisen maaseutuverkoston toimijoita myös koulutusorganisaatioissa. Toivon, että viestini näin välittyy teille yhteisesti. Erityiskiitokset kollegoilleni Maurille ja Esalle tuesta kansainvälisessä yhteistyössä sekä Reetalle pohdinnoista ja lepo-

hetkistä mökilläsi.

Tämän pitkän matkan mahdollisti edesmennyt puolisoni Jouni. Tämä tuli valmiiksi, kun oli sen aika. Kiitän tuesta ja kärsivällisyydestä vuosien saatossa teitä, Lauri, Antti, Anni, Jenni ja Sanni. Sannille erityiskiitos teknisestä tuesta ja Jennille rakentavan kriittisistä kommentteista erityisesti hiljaisen tiedon analyysivaiheessa. Iloitaan tästä nyt yhdessä.

Hirvaalla 1.6.2021

Sirkka Liisa Peteri

1 JOHDANTO

Tarkastelen aluksi kyläyhteisön asemaa maaseutupolitiikassa ja maaseudun kehittämisen ja johdattelen näin oman tutkimusaiheeni taustaan ja valintoihin.

1.1 Kyläyhteisön asema maaseudun kehittämisessä

Järjestäytynyt kylätoiminta alkoi Hyyryläisen (1994, 1, 28) mukaan 1970-luvulla. Aktivoitumisen syynä mainitaan maaltamuuton aiheuttamat uhkakuvat kylien palveluiden vähenemisestä. Kyliin ideoitiin oma-aloitteista vapaaehtoistoimintaa perustamalla kylätoimikuntia. Toimintamalli oli samanlainen eri puolilla Suomea. (Uusitalo 2009.) Hautamäen (1996) mukaan hyvin alkanut toiminta pysähtyi ja menetti yhteiskunnallista otettaan. Passiivisuutta lisäsivät ristiriitainen käsitys maaseudun tehtävästä sekä maatalouden ja muiden maaseudulla toimivien elinkeinojen välisistä suhteista. Tiedostettiin, että muutoksesta voidaan selvittää eri tieteiden yhteistyön turvin. (Luostarinen 1992a 6–17, 1992b, Luostarinen ja Olin 1995.) Maaseutuymäristössä ihmisen toiminta näyttöytyi myös osana biologista diversiteettiä.

Kaupungistumisprosessin nopea eteneminen ja alueellisen itsetunnon erilaiset merkitykset jakoivat mielipiteitä. Maaseudun ongelmien tietyt yleispiirteet olivat yhteisiä, keinotkin osittain yhteisiä, mutta yhteinen tavoite puuttui (Kuhmonen 1997, 6). Kettunen (1989) totesi laajassa tutkimushankkeessaan tarvittavan muutoksia hallinnollisiin rakenteisiin. Toiminnallisten linjojen kehittäminen vaati vahvaa panostusta maaseudun ja maaseutukuntien kehittämiseen. Jo aiemmin Oksa (1988a, 47–52) totesi tutkimuksessaan, että hallinto joko edisti maaseudun työllisyyttä ja yritteliäisyyttä tai heikensi kehittämisedellytyksiä. Kylillä sinänsä ei ollut merkittäviä vaikuttamismahdollisuuksia.

Maaseutupolitiikka tunnustettiin 1980-luvulla osaksi valtionhallintoa. Maaseutupolitiikasta tuli osa aluepolitiikkaa. Se kehittyi omaksi alakseen 1980-luvun loppupuolelta lähtien. Maaseudun kehittämishankkeen tuloksena perustettiin maaseutupolitiikan neuvottelukunta. Vuodesta 1995 lähtien toimi myös maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Kansainvälisessä maaseutupoliittisessa tutkimuksessa vahvistui OECD:n maaseutupolitiikan uusi ajattelutapa, jossa korostui alueperusteisuus. (Uusitalo 2009, 17–21.)

Tiedonvälittäjäksi perustettiin maaseutututkijoiden Maaseudun uusi aika -lehti vuonna 1992. Monialaisen Maaseudun suunnittelu -seuran, joka toimi vuosina 1972–1992, tarkoituksena oli luoda uudenlainen lähestymistapa maaseutukysymyksiin. Seurassa yhdistyi maaseudun arvostus, suunnittelu-usko ja luottamus valtioon yhteiskunnan kehityksen ohjaajana. Seuran toiminta alkoi hiipua tultaessa 1990-luvulle. Maaseutututkijoiden ja maaseutupolitiikan rakentajien yhteistyö kiinteytyi ja perustettiin erilaisia maaseudun tutkimuslaitoksia. Tutkijat osallistuivat esimerkiksi maaseutuohjelmien valmisteluun. (Uusitalo 2009, 17–21.)

Kyläyhteisö on Uusitalon (2009) mukaan edelleen maaseudun toiminnallinen alueyksikkö. Valkama, Salonen & Suikio (2013, 19) toteavat, että kyläyhteisön sisäinen rakenne koostuu alueellisista, sosiaalisista, taloudellisista ja oikeudellisista suhteista. Maaseutua ja sen kyläalueita onkin määritelty monin eri tavoin ja monien hallinnon tasojen toimesta.

Granberg ja Csite (2003, 7–20) painottavat maaseutupolitiikan kehittämisessä kylätoimintaa ja verkostoitumista. He jakoivat maaseudun kaupunkien läheiseksi alueeksi, ydinmaaseudeksi ja syrjäiseksi eli perifeeriseksi maaseudeksi. Jaottelussa painotettiin kyliä ja ympäröivän kansalaisyhteiskunnan erilaisten toimintojen merkitystä. Kehittämisen päävastuu näin määritellyillä alueilla jäi kunnille. Kylätoiminnan epävirallisuus niin kunta- kuin aluehallintotasolla on ollut jonkinlainen perustamisen ehto, sillä kunnat ovat vieras-

taneet aktiivisen kylätoiminnan hajottavaa vaikutusta. Maaseutupolitiikka ko-rostaakin kyliä, joita ei perinteisessä kunnallispolitiikassa painoteta. (Uusitalo 2003, 49–57.)

Maaseudulle kaivattiin keinoja lisätä sosiaalista pääomaa ja erilaista tukea, jotta kyläläisille tulee mahdollisuus palata marginaalista aktiivisen kansalaisen osaan. Suhde valtionhallintoon oli ristiriitainen. Raja julkisen sektorin ja kan-salaisyhteiskunnan välillä oli epämääräinen. Paikallisaktivistit alkoivat toimia maaseudun kehittäjinä ja siirsivät taitojaan muuttuviin olosuhteisiin. Yli 3 000 kylää aktivoitui ja järjestäytyi. Kyläaktivistit keskittivät voimansa kylien ke-hittämisohjelmien suunnitteluun ja toteuttamiseen. (Granberg ja Csité 2003, 7–20.)

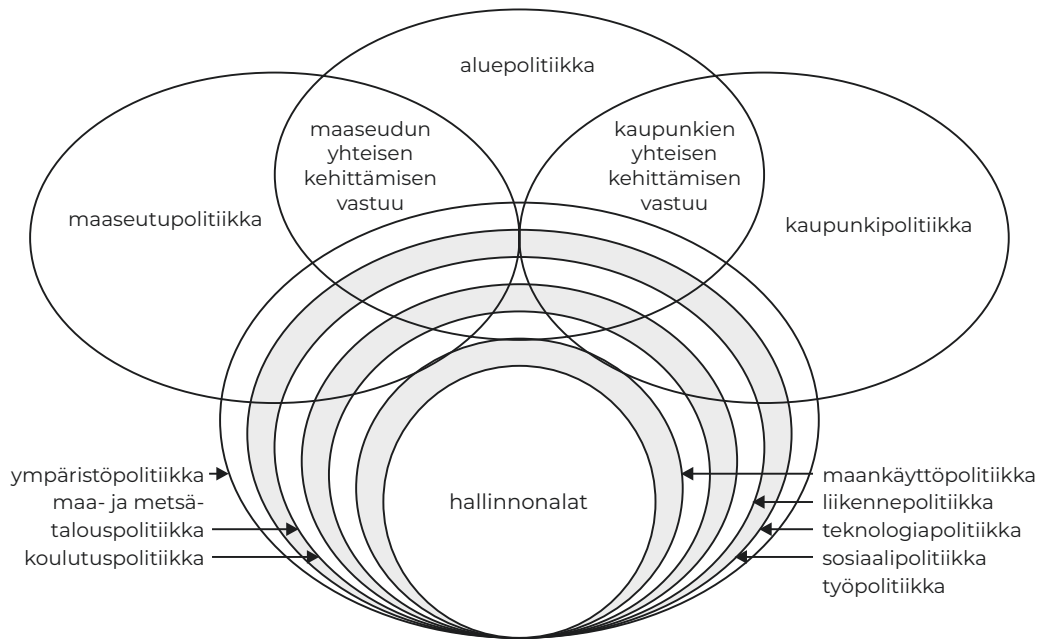
Maaseudun kehittämisestä tuli osa yliopistomaailman teorian ja käy-tännön toiminta-aluetta. Yhteistyö kylätoiminnassa jatkui vuodesta 1995 EU-Suomen ohjelmapolitiikan resursseilla. Maaseudulle perustettiin paikal-lisia Leader-toimintaryhmiä. Kylätoiminta sai näin kaivattua uutta sisältöä. Kehittämishalukkuutta alkoi löytyä, mutta ihmisten piti identifioitua tiettyyn paikkaan. Tämä taas vaati instituution, joka Rannikon (2009) mukaan saattoi olla yhdistys.

Maaseutupolitiikan löyhä, paljolti itseohjautuvuuteen perustuva raken-ne tuntui sopivan hyvin yhteen projektivaltion rakenteisiin, joten maaseutua uudistavan suunnittelun roolia pyrittiin vahvistamaan työ- ja teemaryhmin. (Uusitalo 2009, 25–51.) Maaseutupolitiikan resurssit olivat kuitenkin vaati-mattomat verrattuna maatalouspolitiikan ja aluepolitiikan resursseihin.

Teemaryhmät saattoivat vaihtua alueella vallitsevan kehittämistarpeen mu-kaan. Tärkeänä pidettiin alueellista osallistumista ja kylien merkitystä. Ihmi-sen maaseutu – tahdon maaseutupolitiikka -kokonaisuohjelma vuosille 2001–2004 määritteli maaseudun elinvoiman asukkaiden ja hyvinvoinnin määrällä

ja muutoksella. Vaikutti siltä, että oppiva organisointi -käsite tuki ja vahvisti jäseniensä osaamista. Kehittämisalotteita odotettiin laajalti koko Suomesta. (Uusitalo 2009, 64–66.) Työryhmiä eli teemaryhmiä kokoontui myös Lapissa.

Toimiva maaseutu -ohjelmassa (1996) korostettiin maaseutupolitiikan omia tehtäviä ja painotettiin vastuullisten toimijoiden merkitystä niin keskuhallinnon kuin alueen tasolla. Maaseutupolitiikkaa luonnehtii alueellistaminen, tärkeimpinä maa- ja metsätalous sekä koulutus. Kaupunkipolitiikkaa luonnehtii tiheä asuminen ja elinkeinotoiminnan keskittyminen sekä tätä palveleva yhdyskuntasuunnittelu. Yhdistäviä elementtejä ovat vuorovaikutuksen muodot, alueiden ja seutujen kehittäminen sekä sosiaaliset ja ympäristökysymykset (kuvio 1).

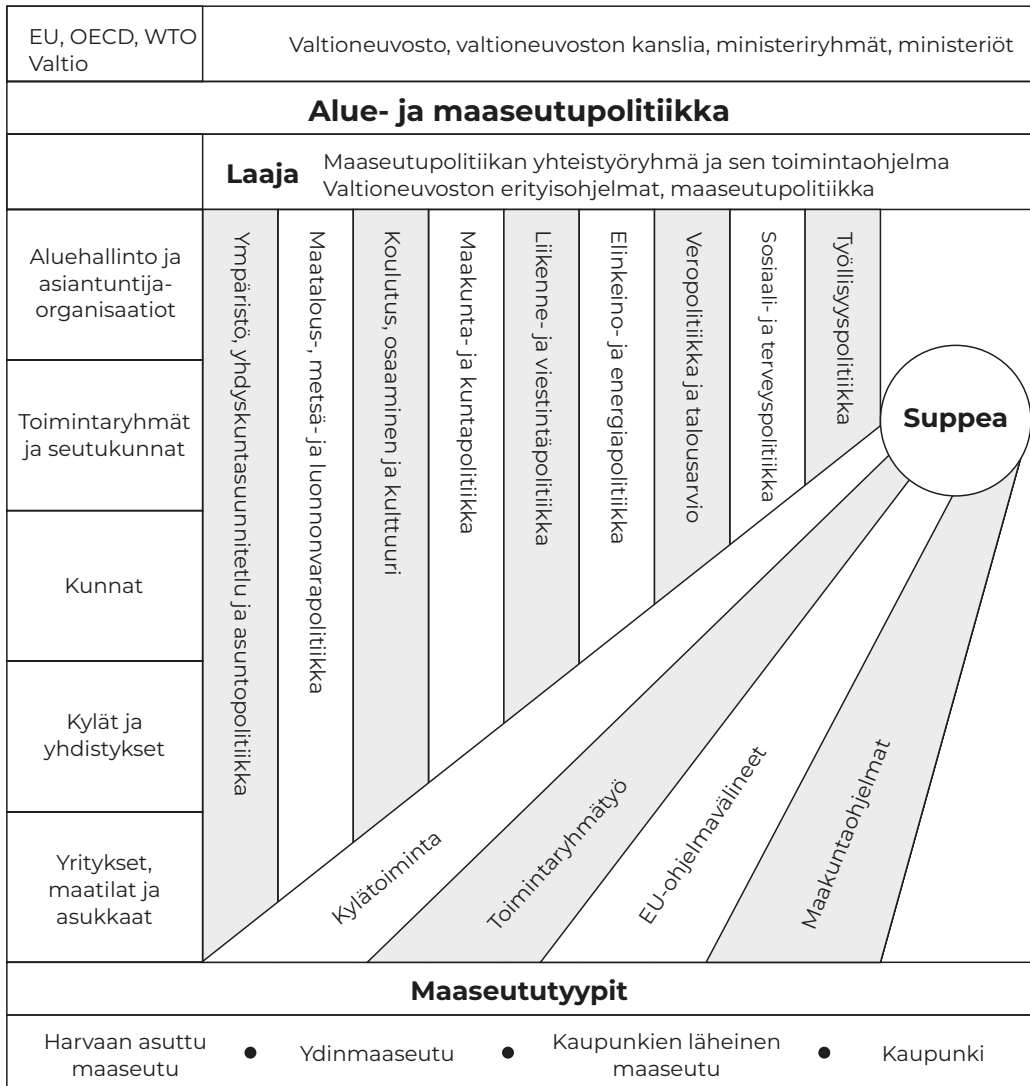
Kuvio 1. Maaseutua kehittävät politiikat ja niiden suhde. Toimintamalli 1990-luvun lopulta. (Toimiva maaseutu -ohjelma. YTR 1/1996, 28; Uusitalo 2009, 57, mukailten.)

Kuvion 1 mukaisesti maaseutupolitiikka oli hyväksytty rinnakkaiseksi kaupunkipolitiikan kanssa. Aluepolitiikassa oli yhteinen kehittämismvastuu. Kohdeena olivat maaseutualueiden monenlaiset toimijat, väestöryhmät ja elin-

keinot. Tavoitteena oli alueiden kilpailun ja toimintakyvyn parantaminen alueiden asukkaiden omista lähtökohdista käsin. Keskushallinnon ohjauksen sijaan maaseutupolitiikka perustui alueellisen ja paikallisen hallinnon eri tasojen, kansalaisyhteiskunnan ja yksityisen sektorin yhteistyöhön. Kansalaisyhteiskunnan eri toimintojen tasot näyttäytyivät niin maaseutupolitiikassa kuin kaupunkipolitiikassa. Kyläyhteisöjen toiminta kuului pääsääntöisesti maaseutupolitiikkaan.

Vuonna 2000 valmistui uusi Ihmisten maaseutu – tahdon maaseutupolitiikka -kokonaisuusohjelma, ja tilanne alkoi selkiintyä. Maaseutupolitiikka jäsenettiin neuvotteluiden jälkeen laajaksi ja suppeaksi (kuvio 2). Maaseutupolitiikan painopiste siirrettiin luonnon ja kulttuurin vahvuuksien hyödyntämiseen. Maatalouspolitiikan rajallisuus hyväksyttiin ja uudistustoimenpiteissä korostui kansainvälisyys. Alueellistuminen ja toimintojen hajauttaminen alkoi hiljalleen yleistyä.

Maaseutuasuminen ja osaaminen olivat entistä paremmin esillä (kuvio 2). Maaseututyyppeihin mukaan Lappi kuului pääsääntöisesti harvaan asuttuun maaseutuun pieniä kaupunkien läheisyydessä olevia alueita lukuun ottamatta. Ydinmaaseutua oli myös pieninä alueina. Alue- ja maaseutupolitiikan suppeaan sektoriin saatiin mukaan kylätoiminta, toimintaryhmätyö, EU-ohjelmavälineet ja maakuntaohjelmat.

Kuvio 2. Suomen maaseutupolitiikan järjestelmä (mukaiillen Uusitalo 2009, 65).

Uusia painotuksia olivat muun muassa ihminen maaseudun mittarina, nuorten näkökulma, maaseudun ja kaupungin vuorovaikutus, maaseutu asuinym-
päristönä, tieto- ja viestintäteknologia sekä kulttuurin ja kehityksen yhteys.
Valtioneuvoston periaatepäätös sisälsi merkittävän linjauksen. (Uusitalo 2009,
67.)

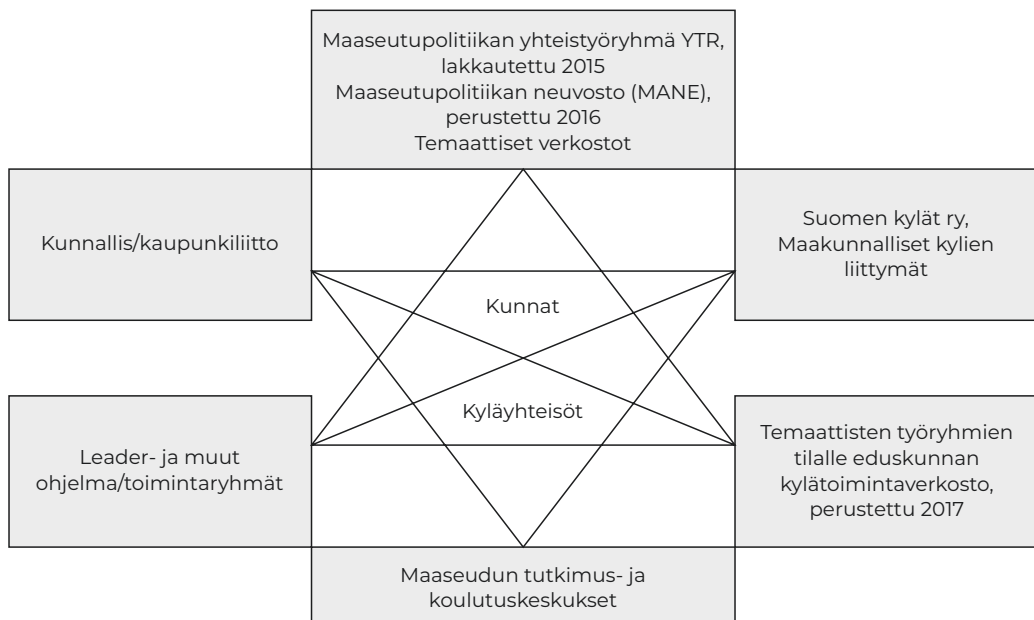
”Alueiden voimavarojen kokoaminen on maaseutupolitiikan keskeinen strategia lähivuosina. Maaseutupolitiikalla edistetään sellaisen maaseudun syntyä, jolla on vahva rooli yhteiskunnallisessa työnjaossa ja osaamisessa, ja jonka ihmiset haluavat valita asuinpaikakseen.”

(Valtioneuvoston periaatepäätös Dnro 1443/549/2001, 2–3.)

Valtioneuvoston periaatepäätös esitti maatalouden ja maaseudun suhteen realistisesti. Maaseutupolitiikka koski nyt kaikkia elinkeinoja ja väestöryhmiä. Uusitalo (2009, 68) pitää kokonaisuohjelman (kuvio 2) valttina sitä, että noin puolessa ehdotuksista vastuunkantajina ja vallankäyttäjinä olivat kunnat, yliopistot, järjestöt ja yritykset eikä valtioneuvosto tai ministeriöt. Katajamäen (2003, 58–61) näkemyksen mukaan tarvittiin laajan maaseutupolitiikan vahvistamiseen ministeriöiden ja aluehallinnon yhteistyötä, vaikka suppean maaseutupolitiikan välineet kehittämishankkeiden kautta ovat monipuolistuneet.

OECD:n tutkimuksessa vuodelta 2008 todetaan Suomen maaseutupolitiikan malli ainutlaatuiseksi. Jako laajaan ja suppeaan yhdistää kokonaisu suunnitelman ja erityistoimet ja vahvistaa maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän, toimintaryhmien ja kylätoiminnan roolia. Kuntien toiminta oli edelleen vaihtelevaa, joten aloitettiin kuntakohtainen maaseutuvaikutusten arviointi (MVA) toimintatapojen selville saamiseksi. Kansalaistoimijoiden integroitumista tapahtui, mutta kyläläiset eivät aina tienneet, mitä suunniteltiin ja miksi. (Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle 2009.)

Erilainen maantieteellinen asema, väestörakenne sekä palveluiden, kuten tietoverkkojen saatavuus, vaikeuttivat muuttuvan valtakunnallisen, alueellisen, seutukunnallisen tai edes kunnallisen kehityksen seuraamista. (Uusitalo 2009.) Kuviossa 3 on mukailleen esitetty kyläyhteisöjen ja kuntien toimintaympäristöä.

Kuvio 3. Kyläyhteisöjen toimintaympäristö Uusitaloa (2009) ja eri vuosien maaseutupoliittisia ohjelmia mukailten.

Kyläyhteisöjen toimintaympäristö oli vuosikymmenien ajan ollut jatkuvassa kehittämissaiheessa (kuviot 3). Alueelliset ja kuntakohtaiset suunnitelmat ja toimenpiteiden toteutukset eri toimijoiden kesken olivat vaihtelevia. Kansalaistoimintaan ja muihin maaseutuaiheisiin liittyviä hankkeita rahoitettiin kansallisen maaseuturahoituksen tai EU-osarahoitteisuuden kautta. Kuntaliiton tekemä maaseutuvaikutusten arviointimalli antoi kunnille, maakunnille, ministeriöille ja muille maaseudun toimintaympäristöön ja sen edellytyksiin vaikuttaville toimijoille työkaluja, joilla

- tunnistaa päätösten vaikutuksia erityisesti harvaan asutun maaseudun ihmisille, yrityksille ja yhteisöille
- ennaltaehkäistä negatiivisia vaikutuksia
- vahvistaa positiivisia vaikutuksia. (Uusitalo 2009.)

Vuonna 2016 YTR:n seuraajaksi perustettiin maaseutupolitiikan neuvosto MANE (kuvio 3). Laadittiin maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma, jossa oli seuraavat teemakokonaisuudet:

- osallisuus ja lähidemokratia
- asuminen ja palvelut
- infrastruktuuri ja maankäyttö
- elinkeinot ja osaaminen
- ekosysteemipalvelut.

Lisäksi ohjelmaan sisältyi kaksi poikkileikkaavaa kokonaisuutta: harvaan asuttu maaseutu ja ruotsinkielisten alueiden erityiskysymykset. Kokonaisuohjelmaan sisältyi myös maaseutupolitiikan kansainvälisen yhteistyön toimintastrategia.

Viisi teemamaista verkostoa vastaa neuvoston tavoitteiden toteutumisesta ja maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman edistämisestä:

- harvaan asutun maaseudun verkosto HAMA
- elinvoimainen toimintaympäristö – maaseudun INFRA-verkosto
- kansalaistoiminta ja hyvinvointi -verkosto KAHVEE
- osaaminen ja työllisyys -verkosto OTE
- suomenruotsalaiset alueet innovaatiopaikkoina (IDNET).

Verkostoihin palkattiin erityisasiantuntijoita. Toimikausi on vuoden 2021 loppuun.

Hankerahoitusta järjestäviä seudullisia Leader-kehittämisyhdistyksiä eli toimintaryhmiä on erilaisilla kokoonpanoilla Suomessa 54. Lapissa on neljä toiminta- eli Leader-ryhmää, jotka myöntävät rahoitusta toimialueellaan. ELY-keskus hyväksyy tietyin ehdoin rahoituksen. EU-ohjelmakauden vaihtuessa kunnat valitsevat, mihin toimintaryhmään haluavat kuulua. Oletuksena on, että kyläyhteisöt jatkuvasti uudistavat tietojaan ja taitojaan ja verkostoitu-

vat riittävällä tavalla omien päämääriensä mukaisesti ja hakevat rahoituksia. Toiminnan onnistuminen edellyttää yhdessä tekemistä eli yhteisöllisyyttä.

Suomen kylätoiminta (SYTY), nykyisin Suomen Kylät ry, kehittää ja koordinoi omien resurssiensa puitteissa kylätoimintaa valtakunnallisesti. Lisäksi Suomessa on yhteensä 19 maakunnallista kylien yhteenliittymää. Lappiin perustettiin vuonna 2011 Lappilaiset Kylät ry. Yhdistys on toiminut lappilaisten kylien yhteistyötahona ja kehittäjänä. Kaikki alueiden kylät eivät kuitenkaan kuulu maakunnallisiin liittyimiin. Valtakunnallisesti Suomen Kylät ry ja maakunnallisesti Lappilaiset Kylät ry sekä kuntatasolla kyläneuvostot ja kylien kehittämisjaostot hoitavat kukin tahollaan kylien elinvoimaisuutta, kehittämistä ja turvallisuutta. Vapaaehtoiset kyläläiset yhdistystensä puitteissa ovat oletettuja aloitteentekijöitä ja toimijoita.

Eduskunnassa on tunnustettu kylätoiminnan laajuusvaikutukset. Vuonna 2017 perustettiin kylätoimintaverkosto, jonka tarkoituksena on antaa entistä näkyvämpi ääni kylille ja lisätä vuoropuhelua ja tiedonvaihtoa eduskunnan ja paikalliskehittäjien välillä. Verkoston tuki- ja taustaorganisaatioksi sovittiin Suomen Kylät ry. Uusin älykkäin ratkaisuin pyritään vahvistamaan lähipalveluiden säilymistä ja yhteisöjen elinvoimaa.¹ Eduskunnan kylätoimintaverkosto jakaa maaseudun paikalliskeskuksiin, kehysalueisiin, kaupungin läheiseen maaseutuun, ydinmaaseutuun, harvaan asuttuun maaseutuun ja muihin alueisiin.

Julkisella sektorilla ei ole ollut eikä tule ehkä olemaan mahdollisuutta kehittää maaseutua ja kylätoimintaa koko Suomen alueella. Valtiovalta eri ministeriöineen, ELY-keskukset sekä toimintaryhmät hoitavat erilaisissa hankkeissa rahoituskanavia EU:n tasolla ja kansallisella tasolla. Uusien toimintakausien

¹ Älykkäät maaseudut -aluetilaisuus Lapin näkökulmasta, webinaari 16.9.2020 klo 8.15–12.00. Järjestäjinä maa- ja metsätalousministeriö, CAP27, Ruokavirasto, maaseutuverkosto, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Leader Lappi, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto: Eurooppa investoi maaseutualueisiin, maaseutupolitiikka.

ohjelmia laadittaessa kyläläisiä kehoitetaan osallistumaan ja heidän toivotaan osallistuvan erilaisiin ohjelmien suunnittelutilaisuuksiin. ELY-keskukset valtion edustajina, maakuntien liitot, kunnat, yliopistot, ammattikorkeakoulut, tutkimuslaitokset ja ammatillinen koulutus toteuttavat erilaisia laajoja hankkeita erilaisilla rahoituksilla. Kyläyhdistykset ja kaikki kylillä toimivat rekisteröityneet yhdistykset yhdessä tai erikseen voivat olla kumppaneita laajoissa hankkeissa.

Paikkakuntakohtaisesti toiminnassa on mukana erilaisia omaehtoisia, itseohjautuvia ulkoisia ja sisäisiä vuorovaikutusverkostoja. Kylissä toimii erilaisia yhdistyksiä ja järjestöjä. Kylätoimikunnat ja rekisteröityneet yhdistykset ovat toimineet sääntöjensä mukaisesti myös kyliensä edunvalvojina. Rekisteröityneet kylät ovat voineet hakea rahoitusta omiin hankkeisiinsa. Kaikilla kylillä näitä mahdollisuuksia ei ole ollut tai toteutus on väestörakenteen vuoksi vaikeutunut. (Häikiö 2000.)

Ruralia-instituutin selvityksessä syrjäisellä tai harvaan asutulla maaseudulla oli pitkien etäisyyksien ja asutuksen harvaan sijoittumisen vuoksi vähän kylätoimintaa. Aktiivisimmat kyläyhteisöt löytyivät Pohjanmaalta ja Kainuusta. Tiedot perustuivat Kylätoiminnan tila 2010 -tutkimukseen, johon osoitetiedot kerättiin maakunnallisten kylätoiminnan yhteenliittymien kautta². (Rouhiainen 2014.)

1.2 Aiheen valinnan perusteluita

Tarkasteltuani kyläyhteisön asemaa ja muutosta maaseudun kehittämisessä saatoin todeta, että kylätoiminnalle ominaista on aaltomaisuus ja moninaisuus. Toiminta voi vaihdella yhdessäolosta ja harrastamisesta yrittäjyyteen ja taloudellisten riskien ottamiseen. Yhteisön jäsenet voivat olla sitoutuneita kriisiti-

² Tässä tutkimuksessa mukana olleet kylät eivät olleet Lappilaiset Kylät ry:n jäseniä. Kunnat voivat olla jäseniä.

lanteissa ja taloudellisissa uhkatilanteissa, mutta välillä kyläläisten innostus ja sitoutuminen vaihtelee henkilökohtaisten elämäntilanteiden ja kiinnostuksen mukaan. (Valkama, Salonen & Suikio 2013, 15–30.) Olen kokenut juuri saman, mitä edellä mainitussa tutkimuksessa tuli ilmi.

Aiemmissä tutkimuksissa mainitaan, että kyläläisten sitoutuminen voi vaihdella välinpitämättömyydestä erilaisten prosessien johtajuuteen ja omistajuuteen. Yksittäisiä tapauksia hoitaessaan kyläyhteisö käy läpi identiteetti- ja oppimisprosesseja. Kyläyhteisöt voidaankin nähdä eräänlaisina foorumeina ja prosesseina. (Valkama, Salonen & Suikio 2013, 30.) Näistäkin lähtökohdista käsin pohdin yritysstrategioissa muutokseen tarvittavaa elinikäistä oppimista ja johtajuutta (Kotter 1996, 153–161). Voiko kyläyhteisö siis olla oppiva organisaatio tai oppiva instituutio? Valkama, Salonen & Suikio (2013, 15–30) toteavat, että kun kyläyhteisön institutionaalistumisen aste on vaatimaton, hallinnan periaatteita tuotetaan soveltuksin pääasiassa kylän itsensä toimesta. Kylät ovat paikkasidonnaisesti määrittäviä sosiaalisia yhteisöjä. Kylien tavoitteet vaihtelevat siis sen mukaan, miten kyläläiset löytävät yhteisiä tahtotiloja. Epäselväksi jää, mihin monen kyläyhteisön sisäinen, inhimillinen energia on piiloutunut. Kyläyhteisöt joutunevatkin tulevaisuudessa organisoitumaan uudelleen ja omaksumaan entistä monipuolisempia hallintatapoja.

Aiheeni valintaprosessi näissä mietteissä on kestänyt vuosikausia. Sysäyksen aiheen syvälliseen pohdintaan antoi alun perin Ojalan (1993) väitöskirja ja hänen ohjaamansa hanke Oppiva Lappi – osaamisella hyvinvointia (Ojala & Rautiainen, toim. 1998). Innostuin lisää kyläyhteisön oppimismahdollisuuksista tutustuessani Kurjen (2000, 2002, 43–56) julkaisuihin sosiokulttuurisesta innostamisesta ja muutoksen pedagogiikasta ja erityisesti hänen esittämiinsä analyyseihin Freiren ajatuksista. Innostuin vain lisää, kun perehdyin Mezirowin (1998) toimittamaan kriittistä reflektiota ja uudistavaa oppimista käsittelevään teokseen.

Aiheeni suunnitteluprosessi on jatkunut vuodesta 1996 lähtien seuraavasti:

Vuosi Aihe

1996 Ympäristöosaamisen kartoittamista yhteisön toiminnan laadun parantamiseksi

1997 Tiimimäinen työ projektioppimisessa, yhteisön kehittyminen ja merkitys maaseudulle

1998 Haja-asutusalueen kestävä strategia:

Milloin kylä on oppiva yhteisö?

Miten kylä tai yhteisö säilyy oppivana?

Voivatko kohteet kehittyä prosessin aikana oppiviksi yhteisöiksi?

Vuonna 1999 Lapin yliopiston Oppivat kylät -hankkeen kansallinen ohjausryhmä myönsi minulle tutkimusluvan. Samoihin aikoihin kansainvälinen ohjausryhmä asetti minut Lapin edustajaksi Recite II Learning Sustainability ”Towards a sustainable development structure for cooperative actions between marginal rural areas in Europe” -hankkeen arviointiryhmään. Arvioitsijoita oli Portugalin Alentejosta, Italian Trentinosta ja Suomen Lapista. Varsinainen hanke toteutettiin alkaen lokakuusta 1999 vuoden 2002 syyskuun loppuun (liite 3).

Hankkeen tavoitteena oli kehittää kansainvälisen yhteistyön avulla Euroopan marginaalisten alueiden toimintamahdollisuuksia. Partnereita olivat Trentinon autonominen alue, Italia (Autonomous Province of Trentino), Evoran yliopisto (University of Evora), Portugali ja Lapin yliopisto (University of Lapland), Suomi.

Hankkeessa oli kuusi toiminta-aluetta:

1. Matkailu, vetäjänä Alentejo, Portugali. Tavoitteena kehittää kyliin uusia paikallisia luonto- ja kulttuurituotteita ja kylämatkailua yhdessä kaikkien asianosaisten kanssa. Lapissa toiminta-alue keskittyi kylien kehittämiseen niin matkailun, yrittäjyyden, maankäytön kuin ympäristönhoidonkin osalta.
2. Laatu, vetäjänä Lappi. Tavoitteena kehittää ja testata laadunhallintamenetelmiä yrityksissä ja maatiloilla eri alueilla.
3. Laiduntaminen, vastuutahona Lappi. Tavoitteena kehittää osallistavaa suunnittelua tärkeillä laidunalueilla sekä metsien ja ympäristön kestävässä käytössä.
4. Osuustoiminnan kehittäminen Lapin maaseudulla ja opin saaminen Italian Trentinosta.
5. Kaupunkialueen ja maaseudun yhteistyö. Uusien yhteistoiminnan muotojen luominen kaupunkien ja niitä ympäröivän maaseudun välille. Kylien säilyminen elinvoimaisina verkostoitumalla kaupunkien kanssa. Matkailun eri teemoissa on tähän hyvät mahdollisuudet.
6. Tarkoituksena kehittää marginaalialueiden yhteistyön multipolar-keskuksia jatkuvan tiedon ja taidon vaihtoon Euroopan kuihtuvien alueiden toimijoiden kesken.

Sain vahvistusta, että aiheeni valinta oli ajankohtainen ja tarpeellinen. Tutkimukseni suunnitteluprosessi jatkui, ja siirryin yhtä aikaa toteutukseen:

Vuosi Aihe

2000 Muutoksen hedelmällinen maaperä, tavoitteena oppiva yhteisö

2000 Osaava ja oppiva kylä

2002 Pohjoinen kylä – oppiva instituutio vai oppiva kylä?

Toimenkuvani kehittäjänä ja kouluttajana vei välillä mielenkiintoni ympäristöarviointiin ja kestäväan kehitykseen.

Vuosi Aihe

2010 Avauksia kestävän kylätoiminnan arviointiin

2013 Kehittämistyön vastuullisuus ja kestävyys

Tutkimukseni alkuperäinen aihe ei näiden vuosien aikana ole jättänyt minua enkä minä aihetta, joten vuonna 2018 kirjasin tutkimukseni työversioksi ”Kyläyhteisön oppimista etsimässä”, ja siitä se edelleen täsmentyi nykyiseksi ”Lappilaisen kyläyhteisön oppimisen voimavaroja etsimässä”. Edellä kuvatun prosessin myötä kiinnostuin vapaaehtoisuuteen perustuvan kylätoiminnan hiljaisen tiedon merkityksestä ja oppimisen erilaisista uudistavista mahdollisuuksista sosiaalisen ja inhimillisen toiminnan alueella.

1.3 Tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on etsiä kylien toiminnasta oppimisen voimavaroja kuudesta toimintaympäristöltään erilaisesta lappilaisesta kyläyhteisöstä kyläläisten kertomana. Kiinnostukseni kohteena on, mikä mahdollistaa tai estää oppimista vapaaehtoisessa kylätoiminnassa ja mikä on hiljaisen tiedon ja tietämisen rooli prosessissa. Uudistava, transformatiivinen oppiminen ja sen ilmeneminen ovat tutkimuksen viitekehystä.

Oppimista mahdollistavien tekijöiden tutkiminen kyläläisten kertomana kuudessa lappilaisessa kylässä aiheutti monivuotisen pohdinnan siitä, miten lähestyn ilmiötä, miten asetan tutkimuskysymykset ja miten etsin niihin vastauksia.

Olen asettanut tutkimukselleni yhden pääkysymyksen:

Mitkä tekijät toteutetussa tutkimusprosessissa olivat yhteydessä kyläyhteisön oppimiseen?

Pääkysymystä jäsensin seuraavien kolmen alakysymyksen avulla:

Mitkä olivat kyläyhteisön oppimisen edellytykset ja esteet tutkimusprosessin alussa?

Miten kyläyhteisön oppiminen kehittyi tutkimusprosessin aikana?

Millainen oli kyläyhteisön hiljaisen tiedon ja oppimisen välinen yhteys?

2 TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Tutkimuksia kylätoiminnasta

Kylätoiminta on ilmiö, jota tuotetaan yhtä aikaa hallinnon eri tasoilla. Kylien rekisteröityneiden yhdistyksien oletetaan ottavan vastuuta paikallisesta kehityksestä ja hyvinvoinnista. (Granberg ja Csirtes 2003, 7–20.) Paikallista aktiivisuutta toivotaan mukaan hyvinvointiyhteiskunnan eri sektoreille niin elinkeinojen kehittämiseen, asumisen viihtyvyyden lisäämiseen kuin kulttuuritoimintaan. Kulttuuriperinnöstä löytyykin usein voimavaroja aktiivisuuteen. Kylissä oletetaan rakennettavan aktiivisen kansalaisen uutta roolia. Avoimeksi jää, kenen on vastuu ja kenellä on taitoa vastata odotuksiin. (Kumpulainen 2012.)

Oksa (1988) pitää asenteita ja valtarakenteita toiminnan kehittymisen esteinä. Valtakunnalliset kyläyhteisöjen yhtenäistämisyrittäykset eivät toimineet eivätkä myöskään maakunnalliset yhteenliittymät. Jos lähtökohtana pidetään vain rakenteita (kylätoimikunnat, kuntasektori, alueellisuus, valtakunnan taso) ja etsitään selityksiä alueellisille muutoksille, voivat tapauskohtaiset syntyperät jäädä huomiotta. Painotus on silloin historiatietoinen, ja kohteen luonne suuntaa tulosta.

Kyläyhteisöjen tutkimusta tulee Lehtosen (1990) mukaan laajentaa kehittämisprosesseihin, sillä tilastolliset tutkimukset palveluista ja väestöpohjasta eivät antaneet oikeaa kuvaa kehityksestä. Kunnat saattavat tilastotietojen pohjalta tehdä strategiansa mukaisia kaavoituspäätöksiä. Tämä taas saattaa johtaa keskittämiseen, jota voi tapahtua monilla eri kansalaisyhteiskunnan osa-alueilla.

Vertaamalla eri kyliä saadaan viestejä toiminnan laadusta. Tutkimukset oppivista organisaatioista (Laitinen, Vartiainen & Pulkkis, 1996) ehkä soveltuvat myös kyläyhteisön tutkimiseen. Organisaatiotutkimuksissa ilmeni vaikeuksia tutkimuskohteen valinnassa, vertailuryhmien järjestämisessä ja olosuhteiden kontrolloimisessa. Tapausten vertaaminen hyviä esimerkkejä levittämällä osoittautui hankalaksi. Muutoksen mittaaminen oli myös ongelmallista. Lisäksi epäiltiin tuloksien luotettavuutta. Tutkimusryhmä kehitti ryväskehittämisen käsitteen, jossa muodostettiin organisaatioiden välisiä ja sisäisiä toiminnallisia ryhmiä.

Kylätoiminnan kehitysvaiheita tutkinut Oksa (1998, 12) esitti väitöskirjassaan neljä erilaista maaseudun paikallisen kehityksen selitystä. Ajatusmalleissa tarkasteltiin yhteiskunnan taloudellisen rakenteen paikallisia ilmentymiä, intressiryhmien valtakunnallisia voimasuhteita, talouden rakenteiden muutoksia (restrukturaatiota) ja muutoksia paikallisten strategioiden toteutumisessa. Kertomukset eri tutkimuksissa olivat Oksan (1998) mukaan usein latteita kuvailuja ja sattumusten esittämisiä.

Tarvitaan yhteisöllisyyttä, joka kytkee yhteen eri alojen lainsäädännön, viranomaisten hallintosäännöt ja kansalaisten omaehtoisen toiminnan (Valkama 2013, 15–16). Käytännössä on kysymys yhteistoiminnasta ja luottamuksesta. Paikalliset toimijat voidaan jakaa ammatin, harrastuksen, iän tai sukupuolen mukaisiin yhdistyksiin ja kylätoimikuntiin tai kyläyhdistyksiin, jotka kokoavat rajatta ihmiset yhteistyöhön. Rekisteröity yhdistys voidaan katsoa kuuluvaksi muodollisiin yhteisöihin. Tällaisten yhteisöjen jäsenillä ei välttämättä ole yhteenkuuluvuuden tunnetta. Osa yhteisöistä voi olla toiminnallisia yhteisöjä, joissa jäsenien välillä on vuorovaikutuksia ja yhteinen kokemus yhteisöön kuulumisesta. (Nivala 2008.) Vahva alueellinen identiteetti on osoitus sosiaalisesta itsetunnosta (Paasi 1991).

Telinkangas (2005, 241) painottaa väitöskirjassaan kansalaisnäkökulmaa ja

-oikeuksia sekä kylien kehittämistoiminnan läpinäkyvyyttä. Samoin hän etsii tutkimuksessaan uusia välineitä syrjäisen maaseudun asemaan ja merkitykseen. Tiettyyn kulttuuriin kuuluminen ja alueellisesta identiteetistä puhuminen on elinympäristön ja kulttuurin tiedostamista, sillä toimijat eivät voi olla subjekteja kuvitteellisten rajojen sisällä. Vahva ja dynaaminen lähtökohta on toiminnan resurssi, lähtökohta innovaatioiden luomiselle.

Odotuksia kohdistui kestäväan kasvuun, paikallisten resurssien ja toimeentulomahdollisuuksien yhdistämiseen. Monin paikoin puuttui tietoja, osaamista ja yhteistyötahoja. Ongelma konkretisoitui vaikeuteen, miten onnistutaan saamaan mukaan ne maaseudun ihmiset, jotka ovat jo vaarassa syrjäytyä, miten lisätä yrittäjyys- ja teknologiataitoja ja miten tuetaan toimintaa, jossa sosiaalinen pääomaa lisääntyy. (Granberg ja Csirtes 2003, 15–16.)

Toimivaksi yhteisöksi pääseminen edellyttää uusia yhteistyösuhteita. Vastuullisen kylätoiminnan onnistuminen edellyttää asukkaiden autenttisen tuuden esille tuomista omalta kylältä, ei kylän ulkopuolelta. Tutkimuksessa todetaan, että toimintaresursseja on riittävästi, mutta kyläyhteisöissä on toimintakyvyttömyyttä. Tämä ilmenee hajanaisuutena tai liian tiiviinä yhteisönä. Harmoninen paikallisuus onkin ilmeisesti myytti. Kysymykseen, ketä tuetaan, kun kehitetään paikallista toimintaa, ei tutkimus anna selvää vastausta. Tarvitaan emansipatorinen vapauttava ote ja voimia katsoa uudella tavalla, löytää uusia näkemyksiä. Jos toiminta tukee ulkopuolisen tai sisältä nousseen valtaa, ihmiset etääntyvät ja vetääntyvät toiminnasta. (Telinkangas 2005, 239–244.)

Tutkimuksien mukaan maaseutupolitiikan uudet toimintatavat tuovat uusia mahdollisuuksia aktivoida kyläläisiä, yhdistyksiä ja yrityksiä yhteiseen kehittämistyöhön (Uusitalo 2009). Kylätoiminnan perinnettä on kumppanuuksien laajentuessa pidetty rasisitteena. Kyläyhteisöjen paikalliset toiminnot saavat siis aikaan muutospaineita myös yhteiskunnallisiin suhteisiin. (Mustakangas, Kiviniemi & Vihinen 2003, 84.)

Sosiaalinen pääoma on rikkaus ja resurssi, joka oikein ohjattuna hyödyttää kyliä ja siten kuntia. Kylien aktiivisen toiminnan oletetaan tuovan elinvoimaa koko kuntaan. Yhteisön vahva kyvykkyys tehdä, toimia ja sopeutua luo positiivisen toimeliaisuuden, joka tuottaa elinvoimaisuutta myös kuntaan, toteaa Leponiemi (2019). Se, mikä voi toteutua pienessä kunnassa, voinee toteutua myös erikokoisissa kylissä, jos kunnan ja kylien toiminnan välillä on luottamusta.

Mitä instituutioita kyläläisten tulee missäkin asiassa lähestyä, mikä on valtakunnallisen Suomen kylätoiminnan ja alueellisen kylätoiminnan sekä aluehallinnon rooli? Miten maantieteelliseltä sijainniltaan ja rakenteeltaan sekä väestöpohjaltaan erilaiset kunnat käsittelevät kyläläisten asioita? Mitä tarkoittaa yhteisöllisyys erikokoisissa kunnissa?

Maaseutumaista ja kaupunkimaista aluetta on edelleen vaikea määrittää. Maaseutu on muuttunut maataloustuotannosta kulutuksen, vapaa-ajanvieton ja asumisen ympäristöksi. Maaseutu onkin sosiokulttuurisesti ja taloudellisesti pitkälle urbanisoitunut tai seutuistunut. Pienet voimakkaat kunnat voivat olla kaupunkimaisempia kuin pinta-alaltaan suuret kaupungit, joiden rajojen sisällä voi olla syrjäistä maaseutua. Toiminnallisesti maaseutualueet ovat usein erilaisia. Epäselvää on, miten kylä määritetään näiden eri näkökulmien kautta ja miten asukkaat kokevat elinympäristönsä. Erityyppisten alueiden luontaiset tarpeet ja kehittymismahdollisuudet voivat jäädä keskusten kehittämisen varjoon. Maaseutu näyttäytyy edelleen erittäin kompleksisena. (Laitinen & Oinas 2012; Oinas 2019.)

Kylissä toimii erilaisia yhdistyksiä ja järjestöjä. Eräänlaisena katto-organisaationa voi toimia rekisteröitynyt kyläyhdistys. Kylä voi tämän mukaan olla eräänlainen monikerroksinen, oppiva ja organisoitunut yhteisö, instituutio. (Valkama, Salonen & Suikio 2013, 26–30.) Kylätoimintatutkimuksen organisatorinen näkökulma näyttäytyy kuitenkin vaikeana.

2.2 Hiljainen tieto kyläyhteisön toiminnan lujittajana

2.2.1 Hiljaisen tiedon rakentuminen

Tiedon rakennetta jo 1940-luvulla tutkinut Michael Polanyi (1966) kehitti ja otti käyttöön hiljaisen tiedon käsitteen. Hänen mukaansa kaikki tieto pohjautuu hiljaiseen tietoon, mutta suurin osa tästä tiedosta jää kuvaannollisesti veteen jäävuoren alle eli on sanallisesti tavoittamattomissa.

Polanyi jakaa hiljaisen tiedon tavoittamattomaan taustalla olevaan tietoon, kielellisesti jollain tavalla kuvailtavaan tietoon ja puhuttavaan eli artikuloitavissa olevaan tietoon. Yksilön hiljainen tieto (tacit knowledge) on hänen mukaansa subjektiivista ja perustuu henkilön kokemukseen. Ihminen voi tietää, vaikka ei tiedä tietävänsä. Ihminen ei ehkä osaakaan ilmaista, mitä hän osaa, mutta hänen osaamisensa tulee julki toiminnassa. Hiljainen tieto on Polanyn (1966) mukaan hedelmällinen, yksilöllinen pohja kaikelle tieteelliselle työskentelylle (tacit or rooted in tacit knowledge). Se on hallitsevaa tietoa, jota voidaan jakaa myös hiljaisesti (Kurtti 2012, 38). Tietäminen yhdistetään asiantuntijuuteen, joka ilmenee taitavassa toiminnassa (Pohjolainen 2012). Polanyi siirtyikin käyttämään käsitettä tietäminen. Hänen mielestään tietäminen on aktiivista toimintaa. Toomin (2008, 33–58) mukaan tietämiseen liittyy ammattitieto ja taitava toiminta.

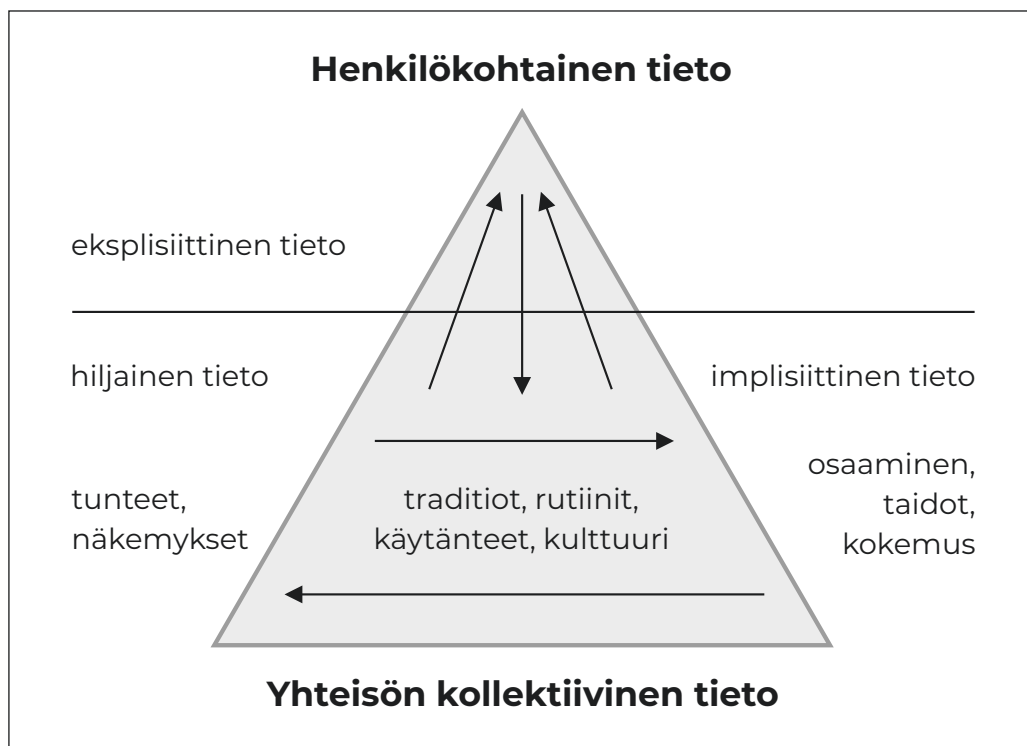
Hiljaisen tiedon, tietämisen ja tietämyksen käsitteet ovat laajassa käytössä eri tieteenaloilla. Rajapinta riippuu tilanteesta ja tavasta toimia. Tietämys määritetään muovautuvaksi ja tilannesidonnaiseksi. Hiljainen tietäminen kuvastaa toiminnan prosessia ja hiljainen tieto ajattelun ja toiminnan tuotetta, tietopohjaa. Useimmissa tutkimuksissa hiljaisella tiedolla tarkoitetaan henkilökohtaista, abstraktista, käytännöllistä ja kokemuksen kautta saavutettavaa tietoa. (Pohjalainen 2012; Virtainlahti 2006, 2009, 51.)

Tietoon sopivat termit oppia, ymmärtää, muistaa ja unohtaa. Mikään tieto ei siis ole staattista. Sanallistamisen eli eksplikoinnin ja perusteltavuuden eli argumentoinnin vaatimuksen liittäminen kaikkeen tietoon kohdistaa kritiikin hiljaiseen tietoon. Jos hiljainen tieto on tiedostamattomalla alueella, sanallistaminen on melko mahdotonta. Jos hiljainen tieto on yksilön toiminnan taustalla implisiittisinä rakenteina ja uskomuksina, on sanallistaminen vieläkin vaikeaa. Jos hiljainen tieto on hiljaisen tietämisen prosesseissa eli se aktivoituu toiminnassa, tietämistä voidaan sanallistaa. (Toom 2006.)

Hiljainen tieto on Toomin (2008, 49) mukaan yksilön tai yhteisön produktio, tuote, ja hiljainen tietäminen on prosessi. Yksilön produktioita voivat olla arvot, asenteet, uskomukset ja toiminnan perusta. Yhteisöllä taas voi olla kulttuuri, perinteiset tavat toimia, vakiintuneet rutiinit ja käytänteet. Hiljainen tietäminen voidaan jälkikäteen saada näkyväksi.

Hiljaista tietoa on kuvattu eksplisiittisen, näkyvän tiedon jäännöksenä, jopa vastapuolena. Dualistisessa näkemyksessä hiljainen tieto on empiiristä ja konkreettista, eksplisiittinen tieto sitä vastoin teoreettista. Hiljaista tietoa kerääntyy toiminnan aikana. Uusien tutkimuksien mukaan jäävuorimetaforassa hiljainen ja eksplisiittinen tieto nähdäänkin saman kokemus- ja tietopohjan kahtena ulottuvuutena, ei toisiaan pois sulkevinä vastakohtina (kuvio 4). (Pohjalainen 2012.)

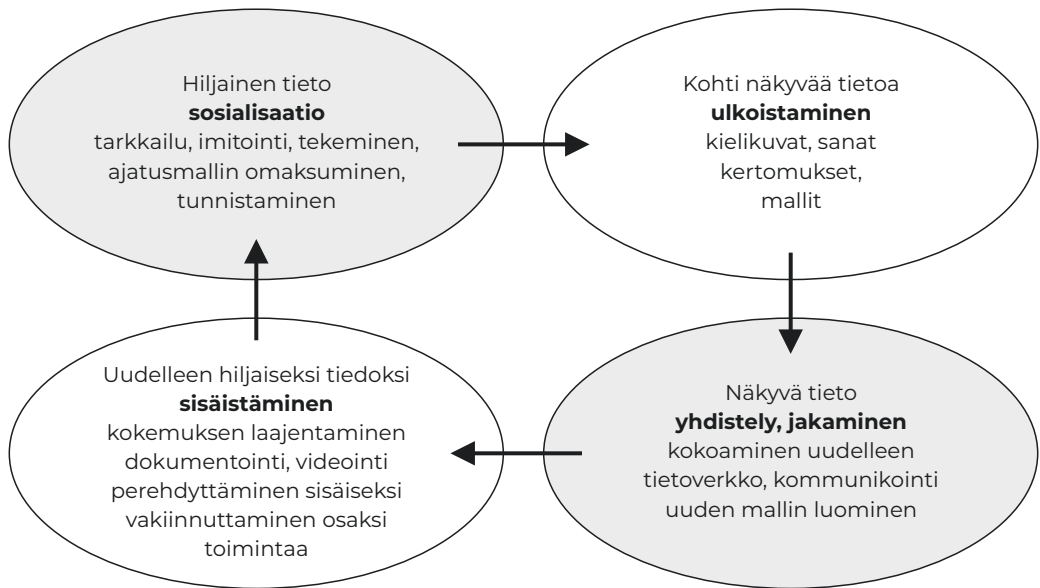
Kuviossa 4 jäävuoren huippu kuvaa eksplisiittistä tietoa. Veden virtaukset aiheuttavat siirtoja hiljaisen tiedon ja eksplisiittisen tiedon välillä. Konteksteista ja sisäisistä tiedon muodostuksista riippuen virtaukset sekoittavat tietoja niin horisontaalisesti kuin vertikaalisesti. Jäävuoren alla voi olla myös hahmottomatonta eli sumeaa tietoa. Pinnan tuntumassa oleva tieto on tietysin ehdoin havaittavissa. Jäävuoren pohjalla oleva tieto taas on äänetöntä ja tiukasti kulttuurisidonnaista.

Kuvio 4. Tiedon jäävuorimetaforamalli (Polanyi 1966; Pohjolainen 2012, mukaillen).

Polanyi nimeää hiljaiseksi tiedoksi vain jäävuoren pohjan. Jokaiseen tietoon sisältyy eri tiedonlajeja eikä niitä täydellisesti ole mahdollista erottaa. Näiden yhdistyminen tietokokonaisuuksiksi muodostaa ihmisen ajattelun. Hiljaisen tiedon ja eksplisiittisen tiedon raja on edelleen eri yhteyksissä epäselvä. (Virtainlahti 2009, 42; Pohjalainen 2012; Harmokivi-Saloranta 2020, 64.)

Tietämyksenhallinnan tutkijat Nonaka ja Takeuchi (1995) määrittävät hiljaisen tiedon subjektiiviseksi ja kokemusperäiseksi eli käsitteelliseksi. He kehittivät tiedon luomisen prosessimallin (SECI), jonka avulla hiljaista tietoa saadaan eksplisiittiseksi eli näkyväksi ja uudelleen hiljaiseksi tiedoksi ikään kuin käyttövarastoon (kuvio 5). Uutta tietoa luodaan ja käsitellään tunnistamalla ja artikuloimalla hiljaista tietoa. Hiljainen tieto ja eksplisiittinen tieto ovat keskenään spiraalimaisessa vuorovaikutuksessa.

Kuvio 5. SECI-malli (Socialization-Externalization-Combination-Internalization) tiedon luomisen spiraalista (Nonaka & Takeuchi 1995 mukaillen).

Sosialisaatiossa (kuvio 5) uusi aikaan ja paikkaan sidottu hiljainen tieto välittyy toisille yhteistyön aikana. Ulkoistamisessa hiljaista tietoa tuodaan julki esimerkiksi sanallisesti. Saadaan perusta uudelle tiedolle. Yhdistämis- ja jakamisvaiheessa yhdistetään erilaista sisältä ja ulkoa saatua tietoa jaettavaksi yhteiseen käyttöön. Sisäistämisessä näkyvää eksplisiittistä tietoa jaetaan toimijoille, ja siitä tulee henkilöiden uutta hiljaista tietoa, osaamista. (Nonaka & Takeuchi 1995, 9, 62, 71.)

Spenderin (1996, 63–78) mukaan yksilön tieto on joko tiedostettua tai tiedostamatonta eli automaattista. Käytetään myös ilmaisua tietoinen tai tiedostamaton ajattelu. Esimerkiksi pyörällä ajo on automaattista tietoa silloin, kun se on opittu. Siitä tulee hiljaista tietoa välineen ja harjoittelun kautta. Voimme hankkia uutta ja jalostaa entistä tietoa niin hiljaisen, automaattisen tiedon kuin näkyvän, julkisen tiedon alueelta. Hiljainen tieto kuuluu naturalistisiin käsitteisiin, joiden todentamiseksi etsitään perusteluita. Artikuloitavuudesta on monenlaisia käsityksiä.

Spender (1996) pohtii kirjoituksessaan kokemuksellisen psykologian tapaa jakaa tiedostamaton, automaattinen tieto tietoisuudeksi, havahtumiseksi, aikomukseksi ja kontrolliksi. Toiminta on suurelta osin tiedostamatonta mutta olemassa olevaa. On siis olemassa tietämisen mahdollisuus. Osa reaktioista on väistämättömästi tiedostamattomia, koska teot ovat vaistonvaraisia. Esimerkki tällaisesta on vaaratilanteen väistäminen refleksinomaisesti. Henkilön aktiiviteetti on automaation tasolla myös silloin, kun aikomuksella ei ole tavoitetta. Joskus automaattiselta tiedolta puuttuu tietoinen kontrolli. Automaattinen tieto on siis selvästi kompleksinen ilmiö. Se on hallitsevaa, ja sitä on mahdollista tutkia. Tietoinen harjoitus kehittää myös automaattista tietoa. Virtanen (2014) pohtii väitöskirjassaan ajajan selviämistä liikenteessä. Yksilön taito ajaa polkupyörällä muuttuu liikenteessä kollektiiviseksi kontekstisidonnaiseksi tietoisuudeksi tai rutiiniksi.

Viimeaikaisissa tutkimuksissa on hiljaisen tiedon näkyväksi saattamiseksi etsitty erilaisia ominaisuuksia eli epiteettejä. Empiiriset tutkimukset, jotka pyrkivät tunnistamaan konkreettisia hiljaisen tiedon alueita, ovat lisääntyneet 2010-luvulla, ja käyttöön on otettu epiteetikortteja ja tarinoiden keräämistä. Hiljaisen tiedon epiteetteinä (taulukko 1) on käytetty mentaalisia, aistinvaraisia, sosiaalisia ja käytännöllisiä ominaisuuksia. (Pohjalainen 2012.)

Taulukko 1. Hiljaisen tiedon ominaisuuksia eli epiteettejä kuvaavia käsitteitä (mukaillen Haldin-Herrgård 2004).

Mentaaliset ominaisuudet	Aistinvaraiset ominaisuudet	Sosiaaliset ominaisuudet	Käytännölliset ominaisuudet
kognitiiviset taidot ajattelumallit ymmärrys oivallus uskomukset luovuus ennakointikyky	Mentaaliset ominaisuudet	yhteiset käsitykset vuorovaikutustaidot elämäkokemus normit arvot	asiantuntemus kädentaidot toimintavarmuus keholliset taidot rutiinit
Yhteisiä ovat esimerkiksi sisäinen ja henkilökohtainen pätevyys, taipumus, kokemus ja yhteinen kokemus. Kulttuuri vaikuttaa arvoihin, asenteisiin ja käyttäytymiseen.			

Epiteetit (taulukko 1) eivät ole hiljaisen tiedon synonyymeja. Niitä voidaan käyttää esimerkkeinä, kun yritetään määrittää hiljaista tietoa. Taulukon mukainen jaottelu perustuu hiljaisen tiedon ilmenemiseen erilaisissa toiminnoissa. Mentaaliset prosessit näyttäytyvät ongelmanratkaisutilanteissa. Monet epiteetit ovat psyykkisiä tai kehollisia. Voidaan puhua vaistonvaraisuudesta ja aavistuksesta. Henkilö käyttää tietämättään esimerkiksi intuitiota eli sisäistä tietämistä. Sosiaaliin toimintoihin ja suhteisiin liittyvä hiljainen tieto ilmenee yhteisissä käsityksissä, normeissa ja arvoissa sekä vuorovaikutustaidoissa. Ilmenemistä esiintyy usein käytännöllisinä valmiuksina, kädentaitoina. Käytännöllisiin prosesseihin on luokiteltu myös keholliset taidot. (Pohjalainen 2012.)

Tiedosta 5–10 prosenttia on tietoista päättelyä ja 90–95 prosenttia ei-tietoista. Vain pieni osa intuitiivisesta tietovirrasta nousee tietoisesti käsittelyyn esimerkiksi ongelmanratkaisutilanteissa. Sisäinen tieto on neutraalia, positiivisesta kokemuksesta syntynyttä. Omat uskomukset ja ennakkokäsitykset voivat estää tiedon saamista esille alitajunnasta. Intuitiivinen tieto on suuntaa antavaa, ei suoraan päätöksiin johtavaa. Se on mukana havainnoinnissa. Intuitio ja empaattisuus korreloivat keskenään. (Raami 2015, 35–40.)

Peruslähtökohtana on, että tieto on riippuvainen tietystä ajasta ja paikasta. Se rakentuu sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissa, ja sen perusta on ihmisten arvoissa. Vuorovaikutustilanteissa tietoa täsmennetään ja rajataan, jotta saavutetaan ymmärtämisen taso. Tiedon arvo määrittyy toimivuuden kautta. Ilman uskomusten ja sitoutumisen kautta tehtyä tulkintaa jää tieto informaatioksi. Informaatio muuttuu osaksi tietoa, kun se ymmärretään osaksi muuta tietoa ja sitä analysoidaan kriittisesti. (Lillrank 2003; Harmokivi-Saloranta 2020, 60–62.)

Hiljainen tieto -käsite yleistyi 1990-luvulla tietojohdamisen tutkimuksissa mutta jäi ristiriitaiseksi ja moniselitteiseksi. Mahdollisuus jakaa hiljaista tietoa

muodostui tärkeäksi tutkimusaiheeksi. Nonakan ja Takeuchin (1995) tulkin-
taa Polanyin tietokäsityksistä on kritisoitu. (Virtanen (2014.)

Tutkijana mieleeni nousee tuttuja asioista, joita joko haluaa tunnistaa tai
ei halua. Tieto muuttaa muotoaan eli elää siinä ympäristössä, missä se vaikut-
taa. Hiljainen tieto siis syntyy ja siirtyy aistimalla, kokemalla sekä harjaannut-
tamalla sukupolvelta toiselle ja ammattilaiselta oppipojalle, kun omaksutaan
toimintatavat, ilmeet ja eleet. Sopivassa ilmapiirissä tieto ja tietäminen saatta-
vat myös voimistua ja muuttua rutiineiksi. Tutkijan on siis perusteltava, onko
oletettu hiljainen tieto luonteeltaan toiminnallista, onko se henkilökohtaista
ja hankalaa jakaa sanallisesti toiselle henkilölle ja onko se tiettyssä tilanteessa
tavoitehakuisesti hyödyllistä.

2.2.2 Henkilökohtainen hiljainen tieto

Hiljaista tietoa on vaikea tunnistaa ja siten myös vaikea jakaa (Davenport &
Prusak 1998; Tobin 1997). Se on henkilökohtaiseen kokemukseen perustuvaa
ja sisältää uskoa, näkemystä ja arvoja. Hiljainen tieto auttaa ymmärtämään,
mitä on tehty ja mitä on tapahtunut menneisyydessä. Hiljainen tieto tulee
usein käyttöön henkilökohtaisten keskusteluiden ja havaintoesitysten kautta.

Jokaisella yhteisön jäsenellä on oma hiljainen, automaattinen taustatietonsa
ja tapansa oppia. Kukin peilaa kulloinkin esillä olevaa uuden tiedon ja tai-
don oppimista omiin taustateorioihinsa (Mohajan 2016). Näiden teorioiden
saaminen näkyviksi ja käytäntöön on monen yhteisön suurimpia ongelmia.
Tietoa tuottavat aktiviteetit ovat siis varastoituina henkilöissä ja heidän vuo-
rovaikutuksissaan. On tärkeää, että kokemuksia jaetaan yhteiseen käyttöön.
Tekojen ja toiminnan sijasta voidaan tutkia kielen ja kertomuksien merkityk-
siä. Käsitteellisinä ne ovat toimintatehoa, valtasuhteita, työnjakoa, arvoja ja
normeja. Kyläläinen saa kuvan itsestään muiden kautta. (Kurki 2000, 2002.)

Samansuuntainen on Mezirowin (1998) näkemys kriittisestä reflektiosta kommunikatiivisessa, uudistavassa oppimisessa. Henkilöillä on siis hyvin monenlaista tietoa. Eroja löytyy ydintietojen ja täydentävien tietojen sekä tiedon liikkuvuuden ja saatavuuden välillä. Jokin tieto voi olla suojattu, ja joku toinen tieto on jo toisaallakin syntymässä. Tietoisuus yhteiskunnallisista ja psyykkisistä merkityksistä saattaa vapauttaa kyläläiset omaehtoiisiin pyrkimyksiin.

Hiljainen tieto ei myöskään Spenderin (1996) mukaan tarkoita vain käytännön tietoa, vaan siihen sisältyy myös henkilökohtaista osaamista. Taustalla vaikuttava hiljainen tieto pohjautuu uskomuksiin, asenteisiin ja arvoihin. Toomin (2008, 33–58) mukaan tiedon prosessi kuvaa asiantuntijan henkilökohtaista tietämistä erilaisessa toiminnassa. Tieto on siis prosesseissa, ja se mitä ihmiset tekevät, on paljolti sen mukaista, mikä on yhteisössä hyväksyttävää. Kaikki tieto ei kuitenkaan ole oppimisprosessin tulosta. Jotakin on jo ennestään, jotakin muodostuu sosiaalisessa ympäristössä ja jotakin ainutlaatuista saattaa olla koko ajan syntymässä, kun entinen tieto järjestäytyy uudella tavalla. Julkistamattomat yhteisön erilaiset toimintatavat voivat olla yksilön oppimisen esteinä. (Suhonen 2009, 20.)

Informaatiota tulee koko ajan. Se muuttuu erilaatuisiksi tiedoksi vasta, kun henkilö pystyy käyttämään sitä ja pystyy aikaansaamaan positiivisen muutoksen joko omassa toiminnassaan tai yhteisön toiminnoissa. Tällainen soveltaminen edellyttää harjoitusta. Käytännön tieto ja taito onkin laadultaan sosiaalista, paikka- ja tilasidonnaista ja yhteisön kollektiiviseen muistiin pohjautuvaa. Yksilö oppii kokemuksesta, havainnoimalla, oivaltamalla ja ennen kaikkea toisilta. Jos oletetaan, että tietoa syntyy vain soveltamalla teoriaa käytäntöön, voitaneen väittää, että ihmiset ovat ainoa tiedon lähde. Tällä oletuksella ja ajatuksen hierarkiatasolla korostuu ihminen tiedon luojana ja välineenä. Ehkä tästä johtuen kilpailuhenkisissä toimintaympäristöissä ihmiset luulevat, että heidän on tiedettävä kaikki mahdollinen tai pantattava tiedot, taidot ja ratkaisut omia pyrkimyksiään varten. Tasapaino tiedon hankkimisen ja tiedon

jakamisen välillä sekä henkilökohtaisen aktiivisuuden merkitys tekee käytössä olevan tiedon arvokkaaksi. (Tobin 1997.)

Oppimiskykyisillä ja -haluisilla henkilöillä on paljon sellaista hiljaista tietoa, joka saadaan käyttöön kysymyksiä avulla. Henkilöt havainnoivat toistensa toimintaa. Samantapaista toimintaa tekevät keskustelevat keskenään. Osaaja eli mentori esittää kysymyksiä oppijalle eli tietoa tarvitsevalle. Näin löydetään parhaat mahdolliset käytännöt yhteisön käyttöön eli löydetään kollektiivinen hiljainen tieto. Strateginen valmius ja kyky oppia tarkoittavat niin taitoa kuin tahtoa toimia yhteisön vision suuntaisesti. (Davenport & Prusak 1998.) Kokemus ja näkemykset tulevat julki dynaamisissa keskustelutilaisuuksissa, joissa esitetään jatkuvasti uusia kysymyksiä. Virheistä oppiminen mahdollistetaan. (Tobin 1997.) Kun hiljainen tieto löydetään, usein havaitaan, että ihmiset osaavat oletettua enemmän (Polanyi 1966).

Hiljaista tietoa pystytään jossain määrin saamaan julki ja jakamaan henkilökohtaisten osaamiskartoitusten avulla. Taitojen inventointi usein onnistuu mutta ei taitojen taltiointi. Joukossa voi myös olla henkilöitä, jotka ovat vapaamatkustajia. Tulokset voivat olla negatiivisia. Positiivisessa ja vapaassa ilmapiirissä tietoa jaetaan helpoimmin eri osapuolten kesken. (Tobin 1997.)

Johtavaan asemaan sopivat persoonat ovat innokkaita oppimaan ja halukkaita työskentelemään toisten kanssa (Caligiuri & Tarique 2009). Usein heidän tärkein tehtävänsä on aistia, mitä on tapahtumassa ja sitten antaa sen tapahtua (Ojala 2008). Miten tietoa tuotetaan ja miten se on jakautunut henkilöiden kesken, näkyy yhteisön rakenteen muuttumisena, toimintapolitiikassa, menetelmissä sekä yhteisön jäsenten onnistumisen huomioimisessa. Jos tietoa tuotava yhteisö aikoo menestyä, tarvitaan oppimismenetelmien muutosvaiheessa vahvaa johtoa, joustavaa toimintarakennetta sekä kannustavaa politiikkaa ja kannustavia menettelytapoja. (Hyvärinen, Uusiautti & Määttä 2015.) Suomalaisen vapaaehtoisuusyhteisöjen kulttuuri on usein vailla vahvaa, sitoutunutta ja

näkyvää johtamispolitiikkaa.

Mahdollisuudet ovat rajattomat. Tilanne voi olla kaoottinen, mutta se on aina jännittävä. Vielä mielenkiintoisemmaksi asian tekee se, että tietoa on arvioitava sen mukaan, mihin se johtaa. On vaikeaa siirtää tietoa siitä, miten jotain tehdään ja samalla sitä, mitä siitä ajatellaan. (Suppiah & Sandhu 2011.)

Erilaista tietoa omaavien henkilöiden saattaminen yhteen tuottaa uutta tietoa. Se estää ryhmiä ja tiimejä vajoamasta rutiineihin. Tiedonsiirtotapojen ja -ajatusten on siis sovellettava yhteisön kulttuuriin, sillä tieto ei ole siirtynyt, jos sitä ei ole omaksuttu. Objektiiiset seuraussuhteet, mallit ja teoriat ovat osa tieteellistä tietoa ja sen tuottamista. Tieto on myös erilaisten käytäntöjen kenttä eli sosiaalisesti viitotettu tie kokemusten tutkimiseen. Käsitteellä kokemus on kuitenkin monta merkitystä, ja tietoa voi jäädä myös kokemusten ulkopuolelle. Maailman kohtaamisesta jää aina jotain, eli tulee erilaista kokemusta, joka hautautuu usein rutiineihin, prosesseihin, käytäntöihin ja normeihin. Hiljainen tieto on siis muuttuvaa ja monimuotoista, ei selvä ilmiö. Sitä on vaikea tavoittaa sanoin ja ymmärtää täysin loogisin termein. (Nonaka & Takeuchi 1995, 59.)

Tutkijana mietin vapaaehtoisuuteen perustuvan kyläyhteisön toimintatapoja. Ehkä vääräaikainen ja tilanteeseen nähden liian korkealaatuinen eksplisiittinen tieto aiheuttaa turhautumista, eikä viestiä ymmärretä. Ideoiden julkistamiseen ei myöskään ole totuttu. Avoin tietojen ja taitojen jako edellyttää myös ennen kaikkea sisäistä luottamusta. Kenen tarpeisiin tieto on olemassa, ja kuka jalostaa sitä? Miten hiljainen tieto saadaan julkiseksi, näkyväksi ja yhteiseen käyttöön?

2.2.3 Yhteisöllinen hiljainen tieto

Hiljainen tieto vaihtaa eleettömästi paikkaa niin yhteisön sisällä kuin yhteistyössä toimivien yhteisöjen kesken. Arvomaailman kantavasta voimasta nousee luovuus ja tahto ottaa haltuun toiminnan sellaisia prosesseja, jotka tuntuvat yhteisössä omilta ja lisäksi ovat haasteellisia. Ilmiön luonne voi määrätä käyttäytymisen. Alasuutarin ja Koskisen (2007) mukaan tästä seuraa spiraalimainen kehäkäyttäytyminen. Ilmiöiden väliset suhteet ovat ratkaisevia. Käsitys on lähellä Pohjalaisen (2012) analyysiä Nonakan ja Takeuchin (1995) tiedonluontiteoriasta. Olosuhteet erilaisissa yhteisöissä ilmenevät erilaisina käyttäytymisinä. Kompleksisessa yhteisössä seuraus usein selittää syytä jälkikäteen.

Tieto saatetaan käsittää eri toimintaympäristöissä hyvin eri tavalla. Kyläyhteisöön kuuluu erilaisia ihmisiä, joten yhteisössä on aina erilaista hiljaista tietoa. Se on liitettyä erilaisiin asiayhteyksiin ja on tämän vuoksi vaikeasti havaittavissa tai tunnistettavissa. Joskus sitä ei haluta tunnistaa, vaikka siitä on aavistus. Hiljainen tieto nimittäin saattaa sotkea totutun ajattelumallin ja aiheuttaa toimintaprosesseissa omistajuuksien muutoksia. Hiljainen tieto piiloutuu toimintatapoihin, erilaisiin käytäntöihin, jopa ilmeisiin ja kehon liikkeisiin. Yhteisön jäsenillä on paljon tällaista tietoa, jota he eivät osaa tai halua ilmaista. (Harmokivi-Saloranta 2020.)

Hiljaiseen tietoon sisältyy aina tunnetta. Tällainen hiljainen tieto pitää toiminnan prosessit käynnissä. Ne ikään kuin kypsyvät pitkän ajan kuluessa. (Davenport & Prusak 1998; Tobin 1997.) Hiljainen tieto pitää myös koko yhteisön terveenä. Edellytyksenä on, että annettu informaatio palvelee tiedon tuottamista ja jakamista. Informaatio muotoutuu tiedoksi, kun siihen liitetään yhteistä ymmärrystä, kokemusta, arvoja ja taitoja. (Davenport & Prusak 1998.)

Yhteisön hiljaiseen tietoon kuuluu Spenderin (1996) mukaan myös kollektiivinen tieto. Yhteisön jäsenet kyllä usein käyttävät kollektiivista tietoa

tiedostamatta sitä. Käyttöönottamaton tieto voi muuttua takaisin hiljaiseksi, jos se on sidottu yhteisön rakenteisiin. Spenderin jaottelun mukaan tiedostettu tieto kattaa siis kaiken tietämisen kaikissa toimintaympäristöissä. Yhteisön tieto voi siis olla joko tieteellistä ja systemaattista tai hiljaista ja vaikeammin ymmärrettävää. Systemaattisessa ajattelussa on aina sisällä hiljainen tieto.

Hiljainen tieto muuttuu julkilausumisen kautta näkyväksi sosiaalisessa ympäristössä, kommunikoimalla ja keskustelemalla, varsinkin silloin, kun henkilöt ovat itseorganisoituneen ryhmän jäseniä. Yhteisön oppimista tapahtuu ei-lineaarisisissa ja vuorovaikutteisissa prosesseissa, joissa jaetaan hiljaista tietoa ja levitetään sitä yhteisön eri osien kesken (Ojala 2008). Yhteisöllä tulee olla kyky tiedon jakamiseen tarvittaessa jopa yhteisön toimintakulttuuria muuttamalla. Hiljaisen tiedon jakaminen voi epäonnistua yhteisön sisällä ja jäädä saavuttamattomaksi, jos yhteisö ei edistä osaamista ja hiljaisen tiedon kertymistä. Automatisoitunut toiminta on vaikeasti tunnistettavissa henkilön itsensä osaamiseksi, ja siksi jakaminen yhteisön sisällä on hankalaa. Osaaja ei välttämättä itse tiedosta, mitä osaa, eikä oppija tunnista kaikkea oppimaansa. Hiljainen tieto näyttäytyy kuitenkin tarinoissa, asenteissa, arvoissa ja toimintakulttuurissa. (Ojala 2008, 53, 225; Puusa ja Reijonen 2011, 22–33.)

Yhteisökohtainen tieto on suurelta osin käyttämätöntä. Tämä vaikeuttaa tiedon tutkimista ja tekee asian entistä tärkeämmäksi. Yhteisön jäsenet eivät aina osaa kertoa yhteisön vaikutteista, jotka ohjaavat heitä muuttamaan käyttäytymistään ja toimintatapojaan. Jokapäiväisen toiminnan takana on siis runsaasti käyttämätöntä tietoa. Osa tiedosta on sekä Tobinin (1997) että Davenportin ja Prusakin (1998) mukaan myös tavoitteetonta eli automaattista. Se on omistajallaan hänen sitä tietämättä ja sitä arvostamatta. Kuitenkin tietoinen harjoitus voi kehittää automaattista hiljaista tietoa ja saada sen näkyväksi. Eri-laiset tiedon esille tuomisen välineet ovat yhteisössä todella tarpeellisia, jotta päästään asetettuun tavoitteeseen. (Spender 1996.)

Toimintakulttuurilla on syvät juuret. Historiasta ja tavasta toimia on usein vaikeata luopua. Toimintatavat voivat myös olla muuttuvia ja yhteisökohtaisia. Kulttuurin muutos tietoa tuottavaksi edellyttää toiminnan muuttumista osallistavaan suuntaan, yhteistyötaitojen kehittämistä sekä itsearviointin ja toimintojen järjestämisen analysointia. Resursointi vain harjoituksiin ja informaatioteknologiaan ei riitä tiedon tuottamisessa. Tärkeintä on Tobinin (1997) mukaan päättää, miten tuotetun tiedon arvoa mitataan. Tietoa voidaan näet tuottaa myös tiedostamatta itse prosessia, esimerkiksi jonkin toiminnan sivutuotteena.

Tärkein edellytys tiedon jakamisessa on yhteisön sisäinen luottamus. Ihmisten arvot ja uskomukset vaikuttavat ajatuksiin ja toimintaan. Jokaisella yhteisöllä on myös historiansa, ja sen aikana ovat monet ihmiset vaikuttaneet toimintoihin. Tilanteeseen tarvittava tieto voi löytyä myös yhteisön ulkopuolelta, mutta sellaisen tiedon etsiminen on yleensä vaikeaa. Kun yhteisön toimintamahdollisuudet huononevat ja henkilöstöä muuttaa muualle, menee mukana usein hyvinkin arvokasta tietoa. Lisäksi uusi idea tulee yhteisössä aina ottaa keskusteltavaksi. Näin ideaalinen käsitys on amerikkalaisilla tutkijoilla Davenport & Prusak (1998) ja Tobin (1997).

Hiljaista tietoa ei voi sellaisenaan siirtää toiseen yhteisöön. Se sisältää oppivan yhteisön ominaisuuksia. Hiljainen tieto on tilannesidonnaista. Se elää, kasvaa ja muuttuu reagoidessaan ympäristönsä kanssa. Yhteisön toimintatapa muuttuu vain, jos yhdessä rakennetaan ajattelua tarvittavasta muutoksesta, käsitteellistetään kokemuksia sekä systematisoidaan ja testataan tulosta käytännössä. (Kurtti 2012, 45.)

Tieto voi muuttua mielipiteeksi. On tärkeää, että aloitteet käynnistetään nopeasti pilottiprojekteina, joissa tehdään määrällisiä ja laadullisia mittauksia ja arviointia. On myös tutkittu, että tieto voi lisääntyä ja kehittyä hyvinkin odottamattomia teitä. Erilaisissa yhteisöissä tuleekin lisätä tällaisen tilanne-

sidonnaisen tiedon syntymistä ja sen oikea-aikaisen käyttöönoton tutkimista, sillä yhteisöt oppivat tehokkaasti näiden prosessien kautta. (Ojala 2008.) Tobinin (1997) mukaan jokainen kysymys, joka nousee esille tietyin välein, otetaan keskustelun aiheeksi. Toiminnan laatu on näin toimien jatkuvasti tiedossa.

Kulki (1999) toteaa väitöskirjassaan hiljaisen tiedon syntyvän lähinnä sosiaalisessa kontekstissa, vuorovaikutussuhteissa ja tiedottamisen avulla. Aktiivinen toimija rakentaa omaa ymmärrystään liittämällä informaatiota jo olevaan tietoon (Tynjälä 2002, 37–38). Kulkin (1999) mukaan yhteisön sisällä, sen sosiaalisessa vuorovaikutusympäristössä, toiminnallinen kokemus ja elämys ovat uuden hiljaisen tiedon lähteitä, ja ne tarjoavat mahdollisuuksia tiedon muuttamiseen hiljaisesta näkyväksi ja julkiseksi. Hiljaista tietoa siis kertyy yhteisön hiljaisten viestien kautta. Kokemusperäinen hiljainen tieto myös muokkaa sosiaalista elämää. Ongelmanratkaisuprosesseissa voi hiljainen tieto myös heijastaa ulkoista tilaa ja auttaa ratkaisuun pääsemisessä.

Toiminnallinen kokemus ja elämys, joita yhteisön rakenne ei kahlitse, ovat uuden hiljaisen tiedon lähteitä. Kriittisten asioiden tunnistaminen sekä valittujen ja prosessien aikana esiin nousevien suunnitelmien ja toimintojen toteuttamiskelpoisuuden tutkiminen ovat vastuullisia tehtäviä. (Anttila 2006.)

Yhteinen hiljainen tieto kehittää yhteisöä ja muuttaa sen kulttuuria. Tällainen tieto liikkuu yhteisössä toimintakulttuurin mukaisesti. Vuorovaikutus edellyttää vapaaehtoista dialogia, joka taas edellyttää sitoutumista ja perustuu kunnioitukseen. (Kulki 1999.) Tilanteiden ei tarvitse olla ja toisaalta niiden ei tule olla virallisia keskustelutilanteita. Uusien kokemusten kautta itseään ja toinen toistaan kuunnellen saadaan hiljaista tietoa käyttöön. Tähän ei ole olemassa mitään selvää ja yksinkertaista reseptiä, mutta reflektion avulla saadaan tietoa yksilön ajattelu- ja toimintamalleista. Yhteisössä tällainen spiraalimainen kehitys on pitkäaikainen prosessi.

Hiljainen sisäinen motivaatio ilmenee yhteisön sallivassa ilmapiirissä kyvykkyutenä, omaehtoisena itseohjautuvana toimintana ja positiivisena yhteisöllisyytenä. Hiljainen tieto voi näet hautautua mielipahaan tai tulla julki joskus jopa liiallisena mielihyvänä. Henkilökohtainen aktivaatiotaso heijastuu koko yhteisön aktivaatiotasoon. Siihen vaikuttavat asenteet, arvot ja uskomukset, joita on ja joita syntyy erilaisten kyläyhteisöjen toiminnan ja kulttuurin myötä. Positiivinen ilmapiiri mahdollistaa jatkuvan oppimisen, tiedon jakamisen ja uuden tiedon oppimisen. (Määttä & Uusiautti 2018.) Vanhentunut toimintastrategia, yhteisön toimimaton rakenne ja politiikka sekä toimintavavat, jotka ohjaavat henkilöstöä käyttäytymään toisin kuin on yhteisesti sovittu, ovat Davenportin ja Prusakin (1998) mukaan osoitus ”keisarin uusien vaatteiden” käytöstä.

2.3 Oppiminen kyläyhteisön toimintakulttuurissa

2.3.1 Yhteisön oppimisen lähtökohtia

Oppiminen on ilmiö, jonka selittämiseen tarvitaan erilaisia teorioita ja jota voidaan tarkastella erilaisista näkökulmista. Merriam, Caffarella ja Baumgartner (2007) ovat tiivistäneet oppimisteoriat viideksi orientaatioksi: behavioristinen, humanistinen, kognitiivinen, sosiaaliskognitiivinen ja konstruktivistinen. Oman lisänsä antavat Kolbin (1984) kokemuksellisen oppimisen teoria sekä transformatiivisen oppimisen teoria (Mezirow 2000), jotka soveltuvat hyvin laajan elämäkokemuksen käsittävään aikuisoppimiseen. (Merriam, Caffarella & Baumgartner 2007.)

Tutkin vapaaehtoistoimintaan kuuluvan yhteisön oppimista lähinnä formaalisten ja non-formaalisten oppimismuotojen välimaastossa (Malcolm, Hodkinson & Colley 2003). Kyläyhteisöjen tai sen jäsenten oppimisessa tavoitellaan sovittuja päämääriä, ei kuitenkaan tutkintoja. Yhteisön oppimisessa

voi olla sosiaalisen konstruktivismin kontekstuaalisia piirteitä. (Ansala 2019, 25.)

Kokemuksellinen oppiminen sopii vapaaehtoisuuteen perustuvan yhteisön toimintaan. Kokemuksellinen oppiminen perustuu pragmatismiin, jossa yhdistyy tieto ja toiminta (Kolb 2014). Lähtökohtana on jatkuva vuorovaikutus ympäristön kanssa. Oppimisprosessiin kuuluu kokemusten ja toimintojen reflektointi (Jordi 2011). Oppimista syntyy, kun kokemus muuttuu tiedoksi ja taidoksi oppijan henkilökohtaisena tietoisuutena sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Kokemus sinänsä ei johda oppimiseen, vaan tarvitaan reflektointia, tekemistä, tuntemista ja ajattelua. Kokemus voi johtaa myös tavoitteiden vastaisten ennakkoluulojen vahvistumiseen ja lamaannuttamiseen. (Rantama 2002, 233.)

Reflektion kautta pyritään uudelle ymmärtämisen tasolle, jossa itseohjautuvuus on oppimisen tavoitteena. Uutta luova kokemuksellinen oppiminen läheee kognitiivista konstruktivismia (Perkins 1999). Konstruktivismiin kuuluu erilaisia muunnelmia, joista vapaaehtoistoimintaan kuuluvaa yhteisöä kuvannee parhaiten konstruoitu, aktiivinen ja intentionaalinen (taidolla ja tietoisesti toteutettu) toiminta. Uudet merkitykset luodaan aikaisemman, jo olemassa olevan tiedon pohjalta. Mukana on tiedostamattomia esiymmärryksiä, havaintoja ja oletuksia. Tietoa ei voi sellaisenaan siirtää, mutta sitä voi jakaa. Tietoa jäsenetään ja muokataan aiemman kokemuksen ja tietämyksen pohjalta ja opitaan uusia asioita. (Tynjälä 2003, 222–232; Kolb 1984, 2014; Ansala 2019, 26.) Konstruktiivinen oppimiskäsitys muistuttaa transformatiivista oppimiskäsitystä (Mezirow, Lehto, Lindqvist ja Ahteenmäki 1995).

Yhteisön kokemuksellisen oppimisen rinnalle tulee kollektiivinen oppiminen (Lindqvist 2005), jossa on mukana sosiaalinen visio oppimisesta. Ihmiset näkevät ja kokevat maailman eri tavoin, omien lähtökohtiensa mukaisesti. Kurjen (2000, 2002) mainitsema sosiokulttuurinen paradigma korostaa kulttuurista kontekstia, jossa paikallisten henkilöiden keskinäisten suhteiden

ymmärtäminen avaa ymmärryksen henkilöiden käyttäytymiseen. Sosiokulttuurisen oppimisen alakäsitteenä mainitaan yhteisöllinen oppiminen.

Mezirow (1998) käyttää sosiaalisesta oppimisilmiöstä käsitettä kommunikatiivinen oppiminen erotuksena instrumentaalista oppimisesta. Kommunikatiivisessa oppimisessa kohteena ovat sosiaaliset ilmiöt ja itse kommunikaatio, joten oppimista on tällöin mahdotonta ajatella ilman vuorovaikutusta. Vuorovaikutus on osa kriittiseen reflektioon perustuvaa oppimisnäkemystä. Kriittinen reflektio ei Mezirowin (1998) mukaan kohdistu yhteisön toimintatapaan vaan kysymykseen, miksi näin on tapahtunut tai miksi näin on tehty. Oppimisprosessissa yksilö kasvaa itseohjautuvuuteen. Jos yksilö ei reflektoi näkemystensä perusteita, eivät yhteisönsäkään toimintatavat voi muuttua. Huttunen (2003, 115–116) mukaan oppija voi institutionaalisista ja rakenteellisista syistä johtuen omaksua uskomuksia, käsityksiä ja toimintavalmiuksia, joita kriittisen reflektion jälkeen oppija ei enää tunnista omikseen. Mezirow (1995) puolustaa emansipatorista oppimista. Hän korostaa, että kyse ei ole kriittisen tarkastelun ulkopuolelle jätetyistä kulttuurisista vaatimuksista. Huttunen (2003, 120) pohtii, että sellaisetkin ennako-oletukset, joita pidetään pätevinä ja kehittyneinä, tarvitsevat kriittistä itsereflektiota. On kuitenkin arvostuksia, jotka liittyvät hyvään ja mielekkääseen elämään ja toisten kunnioitukseen ja joihin kohdistuva kriittinen reflektio voi heikentää luottamusta vahvoihin arvostuksiin.

Nonakan ja Takeuchin (1995) SECI-mallin (kuvio 5, sivu 34) mukainen jatkuva hiljaisen ja eksplisiittisen tiedon vuorovaikutus mahdollistaa uusien innovaatioiden kehittämisen yhteisön sisällä ja yhteisöjen kesken. Mallin avulla saadaan myös kehittämistiimeistä uutta luovia. Mallin sosialisatio on kokemusten jakamista ja sitä kautta uuden tiedon luomista eli uuden toimintatavan oppimista. Tämä voi tapahtua ilman kommunikaatiota oppimalla toisen tavasta toimia. Edellytyksenä on, että yksilö omaksuu uusia tapoja, ottaa tietoa vastaan ja välittää sitä eteenpäin. Edellytyksenä on toisten kuunteleminen ja

erilaisten mielipiteiden tutkiminen luottamuksellisessa ja tasavertaisessa ympäristössä. Yksilön oppimisesta siirtyminen yhteisön oppimiseen edellyttää yhteisen ymmärryksen rakentamista ja sitoutumista yhteisiin tavoitteisiin. (Harmokivi-Saloranta 2020, 71–76.)

Luottamuksellinen keskustelu tunteista, kokemuksista ja ajatustottumuksista on sosialisointia alkuun paneva voima. Ideat muuntuvat analogisiksi ja digitaalisiksi signaaleiksi. Ei riitä, että tietoa jaetaan. Tieto kehittyy uudelle tasolle oppimalla toisten ideoista ja ajatuksista. Uuden tietämyksen omaksuminen ja yhdistäminen vanhaan tietoon synnyttää uutta tietoa. Tämän jälkeen tekemällä oppiminen ilmenee uusina toimintoina tai käytänteinä. (Hennala 2011.)

Emansipatorinen, tiedostava tai vapauttava oppiminen vapaaehtoisuhteisöissä voi olla haasteellista (Inglis 1997). Tavoitteena on reflektion kautta avata tietoa henkilön omista ajattelu- ja toimintamalleista. Oppimisen tuloksena on itsetuntemuksen ja -ilmaisun kehittyminen, oman elämän haltuun ottaminen ja vapautuminen ajattelua rajoittavista itsestään selvistä tekijöistä. Mezirowin (1991) transformatiivinen teoria tuo sosialisointiprosessiin emansipatorisen näkökulman. Kriittisen arvioinnin ja pohdinnan jälkeen arvot ja merkitykset joko hyväksytään tai hylätään.

Oppiminen voidaan nähdä kulttuurisidonnaisena, yhteisön arvojen mukaisena kasvamisprosessina (Hornikx & le Pair 2017; Pstross & Talmage, Peterson & Knopf 2017). Yhteisöön kuuluvalla henkilöllä voi olla omia sisäisiä sääntöjä, joista muodostuu hänen identiteettinsä. Lisäksi toimintaan osallistuvan henkilön arvot voivat eri elämäntilanteissa muuttua. Tällöin on vaikeaa erottaa, milloin ja miten henkilökohtaiset arvot vaikuttavat yhteisön toimintaan. Arvot voivat vaikuttaa välittömästi ja henkilökohtaisesti toimintaan tai välillisesti käytännön pyrkimyksiin. Arvojen muutos muuttaa samalla osallistumisaktiivisuutta. Kyläyhteisön jäsenillä voi olla erilaisia empatia- ja selviyty-

miskykyjä sekä henkilökohtaisia kykyjä ja taipumuksia sopeutua muuttuviin, hankaliinkin tilanteisiin.

Yhteisön oppiminen on pitkäkestoista, elinikäistä oppimista ja kehittämistä. Se ohjaa yhteisön toimintakykyä. Yhteisön jatkuva kehittäminen on oppimisprosessi, jossa näyttäytyy toisilta saatu apu, virheiden hyväksyminen, vapaa infon kulku ja vastuunotto. Inhimillinen toiminta altistaa myös virheille, puutteille ja vääristelyille. (Kotter 1996, 158–161.)

2.3.2 Oppiminen vapaaehtoistoiminnassa

Vapaaehtoisten osallistumista erilaisiin ohjelmiin ja yhdistyksiin tutkittiin Amerikassa vuosina 1975–1992 (Smith 1994). Henkilöiden sosiaalinen tausta, persoonallisuus ja resilienssi sekä yhteisön koko ja henkilöiden ennakkosasenne yhteisöä kohtaan vaikuttivat oleellisesti osallistumisaktiivisuuteen. Lisäksi merkitystä oli ajankohdalla, jolloin henkilöltä kyseltiin halukkuutta liittyä yhteisöön. Vapaaehtoisten osallistumiseen vaikuttivat myös poliittinen aktiivisuus, tiedotusvälineiden käyttö ja erilaiset vapaa-ajan harrastukset. Vapaaehtoistoiminta kohdistui lähinnä sosiokulttuurisesti hyväksytyyn toimintaan. (Smith 1994.) Hakkaraisen ja Konttisen (2008, 12–23) tutkimus oli samansuuntainen. Vapaaehtoistoiminta oli kontekstisidonnaista. Elinympäristö, paikalliset kulttuuriset normit ja henkilökohtaiset arvot heijastuivat erilaisten kyläyhteisöjen vapaaehtoistoimintaan.

Erilaisissa toimintaympäristöissä toteutettu vapaaehtoistoiminta antaa viitteitä erilaisista asenteista. Jos kansalaiset olettavat yhteiskunnan vastaavan sosiaalisten ongelmien hoidosta, he osallistuvat aktiivisemmin vapaaehtoistoimintaan kuin siellä, missä kulttuuriin kuuluu osallistuminen vakiintuneisiin, maailmanlaajuisiin järjestöihin. Haddadin (2006) tutkimuksessa oli mukana kahdeksan yhteisöä 68 eri maasta. Selittävinä muuttujina testattiin tulotasoa,

kaupungistumisastetta ja työssä käyvien naisten osuutta. Kansalaisten erilaiset asenteet selittivät parhaiten osallistumista. Samoin Sundeen (1992) tutkimuksissa henkilökohtaisissa tavoitteissa ja asenteissa oli tilastollisesti merkittäviä eroja. Erot näkyivät vapaaehtoisten keskuudessa sosiaalidemografisissa ominaisuuksissa ja sosiaalisissa rooleissa.

Vapaaehtoistoiminnan kantava voima suomalaisessa yhteiskunnassa on sosiaalinen pääoma, johon Laukkasen ja Pirisen (2002) mukaan luetaan yhteisöllinen osaaminen, paikkakohtainen tilanne, toimijoiden väliset suhteet ja sisäinen luottamus sekä henkilökohtaiset motiivit. Inhimillinen pääoma, kuten tieto, taito, osaaminen ja osallistumishalukkuus vahvistavat yksilön ja yhteisön toimintaa. Kyläyhteisön voimavarana on paikkakuntaakohtaisesti myös luontopääoma eli ympäristö ja luonnonvarat. Perinteinen kylätoiminta on paljolti tukeutunut fyysiseen pääomaan. On tarvittu rakentajia, ohjelmansuorittajia ja juhlapuheen pitäjiä, hernekeiton keittäjiä ja teatterilipun tilaajia. (Sirkkala 1995.)

Amerikkalaisten tutkimuksien (muiden muassa Brudney & Kellough 2000) mukaan vapaaehtoisuudella voi olla merkittävä vaikutus paikallisiin toimintakäytäntöihin ja saavutettuihin tuloksiin. Osallistuminen Brudneyin ja Kelloughin (2000) vapaaehtoisten toimintaa käsittelevään tutkimukseen oli aktiivista. Empiirinen analyysi osoitti vapaaehtoisten osallistumisen olevan merkittävää, mutta vapaaehtoisten aktivoinnissa toimintaan mukaan oli puutteita. Julkisen toimijan tulee osallistua tehokkaammin vapaaehtoisohjelmien kehittämiseen ja hallintaan. Vapaaehtoistoimijat kuuluivat erilaisiin yhdistyksiin ja vapaamuotoisiin ryhmittymiin.

Tutkimuksien mukaan (Sundeen 1992; Haddadin 2006) asenteet vaikuttavat vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen. Vapaaehtoistoiminta edellyttää itseohjautuvuutta. Itseohjautuvuudessa on kyse yksilön syvästä, sisäisestä muutosprosessista. Muutosprosessissa sisäiset oletukset ja maailmankuva

voivat muuttua refleктоimalla ja arvioimalla ajatusmalleja. Oppiminen uudistuu ajattelun uudistumisen kautta. Oppimisen onnistuminen edellyttää suunnittelua ja ohjattua reflektionia. (Mezirow 1998.)

Ahteenmäki-Pelkonen (1997, 111, 249–262) analysoi väitöskirjassaan Jack Mezirowin käsityksiä itseohjautuvuudesta. Itseohjautuvuuden ydin on kommunikatiivisessa pätevydessä. Motivaatio itseohjautuvuuteen ilmenee sitoutumisena, tyytyväisyytenä ja positiivisena ilmapiirinä. Toisaalta ulkoinen kontrolli ei vastoin itseohjautuvuusteorian oletusta välttämättä vähennä vapaaehtoistoimijan motivaatiota. Motivaatio perustuu psykologisten perustarpeiden tyydyttämiseen. Aktiivisen kansalaisen ajatellaan olevan toimintaan osallistuva ja vaikutushaluinen.

Suomessa kansalaisyhteiskunnan rooli on vahvistumassa ja toimintamalli on kehittymässä (Hyyryläinen, Katajamäki, Piispanen & Rouhiainen 2011). Aktiiviselta kyläyhteisön jäseneltä odotetaan positiivisuutta ja innostuneisuutta. Odotukset saattavat tuntua myös velvoittavilta ja negatiivisilta. Toiminnan luonteeseen kuuluu, että osallistujat hakevat omille motiiveilleen sopivaa toimintaa. Motiivina voi olla yhteisön yhteinen tavoite, hyvän tuottaminen toisille tai henkilökohtainen tarve kuulua yhteisöön ja saada hyvä mieli sekä tunne hyödyllisyydestä. Vapaus kohdata toisia luo uusia sosiaalisia suhteita ja lujittaa sosiaalista pääomaa. Kyläyhteisöillä ei kuitenkaan ole velvoitetta tarjota osallistumismahdollisuuksia tai lakisääteisiä palveluita eikä kyläläisillä ole velvoitetta osallistua rahoitukseen. Osallistuminen on vapaaehtoista. (Valkama 2013, 23–24.)

Toimijoiden kokemukset ja motiivit ovat erilaisia. Henkilöiden elämäntilanteet vaihtelevat, eivätkä ne aina ole julkilausuttuja. Itseohjautuvalla toimijalla voi olla sekä autenttisia että vääristyneitä näkemyksiä ja ominaisuuksia. Nämä voivat vaihdella erilaisissa konteksteissa. Tiedon konstruointiprosessissa itseohjautuvuus on oppimisen tavoite, ei valmis lähtökohta. (Ahteenmäki-Pelkonen 1997, 62 ja 1998, 59–63.)

Kyläyhteisössä asukkaiden osallistuminen yhteiseen toimintaan voi olla kommunikatiivista tai henkilökohtaisten mieltymysten mukaista. Haasteeksi voi muodostua näiden yhteensovittaminen ja toimintatapojen reflektointi.

2.3.3 Yhteisön transformatiivinen oppiminen

Taylorin (2008, 5–15, 2017) käsityksen mukaan emme voi aina olla varmoja siitä, mitä tiedämme tai uskomme. Pysyviä totuuksia ei ole, ja muutos on jatkuva. Jotta ymmärtäisimme paremmin maailmaamme, on välttämätöntä luoda kriittisempi maailmankuva. Tätä ei saavuteta mallioppimisella. Tarvitaan refleктоivaa, kyseenalaistavaa otetta ja keskustelua.

Mezirowin mukaan (1997, 5–12, 2000, 3–33) henkilö omaksuu merkitysperspektiivit eli ennakko-oletukset lapsuuden oppimiskokemuksista. Samalla sosiaalistutaan hallitsevaan kulttuuriin. Ennakko-oletukset ohjaavat ajattelua ja vaikuttavat psyykeen. Ne heijastavat kulttuurisia ja psykologisia oletuksia, rajoittavat maailmankatsomusta, jopa vääristävät ajatuksia ja käsityksiä. Oppimalla neuvottelemaan ja toimimaan omien tavoitteiden, arvojen, tunteiden ja merkitysten mukaan tapahtuu poisoppimista muilta kriitikittömästi omaksutuista ajatusmalleista.

Kommunikatiivisessa oppimistilanteessa (Mezirow 1998, 25–30) yksilöt ja yhteisöt oppivat ymmärtämään toistensa arvoja, uskomuksia ja oletuksia ja vertaavat omia kokemuksiaan tutkittavaan ilmiöön. Reflektointi voi kohdistua kehitettävän aiheen sisältöön tai koko kehittämisprosessiin. Reflektio on muutoksen edellytys. Uskomusten ja tottumusten ristiriidat ratkaistaan ennen kuin uudistava oppiminen voi toteutua. Uuden ilmiön ymmärtäminen vaatii pala palalta merkityksien pohdiskelua, kulkua osien ja kokonaisuuden välillä. Reflektio on kriittistä arviointia. Tämä edellyttää osallistumista syvempää kriittistä reflektiota, jossa kyseenalaistetaan ennakko-oletuksia. Kuittinen (2004, 220) kuitenkin toteaa, että rakentava ongelmanratkaisun oppiminen

on elinikäinen prosessi, ja transformatiivinen oppiminen jää aina oppijan vastuulle.

Kurki (2000, 88) käyttää termiä ”yksilön tietoisuuden syntyminen”, eli innostamisen lähtökohta on tietoisuus, joka syntyy ihmisten vuorovaikutuksesta todellisuuden kanssa. Sosiokulttuurisen innostamisen tavoite on saada aikaan muutosta osallistumisen avulla. Mezirowin (1998) kommunikatiivista eli vuorovaikutuksellista oppimista lähellä on sosio-empansipatorinen eli tiedostava ja vapauttava oppiminen. Yhteistyössä tapahtuvasta oppimisesta käytetään myös rinnakkain käsitteitä vertaisoppiminen ja yhteisöllinen oppiminen.

Oppiminen on sosiokulttuurinen prosessi, jossa keskustelemalla käytetään aiempaa tulkintaa uuden, tarkistetun tulkinnan luomiseen. Jos heikot signaalit havaitaan, muutosta voi tapahtua ja todellisuutta nimetään uudelleen. Muutoksen alkuunpanijana voi olla pienten ärsykkeiden jaksottainen esiintyminen tai akuutti henkilökohtainen tai yhteisökohtainen kriisi. Merkitysrakenteet toimivat kulttuurisesti määriteltyinä viitekehyksinä. (Kurki 2000.) Tavoitteena on, että muutos johtaa uuteen toimivampaan merkitysperspektiiviin tai viitekehykseen, joka on osallistava, kriittisesti suuntautuva ja kokemuksen integroima. Merkitysskeemat ovat odotuksia tai uskomuksia, jotka ovat yksilön hiljaisen tiedon näkökulmia. Niissä käsitellään toisiaan seuraavia tapahtumia. Ne ovat konkreettisia merkkejä tottumuksista ja odotuksista. Ne muokkaavat käyttäytymistä ja näkemyksiä. Muutosta tarkastellaan yhdessä ja pohditaan kokemusta. Kokemuksen merkitys ohjaa toimintaa. Keskeisintä on kokemuksen tulkinta. Muutoksen aikaansaaminen on usein vaikeaa. (Nohl 2015.)

Uudistavassa oppimisessa on kokemuksellisen oppimisen piirteitä. Kokemuksellinen oppiminen perustuu vuorovaikutukseen ja jatkuvuuteen, joka alkaa disorientoivasta, hämmentävästä ongelmasta. Alkuvaihetta seuraa kommunikoinnin aloitusongelmat, riittämättömyyden ja luottamuksen puutteeseen liittyvä tunteiden itsetutkinta ja oletusten kriittinen arviointi. Kokemuk-

set jaetaan, tutkitaan ja kokeillaan uusia mahdollisuuksia yhteisön roolien jaossa ja ideoiden toteutuksissa ja kehitetään toimintatapoja. Hankitaan uusia tietoja ja taitoja. Osaamisen ja itseluottamuksen rakentaminen uudessa toimintakulttuurissa saa aikaan osallistavan ja uudella tavalla kriittisen elämäntyylin. (Mezirow 2000 3–33; Taylor 2007, 173–191.) Tällainen oppiminen voi kuitenkin olla emotionaalisesti intensiivinen ja jopa uhkaava kokemus (Kuitinen 2004, 218).

Mezirowin teoria transformatiivisesta oppimisesta erottaa kymmenen merkitysperspektiivin muuttumisvaihetta. Yhteisö kokee (1) hämmennystä kohdatessaan ongelman. Seuraa (2) syyllisyyden tunnetta ja itsetarkastelua, mistä ongelma johtuu. Tehdään (3) kriittinen arviointi oletuksista sosiaalisessa kontekstissa. Aloitetaan (4) dialogi, syvälinen keskustelu samanlaisten ongelma-kokeimusten kesken yhteisön sisällä ja toisen yhteisön kanssa. Tarkastellaan (5) uutta toimintatapaa, henkilöiden rooleja ja ihmissuhteita. Vahvistetaan (6) osaamista yhteisön omien tietojen, taitojen ja ideoiden kehittämisessä. Laaditaan (7) uudenlainen toimintasuunnitelma. Hankitaan (8) uutta tietoa ja taitoja suunnitelman toteutukseen. Aloitetaan (9) uusien roolien ja uuden toimintatavan kokeilu. Integroidutaan (10) yhteiskuntaan uuden perspektiivin edellyttämällä tavalla. (Mukaiillen Nohl 2015.)

Transformatiivista oppimista on tutkittu formaaleissa, non-formaaleissa ja informaaleissa konteksteissa ja erilaisissa opintosisällöissä (Laal 2013). Tutkimukset ovat painottuneet tiettyihin sosiaalisiin ryhmiin, kuten erilaisissa elämän tilanteissa oleviin naisiin ja aikuisopiskelijoihin tai opiskeluun tiettyssä ympäristössä.

Nohlin (2015) mukaan ratkaisevan tärkeää on ymmärtää, miten oppimisprosessit ovat alkaneet ja miten ne on omaksuttu. Tutkimus kohdistui informaaliseseen (ei-tutkintotavoitteiseen ja epäviralliseen) oppimisprosessiin. Mukana oli eri ikäryhmiä, erilaisia koulutustaustoja ja eri sukupuolia. Lisäksi tutkimus tehtiin eriaikaisesti erilaisissa toimintaympäristöissä. Tämän empii-

risen tutkimuksen mukaan transformatiivinen oppiminen ei vaadi disorientoitumista tai järkyttävää kokemusta muutoksen aloitusvaiheessa. Ongelma hoidetaan kognitiivisin keinoin. Transformatiivinen oppiminen voi alkaa ikään kuin huomaamatta, jopa rennosti, kun vanhaan kokemukseen tai toimintatapaan lisätään uutta käytäntöä. Ensimmäiseen vaiheeseen sisältyy hienovaraista, hiljaista tietämistä, jota käsitellään kuuntelemalla. Taustalla on muistissa myös aktiivisia, emotionaalisia kokemuksia. Tällainen aloitus ei välttämättä johda muutokseen, ja sitä kutsutaan määrittelemättömäksi aloitukseksi. On mahdollista, että oppimisprosessi alkaa mutta epäonnistuu. Oppijat ehkä eivät vielä alkuvaiheessa ymmärrä muutoksen merkitystä eivätkä pysty integroimaan sitä omiin suunnitelmiinsa. Tarkoitushakuisesti hankitut tiedot ja taidot jäsenyvät myöhemmin kognitiivisten pyrkimysten avulla. Sosiaalisen testauksen vaiheessa oppijat hienosäätävät kokemuksia ja toimintatapoja sellaisen ryhmän kanssa, jolla on uudistavia näkemyksiä ja joka täyttää emotionaaliset tarpeet. Seuraa sosiaalisen vakauttamisen vaihe ja elämäntavan uudelleen arviointi. Tulos on samansuuntainen Mezirowin yhdeksännen ja viimeisen, kymmenennen vaiheen kanssa.

Nohlin (2015) mukaan hänen tutkimuksellaan on rajoituksensa informaalisessa oppimisympäristössä, mutta tutkimus antaa aihetta lisäpohdintoihin. Tutkimuksessa käytettiin viittä vaihetta. Transformatiivinen oppiminen alkoi eriaikaisesti ja satunnaisesti, joten hämmennysvaiheen kriisit ja dilemmat sekä pohdinta saivat uusia merkityksiä. Tulokset antavat aihetta transformatiivisen oppimisen käytännön perusteiden ja itse teorian tarkistamiseen. Nohl (2015) toteaa, että joka tapauksessa on hyvä ottaa jo alkuvaiheessa keskusteluun aihioita, joilla ei ole vakavia merkityksiä ja näin antaa niiden kehittyä vähitellen, kunnes päästään muutokseen. Oppijat etsivät jotain, mikä puuttuu heidän elämästään. Kun se löytyy, muutos alkaa tai uusi vaihe tunkeutuu tietämättä heidän elämäänsä avaten uusia mahdollisuuksia.

Stone (2014) jatkoi oppimisteorian tarkennusta tutkimalla, helpottaako

transformatiivinen ulkomailla opiskelu kansainvälistymispyrkimyksissä. Käytettiin retrospektiivistä ennakkotestausmenetelmää. Havainnot osoittivat, että transformatiiviset oppimisvaiheet liittyivät lyhytaikaisiin ulkomailla opiskeluihin. Tulos ilmeni kulttuurien välisen osaamisen lisääntymisenä. Samanlaiset tulokset saatiin pidemmällä aikavälillä, joten vaikutukset todettiin kestäviksi.

Boyer, Maher & Kirkman (2006) tutkivat konkreettisia ongelmia, joita ilmeni jatko-opiskelijoiden opintojen aikana havaintopäiväkirjojen kirjoittamisessa. Reflektiivisissä keskustelukommenteissa näkyi toistuvasti transformatiivinen oppiminen. Noin neljännes osallistujista oli kokenut muutoksia omissa ennakkoluuloissaan, tottumuksissaan tai opiskelun kuormituksessa ja osallistumisen pelkotiloissa. Ohjaajan roolin tärkeys painottui itseohjautuvassa opiskelussa, jossa näyttäytyi myös sosiaalisten roolien muutos.

Jos uuden toiminnan oppiminen muuttaa yksilön itsestään selvää totuttua uskomusta eli merkitysskeemaa, mutta tätä laajempi oppimista ohjaava tulkinnan soveltamisen ennakko-oletus eli merkitysperspektiivi ei muutu, ei oppiminen ole transformatiivista. (Mezirow 1998.) Myllärin (2006, 148) tutkimuksessa oli havaittavissa muutosta joko niin, että henkilöt tiedostivat omaa toimintaansa ja ennakko-oletuksia tai niin, että toimintaa ja sitä ohjaavia ennakko-oletuksia sekä tiedostettiin että kyseenalaistettiin. Tästä seurasi sekä ennakko-oletuksien että toiminnan muutoksia.

Voimaannuttava ajattelu, reflektio, systeeminen ajattelu, kognitiivinen viereys, kaikkien mukaan ottaminen eli sallivuus, luova ilmaisu ja hyvän elämän pohtiminen ovat yhteisön oppimisen rakennuspalikoita. Yhteisön jäsenet yhdessä tarkastelevat toiminnan merkitystä, yhteyksiä ja voimavaroja, jotka motivoivat heitä refleктоimaan omista rooleistaan käsin. Reflektio kuitenkin saattaa myös vahvistaa aiempia oletuksia sen sijaan, että muuttaa niitä. Opitaan tietyn yhteisön toimintatavat. Sosialisatioprosessi jatkuu kuitenkin ihmisen koko eliniän, vaikka siirryttäisiin erilaisiin yhteisöihin. (Pstross & Talmage, Pederson & Knopf 2017, 62–78.)

Yhteisön oppimisprosessit ovat toimintoketjuja, joissa raja-aitoja poistetaan ja joissa yhteistoiminnallinen sosiaalinen pohdinta on ryhmän yhteinen tehtävä. Kehittämistilanteessa osaamistarpeet muuttuvat ajan mukana. Yhteisö oppii yhteistyöstä ja luo uutta tietoa toiminnan kautta. Pelkkä ymmärtäminen ei ole oppimisen luotettavuuden mitta. Yhteisön oman toiminnan kriittinen itsearviointi, yhteinen jaettu tulkinta ja tapa tiedostaa tilanne ovat osa oppimista. Virheiden ja väärinkäsitysten käsittely on ehkä yhteisön oppimisen suurin haaste. Virheitä on totuttu salaamaan ja piilottelemaan kasvojen menettämisen ja pätemättömyyden pelossa. (Kuittinen ja Kekäle 1996.)

Sengen, Cambron-McCaben, Lucasin, Smithin, Duttonin ja Kleinerin (2012) mukaan aistimme ja toimimme välittömästi sen mukaan, mitä on tapahtunut. Taustatiedot saattavat jäädä tutkimatta ja johtopäätöksemme voivat olla harhaanjohtavia tai jopa virheellisiä. Toimintaa kuvataan jäävuorimetaforalla (kuvio 6) samaan tapaan kuin Nonaka ja Tacheuhi (1995) kuvaavat hiljaisen tiedon olemusta (kuvio 4, sivu 37).

Kuvio 6. Toiminnan jäävuorimetaforan rakenne (mukaillen Sterling 2010; Laininen 2019).

Sengeliläisessä jäävuoressa (Laininen 2019) näkyvässä osassa on vain oireita jostakin tapahtuneesta (kuvio 6). On tarpeellista pysähtyä pohtimaan sitä, mikä on jäävuoren alla. Onko samaa tapahtunut ennenkin? Asian syvempi tarkastelu voi paljastaa todellisen ongelman. Aivan jäävuoren pohjalla on kuviossa 6 mielen sisäiset ominaisuudet (mental models), kuten käsitteet ja oletukset, joilla tulkitsemme tapahtumaa, toimimme ja teemme päätöksiä. Systemiajattelussa todellisuus koostuu pienistä prosesseista. Toimintaa ohjaavat yksilölliset ja kollektiiviset mallit. Yhteiskunta ja yhteisö voivat luoda malleja, jotka muovaavat ajatuksiamme ja käyttäytymistämme. Nämä mallit ovat tietoisuudessamme hiljaisina ja jäävät siten usein analysoimatta ja tutkimatta. Senge ym. (2012) ehdottavat avointa vuoropuhelua ja vallitsevien mentaalisten mallien hylkäämistä (kuvio 6), jotta ymmärrys ihmisten ja yhteisöjen välillä parane. Uusien mallien löytämisen edellytyksenä on yhteys toimintaympäristöön.

Mentaaliset mallit ovat jäävuorimetaforassa alimmaisena. Niistä on muutosta tarvittaessa vaikeaa poisoppia. Niitä on vaikea nostaa rakenteiden ja vallitsevien toimintatapojen ja suuntausten aikana keskusteluun (kuvio 6).

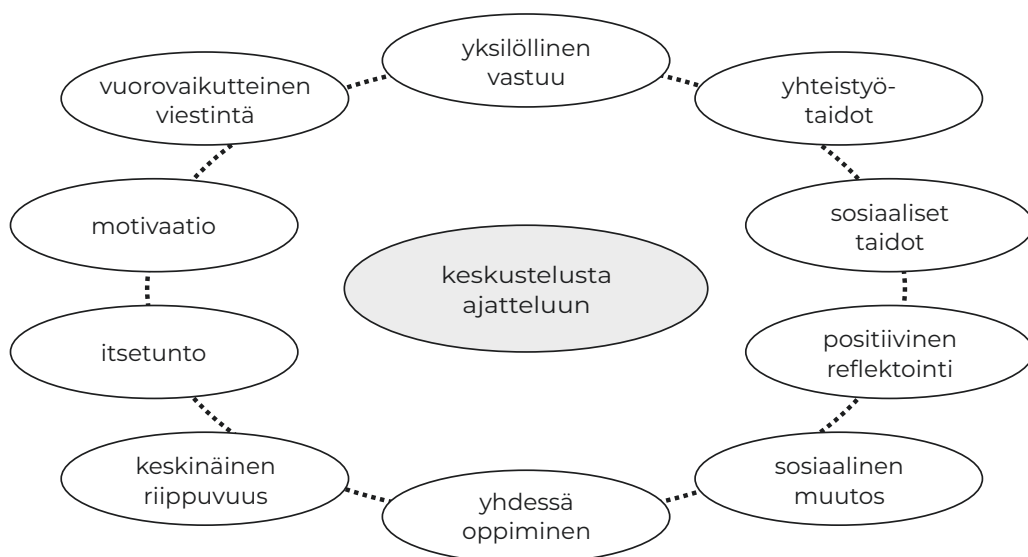
Sterlingin (2010) määrittämissä oppimisteoria sisältää syvän muutoksen ajatuksissa, tunteissa ja toiminnassa. Transformatiivinen oppimisteoria muuttaa dramaattisesti ja pysyvästi suhtautumista elämisen tapaan. Yhteiskunnan eri tasoilta puuttuva uudistavan oppimisen mukainen toiminta on tärkein syy, ettei eri tahoilla tapahtuvassa oppimisessa esimerkiksi ympäristökasvatuksessa ole päästy tavoitteisiin. Tarvitaan uudenlaista poisoppimisen tapaa ja uuden oppimisen lähestymistapaa, joka sisältää hyvän elämän arvoja, itseluottamusta selviytyä haasteista, rakkautta ja palvelevaa mieltä, myötätuntoa toisia kohtaan sekä vähemmän huolta henkilökohtaisesta asemasta ja aineellisesta omaisuudesta. Uuteen lähestymistapaan kuuluu vahva tunne elämän tarkoituksellisuudesta.

Laininen (2019) huomauttaa, että mielen muutos voi kokemuksena olla epämiellyttävä, tuntua epäjohdonmukaiselta, mutta se voi olla jännittävä (Sterling 2010). Toinen tapa Lainisen (2019) mukaan on ymmärtää oppimisprosessi, jossa siirrytään omista henkisistä rakenteista kohti erilaista tapaa nähdä maailma. Oppimisen ydin on matka itseän.

Transformatiivinen oppiminen muuttaa eksistentiaalisen ymmärryksen ja käsityksen ihmisten ja luonnon suhteesta, hyvinvoinnin perusteista ja talouden roolista. Nopeasti muuttuvassa maailmassa tarvitaan kognitiivisia taitoja, kuten järjestelmäajattelu, kriittinen ajattelu ja tulevaisuuden ajattelu. Lisäksi viestintä ja ihmissuhdetaidot ovat välttämättömiä yhteisten ratkaisujen luomisessa. (Laininen 2019.)

Sterling (2010) pitää järjestelmäajattelua osittaisena ratkaisuna tähän ongelmaan. Luovassa oppimisprosessissa ohjaavien organisaatioiden ja yhteisöjen tulee toimia yhdessä. Oppimisprosessi voi muuttaa yhteiskuntaa. Se edellyttää transformatiivista (episteemistä) oppimista, joka vaatii kriittistä pohdintaa oletusten ja kokemusten välillä. Todellinen onnellisuus ja mielekäs elämä koostuvat sosiaalisista suhteista, kohtaamisista muiden ihmisten kanssa ja esimerkiksi vapaaehtoistoiminnasta. Muutos saattaa olla hidasta ja asteittaista. Muodostuu itseohjautuvia, eri tieteenalojen yhteisiä oppimisyhteisöjä. (Laininen 2019.)

Kuviossa 7 transformatiivisen oppimisen etenemisen ja vaikuttavien tekijöiden kehä osoittaa siirtymisen rakentavasta keskustelusta uudistuneeseen ajatteluun.

Kuvio 7. Transformatiivisen oppimisen vaiheita (mukaillen Mezirow 1997, 5–12; Taylor 2000, 285–328; Sterling 2010; Laininen 2018 ja 2019).

Yksilön ajattelun muutos perustuu sosiaaliseen vuorovaikutukseen, keskusteluun, joka muuttuu vähitellen ajatteluksi (kuvio 7). Yksilön rooli yhteisen tiedon rakentajana jää vähitellen taustalle. Lainisen (2018) mukaan Mezirowin (1998, 2000) teoria ei sisällä tai ei tee selkoa uudistavan oppimisen päämäärästä tai kontekstista, ja yksilön ajattelun uudistumisella ei ole pyrkimystä sosiaaliseen muutokseen.

Mezirowin (1998, 2000) mukaan kaikki kuitenkin lähtee yksilöstä, yhteistyöstä ja yhteisten prosessien reflektoinnista merkitysskeemojen tunnistamisessa ja muuttamisessa. Oppimisen yhteydessä painotetaan keskeisenä vuorovaikutuksen muotona dialogia. Sarjan (2000, 14) mukaan dialogi vaatii jokaisen aktiivista, vapaaehtoista osallistumista ja sitoutumista. Dialogi on vastavuoroista ja perustuu siten keskinäiseen kunnioitukseen. Tutkimuksessaan Sarja on hahmottanut dialogin yhteyksiä erilaisiin oppimiskäsityksiin.

Sengen (1990) mukaan oppivaksi yhteisöksi pääseminen on jatkuva prosessi. Yhteisön perinteeseen pohjautuva, syvärakenteinen kulttuuri saattaa

muodostua kehittämisen esteeksi. Kyläyhteisöjen toiminnassa voi esiintyä sosiokulttuurisia vääristymiä, jotka liittyvät valtaan ja sosiaalisiin suhteisiin. On muodostunut vääristynyt uskomusjärjestelmä (introjektio). Tällöin ei kyseenalaisteta olemassa olevien normien pätevyyttä. (Huttunen 2003, 116–120.)

Nitschke ja Malvicini (2013) esittävätkin jatkotutkimuksia siitä, miten vahvat kriittisen oppimisen käytänteet vaikuttavat uudistavan oppimisen tietoteorioiden kehittymiseen marginaalisissa yhteisöissä ja mitkä menetelmät ovat sopivimpia tällaisissa ympäristöissä. Taylorin (2000, 291–303) mukaan transformatiiviseen oppimiseen kuuluu affektiivisuus, tunteiden tunnistaminen ja ilmaiseminen. Tämä tarkoittaa empatiakyvyn kehittymistä ja luottamista omaan intuitioon. Kriittinen reflektio yhdessä affektiivisen oppimisen kanssa kuuluu transformatiiviseen oppimisprosessiin. Jos yhteisön henkinen ja fyysinen oppimisympäristö on tietoa tuottava, innostava ja anteeksiantava, voidaan oppimista ohjata ratkaisemaan vaikeitakin, konkreettisia ongelmia.

Lainisen (2019, 168) ja Nohlin (2015) mukaan monet tutkijat ovat kehittäneet Mezirowin transformatiivisen oppimisen mallia, mutta yhteistä näkemystä ei ole saavutettu, ja jatkotutkimuksia tarvitaan. Sengen teoriaan yhteisön oppimisesta ei sitä vastoin sisälly mekanismeja, miten yhteisö voi luoda uutta tietoa (Machado, Davim & Pomerol 2014, 289–320). Muutokset syntyvät kriittisessä diskurssissa, kun tulkinta- ja toimintaperusteita arvioidaan. Tilanne on usein haastava vapaaehtoisuuteen perustuvassa kylätoiminnassa.

2.4 Teoreettisen osuuden yhteenveto

Tarkastelen teoreettisessa osuudessa ensin kylätoiminnan asemaa suomalaisessa ja lappilaisessa maaseutukontekstissa. Maaseutu on monelle henkilökohtainen mielikuva ja kokemus, nykyisestä asuinpaikasta riippumaton käsite.

Tämän tutkimuksen maaseutu ja sen kehittäminen määrittäyty hallinnollisina toimenpiteinä ja maaseutupolitiikan ilmenemisenä kylätoiminnassa.

Kylissä on monitasoista ja -laatuista osaamista ja tietoa piiloutuneena rakenteisiin ja henkilösuhteisiin. Tutkimuksessa etsin hiljaista tietoa ja tietämistä sekä niiden merkitystä valittujen kylätoimintaa ilmentävien ominaisuuksien eli epiteettien avulla. Tutkimuksen hiljaisen tiedon ja tietämisen teoria perustuu Toomin (2008, 36–38) määritelmään non-verbaalisesta ja kokemuksellisesta tiedosta. Toomin määritelmän rinnalla Pohjalaisen (2012) analyysi Nonakan ja Takeuchin (1995) tiedon luonnin teoriasta täydentää teoriapohjaa. Nonakan ja Takeuchin mukaan hiljaista tietoa jakamalla voidaan yhteisössä luoda uutta tietoa. Eräiden tutkijoiden mukaan hiljaista tietoa ei kuitenkaan voi artikuloida (Wilson 2002).

Kylätoiminta on vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Käytän tutkimuksessa termiä vapaaehtoistoiminta erotuksena työn tekemiseen. Tutkin Mezirowin (1998) ja Nohlin (2015) määrittämän transformatiivisen, uudistavan oppimisen mahdollisuuksia saada kyläyhteisön hiljaista tietoa ja tietämistä käyttöön itseohjautuvasti.

Kokemuksellinen oppiminen, kollektiivinen oppiminen, emansipatorinen oppiminen, yhteisöllinen oppiminen, oppimaan oppiminen, elinikäinen oppiminen, yhteistoiminnallinen oppiminen, konstruktivistinen oppiminen ja monta muuta oppimisteoriaa ja oppimiskäsitystä sisältyy jollakin tavalla yksilön ja yhteisön transformatiiviseen oppimiseen.

”Näen oppimisen niin monitahoisena, monimutkaisena ja kontekstisidonnaisena ilmiönä, että sen ymmärtämiseen ei mikään teoria, koulukunta tai oppimisnäkemys riitä, vaan siihen tarvitaan useita näkökulmia.” (Tynjälä 2003)

Sosiokonstruktivistisessa paradigmassa oppiminen nähdään sosiaalisena, yhteisöllisenä ja systeemisenä prosessina, aktiivisena toimintana, jossa ymmärtäminen nähdään tärkeäksi.

Sosiokulttuurisista näkökulmista mielenkiintoisin on sosioemansipatorinen lähestymistapa, joka viittaa Freiren (1985) ajatteluun. Sosioemansipatorinen lähestymistapa pureutuu tosielämän ongelmiin. Kokemuksesta oppiminen edellyttää avoimuutta, sitoutumista uusiin kokemuksiin, reflektiivisyyden taitoja ja ongelmanratkaisutaitoja. Tavoitteena on kokemuksen käsittely niin, että syntyy muutosta.

Tässä tutkimuksessa transformatiivinen oppiminen tarkoittaa muutoksen aikaansaamisen mahdollisuutta vastata kyläyhteisön uusiin haasteisiin. Kyläläiset refleктоivat oman kokemuksensa mukaisesti erilaisia ennakko-oletuksiaan ja ehkä uudistavat totuttuja tulkintasääntöjään. Kyseenalaistamalla ja keskustelemalla kriittisellä otteella kyläläiset oppivat uutta ja voimaantuvat tekemään muutoksia. Uudet kokemukset lisäävät itseohjautuvuutta ja ohjaavat muutokseen.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimuksen filosofiset ja metodologiset lähtökohdat

Kyläyhteisön ja kylätoiminnan tutkiminen on monimuotoista ja voi sisältää monenlaisia tutkimusmetodeja ja tiedonintressejä, jotka voivat olla hyvin kaukana toisistaan. Tässä tutkimuksessa pyritään teknisestä tiedon intressistä ymmärtävään ja kehittävään tiedon tulkintaan. Kyse on historiallis-hermeneuttisesta lähestymistavasta (Gadamer 2004; Siljander 1988, 10–11) sekä myös kriittisestä lähestymistavasta. (Jackson 2015.)

Tuomen & Sarajärven (2018) mukaan lähestymistapa, jossa painotetaan kokemusta, merkitystä ja yhteisöllisyyttä on osa laajempaa hermeneuttista perinnettä. Merkityksien lähde on yhteisö, jossa kokemus muotoutuu merkityksien kautta. Vilkka (2015) painottaa tutkijan tapaa ymmärtää aineiston antamaa tietoa. Hän kohdistaa intressin tutkijan ajatusten muuttumiseen tutkimusprosessin aikana. Mukana on myös emansipatorinen lähestymistapa, miten ymmärrys on lisääntynyt tutkimuksen aikana ja onko tutkijan asenne harkitseva, kriittinen ja perusteleva.

Vilkka (2015) samaistaa praktisen tiedonintressin hermeneuttiseen tiedonintressiin eli inhimillisen toiminnan ymmärtämiseen ja tulkitsemiseen. Tämä mahdollistaa kollektiivisen elämän yhteisössä. Tämän avulla tutkitaan kulttuurisia merkityksiä ja sukupolvien välisiä yhteyksiä, esimerkiksi oppimiskokemuksia ja elämäntyylejä. Emansipatorinen intressi kohdistuu vapautumiseen ja itsereflektioon. Vapautuminen voi paljastaa tiedostamattomia valtasuhteita. Emansipatorinen intressi ja kriittinen teoria ovat välttämättömiä, jotta yh-

teisössä tapahtuu muutosta (Habermas 1976, 135; Vilkka 2015). Praktinen tiedonintressi liittyy tässä tutkimuksessa kommunikaatioon sekä perinteen siirtämiseen ja ymmärtämiseen.

Tutkimus alkaa praktisen realismin tavoin induktiivisesti kunnioittaen inhimillistä loogista ajattelua. Ihmiset tekevät jatkuvasti omaa maailmaansa itselleen merkitykselliseksi ja ymmärrettäväksi. Pohdinnan kohteena ovat kokemukset sekä itsensä ja ympäristön tarkkailu ja oletusten laatiminen. Merkitykset voivat myös syntyä eri kulttuurien tavasta elää ja yksilön tavasta ajatella ja omaksua ajattelun ja erilaisten käytännön toimenpiteiden keinot eri tilanteissa. Sosiaalistumisen aste on riippuvainen siitä, millainen merkitys yhteisöllä on yksilölle (Vilkka 2015; Harmokivi-Saloranta 2020, 20–21).

Tutkimuksen metodologinen kokonaisuus kuuluu konstruktivistiseen tieteenfilosofian paradigmaan ja lähinnä sosiaaliseen konstruktivismiin (Amineh & Asl 2015), jossa tieto muodostuu ja ilmenee tutkimusprosessin aikana eikä muuttumattomia totuuksia ole. Yksilö rakentaa eli konstruoii kokemustietoaan aina uudelleen, eli kertomukset voivat muuttaa muotoaan ajan ja paikan suhteessa. Yhteisön jäsenillä oletetaan olevan kyky tulkita todellisuutta. Kertomuksesta voi tulla seipitetty, sillä se muokkautuu eri kulttuurien ja kielten sisällöissä (Cresswell 2009). Lähestyn kertomuksia kriittisellä realismilla (Zachariadis, Scott & Barrett 2013), sillä aktiivinen kyläläinen voi elää omassa kertomuksessaan, pitää sitä totena ja olemassa olevana ja peilata sitä tapahtuneeseen.

Davenport & Prusak (1998) ja Tobin (1997) toteavat tiedon löytyvän toiminnan prosesseista. Sosiaaliset prosessit tuottavat tietoa ihmisten välisistä suhteista kielen välityksellä ja havaintojen avulla. Toiminta tuottaa niin tutkijalle kuin tutkittavalle syventävää tietoa kohteesta ja omasta toiminnasta. Toiminnan merkityksiä sisältävät asiakokonaisuudet saatetaan ymmärtää ja tulkita uudella tavalla.

Tutkimuksessa painottuvat hiljaisen tiedon mahdollisuudet (Pohjolainen 2012; Nonaka & Takeuchi 1995) ja uudistavan, transformatiivisen oppimisen ilmeneminen (Mezirow 1998; Nohl 2015; Sterling 2010; Laininen 2019) niin aineiston keruun ja analysoinnin aikana kuin sen jälkeenkin. Ymmärrys kyläyhteisön oppimisesta hahmottuu kyläläisten kokemuksista ennen tutkimusjakson alkua, sen aikana ja sen jälkeen. Kyläyhteisöjen sosiaalinen rakenne, toiminnan ajankohta ja paikan luonne vaikuttavat mielipiteisiin ja yhdessä erilaisten toimintatapojen ja kielenkäytön eli julkipuhutun tiedon kanssa ehkä avaavat mahdollisuuden uudistumiseen. (Mezirow 1998; Alasuutari & Koskinen 2007.)

Etsin ilmiöitä, jotka aiheuttavat muutoksia kyläyhteisön toiminnassa. Tutkimus etenee näiltä osin hermeneuttisen tutkimusotteen mukaisesti. (Lindseth & Norberg 2004.) Tutkija käy dialogia aineiston kanssa eli tutkimus on aineistolähtöinen. Tutkijan tapa ymmärtää aineistoa kulkee hermeneuttista kehää aina uudelleen ja uudelleen. (Laverty 2003.) Tässä tutkimuksessa hermeneuttinen perinne tarkoittaa yhteisön kokemuksia oppimisen edellytyksistä, esteistä ja hyödyistä. Muodostuu osallisuus yhteisiin merkityksiin. Tulos ei ole sidoksissa lähtötason tilanteeseen.

Aiheen historiatausta ja kehittämisen tarve antavat mahdollisuuden löytää toiminnan tarvitsemia muutoksia. Menetelmä perustuu ristiriitojen käsitteelyyn. Tutkimuskohteen annetaan laajeta ajallisesti ja paikallisesti. Tätä menetelmäprosessia kutsutaan kehittäväksi teema-analyysiksi. (Teräs ja Toivainen 2014, 84–92.)

Tieto siitä, miten yhteisöt toimivat, edellyttää myös Mezirowin (1998) mukaan toiminnan ymmärtämistä. Ymmärtäminen on tulkintaa toiminnasta. Jotakin on kuitenkin ymmärretty jo ennen tätä. Informaatiopalaset muodostavat uusia merkityksiä, joten kohteen toiminnan ymmärtäminen johtaa kehämäiseen liikkeeseen tapahtuneen tilanteen ja odotustottumusten välillä.

Todellisuus koostuu kyläläisten kertomista merkityksistä ja yhteisöllisyydestä valituissa lappilaisissa kylissä. Tutkimuksessa korostuu tutkijan ja tutkittavan subjektiivisuus, joka näkyy käsitteissä, havainnoissa ja tulkinnoissa. Taustalla voi olla tottumuksia ja itsestäänselvyksiä. Tulkinnan hermeneuttiset säännöt, kuten kohteen autonomisuus, merkityksen ja ymmärtämisen ajankohtaisuus ja kaiken uudelleen ymmärtäminen ovat tutkimuksen tulkinnallista otetta. (Laine 2007.)

Yhteisöä ei kuitenkaan ole ilman yksilöä. Tutkimuksessa lähestyn ihmisten havaintoja kuvailevasti. Oletuksena on, että kyläyhteisön oppimisen tutkiminen kuuluu naturalistiseen paradigmaan, jossa todellisuus on monitasoinen ja yksilöiden mentaalisten prosessien luoma. (Frey 1994.)

Kyläyhteisöt ovat hyvin erilaisia niin toiminnaltaan kuin rakenteeltaan. Yhteisöt ovat muodostuneet kukin omalla tavallaan kylillä asuvien tai joskus asuneiden henkilöiden toimesta. Tutkimuskohteena on jotakin olemassa olevaa, joka sisältää erilaisia esiyymmärryksiä ja muistiin perustuvia uskomuksia niin tutkijan kuin tutkittavien taholta. Tutkimuksen aikana tutkija ja tutkittavat eivät ole dialogissa eivätkä tutkittavat ole osallistuneet aineiston käsittelyyn. Toiminnan laatu ja erilaisten käsitysten muuttuminen saattaa myös vaihdella eri aikakausien tai henkilövaihdoksien mukaan. Lisäksi lappilaisten kyläyhteisöjen toimintaan liittyvät kiinteästi ympäristön ja kulttuuriympäristön merkitykset. (Haila ja Levins, 1992; Massa 1994.)

Kyläyhteisön tutkimisessa metodiikka edellyttää välineitä, jotka eivät ole jäykän empiriisiä. Toiminnan ymmärtäminen ohittaa metodien mekaanisen hallinnan. Maaseutututkimuksen teoriapohja ei tässä tutkimuksessa sinänsä määrää analyysien suuntaa mutta voi ohjata niitä, joten oppimisprosessin tutkiminen on näiltä osin abduktiivinen. (Åsvoll 2014.) Tutkimusote on intensiivinen. Käsitykset todellisuuden luonteesta, tutkijan ja tutkittavan suhde, arvojen rooli ja tutkimuksen retoriikka muodostavat tutkimuksen koko pro-

sessin. Tutkijana olen osa prosessia ja voin antaa havainnoille uusia merkityksiä. Oletan, että ymmärrykseni tutkijana kehittyi tutkimuksen aikana. Pyrin saamaan tutkimusaiheeseen kohdistuvat ennakkoluulot ensin esille ja sitten yritän poistaa niitä. Tutkijana oletan, että tunnen maailman eli kyläyhteisön, josta aineisto tulee, mutta yritän pitää tietyn etäisyyden tutkimuskohteisiin.

3.2 Tutkimuskohteeseen liittyvä esiymmärrys

Mikään ymmärtäminen ei ala tyhjästä, vaan se perustuu ennakolta ymmärrettyyn. Ymmärtävässä ja tulkinnallisessa lähestymistavassa tutkijan esiymmärryksen näkyväksi tekeminen on välttämätöntä uuden tiedon saavuttamiselle. Omien lähtökohtien ymmärtäminen vapauttaa niihin sitoutumisesta, mutta samalla se tarkoittaa, että niitä arvioidaan kriittisesti yhä uudelleen, jotta lopputuloksena syntyisi uusi ymmärrys. (Anttila 2006.) Lukijan on tärkeä saada tietää tutkijan lähtökohdista ja taustanäkemyksistä. (Peltomäki 2014.)

Pidän tutkimukseni kannalta tärkeänä omaa esiymmärrystäni maaseudun elämästä. Se tarkoittaa sitä, miten olen ymmärtänyt lappilaisten kylien toiminnan ja elinympäristöjen muutokset ennen tutkimuksen aloitusta. Oma esiymmärrykseni tutkimusaiheesta on lapsuudesta asti seurannut minua ja rakentunut hiljalleen koko elämäni ajan. Kiinnostukseni maaseutukylien kehittämistä perustuu asumiseen kotikylälläni ja yhteistyöhön maakunnallisten ja valtakunnallisten kyläyhteisöjen kanssa. Kiinnostukseni perustuu myös vahvasti ammatilliseen kokemukseeni kylien kehittäjänä ja erilaisten tehtävien ohjaajana. Kaikissa näissä tehtävissä on kertynyt monipuolista tietoa ja erilaisia havaintoja. Työurani on ohjannut minua näkemään kyläyhteisöt ammatillisesti ja tieteellisesti kiinnostavina. Tämän lisäksi esiymmärrykseni tutkimusaiheesta kumpuaa omista henkilökohtaisista kokemuksistani kylätoiminnassa. Tällä hetkellä olenkin itse hyvin paljon samantyyppisessä elämänvaiheessa kuin tutkimukseeni osallistuneet. Sekä ammatillisesta että henkilökohtaisesta

näkökulmasta nouseva esiyymmärryksen on auttanut ymmärtämään kyläläisten kertomuksia hyvään elämään liittyvistä kokemuksista. Samalla on mahdollista, että se on voinut viitoittaa analyysiä. Kuitenkin tiedostan, että yhtenä hermeneuttisen lähestymistavan kulmakivenä on tutkijan pyrkimys mahdollisimman suureen objektiivisuuteen välillä lähentymällä aineistoa ja välillä etääntymällä siitä. (Gadamer 1999; Tontti 2002.)

Tutkijana minun on mahdotonta lähestyä tutkimuskohdetta ilman aikaisempaa tietoa ja kokemustani. Olen tutkimuspäiväkirjan kirjoittamisen avulla pyrkinyt tunnistamaan aikaisempaan kokemukseeni ja tietooni liittyvän esiyymmärryksen ja pyrkinyt siirtämään sen mielessäni etäälle minimoidakseni sen vaikutusta aineiston ymmärtämiseen ja tulkintaan sekä sitä kautta tutkimuksen tuloksiin. Esiyymmärryksen tunnistamisella ja julkistamisella pyrin tutkimusmenetelmän mukaisesti löytämään entistä syvempää tietoa lappilaisien kyläyhteisöjen sisäisestä toiminnan tilasta ja kehittämisen mahdollisuuksista.

3.3 Tutkimusmenetelmälliset valinnat

Tutkimukseni on monimenetelmäinen, ja siinä on sekä kvalitatiivinen että kvantitatiivinen tarkastelutapa. (Borrego, Douglas & Amelink 2009; Teddlie & Tashakkori 2012; Uusiautti 2008, 46–50.) Tutkimuksessani on eri metodeja sisäkkäin ja peräkkäin. Ilmiön laajuus, kompleksisuus ja monipuolisuus puoltavat mielestäni monimenetelmäistä tutkimusta, jossa laadullinen tai tilastollinen menetelmä ei yksin tuottaisi riittävästi tietoa tutkittavasta ilmiöstä.

Monimenetelmäistä tutkimusta on kritisoitu niin kvantitatiivisen kuin kvalitatiivisen tutkimuksen kannattajien toimesta. (Sale, Lohfeld & Brazil 2002.) On koulukuntia, jotka eivät hyväksy paradigmaksi pluralismia (moniarvoisuutta) tai metodologiaksi eklektismia (eri tieteenalojen käsitteiden

yhdistämistä). Kritiikkiä on myös tullut monimenetelmäisen tutkimusotteen pragmatismista (käytännönläheisyydestä) ja transformatiivisesta (uudistavasta) paradigmasta sekä positivismista. (Giddings & Grant 2007.) Kuitenkin monimenetelmäinen tutkimus voi edistää laajemman ymmärryksen saamista tutkittavasta ilmiöstä tulevaisuudessa kehittyessään entistä monimuotoisemmaksi ja pyrkiessään pois dikotomiasta kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen tutkimuksen välillä. (Schoonenboom & Johnson 2017.) Creswellin (2009) mukaan tärkeää metodologisesti on tutkimuskysymysten laadinta sekä laadullisen ja määrällisen aineistojen hankinnan ajoitus, tulosten painotus, yhdistäminen ja teoretisointi. (Ranta 2020.) Monimenetelmäinen tutkimus on kehittyvä tutkimusote, jonka tulee löytää entistä selkeämmät ja ymmärrettävämmät ilmaisut ja termit. (Teddlie & Tashakkori 2012.)

Tässä tutkimuksessa monimenetelmäisyys toteutuu Creswellin (2013) esittelemän tutkimusmenetelmiä koskevan jaottelun mukaisesti rinnakkaisesti samanaikaistutkimuksena, jossa tutkijana yhdistän kvantitatiivista ja kvalitatiivista aineistoa vastatakseni tutkimuskysymyksiin. Olen kerännyt sekä laadullista että määrällistä aineistoa samanaikaisesti ja yhdistän tiedot kokonaistulosten analysoinnissa, kuvauksessa ja tulkinnassa.

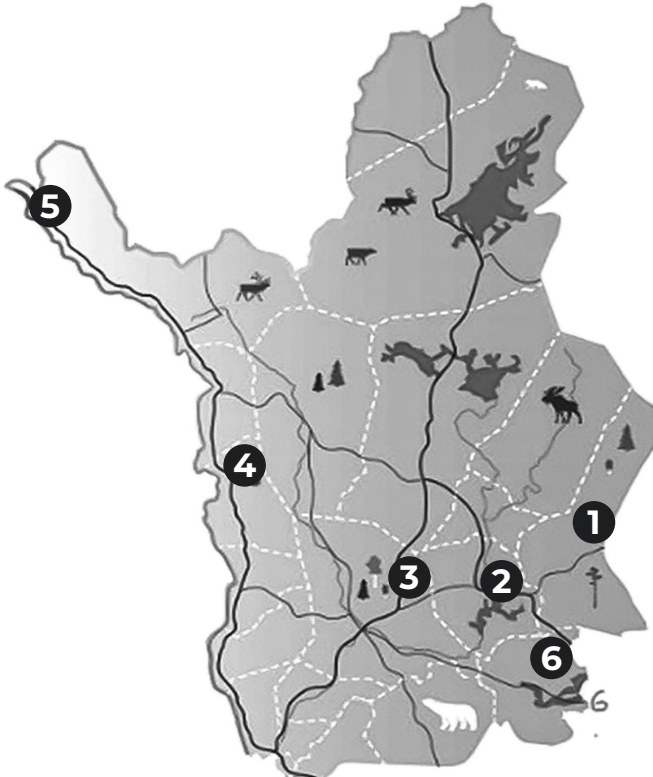
3.4 Tutkimusaineisto

3.4.1 Tutkimukseen osallistuneet kylät

Tutkimukseen osallistui kuusi kylää eri puolilta Lappia. Kylien tavoittaminen ja valinta mahdollistui Oppivat kylät -hankkeen toteuttamalla julkisella haulilla. Kylien valintakriteerit olivat seuraavat:

- kylän persoonalliset ominaispiirteet
- hankkeen aiheisällön yhteensopivuus kylän toimintalinjojen kanssa

- kylän aktiivisuus
- kylät, jotka eivät vielä ole laajemmin olleet kehittämistoimintojen piirissä
- kylien maantieteellinen hajonta eri puolille Lappia
- elinkeinotoiminnan laatu ja määrä
- kansainväliset yhteydet ja kiinnostus kansainväliseen toimintaan
- ilmapiirissä ja asenteissa jo tapahtuneet positiiviset muutokset.

Kuvio 8. Tutkimuksen kuusi kylää kartalla tunnuksilla 1, 2, 3, 4, 5 ja 6.

Kuvion 8 mukaisesti kylät sijaitsivat eri puolilla Lappia seuraavasti:

1. Kylä Itä-Lapissa. Kylässä on noin 80 taloutta, asukkaita noin 150.
2. Kylä Itä-Lapissa. Kylässä on noin 130 vakituista asukasta.
3. Kylä Etelä-Lapissa. Kyläryppäässä on noin 800 asukasta.
4. Kylä Länsi-Lapissa. Kylässä on 50 taloutta ja asukkaita 130.
5. Kylä Tunturi-Lapissa. Vakituksia asukkaita alle 100.
6. Kylä Etelä-Lapissa. Asukkaita noin 150.

Kylien asukkaita tavattiin hankkeen tapaamisissa, ja kyläläisille lähetettiin kyselylomakkeet hankkeen alkaessa sekä sen päättyessä.

3.4.2 Tutkimusaineiston hankinta

Tutkimusaineisto hankittiin kyläläisille lähetetyillä kyselyillä sekä hankkeen tilaisuuksissa käytyjen keskustelujen ja havaintojen muistiinpanoilla. Aineistonkeruu kohdistui kylien aktiivihenkilöihin ja -ryhmiin, jotka osallistuivat oma-aloitteisesti asioiden pohtimiseen omissa kylissään tai osallistuivat yhteisiin tilaisuuksiin. Tilannekohtaista havainnointia oli tapaamisten ja kokousten yhteydessä.

Kyläkerrokset

Tutkimukseen osallistuneissa kylissä järjestettiin alkutapaamiset Oppivat kylät - hankkeen organisoimana aikavälillä 9.11.–1.12.1999. Tilaisuuksiin saivat osallistua kaikki kyläläiset. Tapaamisissa oli useita teemoja. Niissä painotettiin verkostoitumista. Kyläläisiltä kysyttiin, mikä on kylän yhteinen vahvuus tällä hetkellä ja mitä yhteistä eri kylillä voisi olla tulevaisuudessa. Ideariihissä kyläläisiltä kysyttiin myös, mitä he ensimmäiseksi haluaisivat tehdä kylissään. Painotettiin, että hanke oli kuuntelemassa kyläläisiä, ei jakamassa tietoa ja että kylien ratkaisut voivat olla erilaiset. Tavoitteena oli tiedonvaihdon mahdollistaminen nimenomaan kansainvälisten yhteistyötahojen kanssa, viranomaisyhteyksien hoitaminen yhdessä hankkeen kanssa ja kylien avustaminen niiden omissa asioissa, kuten uusien hankkeiden suunnittelussa ja jo alkaneiden hankkeiden läpiviemisessä.

Tilaisuuksissa kuudessa eri kylässä osallistujia oli yhteensä 155 kyläläistä. Läsnaolijat merkitsivät mielipiteensä seinätauluille ja äänestivät jokaisen tilaisuuden lopuksi tärkeimmistä kehittämiskohteista. Näistä kyläläisten tuotoksista tein muistiinpanot ja tallensin kaikki kyläkohtaiset yhteenvedot. Pidän

näitä tuotoksia ja keskusteluja tutkimuksen lähtötasotietoina.

Alkukysely

Viimeisten kyläkierrosten aikana ja aina maaliskuuhun 2000 lähetin kylille alkukyselyä (ks. liite 1). Viimeiset kyselylomakkeet palautuivat 30.5.2000. Olin aiemmin testannut avokysymyksiä sisältävän kyselylomakkeen oman kyläni asukkailla. Yhteensä 17 kyläläistä antoi palautetta kyselylomakkeen tärkeydestä, mielekkyydestä ja toimivuudesta. Tein muutamia selvennyksiä kysymyksiin. Kyselyssä oli avoimia kysymyksiä kahdesta pääteemasta: kylätoiminnasta sekä kyläläisten omista kokemuksista, tiedoista ja taidoista (ks. liite 1).

Kyselylomakkeessa kysyttiin taustatietoina vastaajan sukupuolta, ikää, kielitaitoa ja sitä, kauanko vastaaja on asunut kylällä. Kylän toimintaa kuvaavia muuttujia oli kahdeksan. Vastaajien omiin tietoihin ja taitoihin liittyviä muuttujia oli seitsemän.

Vastauksia tuli kyliltä yhteensä 57 kappaletta. Koodasin vastaajat eri kyliltä juoksevin järjestysnumeroin 1–57 (esimerkiksi A24). Vastaajan kylä ei näy si-
taattilainauksissa.

Hanketapaamiset

Hankkeen ohjelman mukaisesti alkutapaamisten jälkeen kylissä järjestettiin lukuisia tapaamisia 1.10.1999–30.9.2002 välisenä aikana. Lopullinen ulkoinen auditointi alkoi tammikuussa 2003. Kansainvälisen ohjausryhmän ja arviointisijoiden kokoukset sekä demonstraatiot ja yritysvierailut olivat seminaarien yhteydessä esimerkiksi Alentejon maakunnassa Portugalissa 23.–28.9.2000 ja Italian autonomisessa maakunnassa Trentossa 30.–31.10.2001 sekä 15.–17.4.2002 ja viimeinen 20.–21.9.2002. Olin myös mukana edellä mainituissa kansainvälisissä tapaamisissa ja tein havaintoja. Kansainvälisiä tapaamisia oli

yhteensä 23. Jokaisessa tapahtumassa oli mukana lappilaisia edustajia ja muutama kyläläinen. Vastavuoroisesti Italian ja Portugalin edustajat tutustuivat Lapin oloihin, elinkeinoihin ja toimintatapoihin yhteensä 16 eri tapaamisessa. Vierailin kansallisen ohjausryhmän mukana kaikissa lappilaisissa kylissä. Kansallisia tapaamisia, kokouksia, messutapahtumia ja vastaavia oli eri vastuualueilla yhteensä 231 kertaa.

Yleisiin seminaareihin eri puolilla Lappia, pilottikylien tapaamisiin ja koulutustilaisuuksiin sekä suunnittelutilaisuuksiin osallistuivat sekä kyläläiset että hankkeen toteuttajatahot. Osa seminaareista oli myös yleisölle avoimia. Kirjasin erilaisissa tilaisuuksissa ylös kyläläisten kommentteja, tein havaintoja ilmapiiiristä sekä pidin omaa tutkimuspäiväkirjaa ja arvioin tiedotusvälineiden välittämiä tietoja.

Loppukysely

Hankkeen loppukysely tehtiin kesän ja syksyn 2001 aikana (ks. liite 2). Vastauksia tuli eri puolilta Lappia sovitun aikataulun jälkeenkin, viimeiset vuoden 2001 lopulla. Kysely lähetettiin kylien yhdyshenkilöille, jotka välittivät kyselyn kyläläisille. Kysely levisi kyliin eri tavalla. Toisissa kylissä kyselylomakkeen sai kylätalolta, toisissa se vietiin henkilökohtaisesti vastaajalle. Minulle tutkijana kaikki vastaajat olivat tuntemattomia. En tuntenut aloitustapaamisen, ensimmäisen kyselyn ja toisen kyselyn vastaajia. En ole myöskään tietoinen siitä, vastasiko sama henkilö kumpaankin kyselyyn vai ei. Ensimmäiseen kyselyyn muutamit kyläläiset antoivat nimensä. Toisen kyselyn vastaukset olivat täysin nimettömiä.

Loppukyselyssä oli järjestysasteikollisia Likertin mukaisia väittämiä asteikolla 1–5, mielipideväittämiä asteikolla 1–3 ja mahdollisuus avoimiin vastauksiin (ks. liite 2). Loppukyselyssä keskityttiin erityisesti oppimisen kehittymiseen.

Loppukyselyyn vastasi 78 kyläläistä. Vastaajien keski-ikä oli 51 vuotta. Alle 30-vuotiaita vastaajia oli 3 ja yli 60-vuotiaita 16, joten vastaajista enemmistö oli aktiivisessa työiässä. Kumpaakin sukupuolta oli yhtä paljon. Vastaajien taustatietoja en tarkemmin analysoinut. Vastaukset jakaantuivat kylien kesken seuraavasti (taulukko 2).

Taulukko 2. Loppukyselyn vastaajat prosentteina (N = 78) eri kylistä. Kylien koodit (1–6) samat kuin kartalla (kuvio 8) ja tutkimuksen tuloksissa.

Kylät	1	2	3	4	5	6	yhteensä %
vastauksia %	5	12	41	33	4	5	100 (N=78)

Talouksien määriin verrattuna aktiivisin kylä oli Länsi-Lapissa, kylä 4. Ete- lä-Lapin (kylä 3) suuri vastausten määrä selittyy alueen pienten kylien yhdis- tymisellä. Itä-Lapin kylän (2) vastaajien määrä täytti asetetut tavoitteet. Kol- men pienen kylän (1, 5 ja 6) vastaajat olivat kyliensä aktiivisia toimijoita.

3.5 Aineiston analyysi

3.5.1 Johdatus analyysiin

Aineiston analyysimenetelmänä kyläkierrosten aineistossa ja alkukyselyssä oli kvalitatiivinen sisällönanalyysi (Tuomi & Sarajärvi 2018). Alkukyselyn lo- puksi tein vastausten kvantifoinnin. (Metsämuuronen 2006.) Halusin nostaa esille kyläyhteisöjen kehittämiseksi tärkeitä aiheita, joten tarkistin vielä ensim- mäisen kyselyn teemat kehittävällä teema-analyysillä. (Braun & Clarke 2006; Teräs & Toiviainen 2014.)

Loppukyselyssä analyysimenetelmä oli pääsääntöisesti kvantitatiivinen. Tutkittavien oli helppoa vastata vaihtoehtoväittämiin. Toisaalta avokysymyk- sissä vastaajat kertoivat laajasti ja luottamuksellisesti asioistaan. Loppukyse-

lyn järjestysasteikolliset (1–5) vastaukset ja mielipidevastaukset asteikolla 1–3 käsittelin kvantitatiivisesti SPSS-ohjelmalla. Avoimet vastaukset käsittelin kvalitatiivisesti. Lopuksi tein toisesta kyselystä uudistavaan oppimiseen liittyvän kehittävän teema-analyysin, johon lisäsin ohjausryhmän vastaukset, omat havainnot ja muutaman hallinnon edustajan sähköpostihaastattelun. Näiden käsittelyiden jälkeen kävin läpi aineistoa vielä kokonaisuutena kehittävän teema-analyysin mukaisesti. (Braun & Clarke 2006; Teräs & Toiviainen 2014.)

Kokosin tulokset teoreettisen osuuden aihekokonaisuuksien mukaisesti ja peilaten tutkimuskysymyksiin. Kokemukset ja toimijoiden asema vaihteli eri kylissä. Tämä mahdollisti aineiston kehämäisen uudelleen käsittelyn. Lähestymistapa on laajasti määrittäen aineistolähtöinen viitekehys, jonka sisällä on erilaista kvantitatiivista aineistoa. Loppukyselyssä toteutui ehkä parhaiten monimenetelmäisen menetelmän idea yhdistää kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen tarkastelu. (Teddlie & Tashakkori 2012.)

Tutkimuksessa etsin hiljaisen tiedon merkitystä ja uudistavan oppimisen mahdollistumista. Tutkimusote oli tulkinnallinen, ymmärrystä etsivä ja myös kuvaileva. Etsin merkityksiä ja ratkaisuja käytännön ongelmiin (vrt. pragmatismi) ja aineksia kyläyhteisön toiminnan uudistamiseen. (Colapietro 2006; Kivinen & Risteä 1995.) Ihmismielestä ja tutkijan havainnoista riippumaton todellisuus eli ontologinen realismi mahdollistaa toiminnan merkityksen ja muutostarpeen jopa yllätyksiin johtavan pohdinnan (ks. Guba & Lincoln 1994). Tiedonintressit voivat muotoutua sosiokulttuuristen tarpeiden kautta. (Freire 185; Kurki 2000.) Oletuksena on, että eri kyläyhteisöissä on jotain yhteistä ja jotain erityistä, mutta tosiasiat saattavat olla saavuttamattomissa, ja keskitytään saatuihin hetkellisiin havaintoihin. (Alasuutari ja Koskinen 2007; Tuomi ja Sarajärvi 2018.)

Induktiossa siirtyminen yksittäisestä yleiseen tapahtuu kuitenkin usein jälkikäteen, eikä ilmiö kuvaa ajattelun luontaista tapaa oivaltaa (Åsvoll 2014). Induktion sijasta korostetaan intuitiota (Medawar 2013).

3.5.2 Kyläkierrokset ja alkukysely

Aloitin aineiston analyysin laadullisella sisällönanalyysillä. Laadullinen analyysi on havaintojen pelkistämistä ja arvoituksen ratkaisemista (Alasuutari 2001, 39). Tuomi ja Sarajärvi (2018) kuvaavat sisällönanalyysiä menetelmänä, jonka avulla voidaan analysoida dokumentteja systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysillä pyritään järjestämään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon sekä lisäämään siten aineiston informaatioarvoa. Miles ja Huberman (1994, 10–12) tiivistävät aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysin etenemisen kolmeen vaiheeseen. Ensin aineisto pelkistetään eli redusoidaan, sitten se ryhmitellään ja viimeisessä vaiheessa abstrahoidaan eli luodaan teoreettiset käsitteet.

Aineistolähtöinen käsittely alkoi kirjaamalla ja erittelemällä ensimmäisissä keskustelutilaisuuksissa eli kyläkierroksilla esiin nousseet kyläläisten seinätauluihin kirjaamat ajatukset. Ryhmittelin eniten mainintoja saaneet aiheet kaikista kylistä yhteensä ja kirjasin taulukkoon kyläkohtaisesti ensimmäisiksi eniten mainintoja saaneet aiheet.

Kävin läpi havaintojani aihetasolla kansallisista ja kansainvälisistä ohjaus- ja arviointiryhmien kokouksista. Etsin vastauksista hiljaista ja eksplisiittistä tietoa. Analysoin kyläläisten kerrontaa yhteisön toiminnan tilanteesta.

Alkukyselyn aineiston yleisluenta oli ensimmäinen vaihe sisällönanalyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Lukiessani aineistoa toisaalta tiivistin, toisaalta pilkoin saatua informaatiota tutkimuskysymysten suuntaisesti. Keskityin pelkistämään, miten kylissä toimitaan ja miten kyläläiset itse kokevat oman osallistumisensa, oppimisensa ja osaamisensa. Analysoin ensiksi alkukyselystä (liite 1) kyläkohtaisesti seuraavat oppimista mahdollistavat muuttujat (luvut suluissa tarkoittavat muuttujien järjestysnumeroita lomakkeessa):

- Miten omasta mielestäsi olet osallistunut kylän kehittämiseen? (14)
- Mikä on oman kyläsi toiminnassa parasta? (4)

Toisessa luennassa laajensin luentaa seuraavilla muuttujilla:

- Kuvaile elämää kehityskelpoisessa kylässä. (1)
- Luettele aktiivisia toimijoita kylälläsi. (3)

Seuraavaksi tutkin kylän sosiaalista tilannetta ilmentäviä muuttujia:

- Mikä on kyläsi suurin heikkous? (5)
- Kuvaile elämää taantuvassa kylässä. (2)
- Mitä osaamista sinun mielestäsi kylältä puuttuu? (13)

Lopuksi kirjasin vastauksista kyläläisten omat henkilökohtaiset aktiivisuudet ja osaamiset:

- Mitä uutta haluaisit osata? (12)
- Mitä mielestäsi tärkeitä tietoja ja taitoja olet oppinut kotikylälläsi esimerkiksi isovanhemmiltasi, vanhemmiltasi, sukulaisiltasi, tuttavapiiriltäsi? (9)
- Minkälaisien taitojen toivoisit siirtyvän seuraaville sukupolville? (10)

Ryhmittelin samaa asiaa merkitsevät aiheet suhteessa tutkimuskysymyksiin. Kolmannessa luennassa yhdistin löytyneitä aiheita uusiksi luokiksi. Muodostin tutkimuskysymysten mukaiset luokat. Neljäs luenta kohdistui sisällönanalyysin kommentteihin, jotka jäivät edellä mainittujen luokkien ulkopuolelle mutta olivat kyläyhteisöilmion toimintaa selittäviä.

Alkukyselyn sisällönanalyysin lopuksi tein tulosten kvantifoinnin. Laskin oppimisen hyötyjä muuttujista 1, 3, 4 ja 13. Oppimisen esteitä laskin muuttujista 2 ja 5. Numerot viittaavat kyselylomakkeeseen (liite 1). Muuttujista 6,

7, 8, 11, 12 ja 15 sain lisätietoa eri kylien kertomuksiin ja toisaalta kaikkien tutkimuksessa mukana olleiden kyläläisten yhteiseen kertomukseen.

Lopuksi kävin alkukyselyn vastaukset läpi kehittävän teema-analyysin menetelmällä, jossa tarkastellaan teemoja kehityksellis-historiallisesta näkökulmasta. Etsin aineistosta toistuvia ilmiöitä, joiden löytäminen vaati tulkintaa ja jotka ilmensivät kyläyhteisön oppimismahdollisuuksia. Kohteena olivat yhteisön uudistavaan oppimiseen, vapaaehtoistoiminnan motiiviin ja hiljaisen tiedon merkityksiin liittyvät ilmaisut. Tarkoituksena ja tavoitteena oli luoda uutta ymmärrystä oppimis- ja muutosprosesseihin kyläyhteisön toiminnan kehittämässä. (Teräs & Toiviainen 2014, 84–85, 93.) Etsin teemoja hiljaisesta tiedosta, uudistavasta oppimisesta ja kylätoiminnan roolista vapaaehtoistoiminnassa suhteessa tutkimuksen teorian teemoihin. Etsin myös ristiriitaisuuksia ja ärsykejä. (Vrt. Nohl 2015; Mezirow 1998.) Lisäksi kysyin aineistolta kehittävän teema-analyysin aikana:

- Mitkä ovat oppimisen edellytykset?
- Mitkä ovat oppimisen esteet?
- Mistä yhteisön oppimista ilmentävää hiljaista tietoa löytyy?

Ryhmittelin aiheet pääluokkiin, teemoihin ja alateemoihin vastaamalla aineistolle asettamiini kysymyksiin (taulukko 3). Valintakriteerinä ei nyt ollut ilmaisujen määrä vaan sisältö. Lopuksi yhdistin perinteisen sisällönanalyysin tulokset kehittävän teema-analyysin tuloksiin ja etsin yhteyksiä tutkimuksessa käytettyihin oppimiskäsityksiin.

Taulukko 3. Alkukyselyn pääteemat, teemat ja alateemat

Pääteema, oppimisen edellytys tai este	Teema	Alateema
Ulkoiset tekijät	<ul style="list-style-type: none">• väestörakenne• elinkeino- ja palvelurakenne	<ul style="list-style-type: none">• hallinnolliset määräykset• yhteistyövalmiudet kylän ulkopuolelle
Hiljainen tieto ja tietäminen	<ul style="list-style-type: none">• kokemus- ja perinnetieto	<ul style="list-style-type: none">• vuorovaikutustaidot• käytännön taidot• selviytymistaidot• itseohjautuvuus
Sisäiset yhteistyövalmiudet	<ul style="list-style-type: none">• sisäiset ristiriidat• sosiaaliset taidot• yhteistyökyky	<ul style="list-style-type: none">• toimintakulttuuri• tiedottaminen• muutos• hallinnolliset taidot

Tuloskuvaailussa keskityn taulukossa 3 mainittuihin teemoihin. Käytän teema-
taulukkoa (taulukko 3) tuloksien käsittelyn yhteydessä (ks. kohta 4.2 sivulta
95 lähtien).

3.5.3 Loppukysely

Loppukyselyn aineiston käsittelin sekä kvantitatiivisesti SPSS-ohjelmalla että
laadullisena sisällönanalyysinä. Luokittelin, pelkistin ja ryhmittelin aineistoa
sisällönanalyysin tapaan. (Tuomi & Sarajarvi 2018.) Ensimmäisessä luennassa
keskityin tutkimusjakson aikana kuvattuun oppimisprosessiin. Toisen luennan
jälkeen paneuduin oppimisen ilmenemiseen ja hiljaisen tiedon esiintymiseen,
ja niihin liittyvät teemat saivat uutta sisältöä. Kirjasin teemoiksi kyläläisten
kertomia oppimisen etenemisen polkuja ja kyläläisten kokemuksia yhteistyös-
tä. Kolmannessa luennassa vahvistuivat oppimisen edellytykset ja oppimisen
kehittyminen. Oppimisen kehittymisen kuvaukseksi nostin kaksi teemaa: op-
pimisen ilmeneminen toimintatapojen muutoksissa ja oppimisen ilmenemi-
nen sisäisenä ja ulkoisena yhteistyönä.

Etsin lisää kyläyhteisön oppimisen ilmiöön yhteydessä olevia tekijöitä kehittävän teema-analyysin avulla. Laadin alustavan teemakartan vastaamalla aineistoon seuraavilla syventävillä kysymyksillä:

- Millaisia ovat oppimisen esteet edelleen?
- Millaisesta oppimisesta kyläläiset nyt kertovat?
- Mistä yhteisön oppimista edistävää hiljaista tietoa löytyy?

Sisällönanalyysin ja teema-analyysin avulla tulokset ryhmittäytyivät pääluokiksi, teemoiksi ja alateemoiksi taulukossa 4 kuvatulla tavalla.

Taulukko 4. Loppukyselyn pääteemat, teemat ja alateemat

Pääteema	Teema	Alateema
Oppimisen mahdollistuminen	• oppimisen voimavarojen tunnistaminen	• uuden oppimista • toisilta oppimista • ideoiden jakamista • innostamista ja innostumista
Yhteistyön vaikutus oppimiseen	• yhteistyön kehittyminen • sisäinen ja ulkoinen yhteistyö	• henkilösuhteet • keskustelutaito • yhdessä tekeminen • hanketyöskentely • kansainvälinen yhteistyö
Toimintakulttuurin vaikutus oppimiseen	• toimintatapojen muuttuminen	• uskallus asioiden esille tuomiseen • sisäistä ohjausta • kylävierailuja • instituutioiden tuki • yhteys päättäjiin

Tuloskuvaailussa keskityn taulukossa 4 mainittuihin kolmeen teemaan (ks. kohta 4.3 sivulta 117 lähtien). Hiljaisen tiedon ilmenemisen ja merkityksen analysoin koko aineistosta (ks. kohta 4.4 sivulta 135 lähtien).

3.6 Yhteenveto tutkimusprosessin vaiheista

Kyläläisten kertomaa oppimisen ilmenemistä tutkin koko tutkimusjakson ajan vuosina 1999–2002 alkaen kyläläisten ensimmäisistä tapaamisista jatkuen kylävierailuina, järjestettyinä oppimistilanteina sekä edeten alkukyselyyn ja loppukyselyyn. Pohdinnoissani päädyin induktiivisen luokkien muodostamisen jälkeen myös abduktiiviseen päättelyyn. (Åsvoll 2014; Atkinsin & Delamont 2005.) Monimuotoisesta aineistosta en suunnitellut yhtä prosessikaaviota vaan analysoin koko aineiston tutkimusprosessiin sopivien teemojen ja alateemojen avulla.

Tutkimukseni suunnittelun ja toteutuksen teoreettisena taustana ja johtolankana ovat olleet omaehtoisen maaseudun kehittämiseen liittyvät eri aikakausien toimintatavat ja tutkimukset, hiljaisen tiedon merkitykset ja transformatiivisen oppimisen mahdollisuudet kyläyhteisössä.

Koko tutkimuksen ajan oli ohjausryhmän kokouksia, arvioitsijoiden kokouksia, erilaisia tapaamisia ja seminaareja. Tutkimukseni eteni taulukon 5 mukaisesti kohdasta 1 kohtaan 4.

Taulukko 5. Tutkimusprosessin vaiheet

1. Lähteisiin tutustuminen <ul style="list-style-type: none">• kyläkierrokset• kyläkierrosten yhteenveto• alkukyselyn viimeistely	2. Alkukyselyn (A) lähettäminen <ul style="list-style-type: none">• loppukyselylomakkeen (L) tarkennusta• loppukyselyn (L) lähettäminen
3. Loppukyselyn (K) kvantitatiivinen käsittely <ul style="list-style-type: none">• alkukyselyn (A) sisällönanalyysi• tietoperustan tarkennusta	4. Lähdeaineiston uudelleen tutkimista <ul style="list-style-type: none">• koko aineiston kehittävä teema-analyysi• tutkimusraportin laatiminen

Kunnat ovat erilaisia, ja kylät ovat erilaisia. Teoreettisen taustan tuki ja kerätyn aineiston erilaiset analyysivaiheet avasivat mahdollisuuksia oppimisen ilmene-
misen ja hiljaisen tiedon merkityksen tutkimiseen.

3.7 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tuomi ja Sarajärvi (2018) painottavat tutkijan eettistä sitoutumista aiheen valinnassa, tutkimuksen tarkoituksessa, toteutuksessa ja tulosten soveltamisessa. Tutkin kyläyhteisön toiminnan kehittämistä ymmärtävällä ja kyläläisistä nousevalla otteella. Kehittävää teema-analyysia käytin aineiston käsittelyssä etsiessäni kylätoimintaan uusia oppimisen mahdollisuuksia. Tavoitteena oli pragmaattinen hyöty.

Tarkastelen tutkimukseni luotettavuutta pohtimalla sen uskottavuutta, siirrettävyyttä, luotettavuutta ja vahvistettavuutta. Arvioin *uskottavuutta* tutkimuksessani tutkimushenkilöiden valinnan, aineiston hankinnan ja aineiston analyysin näkökulmista. *Siirrettävyys* tarkoittaa, kuinka ja missä määrin tutkimustuloksia on mahdollista soveltaa muissa konteksteissa tai aiheissa. *Riippumattomuus* tai *todenmukaisuus* viittaa tutkimuksen toistettavuuteen: ovatko tutkimustulokset samanlaisia, jos tutkimus toistetaan samojen tai samanlaisten tutkimushenkilöiden kanssa? *Vahvistettavuudessa* tarkastelen omia sitoumuksiani, positiotani, avoimuuttani ja riippumattomuuttani. (Guba 1981; Ranta 2020.)

Denzin ja Lincoln (2011) toteavat, kuinka validiteetin ja reliabiliteetin käsitteen sijaan laadulliseen tutkimukseen sopivat hyvin edellä mainitut käsitteet, joiden englanninkieliset nimikkeet ovat *credibility*, *transferability*, *confirmability* ja *dependability* ja joista viimeisen rinnalla käytetään myös käsitettä *trustworthiness*.

Vahvistettavuutta olen tarkastellut kertoessani omasta esiyymmärryksestäni sekä omista kokemuksistani ja omasta asemastani tiedon käsittelijänä ja ymmärtäjänä. Aiheena kyläyhteisöjen oppimisen etsiminen on niin eettisesti kuin toteutuksen luotettavuuden kannalta arka ja paikallisia epäluuloja herättävä. Asuminen ja toimiminen kyläyhteisössä yli 40 vuoden ajan avasi minulle

mahdollisuuden aistia vallitsevia sisäisiä sääntöjä. Samoin erilaisissa kehittämistehtävissä ja kouluttajana toimiminen osoitti, mitä luottamus tarkoittaa.

Yksi Guban (1981) luotettavuuden arvioinnin termeistä on siirrettävyys, jonka avulla arvioidaan tutkimuksen siirrettävyyttä muissa konteksteissa. Kvalitatiivinen tutkimus ei ole helposti siirrettävissä, koska kyläyhteisöt elävät jatkuvasti. Tämän tutkimuksen tilanne kuudessa lappilaisessa kylässä ei tule vastaavanlaisena toistumaan.

Luotettavuuden osoittamiseksi hyödynsin tuloskuvailussa lainauksia kyselylomakkeista. Valitessani lainauksia arvioin, vastasivatko lainaukset tutkittavaa ilmiötä. (Ks. myös Cope 2004.) Palasin alkuperäiseen aineistoon aina hyödyntäessäni lainauksia tuloksia raportoidessa. Näin pyrin varmistamaan, että lainaukset ovat sidoksissa esitettyyn ilmiöön. Lainauksia käyttämällä pyrin vahvistamaan tutkimuksen luotettavuutta ja kuvaamaan tulosten rakentumista.

Tutkimukseen osallistuneet kylät hakeutuivat omaehtoisesti mukaan. Lappilainen Oppivat kylät -hankkeen kansainvälinen ohjausryhmä seurasi toimintani luotettavuutta ja oikeellisuutta. Yhteistyö kylien kanssa toimi siten, että kylissä oli aktiivinen ryhmä tai tiimi, kyläyhdistys tai jokin seura, joka keskusteli kyläläisten kanssa tutkimuksen tavoitteista ja menetelmistä. Yhdyshenkilöinä toimivat kylän aktiivit, useimmin puheenjohtaja tai sihteeri. Kyseiset henkilöt jakoivat kyselylomakkeet kylissä. Vastaukset palautuivat hankkeen työntekijöille tai tutkijalle suljetuissa kuorissa. Kyselylomakkeissa oli tutkijan yhteystiedot. Lisäksi hanketyöntekijät kertoivat suullisesti ja sähköpostilla tutkimuksen tavoitteista ja kulusta.

Vastaukset ovat vain itselläni säilytettynä ja ne tuhotaan tutkimuksen loppuunsaattamisen jälkeen. Niitä ei sellaisenaan lähetetty kylien edustajille. Kylille lähetettiin kommentoitavaksi alustava yhteenveto koko hankkeen yh-

teisistä tuotoksista. Ulkopuoliset eivät ole kyläkohtaisia vastauksia tai tuloksia nähneet. Osa vastaajista oli antanut nimensä. Samoilta henkilöiltä ei ollut mahdollista saada vastauksia toistamiseen.

Eettisistä syistä tuloksissa ei ole tunnistettavissa henkilöitä, eikä kylien nimiä myöskään mainita tulosten yhteydessä. Vastaukset ovat henkilö- ja tilannekohtaisia, joten erilaisista analyysitoimenpiteistä huolimatta tuloksissa voi olla sattumanvaraisuutta.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on tärkeää varmistaa, ymmärsivätkö tutkimukseen osallistuneet henkilöt kysymykset samalla tavalla kuin niiden esittäjä ja vastasiko tiedon analysointi tutkittavien käsityksiä aiheesta. Alkukyselyssä muutama väittämä tai kysymys koettiin vaikeaselkoiseksi, mutta näiden ei katsottu vaikuttavan kokonaisuuteen.

Tutkimuksen todenmukaisuutta voi arvioida sen perusteella, että tiedetään tutkimuksen ydinvaiheen kestäneen noin kolme vuotta. Ajatusten vaihtoa ja reunailmiöitä on ollut mukana noin 20 vuoden ajan. Ajanjakso heijastuu teoreettiseen taustaan ja pohdintaan mutta ei varsinaiseen tutkimusaineistoon. Samanlaisen tutkimuksen toisto voidaan tehdä myöhemmin ja tutkia, millainen kokonaistilanne kylissä on henkilövaihdosten ja tilanteiden muuttumisen jälkeen.

Tutkimuksen toistettavuuden suhteen tulee pohtia, kuinka muut tutkijat pystyvät ymmärtämään, miten toteutin tutkimukseni. (Eskola & Suoranta 2001.) Raportoidessani tutkimuksestani pyrin tuomaan sen eri vaiheet mahdollisimman selkeästi esille. Tutkimuksen eri vaiheiden tarkka kuvaaminen on tärkeää, jotta voidaan ymmärtää, miten käsittelin ja ymmärsin tutkittavien havaintoja ja miten ne ilmenivät aineistossa. (Ks. Creswell, 2007.) Tutkimuksen pätevyyttä voitaneen myös analysoida tutkimalla, miten kylien oppimisprosessien alkaminen ja omaksunta on ymmärretty esittämieni tulosten valossa.

Monimenetelmäisen tutkimuksen pätevyyttä tarkastelin soveltaen Borregon, Douglasin & Amelinkin (2009) laatimaa seuraavaa suunnitelmaa:

1. Tietoja kerättiin eri menetelmin: kvalitatiivisesti mielipidekyselyin ja kyselylomakkeilla kvantitatiivisesti. Tiedot on analysoitu metodeja sekoittaen. Tuloksia on verrattu ja tutkittu suhteessa teorialtietoon.
2. Tutkimus painottuu kvalitatiiviseen tutkimusotteeseen, jossa välillä on kvantitatiivista otetta. Vastauksia tuli vähitellen, joten analyyseni tein vuorotellen kvalitatiivisella ja kvantitatiivisella otteella. Teoreettinen näkökulma hahmottui ja muuttui moneen kertaan tutkimuksen analysoinnin aikana. Viimein tulkinta varmistui kehittämistä edistäväksi ja käsittelin aineiston toistamiseen teema-analyysillä. Menettely varmisti tietojen pätevyyden.
3. Menettely perustuu tutkimuksessa käytettyyn tietoteoriaan ja tieteellisiin dokumentteihin.
4. Tulkinnot on johdettu tutkimusaineistosta.

Tutkimuksen luotettavuuden yhtenä arviointikriteerinä voidaan pitää sitä, kuinka tutkija voi olla vaikuttamatta tutkimushenkilöiden vastauksiin. Osallistumiseni hankkeen aikaisiin kylätapahtumiin, kuten Lapin kylätoimintapäiviin, voidaan olettaa lisänneen kyläläisten luottamusta ja myös aktiivisuutta vastata kyselyihin. Sain tutkimusaineistoni kylistä, joiden kanssa olin kulkenut yhteistä polkua vuosien ajan.

Pohtiessani eettisiä kysymyksiä lisää voin todeta, että minulla tutkimuksen tekijänä oli monitahoinen rooli suhteessa tutkimukseen. Paitsi että olin tutkimuksen tekijä, olin myös koko ajan mukana Oppivat kylät -hankkeessa ulkoisena auditoijana. Lisäksi ammattini puolesta olin yhteistyössä kylien kehittämistä vastaavien julkisen tahojen edustajien kanssa. Tunsin kylät myös muiden hankkeiden ja opetustilanteiden kautta.

Kuvatessaan tutkimusaineiston keräämistä eettisen toiminnan näkökulmasta Fontana ja Frey (2000) huomauttavat, että inhimillisistä syistä tutkijan on oltava erityisen varovainen, ja hänen tulee välttää vahingoittamasta tutkittavia. Fontana ja Frey painottavat, että tutkittavia on huolellisesti informoitava ennen aineiston keräämistä, heidän anonymiteettiaan on suojeltava ja on myös vältettävä tuottamasta fyysistä, psyykkistä tai muunlaista vahinkoa tutkittaville. (Ks. Kepanen 2018.) Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli kehittää kylätoimintaa ymmärtävällä ja positiivisella otteella.

Kvale ja Brinkmann (2009, 63) tuovat esille eettisten kysymysten seitsemän vaihetta tutkimuksessa:

1. *Tematisointi*. Tieteellisesti arvokasta tietoa etsittäessä tulisi myös tarkastella sitä, tuoko se jotakin parannusta ihmisille tutkittavassa asiassa.
2. *Suunnittelu*. Suunnittelun etiikka sisältää tutkittavien suostumuksen tutkimukseen, jolloin varmistetaan luottamuksellisuus ja pohditaan tutkimuksen mahdollisia vaikutuksia tutkittaviin.
3. *Haastattelutilanne*. Haastateltavien yksilölliset tuntemukset, kuten stressi ja muutokset itseymmärryksessä, on otettava huomioon haastattelun aikana. Tässä tutkimuksessa kyseessä oli kirjoitettu teksti.
4. *Litterointi*. On muistettava, että haastattelut ovat luottamuksellisia ja että kirjoitettu teksti vastaa puhuttua. Tässä tutkimuksessa kyselyiden kirjalliset vastaukset olivat luottamuksellisia ja ne käsiteltiin alkuperäisessä muodossa.
5. *Analyysi*. Analyysin etiikka koskee sitä, kuinka syvällisesti tutkija tulkitsee aineistoa ja pääsevätkö tutkittavat ottamaan kantaa tulkintaan. Tässä tutkimuksessa tutkittavat olivat anonyymejä eivätkä siis voineet ottaa kantaa suoraan henkilökohtaisiin tulkintoihin.

6. *Varmistaminen.* Tutkijan eettinen vastuu on käsitellä tutkimustuloksia niin turvallisesti ja varmistetusti kuin mahdollista.

7. *Raportointi.* Raportoinnissa on kyse jälleen luottamuksellisuudesta, kun raportoidaan yksityisiä haastatteluja julkisesti. Tällöin on otettava huomioon julkaisun mahdolliset seuraukset haastatelluille ja heidän edustamilleen ryhmille. Tässä tutkimuksessa ei raportoitu henkilökohtaisia vastauksia julkisesti. Tutkimuksen lopussa toimitin kylille kaikkien yhteisen raportin tuloksien päälinjoista.

Olen noudattanut edellä esitettyjä eettisyyden vaatimuksia. Lisäksi minulla on ollut hankkeen aikana mahdollisuus keskustella kyläläisten kanssa tutkimuksesta, johon he vapaaehtoisesti osallistuivat. Olen kunnioittanut ja arvostanut kyläläisten tuottamaa tutkimusaineistoa ja suojellut tutkimushenkilöiden anonymitettejä.

4 TULOKSET

Kuvaan tutkimustulosten rakentumista alkukyselystä loppukyselyyn vastamalla tutkimuskysymyksiin. Hiljainen tieto ohjaa kyläläisten kerronnassa oppimista kyläkiertueista eli alkutapaamisista lähtien. Esitän tutkimustulokset seuraten tutkimusprosessin etenemistä.

4.1 Hiljainen tieto oppimista suuntaamassa

Kylien ensimmäisissä tapaamisissa kyläkiertoksilla asukkaat miettivät henkilökohtaisesti, minkälaisia kokemuksia omalta kylältä löytyy ja mitä uutta opittavaa tulevaisuudelta toivotaan. Ideariihien yhteenvedot olivat yleisluontoisia kehittämistoiveita, jotka loivat pohjaa oppimiselle. Kyläkiertosten yhteenvedossa taulukossa 6 esitän kyläläisten kokemuksia, toiveita ja oppimisen tarpeita. Ne osoittavat, millainen voimavara kylien hiljainen tieto on. Kylälle tärkein aihe on kirjattu ensimmäiseksi. Kylien tapaamisissa hiljaista tietoa tuotiin eri tavalla ja eri painotuksilla esille. Tutkimuspäiväkirjamerkintöjeni mukaan kylissä 4 ja 1 oltiin erittäin aktiivisia ja yksimielisiä. Kylä 3 ideoi eniten erilaisia tulevaisuuden ehdotuksia (ks. kartta, kuvio 8 sivulla 75).

Jokaisessa kylässä oli hiljaisen tiedon mentaalisiin ja sosiaalisiin epiteetteihin eli ominaisuuksiin kuuluvia mainintoja (ks. taulukko 1 sivulla 39), kuten huoli kylän yhteishengen muuttumisesta ja talkoohengen hiipumisesta sekä tiedottamisen ja eri seurojen yhteistoiminnan vaikeuksista (taulukko 6). Esille nousivat myös vaikeudet yhteistyössä kylän ulkopuolelle. Ehdotettiin kylän voimavarojen kartoitusta ja kylän toimintakulttuurin selvittämistä sekä kulttuuritoiminnan lisäämistä. Toimintakulttuurin katsottiin vaikuttavan arvoihin, asenteisiin ja käyttäytymiseen eli paljolti juuri sosiaalisiin tilanteisiin.

Taulukko 6. Kyläläisten hiljainen tieto oppimisen suuntaajana

Kylä N = osallistujia	
1 (N 15)	talkoohengen vahvistaminen , paikalliset ohjelma- ja majoituspalvelut, paikallisten tuotteiden jatkojalostus, elinkeinorakenteen monipuolistaminen, yhteistoiminnan tiivistäminen, yhteistyö lähialueiden kanssa , ympäristön hoitotyöt, peruspalveluiden turvaaminen, palvelurenkaat
2 (N 26)	lapsiperheitä kylään, kylän hengessä parannettavaa , matkailuun oheispalveluita, ympäristönhoitoa taiteen keinoin, yrittäjiä kylään
3 (N 39)	yrittötoiminnan tukeminen, matkailureitistöjen kehittäminen, yhteishengen luominen kylän sisällä ja ulospäin , varttuneiden elinolojen turvaaminen, ympäristön hyödyntäminen, paikalliset tuotteet, alueen historia, voimavarojen kartoitus
4 (N 29)	perinnetiedon tallennus, markkinointia, tiedotusta , kulttuuriympäristön rakentaminen, paikalliset tuotteet ja elinkeinot
5 (N 18)	tiedonkulku ja yhteishengen parantaminen , paikalliset tuotteet ja palvelut käyttöön, asukkaita lisää, ympäristön kestävä käyttö, kulttuuria , matkailutuotteita ja toimivia reitistöjä, peruspalvelut saataville
6 (N 28)	peruspalvelut, matkailun kehittäminen, vesireittiliikenne, talkoohenkeä, kylä maailmankartalle , kylätalohanke alulle, arjen perinne, luomutuotteet, liikenneyhteydet, porottomat ja poronomistajat samaan "veneeseen"
(N yhteensä 155)	

Käytännön epiteeteistä eli sellaisesta tietämisestä, jota voidaan prosessien avulla hiljaisesta tiedosta avata ja jakaa yhteiseksi osaamiseksi, tuli runsaasti esityksiä. Näitä toiveita kohdistui matkailun oheispalveluihin, paikallisten tuotteiden kehittämiseen ja valmistamiseen sekä perinnetiedon tallentamiseen ja muun muassa ympäristönhoitotöihin. Elinkeinorakenteen monipuolistaminen, peruspalveluiden turvaaminen ja lapsiperheiden rekrytointi koettiin julkiseksi tietämiseksi, jossa oletetaan kunnan olevan mukana. Kyläläisillä saattaa näissäkin asioissa olla kokemusta, asiantuntemusta ja toimintavarmuutta, jonka eksplisiittiseksi saattaminen edellyttää erilaisten epiteettien käyttöönottoa. Esitettiin myös toiveita saada tietoja pienimuotoisten yritysten tai vapaaehtoisuuteen perustuvien palvelurenkaiden käynnistämiseen.

Keskusteluissa painotettiin yhteistyötä koulujen kanssa ja erilaisten tapahtumien järjestämisen sisällyttämistä koulujen arkipäivän toimintaan. Tämän

toivottiin lisäävän yhteistyötä eri-ikäisten asukkaiden kesken. Monipuolisten, pienempien ja laajojen asioiden hoitotaakka näyttäytyi yleiskeskusteluissa kylätoimikuntien tai kyläyhdistysten turhautuneisuutena kylissä 3 ja 5. Toisaalta taas kylätoimikuntaa tai kyläyhdistystä pidettiin tehokkaana kylissä 4 ja 1.

Tapaamisten tulokset olivat julkilausumattomia, hiljaa seinäpapereille kirjoitettuja tilannearvioita ja haaveita, joista kukin läsnäolija erikseen äänesti itselleen kolme tärkeintä. Tulokset olivat yksilöiden hiljaista tietoa. Odotettiin toimenpiteitä eli tiedon ja tietämisen prosessien aloittamista. Jäätiin miettimään, miten edetään ja miten keskustelu kylän sisäisistä asioista aloitetaan. Muutoksien aikaansaamiseksi kyläläisiltä odotettiin omaa tahtoa osallistua. Siemen oli kylvetty peltoon.

4.2 Oppimisen esteitä ja edellytyksiä tutkimusprosessin alussa

Tutkiessani kyläläisten alkukyselyn vastauksia (liite 1) selvisi, että kaikkiin teemoihin sisältyy oppimista estäviä ja oppimista edellyttäviä tekijöitä. Teemoista väestörakenteen ja elinkeino- ja palvelurakenteen vaikutukset osoittautuivat sellaisiksi, joihin kyläläiset kertomansa mukaan eivät juuri voineet vaikuttaa. Hiljaista tietoa ja tietämistä sisältyi kokemus- ja perinnetietoon. Sisäinen yhteistyö kulminoitui sisäisiin ristiriitoihin, sosiaalisiin taitoihin ja yhteistyökyyneen (taulukko 3, sivu 84).

4.2.1 Väestörakenne

Yhteisen ja yksilöllisen oppimisen katsottiin edistyvän, jos kylässä on monipuolinen väestörakenne eli eri-ikäisiä ja eri aloja edustavia henkilöitä. Väestörakenteen monipuolistumista toivoivat kaikki kylät. Siitä ajateltiin saatavan voimaa ja uusia ideoita. Toivottiin uusia ideoita, joilla nuoria perheitä saatai-

siin muuttamaan kylälle. Yhtä tärkeänä pidettiin kylän varttuneiden henkilöiden elinolojen turvaamista. Vastauksista ilmeni, että kaikkien ikäluokkien läsnäoloa pidettiin arvokkaana kuitenkin niin, että keski-ikä ei olisi niin korkea, että yli puolet kyläläisistä on eläkkeellä. Ikärakenteesta toivottiin tasapuolista. Tämä edellytti kyläläisten mielestä myös toiminnan kehittämistä niin, että kaikenikäisille oman kylän asukkaille on kylälle luonteenomaista toimintaa. Toiminnan tuli kyläläisten mielestä olla virikkeitä antavaa ja haastavaa. Väestörakenteen muuttuminen, lähinnä yksipuolistuminen koettiin haasteena.

A45: Tarvitaan nuorten toiminnan suunnittelua, nuorten asenteen muuttamista omaa kylää arvostavaksi ja nuorille tekemistä.

A15: Askarruttaa yksinäisyys ja tulevaisuudessa lastemme kohtalo, poismuutto näistä mahtavista elinoloista.

Vastauksissa tuli ilmi, että ikääntyneiden voimavaraa ei osata arvostaa ja että ikärakenteen muutosvaikutukset ovat vielä pääosin tutkimattomia. Ainoastaan kylässä 4 tilanne oli kyläläisten mielestä hyvin. Kyläkierröksillä kylät 2 ja 5 toivoivat lisää asukkaita, etenkin lapsiperheitä. Kyläkierrosten ja henkilökohtaisten vastausten tulokset olivat samansuuntaisia. Kylät 2, 5 ja 1 ilmaisivat tutkimushetkellä syvän huolensa ikärakenteen kehittymisestä.

Vaikka väestörakenteen muuttumisen ajateltiin tasaantuvan, se nähtiin kuitenkin tulevaisuudessa uhkana. Väestön vanhetessa pelättiin kokemustiedon häviävän. Hiljaista tietoa ja tietämistä, kokemuksen luomia prosesseja ei ehdittäisi saada näkyviksi ja jaettua seuraaville sukupolville.

4.2.2 Elinkeino- ja palvelurakenne

Oppimisen edistämiseksi ja edistymiseksi 59 % tutkimuksessa mukana olleista kyläläisistä toivoi lisää yrittämisen mahdollisuuksia ja uusia ideoita (alkukyselyn N = 57). Kylille odoteltiin erilaisia yrittämisen uusia muotoja, osuuskuntia ja etätöitä, kuten ohjelmointia ja www-sivujen laatimista. Yrittämisen toivottiin edistävän paikallista luontomatkailua ja luonnontuntemusta sekä ympäristönhoitoa. Yrittäjyyspohjalta toivottiin myös hoivapalveluita, tietoliikenteen käytön ohjausta ja matkailun oheispalveluiden kehittämistä. Elinkeinorakennetta haluttiin monipuolistaa tukemalla paikallisiin tuotteisiin keskittyviä yrityksiä. Kyläläiset mainitsivat oppimisen mahdollistajina uudenlaisten palvelurenkaiden muodostamisen.

Erilaiset elinkeino- ja palvelurakenteen positiiviset muutokset heijastuivat kyläläisten yleiseen yrittäjyyteen ja aktiivisuuteen. Passivoituminen taas lamaannutti uusien asioiden oppimishalukkuutta. Kylillä oli omaa osaamista ja tietotaitoja, mutta osaamisen arvostuksessa ja tuotteistamisessa oli puutteita. Jälleen päädyttiin hiljaiseen piilossa olevaan tietoon ja tietämiseen siitä, miten se saadaan kiinnitettyä kylän toimintaan ja pysyväksi toiminnaksi. Kaivattiin yrittämisestä kiinnostuneille opastusta ja kannustusta.

Ei jakseta enää välittää:

A1: Jokapäiväiset toiminnot: työ, koulu, kauppa, posti jne. vaativat lähtemistä oman kylän ulkopuolelle.

A3: Ei edes linja-autovuoroja. Itse kukin muhii poliittista hapatusta omissa pilttuissaan. Naapurirapu ei kuulu kuvioihin.

Hankalimmalta tilanne näytti kylissä, joissa asioiden hoitovastuita ei oltu avoimesti julkisen tahon kanssa sovittu. Ydinasiaksi nousi jälleen tiedottami-

sen vaikeus ja erityisesti tiedottamisen uskottavuus. Monet kyläläiset kokivat tilanteen ”ihmistä suuremmaksi asiaksi”. Eniten kerrottiin pienimuotoisen yrittäjyyden, kuten perinnekäsitetöiden valmistamisen ja matkailun oheispalveluiden hyödyntämisen puutteista tai osaamisvajeesta, esimerkiksi kielitaidon puutteesta. Varttuneiden asukkaiden palveluiden puuttuminen tai toimintatavan äkillinen muuttuminen askarrutti monia kyläläisiä.

Toisaalta ihmeteltiin, ettei nykyään osata elää tyytyväisinä lähellä omavaraisaloutta. Kylille toivottiin 1–2 maaseutuyritystä, jotka toimisivat ”kylävääpeleinä” ja pitäisivät myös maisemat hoidettuina. Kehitettävää löytyi:

A8: --- ympäristöystävällisen tietouden vähäisyys, kampaajan, hierojan ja siivoojan puuttuminen.

A22: Kuinka saadaan rahoitus ja tilat paikallisten tuotteiden tekemiseen ja niiden myyntiin?

Eri alojen osajia toivottiin kylille lisää. Yrittämisen nähtiin lisäävän oppimismahdollisuuksia kylissä 3 ja 1. Kylässä 6 oltiin myös toiveikkaita.

4.2.3 Kokemus- ja perinnetieto

Tietojen ja taitojen jakaminen seuraavalle sukupolvelle mahdollistuu kylälaisten mielestä yhdessä tekemisen välityksellä. Samalla hiljaista tietoa ja tietämistä voidaan jakaa kyläyhteisön sisällä. Luonto- ja ympäristöarvoja, kuten vanhempien kanssa metsästystä ja yleensä luonnossa kulkemista pidettiin tällaisena mahdollisuutena. Maa- ja metsätalous ammattina ja kylän elävänä pitävänä voimana olikin säilytettävien tulevaisuuden haasteiden painopisteenä. Samoin arvostettiin kotitarveviljelyä ja yleensä tietoa, taitoa ja kokemusta siitä, että ruoka kasvaa maassa ja maasta.

Tärkeänä pidettiin myös paikallishistorian tuntemista ja näiden asioiden tuoteistamista sekä perinnetiedon tallentamista.

A3: Itseensä uskominen on lapsuuden kodista. Syntymälahjana olen saanut halun kasvaa oma-varaiseksi ihmiseksi, en yhteiskunnan kupp-pariksi ja pullasorsaksi.

A14: Olen oppinut paljon elämän viisauksia, tekemään töitä, vastaamaan omista teoistani, sopeutumaan ihmisten parissa työskentelemään, enerkisyyttä, elän ja annan toisten elää, sekä tiedän että pitämisen ja hyväksymisen välillä on ero ihmissuhteissa.

A9, A22: Olen oppinut kädentaidot, tulla toimeen kaikenlaisten ihmisten kanssa, tehdä yleensäkin töitä. Hyvät tavat, tietyn tyyppiset elämän arvot, ajatuksen elinikäisestä oppimisesta.

A39: Tietoja isältäni ja mummiltani, joka on mm. kertonut kylästä sota-aikana.

Paikallisen kulttuurin ja elämäntavan arvostamisen toivottiin siirtyvän tuleville polville. Kylähistorioiden, tarinoiden, runouden, muiden perinnetietojen ja vanhojen tapojen sisältöihin tutustuminen avaisi mahdollisuuksia sukupolvien välisen hiljaisen tiedon käyttöönottoon. Tietojen, taitojen ja kokemusten jakaminen uusille asukkaille ja seuraaville sukupolville koettiin vaikeaksi tehtäväksi. Kylän perinnetietoa arasteltiin tuoda esille uusille asukkaille. Epäiltiin ja etsittiin luottamusta.

Henkilökohtaisesti tärkeänä pidettiin tietoisuutta omista juurista ja tämän tietoisuuden kunnioittamista. Välineinä nousivat esiin paikallisten tuotteiden valmistaminen ja yleensä taidot, joita itse oli opittu vanhemmilta. Vanhojen käsityötaitojen, kuten erilaisten kudonta- ja nauhamallien ja päretöiden osaa-

misen jakamisen mahdollistaminen seuraavalle sukupolvelle mainittiin usean kyläläisen vastauksissa.

A10: Tärkeimmät asiat olen oppinut kotikylässäni – – – en nykyisessä asuinkylässäni. Maatilan työt opin vanhemmiltani. Äidiltä käsityötaidon ja ruisleivän teon. Mummoltani villan karstuun ja kebruun. Luontoon sen eläimiin ja kasvillisuuteen tutustuin jo lapsena. Opin toisten ihmisten kunnioittamisen.

Kokemus- ja perinnetiedon jakamiseen eli näkyväksi tekemiseen ja muuttamiseen uudistavaa toimintaa aikaansaavaksi ei vaikuttanut hankkimisen ajankohta ja paikka. Kyläläisen tahto yhdessä tekemiseen ilmeni oman hiljaisen tiedon jakamishalukkuudessa.

A8: En ole syntynyt ja kasvanut kylällä / maalaisyhteisössä, mutta pärjään omiksi tarpeikseni. Taitoni ovat teoreettispsykologiset. En harjoita kädentaitoja, muuta kuin esteettiset seikat huomioivina. Voin ostaa palvelut.

A15: Oppini olen saanut maailmalta. Niitä kyllä hyödyntänyt täällä.

A28: Tieto-aidot on tajunnut vasta käytyä maailmalla – samoin kuin oman kylän vahvuudet. Paikallishistoriaa kylän vanhemmilta.

A36: Täällä oppii koko ajan uusia asioita.

Kyläläiset kertoivat elinympäristön, oman kulttuuriperinnön ja luonnon arvostamisesta. Puhtaan luonnon kunnioittaminen ja taito elää luonnon kanssa vuorovaikutuksessa runtelematta sitä todettiin kulttuuriperinnöksi ja sopivaksi

kontekstiksi oppia myös sosiaalisia taitoja. Luonnonantimien hyödyntämisen oppiminen ja luonnonantimien arvostuksen merkitys koettiin myös kyläläisiä yhdistäväksi tekijäksi ja hyväksi alustaksi aloitella kestävää ja uudistavaa elämäntapaa. Koettiin, että luonnossa, etenkin metsässä, on helppo avautua ja kertoa vaikeistakin asioista.

A25: Jos elämisen arvot ovat kohillaan, on uusien tietojen ja taitojen oppiminen helpompaa. Tärkeätä luonnon vaaliminen ja hyötykäyttö teknistyvässä yhteiskunnassa.

4.2.4 Sisäiset ristiriidat

Alkukyselyssä kysyttiin kyläläisten henkilökohtaista osaamista ja kylän toimintatapoja erilaisissa tilanteissa. Kyliä valittaessa tiedettiin, että kylät olivat erilaisia niin henkilörakenteen kuin elinympäristöjen suhteen. Kyläyhteisöissä oli myös eroja resilienssin suhteen. Tätä ei etukäteen tiedetty. Kyläläisten vastauksista ilmeni, että muutoksien sietokyvyssä oli kyse vastuuhenkilöiden aktiivisuustasosta ja henkilökohtaisen elämän tilanteesta. Asiat etenivät kyläläisten kertoman mukaan niin, että joku kylä otti käsittelyyn yllättävissäkin tilanteessa ehdotetun kehittämisajatuksen, esimerkiksi uuden hankkeen aloittamisen kylällä tai yhteydenoton kuntaan. Jossain toisessa kylässä ajatus otettiin vähitellen käsittelyyn tai ei reagoitu ollenkaan.

Vapaaehtoisuuteen perustuvassa kylätoiminnassa henkilöt eivät välttämättä tunne toistensa sosiaalisia taitoja. Sekä positiiviset että yhteisön kannalta negatiiviset ominaisuudet voivat olla piiloutuneina, hiljaisina tietoina. Jotakin on näkyvissä, jotakin on juuri piiloutunut, ja jotakin on taas avautumassa. Vaikutelmaksi tuli, että sosiaalisissa taidoissa kyläläiset eivät juuri arvostaneet omia ajatusmallejaan. Pelättiin, mitä muut ajattelevat eikä uskottu omiin mahdollisuuksiin. Mielipiteet kirjoitettiin kyselylomakkeen avovastauksiin kuin päivä-

kirjaan eli siihen uskallettiin kirjoittaa, mutta asioista ei vielä puhuttu.

Vastauksissa painottuivat oppimista estävät henkilökohtaiset ja sisäisen yhteistyön vaikeudet. Kysymykseen, mikä on kylän suurin heikkous, tuli seuraavanlaisia vastauksia:

A3: Totuuden puhuja ei saa yösijaa – mielipiteillääni ei ole tarpeeksi painoarvoa. Omalla esimerkilläni yritän edes innostaa ja murtaa luulon ”Ei täällä kasva” ruoka eikä ideat.

A8: – – – eikä energiaa enää riitä moiseen touhuiluun. Kotona haluan olla rauhassa.

A22: – – – sosiaalisten taitojen sutjakkuuden puute.

A56: Yhdessä toimimisen taidon puuttuminen. Kiittämisen taidon puuttuminen.

Eniten mainintoja kohdistui tiedottamisen vaikeuteen. Kyläläiset pitivät tiedottamista hajanaisena. Kriittisenä oppimisen ja kehittämisen esteenä mainittiin juoruihin ja epäluuloihin perustuva sisäinen tiedonkulku. Asioista ei puhuttu suoraan asianosaisille. Sisäisen tiedonkulun ongelmat aiheuttivat epäsopua ja kuppikuntaisuutta. Koettiin, että kylätoiminnasta ei tiedotettu tarpeeksi. Kyläläiset olivat myös väsyneitä lukuisiin erilaisiin hankkeisiin ja niiden tiedottamisiin. Kyläläisten mielestä aloitusvaiheissa asiat esiteltiin vain aktiivikyläläisille. Mainittiin myös, että erilaiset selvitykset ja raportit olivat liian vaikeaselkoisia tavalliselle kyläläiselle. Tilanne aiheutti kyläläisissä kehittämisen vastarintaa ja lisäsi sisäisiä ristiriitoja. Sisäisen yhteistyön ja toinen toiselta oppimisen kerrottiin vaikeutuvan.

Oppimista estävistä sisäisen yhteistyön vaikeuksista kerrottiin jokaisessa kylässä. Jokaisesta kylästä löytyi mainintoja ajautumisesta tilanteeseen, jossa

valta ja vastuu on keskittynyt muutamille henkilöille tai talouksille. Kyläläiset mainitsivat, että monesti aktiivisilla toimijoilla, joiden tulisi olla yhteistyön moottoreita, koettiin olevan puutteita sosiaalisissa taidoissa, kuten toisten mielipiteiden arvostamisessa.

Kyläläisten kirjoittamia kylän heikkouksia ja oppimisen sekä uudistumisen esteitä:

A1: Yhdistyksiä ja yhteisöjä väkimmääärään nähden runsaasti, mutta hallintoja ei voi yhdistää lakien, määräysten tai – – – muiden seikkojen vuoksi. Nurkkakuntaisuus, kateus. Aito ”ominaisuus alueella” laajalti tunnistettu tosiasia, ei suinkaan tämän kylän yksinoikeus.

A27: – – – ”holhousyhteiskunnan passiivoimia ihmisiä”. Uusille sukupolville siirretään vain negatiivista ajattelua ”menneisyys pää osin kurjuutta”.

A10: – – – kylällä sukujen välillä kärhämöintiä. Kaikki ei voi osallistua samoihin tilaisuuksiin.

A28: – – – perikuntien jakamattomat tilat.

A14: Kylätoimikunnan puheenjohtaja haluaisi mielellään olla kylän paimen, mutta hänellä ei ole paimennettavia eikä kannatusta aktiivisten kyläläisten taholta.

A25: Pienessä kylässä syntyy herkästi ongelmallisia kaksoisrooleja. Korruptiota?

A22: On helpompi olla ihan omissa oloissa kuin riitelemässä. Kehittäjien ”alta ammutaan oksa pois”.

Havainnot ja maininnat oppimisen esteistä painottuivat vaikeuksiin arvostaa toisten kyläläisten mielipiteitä ja tapaa elää. Ideoita ei uskallettu viedä eteenpäin. Mentaaliset ominaisuudet tulivat aktiivisesti puhuvilla herkästi esiin, ja hiljaisemmat kyläläiset vetäytyivät syrjään (kuvio 9). Arvokasta kokemustietoa piiloutui sisäisten ristiriitojen taakse.

Vetäytyvät äänenpainot	Vahvat äänenpainot
Pelätään, mitä toiset ajattelevat.	Ei ole kykyä kuunnella toisten mielipiteitä.
Puuttuu arvostusta.	Tavoitellaan omaa etua ja ollaan kateellisia.
Ei uskota omiin mahdollisuuksiin.	Ei hyväksytä erilaisia mielipiteitä.
Pelätään uudistumista ja muutoksia.	Ilmenee nurkkakuntaisuutta.

Kuvio 9. Ristiriitoja aiheuttaneita ominaisuuksia.

Hiljaista taustatietoa oli kaikissa kylissä, mutta oli ikään kuin sukupolvia sitten olisi sovittu, että tietyistä asioista ei puhuta. Toisaalta ilmeni, että tällaisista asioita ei osattu aloittaa puhumista, artikulointia. Kyselyhetken tilanteessa oppimisen esteiksi nousivat myös kyläläisten erilaisuus. Omien etujen tavoittelu, kyvyttömyys kuunnella ja toisten mielipiteiden väheksyminen ilmeni vastapuolella muutospelkona (kuvio 9).

Tällaisessa tilanteessa kyläläiset kertoivat pelkäävänsä, mitä muut ajattelevat eivätkä uskalla tehdä esityksiä uudistustarpeista, esimerkkinä kyläsuunnitelmien päivitystilanne. Toivottiin uudenlaista sisältöä. Ei jaksettu välittää tai luotettiin, että joku aktiivinen kyläläinen kyllä todennäköisesti hoitaa asiat. Yllätyksenä ilmeni, että ulkopuoliselle aktiivisena näyttäytyvän kylän toiminnassa oli toisten arvostamisen puutteita.

Tunteet olivat piiloutuneet ja tulivat nyt julki henkilökohtaisesti kirjoitettuihin. Oli aistittavissa vastarintaa, joka näyttäytyi myös kehonkielenä ja äänenpainoissa. Hiljaisen tiedon mentaaliset, aistinvaraiset, sosiaaliset ja käytännölliset

ominaisuudet olivat kaikki havaittavissa kyläyhteisöjen toimintakulttuureissa (taulukko 1, sivu 36). Kyläyhteisöistä löytyi aineksia kriittiseen reflektioon ja uudistavan oppimisen tai uudistavan elämäntavan aloittamiseen. Vielä ei kuitenkaan ollut valmiuksia aloittaa dialogia ongelmakokemuksista kyläyhteisön sisällä, saati sitten toisten kylien kesken. Kyläilyt olivat tässä vaiheessa tarpeellisia ja odotettuja virikeiltoja ja tutustumiskäyntejä. Tutkimuspäiväkirjani (merkinnät 9.11. ja 28.11.1999) mukaan kylissä 2 ja 5 oli havaittavissa eniten väsymistä. Keskustelun aihetta välteltiin.

Ristiriitojen poistamiseen toivottiin löytyvän ratkaisuja ja uusia toimintamalleja, etenkin uusia mahdollisuuksia sosiaalisten taitojen oppimiseen. Haasteena mainittiin rehellisyys ja avoimuus. Kysyttiin, miten luottamus saavutetaan. Uskallettiin ajatella vuorovaikutustaitojen vähitellen muuttuvan toimiviksi, mutta mitä tehdään, kun omatoimisuus ja itseohjautuvuus häviää? Kaivattiin innostavaa puolueetonta vetäjää erilaisten näkyvien ja piilevien ongelmien esille ottajaksi. Puolueeton tarkoitti kyläläisten mielestä ulkopuolista tai luottamusta nauttivaa, helposti lähestyttävää kyläläistä. Tämän tutkimuksen yhtenä tarkoituksena oli rohkaista kyläläisiä luottamukselliseen avoimuuteen, tunnistamaan sekä kyläyhteisön oppimisen esteitä että henkilökohtaisia oppimisen esteitä.

4.2.5 Sosiaaliset taidot

Yhteistä oppimista edistäviksi henkilökohtaisiksi sosiaalisiksi taidoiksi mainittiin toisista ihmisistä välittäminen ja toisen henkilön huomioon ottaminen. Näiden ominaisuuksien avaaminen tuntui kyläläisistä mahdottomalta. Kyläläisten mielestä erilaisten mielipiteiden arvostaminen ja hankalissakin tilanteissa empaattinen suhtautuminen toisiin ajatteleviin edellytti henkilökohtaista ja tilannekohtaista asiaan paneutumista, avoimuutta ja oppimista. Myötätuntoa ja toisen arvostamista kaipailtiin eniten pienissä kylissä. Hyvä

ilmapiiri oli keskikokoisessa kylässä, vaikka väsymistä ilmeni. Kommentit palautuivat jälleen hiljaisen tiedon mentaaliin, piilossa oleviin ominaisuuksiin samoin kuin kyläkierroksien tuloksissa.

Henkilökohtaisten sosiaalisten taitojen koettiin vahvistavan kyläyhteisön selviytymistä erilaisissa vaihtuvissa ja vaativissa tilanteissa. Vastaukset keskittyivät lähinnä henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja toivomuksiin. Tulkitsen, että henkilökohtaisella tasolla sosiokulttuurisen innostamisen prosessi koettiin mahdollisuutena, mutta vielä ei katsottu olevan valmiutta heittäytyä mukaan. Prosessia pidettiin liian vaativana. Tässä vaiheessa sosiokulttuurinen innostaminen ja innostuminen ilmeni kyläläisten kertomuksissa kaksisuuntaisena. Kerrottiin myös, että kyläyhteisön toiminnassa liiallinen henkilökohtainen vireyden ja innostaminen voivat ilmetä negatiivisena ja tukahduttaa toisten toimintaa. Kommentit palautuivat jälleen hiljaisen tiedon mentaaliin, piilossa oleviin ominaisuuksiin samoin kuin kyläkierroksilla.

Innostuneisuus sosiaalisena ominaisuutena toiminnan tasolla sai erilaisia merkityksiä kyläyhteisön erilaisissa kulttuuriympäristöissä. Kyläläiset kohdistivat vireyden ja aktiivisuuden asukkaiden sukupuoleen, ikään tai tiettyyn seuraan tai järjestöön kylässä.

A3: Ennen kaikkea aktiivinaisten toiminta kylän yhteisten asiain eteen. Auttavia käsiäkin löytyy tarvittaessa, – – joskus tosin hakemisessa.

A14: Olen ollut ”puuhamiehenä” hankkeiden suunnittelussa ja toteutuksessa ja käynyt kyläkehittäjäkoulutuksen. Olen aktiivi kyläyhdistyksessä.

A25: Organisoimme toimintaa ja valistusta kaikille kyläläisille, myös – – – kuulumattomille.

Toimintakäytäntöjä ei kyläläisten mielestä voitu uudistaa, jos ei ensin pystytty yhdessä sopimaan ja ymmärtämään kokonaisuutta eli oman kylätoiminnan tavoitetta. Kylän koolla tähän ei ollut havaittavaa yhteyttä. Tilanteeseen sopivan reaktion löytäminen ja hyväksyminen oli kyläyhteisön ja sen jäsenten yhteinen asia, joka vaati optimistista suhtautumista tulevaisuuteen.

Vireys ja innostuneisuus ilmenivät henkilökohtaisena kokemuksena tai ominaisuutena, minkä kerrottiin heijastuvan sosiaaliseen toimintaan. Jotta innostuneisuus tuottaisi toivotun tuloksen, tarvittaisiin tilannekohtaisia, toimivia henkilösuhteita. Kerronnassa ilmeni, että haluttiin oppia lisää sosiaalisia taitoja ja harjoitella niitä osallistumalla yhteisten asioiden hoitoon. Hiljaiset sosiaaliset ominaisuudet eli hiljaisen tiedon mentaaliset epiteetit, kuten yhteiset käsitykset alkoivat saada uusia merkityksiä. Oletettiin, että vireässä kylässä on koulu, kauppa ja innostajana ”kylävääpeli”. Erityisesti mainittiin järjestötoiminta ja talkoot. Tosin talkoiden järjestäminen oli muuttumassa työlääksi. Elämäkokemusta todella arvostettiin kylässä 1.

Kyläläiset toivoivat kyläyhteisöönsä seuraavia henkilökohtaisia ominaisuuksia:

- *ankarissa oloissa selviytymisen taitoja*
- *keinoja selvitä ilman teknologiaa*
- *elämisen taitoja tässä ja nyt; tyytyväisyyttä siihen, mitä on*
- *kykyä sopivasti kyseenalaistaa valmiit ohjeet*
- *luottamista itseensä ja omiin hyviin puoliin*
- *omatoimista yrittämistä.*

Omavaraisuus, metsästys, kalastus ja riistan ruoaksi valmistaminen olivat kyläläisten kertomia tilanteita, joissa erilaiset mielipiteet ja tavat toimia ovat asioista keskusteltaessa neutraalissa ympäristössä helpommin käsiteltävissä ja hyväksyttävissä. Samoin sosiaalisen oppimisen kontekstina mainittiin erilaiset muut erätaidot ja keräilytuotteiden hyödyntäminen. Sosiaalisten taitojen op-

piminen edellytti kyläläisten mielestä hiljentymisen ja kuuntelemisen taitoa. Kyläläisten toivomukset selviytymistaitojen ja kylän elinvoimaisuuden säilymisestä nykyisellä tasolla tai siitä vähän parantuen perustuivat keskinäiseen luottamukseen sekä oppimistaitojen ja tyytyväisyyden vahvistumiseen.

4.2.6 Yhteistyökyky

Alkukyselyssä yhteisen oppimisen tärkeänä edellytyksenä pidettiin kyläläisten yhteistyövalmiuksia ja -kykyä. Kyläläisten mielestä oppimisen edellytyksiä oli olemassa, ja uusia edellytyksiä voitiin luoda, jos kylässä oli itseohjautuvaa vireyttä ja edes muutamia aktiivisia toimijoita. Edellytyksenä mainittiin myös, että keskustelu kylän sisäisten ristiriitojen ja sosiaalisten suhteiden ongelmien esille ottamisesta on uskallettu aloittaa. Odotettiin haastavaa ja virikkeitä antavaa yhteistä toimintaa.

Kylän sisäisen yhteistyön onnistuminen osoittautuikin tärkeäksi kyläyhteisön oppimiseen vaikuttavaksi tekijäksi. Mielenpiteensä yhteistyön merkityksestä ilmoitti 46 kyläläistä (N = 57). Vastauksissa korostui toive yhteishengen paranemisesta ja pelko, että kylän yhteishenki huononee. Kyläläisten kokemuksissa oli aineksia yhdessä oppimiseen. Toivottiin, että sisäisen yhteistyön parantuessa myös keskinäinen toistensa arvostaminen paranee, jolloin osataan suhtautua toisiin entistä myötätuntoisemmin. Ajateltiin, että positiivinen ilmapiiri tekee yhteisön oppimisen mahdolliseksi.

Kyläläisten oli vaikeaa ottaa kantaa siihen, millainen yhteistoiminta kehittäisi kylää parhaiten. Tarvetta esiintyi runsaasti. Esitettiin jopa avunpyyntöjä, mitä pitäisi tehdä, kun yhteistyötaitoja puuttui. Kylän yhteistyötaitojen kehittämiseen kyläläiset vastasivat monipuolisesti:

A23: Olen pitänyt nuorten luonnonkuvauskerhoa.

A27: Perustamalla yrityksen.

A33: Opettanut lapsiani osallistumaan.

A45: Perustamalla osuuskuntaa.

A48: Olen perustanut perheen omaan kylään.

Kyläläiset toivoivat tietojen ja kokemusten vaihtoa. Yhdessä tekeminen mahdollistaisi kyläläisten mielestä uusien kädentaitojen oppimisen ja erilaisten unohduksissakin olleiden kädentaitojen hyödyntämisen. Samalla jaettaisiin piilossa olleita tietoja, taitoja ja kokemuksia. Positiivinen suhtautuminen omaan asumisympäristöön antoi viitekehyksen yhteistyölle. Vastaajat olivat kylien vakituksia asukkaita.

Kyläläiset kertoivat, että yhteistyön tiivistäminen kylän eri seurojen kesken antaisi lisävoimia ja loisi edellytyksiä vanhojen, vaikeidenkin asioiden käsitteilyyn ja uusien asioiden ideoimiseen ja oppimiseen. Yhteistyö edellytti kyläläisten mielestä ennen kaikkea toimivaa ja puolueetonta tiedonkulkua. Kysyttiin avoimesti: *Miten saadaan tietoa? Miten saadaan toimiva yhteys kuntaan? Miten päästään yhteistyöhön?* Tavoitteena vastauksissa oli lähikylien yhteistyö yli kuntarajojen. Tapaamisissa tieto kulkisi luontevasti eri tilanteissa henkilöltä toiselle ja uudet asukkaat oppisivat tuntemaan muita kyläläisiä.

Kyläyhteisöt toivoivat oppivansa, miten yhteistyö saadaan ”sopivan toimivaksi” niin kylien sisäisessä toiminnassa kuin yhteistyössä ulkopuolisten kanssa. Toivottiin tilanteen laukaisijaa, virikkeen antajaa, joka ensimmäisenä ottaisi asian puheeksi, mutta milloin ja missä? Tällainen vaistomainen tunne tilanteesta vaihteli eri kylissä. Se oli siis aikaan ja paikkaan sekä toimintakulttuuriin sidottu asenne, hiljaisuuteen sidottu mentaalinen ominaisuus.

Tunteet ja ajatukset piiloutuivat vielä suojamuurin taakse, hiljaisen tiedon metaforan, jäävuoren alle. Paljolti oli vastausten perusteella kyse hiljaisen tie-

don mentaalisista ominaisuuksista, uskomuksista ja ajattelumalleista. Omien käsityksien ja merkityksien miettimisen oivaltaminen oli kuitenkin alkamassa. Se joko johtaisi jatkossa uusiin ajatuksiin ja yhteistyömalleihin tai ei johtaisi. Eräs kyläläinen totesi positiivisesti:

A5: Eteenpäin vie elämisen taito.

Tärkeänä aloituksena pidettiin yhdessä tekemisen järjestämistä ja kaikenlaisen työnteon oppimista. Erilaisissa kylätapaamisissa todettiin yhteishengen ehkä paranevan vähitellen. Tilanne koettiin hämmentävänä. Vastauksissa kyseltiin, mistä ongelmat johtuvat. Helpompi tapa oli kirjoittaa henkilökohtaisesti ajatuksia kyselylomakkeeseen. Löytyi aineksia vähittäisen reflektion aloittamiseen.

Yhteisenä ajatuksena nousi kuitenkin esille aktivoitumisen tarve. Haluttiin olla mukana erilaisten koulutuksien ja tapahtumien järjestelyissä. Yhteisiä iltoja ja tapaamisia eri-ikäisten kyläläisten kesken kaipahtiin. Hauskanpito koettiin tarpeelliseksi ja hyödylliseksi. Tärkeänä pidettiin myös eläinten merkitystä vuorovaikutustaitojen oppimisessa. Aktiivisuuden toivottiin ilmenevän itseohjautuvasti.

Kylien asukkaiden vastauksissaan julkituoma monitaitoisuus, tahto oppia yhdessä uutta ja tahto tuoda omat tiedot ja taidot julki yhteiseen käyttöön oli osalle asukkaita yllätys. Tällainen yllätys avaisi jatkossa tilaa keskustelulle ja vertailulle, mikä ilmeni vastauksista kylissä 1 ja 4. Kylien 3 ja 5 asukkaat kertoivat toiminnan hajanaisuudesta ja toivoivat tulevaisuudelta uusia mahdollisuuksia. Kylissä 6 ja 2 tilanne oli hiljainen. Tulevaisuudelta toivottiin piristystä. Kylien 4 ja 1 asukkaat vastasivat, että heillä on vireää toimintaa ja he haluavat sitä ylläpitää.

Yhteistyötä ulkopuolisten toimijoiden kanssa toivoivat kaikki kylät. Jälleen käytettiin sanontaa ”ihmistä suuremmat”, kun kerrottiin konkreettisista

uhista, kuten infrastruktuuri, kaavoitus ja liikennejärjestelyt sekä teiden kunto ja hoito. Nuorten lapsiperheiden houkuttelemisen kylän asukkaiksi koettiin lähinnä kunnan tehtäväksi kaavoituksen kautta. Näihin ei katsottu voitavan tarpeeksi vaikuttaa, vaikka kyläyhdistykset toimivat kyliensä edunvalvojina.

Julkisten tahojen toivottiin entistä enemmän osallistuvan palveluiden kehittämiseen yhdessä kyläläisten kanssa. Kunnat saivat negatiivista palautetta siitä, että kylien toimintaa ei ollut kyläläisten mielestä tarpeeksi tuettu tai huomioitu. Syyksi epäiltiin virkamiesjohdon pikkumaisuutta, kun kylän esityksiä ei otettu huomioon, ei arvostettu kylien erilaisten hiljaisten kokemustietojen merkitystä. Kyläläiset eivät tässä tilanteessa uskaltaneet tuoda käsityksiään julki, vaikka kyliltä löytyi eri alojen osaajia. Kylän tulevaisuuden suunnitelmista ei myöskään tiedetty tai ne olivat epämääräisiä. Tähän vedoten kylille toivottiin enemmän osallistumismahdollisuuksia ja vastuuta. Politisoitumista välteltiin. Yhteistyötä lähikuntien kylien ja oman kunnan kylien kanssa oli yritetty, mutta tulokset olivat lyhytkestoisia. Tätä piilossa olevaa tietotaitoa ja kokemuksia toivottiin saatavan käyttöön.

A8: Asiat ei etene virkamiesjohdon – – – maisuuden ja isovarpaisuuden vuoksi.

A8: Lähikylien välinen todellinen yhteistyökyky ja -halu puuttuvat.

A12: Miksi luotetaan yksinomaan siihen, että kyllä kunta järjestää meille palvelut ja hyvät olosuhteet?

4.2.7 Yhteenveto

Tarkastelen seuraavaksi yhteenvetona oppimisen esteitä ja edellytyksiä. **Väestörakenteiden muutoksien** ei koettu läheisesti kuuluvan kylän kehittämis-

tehtäviin. Kyläläiset kokivat väestörakenteen muuttumisen entistä vaikeammaksi haasteeksi. Heidän mielestään tulevaisuudessa tilanne pahenee, eivätkä he pysty siihen vaikuttamaan. Todettiin, että kylätoiminnan asema kuntien suuntaan, etenkin päätöksentekoon, vaikutti kyläläisten mielestä monella tavalla väestörakenteeseen esimerkiksi kaavoituksen kautta. Kyläläiset halusivat joka tapauksessa positiivisella tavalla markkinoida asuinpaikkaansa. Aihealue vaatisi kyläläisten mielestä lisää tutkimusta.

Väestörakenteen nopeassa muutoksessa kokemus- ja perinnetiedon häviämisestä oltiin huolissaan. Toisaalta varttuneen väestön kokemusta ei kaikkialla myöskään arvostettu. Väestörakenteen monipuolisuus kyllä nähtiin hyväksi yhteisöllisen oppimisen lähteeksi.

Yrittämisen puute ja palveluiden häviäminen koettiin oppimista estäväksi tekijäksi. Tämä näkyi yleisenä passivoitumisena ja elinkeino- ja palvelurakenteen muuttumisena. Kyläläisten mielestä negatiivinen muutos hieman tasoittuu tulevaisuudessa mutta edellyttää kyläläisten mielestä heidän omaa aktiivisuuttaan ja etenkin entistä tiiviimpää yhteistyötä kuntien ja erilaisten maaseutuorganisaatioiden kanssa. Mitä syrjemmässä asutuskeskuksista kylä sijaitsee, sitä enemmän toivottiin kylään oppimisen innovaattoreiksi osaajia eri aloilta. Elinkeino- ja palvelurakenteen monipuolisuus aktivoi myös kylätoimintaa. Kyläkaupat todettiin hyväksi piilevän hiljaisen tiedon julkituomisen paikoiksi.

Kylien kokemus- ja perinnetietoon kätkeytyi runsaasti hiljaista tietoa, jossa oli kylän identiteetin ja kulttuurin eri ilmenemismuotoja. Haasteena koettiin, miten nämä paikallisuuden erikoisuudet saadaan julkituoduiksi ja voidaan jakaa seuraaville sukupolville ja uusille asukkaille. Tiedon jakaminen edellytti yhdessä tekemistä mestari-oppipoikatyylillä. Henkilötasolla painotettiin, että omien juurien etsiminen, löytäminen ja kunnioittaminen luo pohjan myös omalle itsetunnolle. Tämä ei aina tarkoita fyysistä läsnäoloa vaan myös hiljai-

sena tietona olevaa tiedostamista ja tietämistä siitä, mikä on henkilökohtainen mielenmaisema.

Hiljaisen tiedon näkyväksi saattaminen yhteisesti hyväksytyllä tavalla voi olla kyläyhteisössä haastavaa. Tilanne vaatii sitoutumista ja avoimuutta sekä reflektiivisyyden taitoja, jotta muutos olisi pysyvää, uudistavaa oppimista. Kyläläinen voi tulkita uusia kokemuksiaan omien havaintojensa avulla ja näin luoda uusia kehittämiskohteita kylälle. Tämä vaatii vapaaehtoistoimintaan perustuvalta kylätoiminnalta erilaisten ihmisten kokemusten tulkinnan hyväksyntää. Kokemus- ja perinnetiedon avaaminen ja tämän kokemuksen merkitys voi jatkossa uudella tavalla suunnata kylän toimintaa. Kokemus- ja perinnetiedon eli entisten asioiden uudelleen ja uudella tavalla oppiminen oli kyläläisten mielestä tärkeä tukipilari.

Kyläläiset kertoivat oppimista estävistä sisäisistä ristiriidoista ja hankalista henkilösuhdetilanteista kylän toiminnassa (kuvio 9, sivu 104). Kyläläiset, yli puolet vastaajista, uskoivat, että tulevaisuudessa tilanne ehkä hieman paranee. Sisäiset ristiriidat estivät yhteistyötaitojen kehittämisen ja kehittymisen ja lamaannuttivat toimintaa. Ristiriidat hankaloittivat sosiaalisten taitojen oppimista ja hiljaisen tiedon julkituomista ja hyödyntämistä. Kylissä kyselyn aikana hiljalleen alkanut avautuminen oli vaarassa siirtyä jälleen piileväksi.

Sisäiset ristiriidat kylissä olivat asia, johon kyläläisten mielestä ei aina voitu vaikuttaa. Osa ongelmista saattaa päätyä ratkaisuun tai sen aloitukseen kriittisen reflektion kautta, jos järjestetään tilanteita, joissa kyläläiset voivat kirjoittaa tai rohkeimmat sanoa ääneen oman näkemyksensä. Osa ristiriidoista säilyy kyläläisten kertoman mukaan sukupolvesta toiseen.

Ristiriitoja aiheutti tiedonkulun vaikeuksien lisäksi informaation laatu. Väärinkäsityksiä tuli herkästi. Henkilöihin kohdistuva väheksyminen ja toisaalta pyrkimykset valta-asemaan muuttivat hyödyllisen julkituodun tiedon

tai kokemuksen uudelleen piileväksi. Kyläläiset totesivat sisäisten ristiriitojen voivan johtaa etäännyntymiseen ja haluttomuuteen tulla yhteisiin tapaamisiin ja jopa muutospelkoon.

Muutostarvetta tunnistettiin, mutta se jäi hiljaiseksi mietinnäksi tai pohdinnaksi pienissä piireissä. Ajateltiin vahvojen persoonien ottavan asioita esille niin kuin aina ennenkin ja painauduttiin hiljaisuuteen. Toisaalta kyläläisten mukaan oli hyväksyttävää, että kaikki eivät osallistu aktiivisesti. Osallistumattomuus ei heidän mielestään aina tarkoita ristiriitaa, vaan halua elää rauhassa omaa elämäänsä ja silti olla omalla tavallaan positiivisesti osallinen sosiokulttuurisessa oppimisessa, muutoksessa.

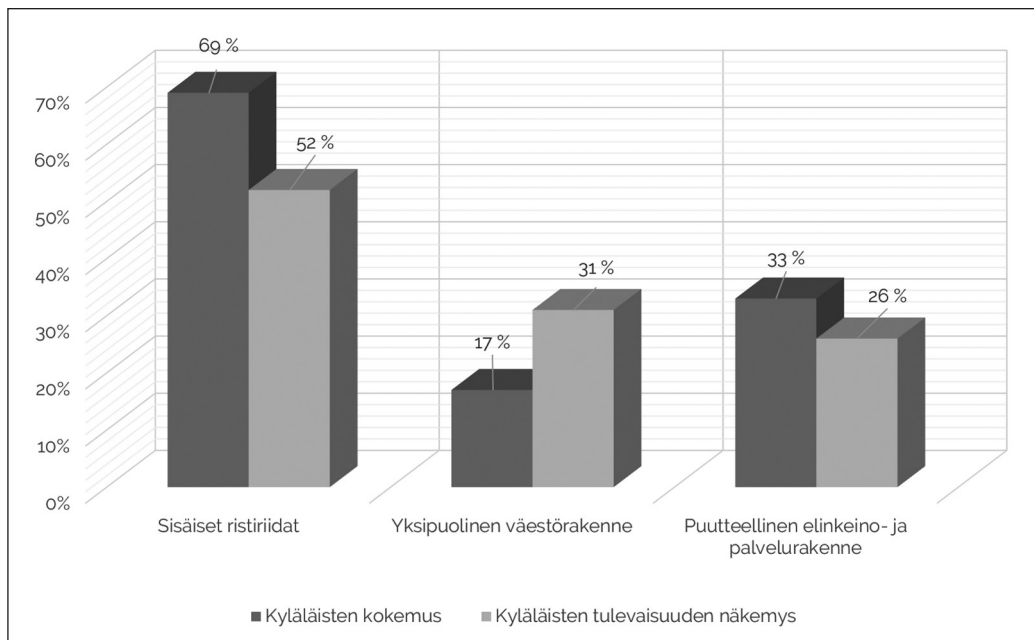
Kokemuksellinen oppiminen, yhteisöllinen oppiminen, tuntui sopivan hyvin kyläyhteisön sisäisten ristiriitojen ratkaisutavaksi. Kokemuksia suunniteltiin jaettavaksi toisten kanssa ja keskeisiä toimintaa haittaavia ristiriitoja alkoi vähitellen löytyä. Prosessissa kyläläinen oppi jotain itseltään ja jotain toisilta. Kehämäisesti toistuva keskustelu ja pohtiminen avasi ristiriidan aiheita. Edellytyksenä oli, että kyläyhteisö oli ymmärtänyt käsiteltäväksi otetun konkreettisen kokemuksen ja syntyneen ristiriidan merkityksen ja että yhteisö reflektoivan havainnoinnin avulla etsi siihen yhdessä muutosta. Kyläläiset kertoivat näin tapahtuneen esimerkiksi ympäristön raivaustöissä ja ulkoalueiden rakenteiden rakennus- ja raivaustöissä.

Kyläläisten mukaan tilanne vaati luontevaa ohjaajaa organisoijaksi. Kylältä saattaa löytyä henkilö, jolla on kokemusta tuoda asioita innostavasti esille ja saada toiset mukaan. Toivottiin myös, että asiat käsiteltäisiin itseohjautuvasti, epävirallisesti sitten, kun henkilöt tutustuvat toisiinsa kylän tapahtumissa, kohtaamispaikoilla tai luonnossa. Tulosten mukaan kullekin kylälle luontevien sosiaalisten taitojen oppimistilanteiden löytäminen mahdollistui luottamuksellisessa ilmapiirissä. Rehellinen halu oppia tunnistamaan yhdessä myös itseltä puuttuvia sosiaalisia taitoja oli kyläyhteisön toiminnan kehittämisen ydintä

ja samalla kyläläisten mielestä yleisin ja hankalin. Kyläläisiltä edellytettiin rohkeutta oman elämän haltuunottoon. Kyläläisten mielestä heillä oli vielä paljon opittavaa.

Yhteistyötaitojen kehittyminen edellytti sosiaalisten taitojen oppimista ja sisäisten ristiriitojen tunnistamista. Yhteistyötaitoja oletettiin voitavan parantaa kokemus- ja perinnetietojen ja -taitojen konkreettisissa toimintatilanteissa. Pelättiin, että totutut, vakiintuneet toimintatavat ja kyläkohtaiset asenteet jarruttavat yhteistyötä. Mikään entinen ei kyläläisten mielestä kuitenkaan ollut itsestään selvää.

Kuviossa 10 esitän alkukyselyn tulosten oppimista estävien teemojen kvantifioinnin. Kuvion luvut ovat prosentteja vastaajista (N = 57).

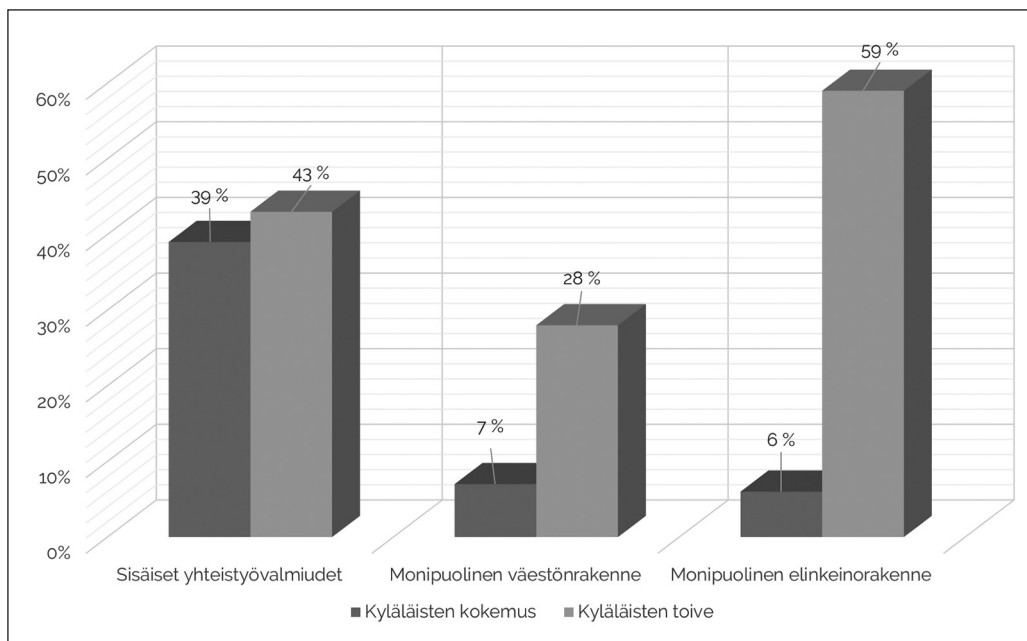
Kuvio 10. Oppimista estävät sisäiset ristiriidat, väestö-, elinkeino- ja palvelurakenne tutkimushetkellä ja tulevaisuudessa kyläläisten kertomana (N = 57)

Kyläläisistä 69 % kertoi oppimista estävistä sisäisistä ristiriidoista kylän toiminnassa (kuvio 10). Kyläläiset, yli puolet vastaajista uskoivat, että tulevaisuu-

nessa tilanne ei paljon paranisi. Sisäisiä ristiriitoja oli paljon. Tilanne oli melko huono ja painottui kyläläisten väliseen arvostuksen puutteeseen. Sen uskottiin ehkä vähän paranevan, kun tilanne tiedostetaan.

Kyläläiset kokivat väestörakenteen muuttumisen entistä vaikeammaksi haasteeksi, joka tulevaisuudessa lisääntyy (31 %), ja he eivät pysty siihen vaikuttamaan. Vastaajista 33 % koki oppimista estäväksi tekijäksi yrittämisen puutteen, joka näkyi yleisenä passivoitumisena ja elinkeino- ja palvelurakenteen muuttumisena. Puute hieman vähenee kyläläisten mielestä tulevaisuudessa (26 %) mutta edellyttää kyläläisten mielestä omaa aktiivisuutta ja etenkin entistä tiiviimpää yhteistyötä kuntien ja erilaisten maaseutuorganisaatioiden kanssa.

Toiveikkaina kyläläiset kertoivat lisäksi kyselyhetken yhteistyövalmiuksista ristiriidoista huolimatta ja esittivät tulevaisuuden kehittämistoiveita (kuvio 11, tulokset % vastaajista N = 57).

Kuvio 11. Sisäisten yhteistyövalmiuksien, monipuolisen väestö- ja elinkeinorakenteen tilanne ja tulevaisuuden toive kyläläisten kertomana (N = 57).

Kuvion 11 mukaisesti 39 % kyläläisistä kertoi oppimisen voimavarojen hankintaan tarvittavien sisäisten yhteistyövalmiuksien olevan melko hyvällä tasolla. Tason toivottiin säilyvän tai hieman paranevan tulevaisuudessa (43 %) edellyttäen, että kuvion 10 mukaiset sisäiset ristiriidat pystytään selvittämään. Toiveena oli, että monipuolinen väestörakenne mukaan lukien varttuneen väestön tietotaito ja nuoret perheet edistää oppimista ja antaa uutta sisältöä toimintaan. Taantuneeseen tilanteeseen toivottiin tulevaisuudessa parannusta (28 %). Kaikista kyläläisistä vain 7 % ilmoitti olevansa tyytyväinen väestörakenteeseen. Samansuuntaisesti mutta vieläkin enemmän asetettiin toiveita elinkeinorakenteen monipuolistumiseen (59 %) ja sen mukanaan tuomiin uusiin voimavaroihin. Mitä syrjäisemmässä asutuskeskuksista kylä sijaitti, sitä enemmän toivottiin kylään oppimisen innovaattoreiksi osaajia eri aloilta.

Yhteisön yhteishengen paraneminen edellytti henkilöiden keskinäistä arvostamista, ymmärtävää myötätuntoa ja asiallista tiedottamista. Vääristyneiden käsityksien korjaaminen saattoi vähitellen alkaa. Kylissä oli erilaisia kokemus- ja perinnetietoja hiljaisena tietona runsaasti. Tilanne oli hyvä. Sen toivottiin tulevaisuudessa vieläkin paranevan yhdessä ideoimisen ja tekemisen ja jos mahdollista, kyläläisten henkilökohtaisten osaamisten jakamisen kautta. Kyläläiset olivat ilmeisesti tutkimusprosessin kysymyksiin vastatessaan alkaneet ajatella erilaisten sattumuksien merkityksiä. Hyvien yhteistyötaitojen oppiminen oli kylätoiminnan tärkeä tukipilari. Tilanne vaikutti toiveikkaalta.

4.3 Voimavaroja oppimiseen tutkimusprosessin aikana

Loppukyselyssä (liite 2) etsin kylien oppimisen voimavaroja ja oppimista edistäviä muutoksia. Tavoitteena oli lähestyä eri kylien aktiivisia toimijoita, joten vastausten määrällä kylää kohti en katso olevan kriittistä merkitystä. Yhdenkin kyläläisen vastaus oli arvokas. Oppimisen tapa ja oppimisen kyky vaihteli eri

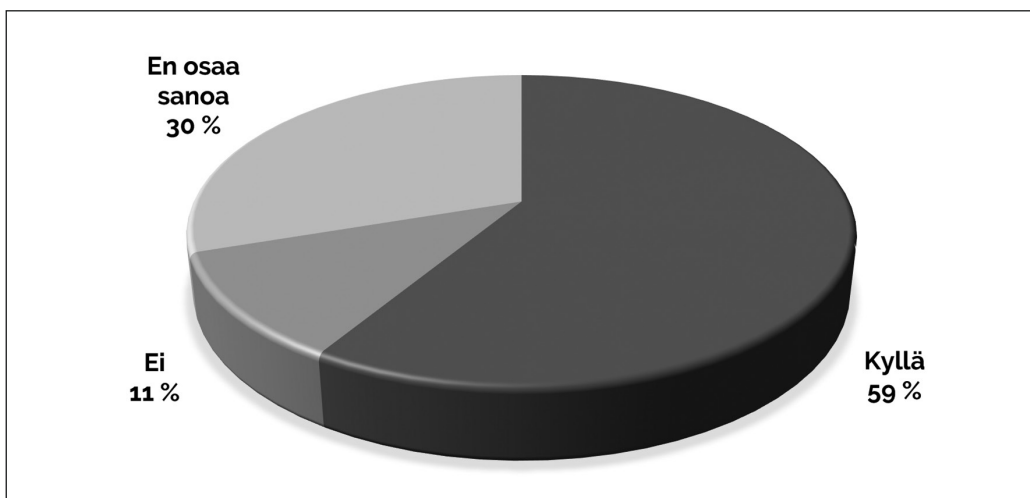
kylissä väestörakenteen, elinkeinorakenteen, vastausaktiivisuuden ja vastaus-tavan mukaisesti. Tarkastelen seuraavia teemoja: voimavarojen tunnistaminen, yhteistyön kehittyminen ja toimintatapojen muutokset.

4.3.1 Voimavarojen tunnistaminen

Tarkastelen seuraavaksi oppimistilanteiden alateemoja: uuden oppiminen, uu-det ideat esille ja käyttöön sekä innostaminen ja innostuminen.

Uuden oppiminen, uudet ideat esille ja käyttöön

Kyläläiset totesivat oppineensa jotakin uutta ja saaneensa virikkeitä tutkimuk-sen aikana. Väittämä oli minämuodossa: ”Minä olen oppinut uusia asioita.” Noin puolet vastanneista totesi tutkimusjakson aikana henkilökohtaisesti op-pineensa uusia asioita ja saaneensa uusia kokemuksia. Kymmenen prosenttia eli kuusi kyläläistä ei ollut kokenut oppimista tai katsoi, ettei sitä tarvitse. Kol-mannes vastaajista eli 21 kyläläistä ei osannut ilmaista omaa oppimistaan eikä kokemuksiaan (kuvio 12). Vastaajia oli tässä muuttujassa yhteensä 63 (N = 78).

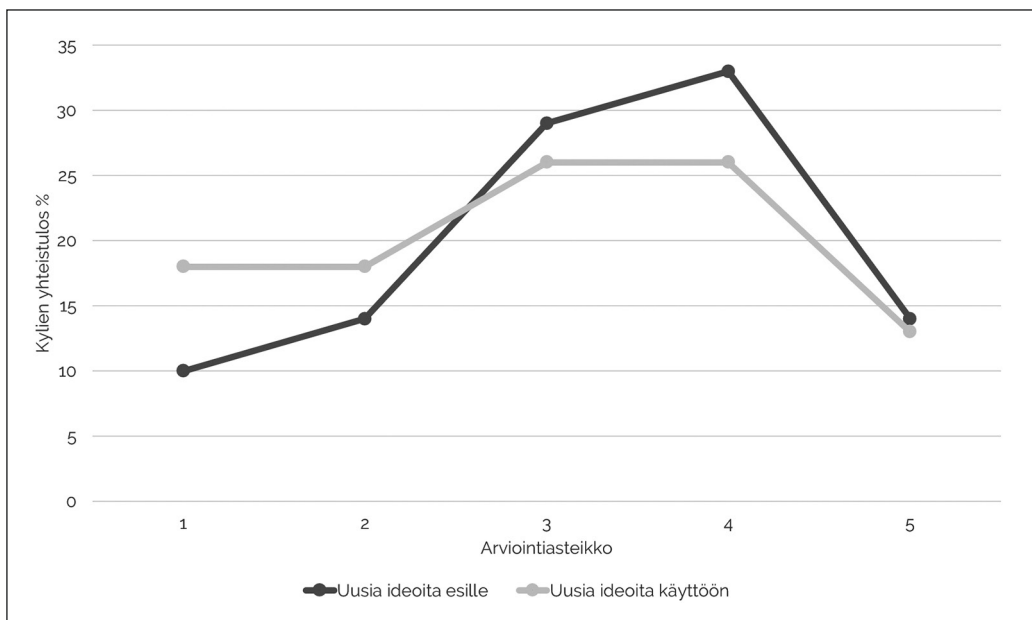
Kuvio 12. Henkilökohtainen uusien asioiden oppiminen loppukyselyn vastauksissa prosentteina.

Henkilökohtainen uusi oppimiskokemus (kuvio 12) joko jaettiin heti toisten käyttöön kyläyhteisössä tai se piiloutui henkilön toimintatavan ja elämäntilanteen mukaan. Alkukyselyn tuloksissa selvisi, että kylien sisäiset ristiriidat ja joko sosiaalisten taitojen puutteet tai yleensä erilaiset näkemykset tilanteesta vaihtelivat eri puolilla Lappia sijaitsevilla kylillä. Samoin myös kokemukset erilaisista oppimistilanteista vaihtelivat. Kyläkohtaisessa erittelyssä yli 50 prosenttia vastaajista kylissä 3 ja 4 kertoivat kehittyneensä henkilökohtaisissa taidoissaan vastaanottaa tietoa ja jakaa sitä.

Käytännön osaamiseen liittyvästä tietämisestä tuli työskentelyprosessien aikana yhteinen voimavara. Tietämistä jaettiin esimerkiksi rakentamis- ja korjaustöissä, luonnontuotteiden hyödyntämisessä tai käsitöissä sekä kodinhoitotöissä ja apua tarvitsevien henkilöiden hoitotöissä. Hiljaiseksi jäi vielä tieto siitä, mitä kukin tehtävästä ajattelee ja miten sitä pohtii. Jokaisella saattoi olla oma näkemys siitä, miten on aina ennen tehty, mutta vielä ei ollut sopiva tilanne keskustella siitä. Ensin tutustuttiin toisiin kyläläisiin.

Uusien kädentaitojen oppimistarpeesta kysyttäessä vastaukset hajaantuivat väittämien kesken tasan, eli noin 30 prosenttia tuli kuhunkin kohtaan: kyllä, ei ja en osaa sanoa. Vastaajia oli nyt 64 ja vastaamatta jätti 14 kyläläistä. Kylien välinen erittely selvensi tilannetta. Kylän 3 vastaajat eivät osallistuneet kädentaito- tai ammattitaitoväittämien vastaamiseen. Sitä vastoin kylissä 2 ja 4 kädentaitoja haluttiin oppia lisää. Oppimisen edellytykset olivat sisäsyntyisiä ja osaamistarve laaja-alainen lähtien kulttuuri- ja historiakohteista edeten kylä- ja luontomatkailuun. Jälleen tuli ilmi kylien erilaisen henkilörakenteen ja elinkeinorakenteen sekä taajaman läheisyyden vaikutukset. Innostuneisuus oli sitä vahvempaa, mitä enemmän kylältä löytyi sopivia persoonia ja sopivaa ammattitaitoa. Tilanne eri kylissä alkoi hahmottua. Kylissä 2 ja 4 erilaisia taitoja oli opittu ja ryhdytty niitä myös kehittämään. Kylä 1 oli muuten aktiivinen, mutta ilmeisesti kyselyhetkellä ei ollut tarvetta ilmoittaa osaamistarvetta.

Oppimisen halu ja hankkeen positiivinen lähestymistapa rohkaisivat mukana olleita kyläläisiä tuomaan esille **uusia omia kehittämisajatuksia** (kuvio 13). Vastaajista noin puolet (47 %) oli rohkaistunut tuomaan uusia asioita erittäin hyvin tai hyvin esille. Vastaajia oli 63 ja 15 jätti vastaamatta (N = 78). Uusia ideoita saatiin myös **yhteiseen käyttöön** (kuvio 13). Kaikki ideat eivät kuitenkaan tutkimusprosessin lyhyellä aikajänteellä vielä olleet muuttuneet käytännön toiminnaksi ja yhteiseksi oppimisen voimavaraksi. Tällaisia olivat luonnonmateriaalien jatkojalostus eri kylissä ja uusien luontomatkailureitistöjen suunnittelu ja toteutus. Entisiä reitistöjä kyllä korjattiin yhdessä. Tutkimusjaksolla ilmeni halukkuutta uudistumiseen.

Kuvio 13. Uusien ideoiden esille- ja käyttöönotto prosentteina kyläläisten kertomana. (N = 63)

Jotta uudet ideat saadaan käyttöön (kuvio 13), tarvitsivat kyläläiset omasta mielestään tukea innostuksen herättämiseen ja ideoiden toteutukseen.

L78: Tuki ja apu merkitsee henkistä kannustamista, olalle taputusta, neuvoja ja vinkkejä. Uusia ideoita.

L4: Iso ryhmä kylillä pystyy halutessaan saamaan yhteistyöllä enemmän aikaan. Ihmiset kiinni työssään, ei innostusta uuteen yrittämiseen.

Uusista ideoista keskustelu oli refleктоivaa ja antoi hiljaisia signaaleja mahdollisesti käyttöön tarvittavista tiedoista ja osaamisista, jotka voivat johtaa toimintatapojen muutokseen. Kyläkohtainen erittely osoitti toimeliaimmaksi kylän 2. Kylässä 4 erilaisia hankkeita oli juuri päättymässä ja uusia syntymässä, joten uusien ideoiden käyttöönottoon ei ollut kiirettä.

Innostaminen ja innostuminen

Innostaminen oli kyläkohtaista. Toisessa kylässä perustettiin pienryhmissä osuuskuntaa, toisessa suunniteltiin uusia pitkospuita tai uutta viinin valmistamista. Kuitenkin eri kylien vastaajista yhteensä 26 prosenttia eli 17 kyläläistä ei tiennyt, miten tulee suhtautua innostamiseen ja millaisilla suunnitelmissa innostamisen teema etenisi (taulukko 7). Oltiin varuillaan ja epäluuloisia. Kyläläisten väliset suhteet kuitenkin parantuivat, kun innostuneisuus levisi erilaisten tapaamisten ja keskusteluiden aikana. Lopuksi 64 prosenttia eli 42 vastaajaa totesi innostuneisuuden yhdessä tekemiseen parantuneen (N 66) tutkimuksen aikana.

Taulukko 7. Kyläläisten innostuneisuuden lisääntyminen tutkimusprosessin aikana

Mielipide	Vastaajia	Validi prosentti
kyllä	42	64
ei	7	10
en osaa sanoa	17	26
yhteensä (N)	66	100
puuttuva tieto	12	
yhteensä	78	

Kyläläiset kertoivat, että innostamisen ohjauksesta ja heidän itsensä innostumisesta saattaa tulla konkreettisia tuloksia myös myöhemmin. Oli ymmärrettävää, että kaikki osallistujat eivät välttämättä innostuneet samoista asioista. Vastaajista 17 ei innostunut asiasta ja 12 henkilöä jätti vastaamatta (taulukko 7). Esimerkiksi kansainvälisistä vierailuista osa kyläläisistä todella innostui ja alkoi opiskella englantia. Osa kyläläisistä puhui jo ennestään venäjää, espanjaa tai ruotsia, joten uskallettiin lähestyä avoimesti ulkomaalaisia. Osa kyläläisistä sai ideoita oman toimintansa kehittämiseen. Kylälle jäi siemeneksi uudenlainen oppimisen voimavara.

Oli myös kyläläisiä, jotka eivät ilmaisseet mitenkään innostumistaan eivätkä sitä, mitä vaikutuksia toiminnalla olisi ollut. Negatiiviseltakin tietyllä hetkellä tuntuva tapahtuma saattaa kääntyä erilaisessa toimintaympäristössä ja jossakin toisessa asiayhteydessä positiiviseksi. Tällaiset negatiiviset kokemukset voivat myös olla reflektion alku, joka voi johtaa uudistumiseen.

4.3.2 Yhteistyöllä eteenpäin

Tarkastelen yhteistyön alateemoja *henkilösuhteiden paraneminen, sisäinen ja ulkoinen yhteistyö, hanketyöskentely ja kansainvälinen yhteistyö*.

Loppukyselyssä (liite 2) kyläläiset kertoivat, miten sosiaalisten taitojen oppiminen ja yhteistyö kehittyivät tutkimusjakson aikana. Samanlainen reaktio kuin innostuneisuuden kokemisessa toistui kysyttäessä muutoksia kylän **sisäisissä henkilösuhteissa**. Kolmannes eli 23 vastaajaa ilmoitti, ettei osaa ilmaista muutosta ja 13 kyläläistä jätti vastaamatta (taulukko 8). Muutos oli joko piiloutunut kylän normaaliin tapaan toimia eikä heikkoja signaaleja tunnistettu, tai se piiloutui edelleen sosiaalisten ristiriitojen taakse. Kuitenkin 35 vastaajaa (N = 65) ilmaisi henkilösuhteiden parantuneen (taulukko 8). Eriasteinen yhteistyö vähitellen parani. Aktiivisimpien kyläläisten tapa lähestyä avoimesti

toisia innosti muita mukaan. Kyläläiset uskalsivat tuoda uusia ideoita esille ja jatkokäsittelyyn. Innostus vapaamuotoisiin kokoontumisiin lisääntyi ja loi kylille vapaata keskusteluilmapiiriä. Aktiivisimmat olivat kylät 1, 4 ja 6.

Taulukko 8. Henkilösuhteiden paraneminen

Mielipide	Vastaajia	Validi prosentti
kyllä	35	54
ei	7	11
en osaa sanoa	23	35
yhteensä (N)	65	100
puuttuva tieto	13	
yhteensä	78	

Alkuhiljaisuuden jälkeen sosiaalisten taitojen parantuessa kylien sisäinen yhteistyö käynnistyi aktiivisten kyläläisten toimesta.

L46 ja L65: Kannattaa olla mukana. Eteenpäin yhdessä. Kiitos avusta ja tuesta.

L50: On merkittävää tuntea vaikutusmahdollisuus lähiympäristön asioihin. Nuorison mukanaolo urheilussa on innovoinut ihmisiä, saanut aikaan yhteistyötä ja uskoa kylän säilymiseen.

Tietoja jaettiin erilaisten tehtävien aikana, esimerkiksi yhteisen kokoontumispaikan suunnittelun ja rakentamisen aikana. Samalla jaettiin vastuita. Opittiin tuntemaan toisten tapaa toimia ja mitä kukin osaa. Silmät avautuivat näkemään uusia mahdollisuuksia. Tärkeäksi nousi myös ympäristöstä huolehtiminen. Yhteistyö mahdollisti uusien henkilökohtaisten taitojen oppimisen. Hiljaisen tiedon jakamisesta tuli kuin huomaamatta toiminnan voimavara. Kaksi aktiivista kyläläistä kylästä 4 ilmoitti innostuksestaan ympäristöasioiden kordinoimiseen.

Kylän toiminnan vetäjä, ”kylävääpeli”, nähtiin erittäin tarpeelliseksi niin dialogin käynnistäjänä kuin keskustelutilaisuuksien järjestäjänä. Hänellä oli myös tärkeä rooli järjestää toimintatapoja uudistavan oppimisen keskustelutilaisuuksia. Tutkimuksen aikana ”kylävääpeliä” toivottiin apuun monen eri muuttujan kohdalla.

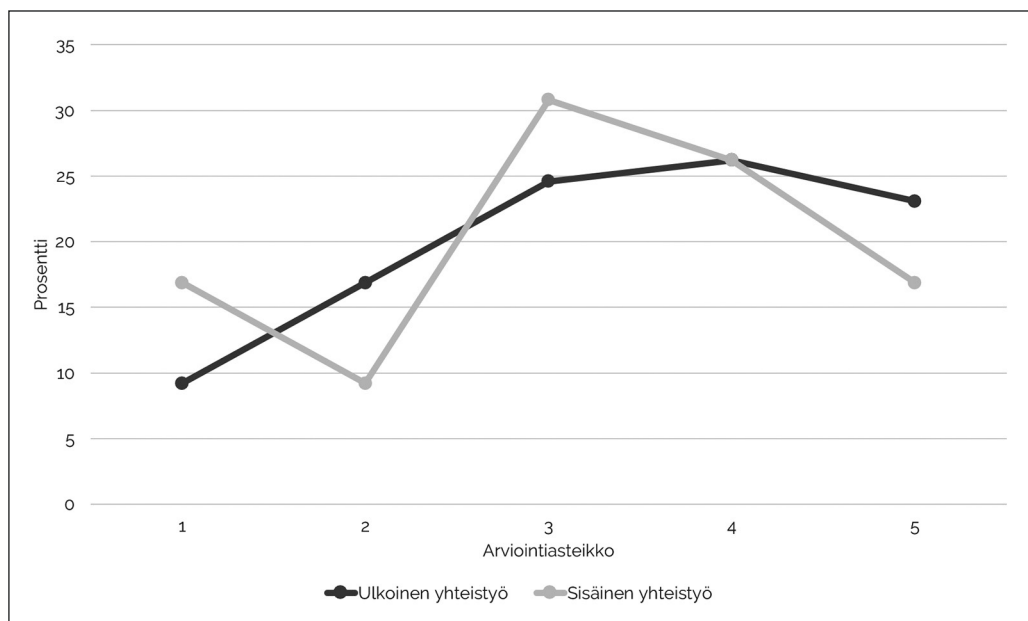
L4: Osaava ihminen delegoimassa eri vastuualueita on tärkeä. Auttaa sitoutumisessa.

L46: Kylän vetäjän taitava, voimakas, kannustava tyyli on ”pakotanut” mukaan. Siksi kokoontumiset ovat olleet odotettuja, iloisia ja rohkaisevia. Kiitokset hänelle.

Sisäinen ja ulkoinen yhteistyö

Kylien yhteistuloksissa omassa, sisäisessä yhteistyössä edistettiin vastaajien mielestä tasolle hyvä tai melko hyvä (kuvio 14). Näin vastasi 43 prosenttia kaikista kyläläisistä (N = 65). Kyläkohtaisessa analyysissä havaittiin eroja kylien kesken. Tähän vaikutti myös opiskelijoiden osallistuminen. Keskustelut ja haastattelut lähinnä matkailusta ja luontoreiteistä koettiin kehittäviksi ja innovatiivisiksi. Opiskelijoiden mahdollisuus olla mukana ei kuitenkaan toteutunut kaikilla kylillä yhtä intensiivisenä. Tämä ilmeni vastauksien kommentteista, joista heijastui tässä suhteessa kylien välistä kateutta tai vihjeitä kylien eriarvoisuudesta.

Kyläläiset kokivat entistä tärkeämmäksi ulkopuolisten osallistujien, kuten neuvontajärjestöjen, kuntien ja rahoittajatahojen osallistumisen kylän toiminnan kehittämiseen (kuvio 14). Yhteistyö myös kouluttajatahojen kanssa edisti sekä yhteistyötä kyläläisten kesken että kyläläisten oppimista. Yli puolet vastaajista ilmoitti tutkimusprosessissa mukana olleiden yhteistyötahojen

Kuvio 14. Kylien sisäinen ja ulkoinen yhteistyö kyläläisten kertomana prosentteina (N = 65)

merkityksen kyläyhteisön oppimiselle olleen tärkeä tai melko tärkeä. Vastaajat arvioivat kaksisuuntaisesti sekä omaa että yhteistyötahojen toimintaa.

Yhteistyö tutkimuksen ulkopuolisten vaikuttajien sekä eri kylien ja kansainvälisten toimijoiden kanssa oli edelleen muutamien kyläläisten vastuulla, kuten alkukyselyssä kritisoitiin. Tilanne vaikutti työläältä, jopa paikoin ahdistavalta. Keskusteluiden perusteella kylien vastuuhenkilöt olisivat halunneet olla enemmän kyläläisten tukena, mutta aikaresurssit eivät riittäneet.

Kylässä 2 tutkimusprosessi sai kyläläisten mielestä ulkopuolisten osallistujien välityksellä aikaan positiivista asennetta ja innosti itseohjautuvaan oppimiseen enemmän kuin aikaisemmat hankkeet. Aktiivisina ja erilaisista yhteistyömahdollisuuksista oppineina erottuivat kylät 4, 1 ja 3. Kylässä 4 toteutui kommunikatiivisen oppimisen luova innostuminen, ja positiivisia tuloksia saatiin. Oppimisen lähteinä painottuivat myös kylien kanssa jo ennestään yhteistyössä olleet tahot. Kylän 6 yhteistyö muiden kylien kanssa koettiin täs-

sä vaiheessa hankalaksi. Yhteydet kylän ulkopuolelle oli hoidettu muutaman henkilön ja yrityksen toimesta. Kylän toiveita oli kuitenkin toteutunut ja lisää kehittämistoiveita luotiin eli innostuttiin. Eri kylien välistä yhteistyötä oli toivottu. Yhteistyötä varsinaisena voimavarana todella arvosti 62 % vastaajista. Opittiin monia uusia asioita, kun kokemuksia vaihdettiin (tulos KA 4,4 asteikolla 1–5).

L78: Kylän tunnettavuus ja uskottavuus matkailukylänä on parantunut. Samoin julkisuusarvo ja uskottavuus päättäjien silmissä.

Kyläläiset muistuttivat myös osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja siitä, että muualla asuvalla voi olla hyviä ja tarpeellisia suhteita, jotka vaikuttavat kylän toimintaan positiivisesti, jos yhteistyö on toimivaa.

L57: Kylä koostuu yksilöistä. Yksilöt voivat olla monessakin mukana, mutta eivät silti ole kylä tai edusta koko kylää.

Hanketyöskentely

Hanketyössä ajateltiin sosiaalisen kanssakäymisen ja sosiokulttuurisen innostamisen korostuvan ja yhteistyön paranevan luonnollisella tavalla. Tässä tutkimusprosessissa (liite 3) yhteistyökumppanit eli hallinnon taso ja järjestöt olivat tärkeitä mutta jäivät kyläläisille vieraisiksi. Hanketyöskentelyn oppimisella ei nähty olevan merkittävää vaikutusta, vaikka kyläläisten aktiivisuus suunnittelivat yhteistä kylämatkailun jatkohanketta.¹ Vastaajia oli 57, ja heistä 21 koki hanketyöskentelyn ja hankehakemusten oppimiseen osallistumisen turhaksi. Kuudesta kylästä yhteensä kuusi henkilöä koki tarpeelliseksi tietää, miten hankkeet onnistuisivat kylän omana toimintana. Oli totuttu, että joku ulkopuolinen taho tekee hankkeet ja pyytää mukaan. Hankkeen hoitaa sitten

¹ Oppivat kylät -hanke osallistui Nordregio-tutkimusorganisaation hankkeeseen ”Sustainable regional development in the Nordic Countries”.

Oppivat kylät -hankkeen tuloksena European Network for Village Tourism -hanke.

ulkopuolinen hanketyöntekijä. Kylän kehittämisen kannalta merkityksellisenä pidettiin kuitenkin osallistumista erilaisiin hankkeisiin (tulos KA 3 asteikolla 1–5). Vastaajista yli 60 prosenttia piti myös yhteistyötä kylällä yhtä aikaa tämän tutkimuksen kanssa toimineita hankkeita erittäin tärkeinä, rakentavina ja tulosta tuottavina (tulos KA 4,4 asteikolla 1–5).

Kyläyhteisöjen toimihenkilöiden entistä tiiviimpi sitouttaminen erilaisiin hankkeisiin olisi vastaajien mielestä vielä parantanut toimintamahdollisuuksia. Toisten mielestä taas vapaa, epämuodollinen osallistuminen innosti paremmin osallistumiseen ja laajensi sekä monipuolisti osallistujapiiriä.

Kansainvälinen yhteistyö

Kansainvälinen yhteistyö oli kylille uutta. Yhteistyön merkitystä vastaajat eivät painottaneet. Vastaajista vain 5 prosenttia ilmoitti saaneensa ideoita kansainvälisiltä partnereilta. Kylien yritykset hyötyivät tutustumiskäynneistä ja oppivat elinkeinojaan varten uusia tärkeitä asioita ja saivat uusia kokemuksia. Tätä kautta hyöty tuli myös koko kylälle (ks. liite 3).

Kansainvälisen yhteistyön tuloksena kuvailen oppimiskäynnin italialaiseen Cimegon kylään. Kylä oli vaikeakulkuisessa laaksossa sosiaalisesti eristyksissä. Kylä oli mainittu jo Rooman vallan aikana. Kulttuurihistoriaan kuului kerettiläisyys ja noituus. Noituus oli esillä perinneruokien tarjoilussa ja ruokalajeissa. Kyseessä oli maantieteellisesti rajattu, pitkä laakso ja siinä sijaitsevat kylät. Laakson kylät olivat muuttotappiollisia. Maaseutuyrittäminen oli vähentynyt. Lähistön tehdas oli lopetettu, ja lisää työttömiä oli tullut kyliin. Laakson filosofiaa valittiin kestävä turismi. Paikallisuutta, laakson omaa toiminnan filosofiaa ja yhdessä tekemistä painotettiin. Alueelta kotoisin oleva 15 opiskelijan ryhmä teki opiskeluihinsa liittyviä kehittämisaloitteita. Kyliin saatiin pieniä paikallisia ”sosiaalisia” yrityksiä. Tavoitteena oli löytää töitä nuorisolle. Cimegon kylään perustettiin etnografinen noin neljä kilometriä pitkä luontopolku,

jonka varrella saattoi nauttia luonnosta ja arvioida luonnon ja ympäristön tilaa sekä tutustua alueen kulttuurihistorialliseen perintöön, kuten alueen sepän töihin, vanhoihin työvälineisiin, perinteisiin viljelykasveihin ja alueen kulttuuriperintöön. Suunnitelmissa oli etnokonserttien järjestäminen. Lapsille, joilla oli vaikeuksia koulussa, järjestettiin omia kursseja. Paikallinen ikääntyvä väestö kiinnostui toiminnasta hitaasti. Kuntien osallistuminen Leader-rahoitukseen ja kylän kunnossapitotöihin oli myös ongelmallista. Kehittämisprosessien aloitus oli yrityksille vaikeaa. Yrityksien toivottiin tulevan mukaan sen jälkeen, kun opiskelijoiden hankkeesta alkaisi tulla tuloksia. Ilmapiiri Cimegon kylässä oli ankea. Asukkaat kurkistelivat verhojen raoista. Positiivista oli vanhojen rakennusten korjausrakentamisen aloittaminen. Kylään oli perustettu kirjasto, jossa oli internetyhteys ja kotimuseo kunnan ostamassa rakennuksessa. Paikalliset eivät vielä uskaltaneet tiloja käyttämään. Alueella oli sosiaalisen ja inhimillisen pääoman puute. Tuotiin julki, että akateeminen sanasto asioiden hoidossa ei ollut paikallisten mielestä ymmärrettävää. (Ote tutkimuspäiväkirjastani 21.9.2002.)

Havaittiin, että vuorovaikutusprosessien kehittämisessä oli monia samoja osa-alueita kuin lappilaisissa tutkimusprosessin pilottikylissä². Ongelmallisia osa-alueita olivat viestintätaitojen, sosiaalisen kyvykkyyden, sisäisen motivaation, omien kykyjen arvioimisen taidon ja kylätoiminnan hallintamahdollisuuksien kehittäminen.

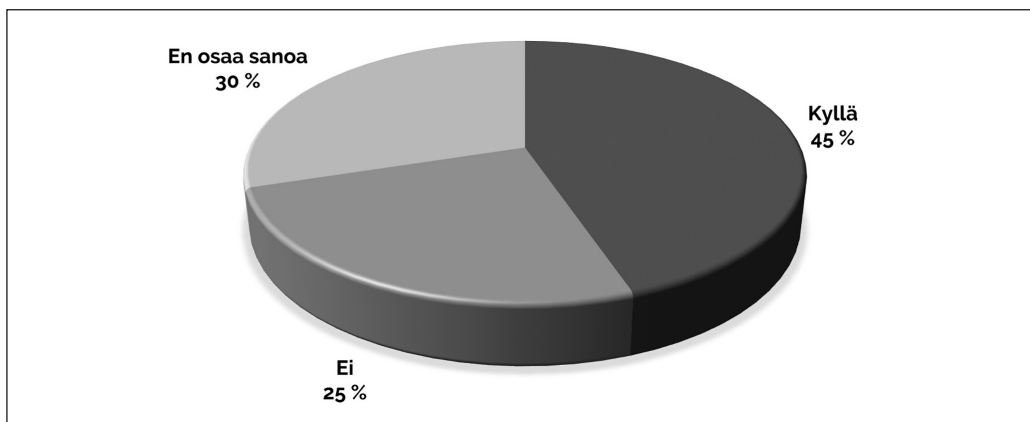
Italian ja Portugalin kylien yrittäjiltä löytyi kehittämisideoita tutkimusprosessin kyliin. Löytyi myös yhtäläisyyksiä pienten kylien toiminnan ja erikoistuneiden maaseutuyritysten toiminnan välillä. Tutkimusprosessin aikana yhteys erilaisiin EU-hankkeisiin koettiin jatkossakin tärkeäksi. Kansainvälisyyden lisäetuna pidettiin myös sitä, että vierailuiden myötä kylät oppivat järjestämään kansainvälisiä tapaamisia. Kylät pääsivät tiedotusvä-

²Tammia, T. (2004). Kulttuuri kylän matkailupalveluissa. Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Julkaisu 63. Lapin yliopistopaino. Rovaniemi.

lineisiin ja kylien saavutettavuus sekä imago parani (ks. liite 3). Tämä lisäsi innostuneisuutta ja elinvoiman elpymistä. Kylä saattoi valita voimavarakseen kansainvälisyyden. Maaseudun asukkailla voi olla monenlaisia kansainvälisiä yhteyksiä. Nämä heijastuvat kyläyhteisön toimintaan, jos henkilöt tai kylällä toimivat yhteisöt haluavat jakaa hiljaista, piilossa olevaa tietoaan ja kokemuksiaan yhteiseen käyttöön. Aiheesta keskusteltiin kylissä 1, 2 ja 4. Kylä 4 nimettiin kansainvälisesti yhteistyökykyiseksi kyläksi. Kylän yrittäjät tutustuivat vastaavien alojen yrityksiin Portugalissa.

4.3.3 Toimintatapojen muutoksia

Kyläläisten mielestä suoranaista oppimista edistävää toimintaa oli, mutta sitä ei vielä ollut sisäistetty tai saatu näkyväksi toimintatapojen muutoksiksi. Jotakin oli tapahtunut toiminnan käytännöissä, kuten sisäisessä yhteistyössä. Mielenpidevastauksien mukaan uusia yhteisiä toimintatapoja vähitellen opittiin (kuvio 15). Hankkeessa mukana olleista kyläläisistä 45 prosenttia vastasi, että toimintatapoja oltiin uudistamassa ja muuttamassa. Noin kolmannes vastaajista ei edelleenkään osannut julkituoda ajatuksiaan siitä, mitä oli tapahtunut tai mitä he olivat kokeneet.

Kuvio 15. Toimintatapojen muutosten toteutuminen kyläläisten kertomana prosentteina (N = 67)

Odotettiin uusia tutustumiskohteita, vierailuja ja sopivan mittaisia erilaisia kokemuksienvaihtamistilaisuuksia. Vältettiin käyttämästä sanaa ”koulutus”. Neljännes vastaajista piti tilannetta hajanaisena ja jäi kaipaamaan entistä konkreettisempia ja itselle läheisempiä oppimiseen innostavia tilanteita. Esteeksi osoittautuivat edelleen sosiaalisten suhteiden vaikeudet. Tilanteessa nousi esille kyläkohtaisen itseohjautuvuuden tarve. Kaikki eivät enää jaksaneet odottaa ulkopuolista kehittäjää, mutta oman kylän resurssit eivät riittäneet hallintotapojen ja toimintatapojen muutostarpeen esille ottamiseen.

Yksilötasolla saatiin valmiuksia myös toiminnan uudistamiseen. Epäiltiin, minkälaista uudistusta voi tehdä niin, että yhteistyö kunnan kanssa edelleen toimii. Jos yhdessä oppimista jatketaan ja saadaan yhteisiä voimavaroja tilanteen hallintaan, voidaan kyläläisten mielestä hiljalleen saada muutosta yhteisötasolla. Näkyvien muutoksien aikaansaaminen kyläyhteisön toiminnassa näyttäytyi kuitenkin monen eri tekijän summana ja pitkäaikaisena prosessina.

Kylässä 4 erilaisten oppimistilanteiden yhdessä kehittäminen oli vastaajien mielestä onnistunutta. Ne vahvistivat tapahtunutta toiminnan positiivista muutosta, ja kyläläiset innostuivat toiminnan kehittämiseen. Kylässä 1 kehittämisinnostusta löytyi, mutta pieni toimiva kylä ei tässä vaiheessa tarvinnut suurempaa muutosta, eivätkä voimavarat muutokseen olisi riittäneet. Kyläryppäessä 3 järjestetyt toiminnot ja toiset yhtäaikaiset hankkeet jakaantuivat eri puolille aluetta, ja toiminnan muutostarve lähellä asutuskeskusta oli pieni. Voimavarat uusien ideoiden toteuttamiseen ja sitä kautta toiminnan kehittämiseen olivat kuitenkin hyvät. Kylässä 2 tukeuduttiin paikallisiin ideoihin ja voimavaroihin. Enemminkin oli puute tekijöistä. Kylässä 5 oli aistittavissa kehittämisen kasaantumista muutamille kyläläisille. Kylässä 6 oli innostumista, mutta muutokset eivät vielä tutkimusjakson aikana toteutuneet. Oli myös kyläläisiä, joiden mielestä minkäänlaista toiminnan paranemista ei ollut tapahtunut. Epäselväksi jäi, eivätkö kyläläiset halunneet arvioida yhteisön tilaa vai eikö heillä ollut tietoa toiminnan kehittymisestä (taulukko 9).

Taulukko 9. Kyläläisten arvio toimintatavan paranemisesta.

Asteikko 1-5	Vastaajia	Validi prosentti
ei vaikutusta	6	22
vähän vaikutusta	1	4
kohtalaisesti	6	22
melko paljon	5	19
erittäin suuri vaikutus	9	33
yhteensä (N)	27	100
puuttuva	51	
yhteensä	78	

Yhteistyön parantamiseen ja uusien asioiden oppimiseen oli saatu virikkeitä. Kyläyhteisöjen sisäisten toimintojen kehittämiseksi oli luotu uusia mahdollisuuksia. Yhdeksän kyläläistä eli 33 prosenttia kyläläisistä (taulukko 9) arvioi yhteistyötaitojen ja etenkin sosiaalisten taitojen muuttumisen parantaneen toimintatapoja. Tutkimusjakson aikana joitakin ristiriitoja saatiinkin selvitettyä ja keskusteluissa päästiin alkuun.

Kyläläisistä 51 jätti vastaamatta (65 %) kyselylomakkeen tähän kohtaan (taulukko 9). Mainitut yhdeksän kyläläistä kuitenkin olivat sitä mieltä, että tutkimusjaksolla oli erittäin suuri merkitys sosiaalisten taitojen ja toimintatapojen paranemiseen. He olivat toiverikkaita tulevaisuuden suhteen. Avovastauksista selvisi kehittävän tema-analyysin avulla, että yhteistyötaitojen paraneminen muutti toimintatapoja.

L50: Keskustelutaito on parantunut. Mielenpitojen eteenpäin meneminen mielipidekeskusteluissa.

L23: Uskoa oman kylän mahdollisuuksiin ja vetovoimaan. Muissa maissa vierailleet kyläläiset ovat saaneet vaikutteita ja kokemuksia.

L20: Ihmisiä on tavallaan herätelty toimimaan yhteisten asioiden hyväksi. Luotu uskoa yrittämiseen.

Mukana olleissa kyläyhteisöissä uskallettiin vähitellen antaa ideoita yhteiseen käyttöön. Löydettiin uusia, yhteisiä kehittämiskohteita. Luottamuksellinen yhteistyö tiivistyi ja yhteishenki parani. Keskustelu oli vapautumassa ja mahdollisti yhdessä oppimisen. Kylien toiminta alkoi elpyä.

4.3.4 Yhteenveto

Loppukyselyssä tutkittiin oppimisen voimavaroja tutkimusprosessin aikana. Vaikeat sosiaaliset suhteet ja niiden aiheuttamat ristiriidat nousivat esille jo alkukyselyssä. Yhteistyötä estävät haitalliset sosiokulttuuriset tekijät ja hiljaisen tiedon epiteettien mentaaliset vastakkainasettelut avautuivat hitaasti, ja vastarintaa esiintyi. Jokainen kylä oli elinympäristöltään erilainen ja asukkaat niin ominaisuuksiltaan kuin kulttuuritaustaltaan erilaisia.

Voimavarojen tunnistaminen

Tavoitteena oli henkilökohtaisen ajattelun uudistuminen, jotta yhteistyö kyläyhteisössä vilkastuisi. Jäätiin miettimään, mitä valitaan kylän vahvuusalueeksi ja miten kannattaa edetä. Viimein avoin ja luottamuksellinen lähestymistapa rohkaisi kyläläisiä tuomaan esille uusia ajatuksia ja ideoita. Puolet vastaajista oli saanut uutta ajateltavaa ja uusia kokemuksia. Uusien ideoiden saattaminen käytännön teoksi oli kuitenkin vaikeampaa ja vaihteli kylittäin. Yksikin idea oli kyläläisten mielestä tärkeä. Se aukaisi tietä jatkokehittelylle edellyttäen, että keskustelu sisäisistä ristiriidoista ja väärinkäsityksistä oli uskallettu aloittaa.

Jo alkukyselyssä mainittujen kädentaitojen sisällöt ja merkitykset olivat hyvä keskustelun ja tietojen vaihdon arena. Hankkeen toimijoiden ja kylän vastuuhenkilöiden ymmärtävä asenne ja kannustava dialogi avasivat keskustelua. Käytännölliset epiteetit osoittautuivat tärkeimmiksi hiljaisen tietämisen esille tuomisessa ja muutoksen aikaansaamisessa. Aktiivikyläläiset innostivat muita kyläläisiä, esimerkkeinä rakennusten kunnostus kylätaloiksi ja näyttelypisteiksi, kulkureittien rakentaminen luontoon, paikallisen yrittämisen kannustaminen ja vierailut erilaisissa kohteissa. Osaamisen jakaminen avasi vähitellen hiljaista kokemustietoa.

Yhteistyöllä eteenpäin

Muutokset henkilösuhteissa näkyivät avovastauksissa kylän aktiivisuuden lisääntymisenä mutta olivat muuten vaikeasti havaittavissa, sillä kokonaisvaltaisia aistinvaraisia epiteettejä ei ollut mahdollista analysoida. Oppimisen voimavaroja tunnistettiin vähitellen, kun henkilösuhteet paranivat ja kyläläiset avautuivat keskusteluun. Piilossa olleita elämäkokemuksia jaettiin varovaisesti. Saatiin uusia kokemuksia ja viimein innostuttiin. Loppukyselyssä puolet vastanneista kyläläisistä kertoi henkilösuhteiden ja yhteistyön parantuneen.

Innostaminen oli näissä kuudessa kylässä, yhtä lukuun ottamatta, uusi lähestymistapa. Sen koettiin olevan ulkoapäin tuotu menetelmä. Sisäsyntyistä innostamista ja innostumista esiintyi sen jälkeen, kun hiljaista kokemustietoa oli päästy jakamaan. Kyläläisille oli vaikeaa numeerisesti arvioida omia kykyjään tai kylän yhteistä ominaisuutta innostaa tai innostua. Reaktio oli samanlainen kuin kysyttäessä, mitä uutta oli opittu. Kyläläiset kertoivat mieluummin ajatuksistaan avovastauksissa.

Toimintatapojen muutoksia

Muutosta toimintatavoissa oli havaittavissa tapaamisten ja työskentelyn aikana samalla, kun hiljaista kokemustietoa ja -taitoa jaettiin luottamuksellisessa ilmapiirissä. Todettiin samalla, että erilaiset luonteet kokevat tilanteet eri tavalla. Toisen onnellisuus ja tyytyväisyys johonkin yhteiseen asiaan voi häiritä jotakuta toista. Yhteistyön todettiin parantuvan, jos kyläläiset antoivat tilaa toisilleen eikä ketään painosteta yhteistyöhön.

Yhteistyö tutkimusprosessin ulkopuolisten tahojen, kuten erilaisten hankkeiden, yritysten, neuvontajärjestöjen, rahoittajien, esimerkiksi Leader-toimintaryhmien ja kuntien edustajien kanssa koettiin tärkeäksi ja opettavaiseksi. Yhteydet alueelliselle ja valtakunnalliselle tasolle olivat vähäisiä, lähinnä henkilöiden välisiä. Kyläyhteisöt kokivat alue- ja valtakunnallisen maaseutupolitiikan ja kylätoiminnan aseman siinä liian monimutkaiseksi ja heikosti resursoituksi. Hanketyöskentelyä haluttiin oppia lisää, vaikka siihen oltiin pienissä kylissä hyvinkin väsyneitä. Kuitenkin EU-hankkeet ja myös sitä kautta saavutettavat kansainvälisyyden mahdollisuudet ja opiskelijoiden osallistuminen saivat kiitosta aktiivisilta kyläläisiltä.

Yhteistyö erilaisten kylien kanssa niin Lapissa kuin valtakunnallisesti oli uuden oppimisen voimavara. Ulkoiset tekijät, etenkin toisten kylien välityksellä, mahdollistivat kyläyhteisön yhteisen hiljaisen tiedon ja osaamisen jakamisen. Virikkeitä ja ideoita kyläyhteisön toiminnan kehittämiseen tuli paljon myös kansainvälisiltä kumppaneilta, vaikkakin kyläläiset aluksi oudoksuivat uusia menetelmiä ja eri kulttuurien käytänteitä. Kyläläiset vähätelivät omaa osaamistaan mutta rohkaistuivat tutkimusprosessin aikana.

Oppimista ilmeni

- innostuneisuuden lisääntymisenä
- henkilökohtaisena oppimisena

- uskalluksena ottaa uusia asioita esille
- ihmissuhdetaitojen paranemisena
- yhteistyön parantumisena
- toimintatapojen muutoksina positiiviseen suuntaan.

4.4 Hiljaisen tiedon yhteys oppimiseen

Tarkastelen hiljaisia tietoja, taitoja ja valmiuksia toiminnallisina, kyläyhteisön ja kyläläisten toimintatapoja uudistavina voimavaroina. Etsin tutkimusprosessin aikana kyläyhteisön toimintaan ja oppimiseen liittyviä hiljaisen tiedon ja tietämisen alueita.

4.4.1 Hiljaisen tiedon ja tietämisen alueet

Vapaaehtoisuuteen perustuvassa kylätoiminnassa ei aina tunnistettu monipuolista ammatillista kokemusta, tai henkilö ei halunnut, että se tunnistettiin. Oli myös kyläläisiä, joille hiljaisen tiedon ja tietämisen saaminen yhteiseen käyttöön oli kunnia-asia. Asiantuntijuus ja elämäkokemus olivat tässä tutkimusprosessissa osaamisen ja oppimisen voimavaroja.

Kyläyhteisön hiljainen tieto oli piiloutuneena toimintatapoihin. Etsin hiljaisen tiedon ja tietämisen ilmenemismuotoja (taulukko 10). Mentaalisissa prosesseissa asenteet ja uskomukset olivat vaikeasti eksplikoitavissa ja jäivät hiljaisena tietona taustalle vaikuttamaan niin yhteisö- kuin henkilötasolla. Mentaalisissa toiminnoissa esiintyi hiljaisen tiedon tunnusmerkeistä myös luovuutta ja ymmärrystä. Tämä näkyi ongelmanratkaisutilanteissa. Sosiaalisissa hiljaisen tiedon prosesseissa henkilökohtaiset arvot ja normit heijastuivat toiminta-aktiivisuuteen. Todettiin, että vapaaehtoisuuteen perustuvassa toiminnassa osallistujilla oli kuitenkin vapaa tahto.

Ihmissuhdetaidot olivat hiljaisen tiedon osa-alue. Vuorovaikutustaidot ja sosiaalinen herkkyys näyttivät kehittyvän kokemuksen ja iän myötä. Käytännölliset prosessit toimivat parhaiten kyläläisten reflektion ja uudistavan oppimisen aloittajina. Käytännöllisistä hiljaisen tietämisen ominaisuuksista helpoiten saatiin käyttöön kädentaitoja, ja niiden välityksellä ilmeni sosiaalisia ja mentaalaisia hiljaisen tiedon ominaisuuksia. Tässä tutkimusprosessissa aistinvarainen ryhmä koostui käyttäytymisestä ja hieman kehonkielestä joissakin tilanteissa (taulukko 10, ks. taulukko 2, sivu 79).

Mentaaliset prosessit	Aistinvaraiset prosessit	Sosiaaliset prosessit	Käytännöllinen valmius
asenteet uskomukset ymmärrys luovuus	vaistomainen tunne kehonkieli käyttäytyminen	vuorovaikutustaidot yhteiset käsitykset normit arvot	asiantuntemus kädentaidot rutiinit käytännöllinen äly elämäkokemus
Yhteisiä ovat esimerkiksi sisäinen ja henkilökohtainen pätevyys, taipumus, kokemus ja yhteinen kokemus. Kulttuuri vaikuttaa arvoihin, asenteisiin ja käyttäytymiseen.			

Taulukko 10. Tutkimusprosessin aikana hiljaisen tiedon prosesseissa esiintyneitä käsitteitä.

Kyläyhteisöille oli tämän tutkimusprosessin mukaan helpointa aloittaa keskustelu hiljaisen tiedon käytännön epiteeteistä työn lomassa (taulukko 10). Kädentaitojen kokemuksellinen yhdessä oppiminen mahdollisti samalla yhteistyötä häiritsevien sosiaalisten ristiriitojen poistamisen. Jos kylien sisäinen yhteistyö oli muuttunut tai sitä ei ollut, alkoi keskustelu varovaisesti ja vähitellen. Yhteinen pohdinta ja osapuolten mielipiteiden kuuntelemisen taito edellyttivät osallistujilta keskittymistä, sietokykyä hankalissa tilanteissa, virheistä oppimista, hiljaisten signaalien huomaamista sekä toimivaa keskinäistä kommunikaatiota.

Monet hiljaisen tiedon epiteeteistä olivat kontekstisidonnaisia eli kyläkoh-
taisia. Merkitykset vaihtelivat kyläläisten henkilökohtaisten ominaisuuksien mukaan. Yhteisöllistä hiljaista tietoa oli kyläyhteisön toimintakulttuurissa,

toimintatavoissa ja historiassa. Alkukyselyssä ilmeni hiljaisena tietona lähinnä kylätoiminnan henkilörooleihin kohdistuvaa arvostuksen puutetta. Koko tutkimusprosessin ajan oli havaittavissa kirjoittamattomia sääntöjä. Toimintakulttuurin hiljaisena taustana vaikutti sopivan johtamistavan etsintä. Hiljaiseen tietoon piiloutuivat myös erilaisten tapahtumien kokemukset. Yhteistyövalmiuksia opittiin, ja vähitellen yhteistyö parani tutkimusprosessin aikana. Tähän vaikutti positiivisesti myös kylässä 4 tehty erilaisten yhteisten historiakertomuksien kerääminen. Yhteinen näkemys kuitenkin oli, että kyläyhteisön toiminnan uudistaminen ja uuden oppiminen edellytti hiljaisen tiedon avaamisen ja hiljaisen tietämisen jakamisen lisäksi rehellistä ja oikea-aikaista kaikille tasavertaista tiedottamista.

Hiljaisen tiedon lähteitä

Kyläläisten kertoman mukaan tärkeimmäksi hiljaisen tiedon lähteeksi mainittiin isovanhempien ja yleensä varttuneen väestön kokemus- ja perinnetieto. Seuraavaksi tärkein tiedon ilmenemisen paikka oli naapurit ja heidän kokemus- ja perinnetietonsa. Seura- ja yhdistystoiminnassa hiljaista tietoa oli kyläläisten mielestä helppo jakaa. Samoin nuorten harrastustoimintaan liittyvä yhdessäolo mainittiin tietotaidon jakamisen ja uuden oppimisen paikaksi, joskus jopa tiedostamatta. Kädentaitojen tehtävissä vallitsi mestari–oppipokasuhde, ja tiedon jakaminen oli paljolti riippuvaista osaajan halusta yhteistyöhön, yhteisön sosiaalisista taidoista sekä tilanteessa mukana olevien henkilöiden vuovaikutussuhteista.

Ehdottomana hiljaisen tiedon jakopisteenä mainittiin kylän kauppa tai muu yhteinen tila, kuten kylätalo baareineen, näyttelyineen ja tapahtumien järjestämispaikkana. Yhteiset metsästysretket, ympäristötalkoot, laavu- ja rantatapaamiset sekä lenkki- ja hiihtoreitit myös lueteltiin. Lisäksi mainittiin koulun merkitys niissä kylissä, joissa koulu oli. Pohdittiin, miten tieto saadaan koottua ja jäsenneltyä ideoista toimenpiteiksi. Kaiken perustana oli kyläläisten

tilanteeseen sopiva oma aktiivisuus.

Piilossa olevaa hiljaista tietämistä kerrottiin olevan ruokatuotannossa ja kotitarveviljelyssä, paikallisessa kulttuurissa ja paikallishistorian julkituomisessa, luonnonvarojen suojelussa ja hyödyntämisessä, perinnetöissä ja -tiedoissa sekä alueen erilaisissa muissa elinkeinoissa. Kylissä oli laajat julkikirjoittamattomat osaamis- ja tietopankit ja mahdollisuudet oppia paikallisella tasolla. Tarvittiin joku, joka tallentaa tiedot.

Löytämisen ja jakamisen keinoja

Hiljaisen tiedon löytämisen ja jakamisen keinot vapaaehtoistoimintaan perustuvassa kyläyhteisössä olivat paljolti tilanne- ja kyläkohtaisia. Toimintatavan tunnistamiseen ja valintaan vaikuttivat väestörakenne ja kylän sisäiset sosiaaliset suhteet. Kyläläisiltä kysyttiin, missä ja miten he olivat käytännön kokemukseen perustuvaa hiljaista tietoa ja tietämystä omaksuneet ja jakaneet. Rutiininomaisissa tehtävissä osaajat kertoivat usein toimineensa äänettömästi ja mielellään yksin, esimerkiksi laavun katon uusimisessa. He eivät halunneet tulla häirityiksi. Katset, eleet ja puhetapa ilmaisivat kuitenkin mielialaa. Tällaisessa tilanteessa poikkeama totutusta toimintatavasta avasi keskustelun. Kylässä 1 nuori kyläläinen avasi keskustelun. Poikkeama mahdollisti reflektion ja käynnisti oppimisen siitä, voitiinko asia hoitaa toisella tavalla kuin mitä itse ajatteli.

Kyläyhteisöjen toiminnassa oli monenlaisia tapahtumia. Tapahtumien dokumentointi erilaisissa raporteissa ja kokous- ja palaveripöytäkirjoissa ei mahdollistanut hiljaisen tiedon jakamista. Jakaminen edellytti tiedon eksplikoimista keskustelun ja vuorovaikutuksen avulla. Kyläläisten monipuolinen hiljainen osaaminen oli paljolti tiedostamatonta. Vaikutti siltä, että kyläläisten uskomuksia, odotuksia ja kylien toimintamalleja pidettiin itsestäänselvyyksinä.

Tietojen ja tietämyksien näkyväksi tekeminen voi onnistua pienryhmäperiaatteella. Kyläläiset mielellään olivat yhteistyössä ja työskentelivät sellaisten henkilöiden kanssa, jotka olivat ystäviä tai ennestään tuttuja. Pienryhmäperi-

aatteessa vuorovaikutteisuus lisääntyy ja uudistava oppiminen mahdollistuu pienryhmien sisällä ja pienryhmien välillä.

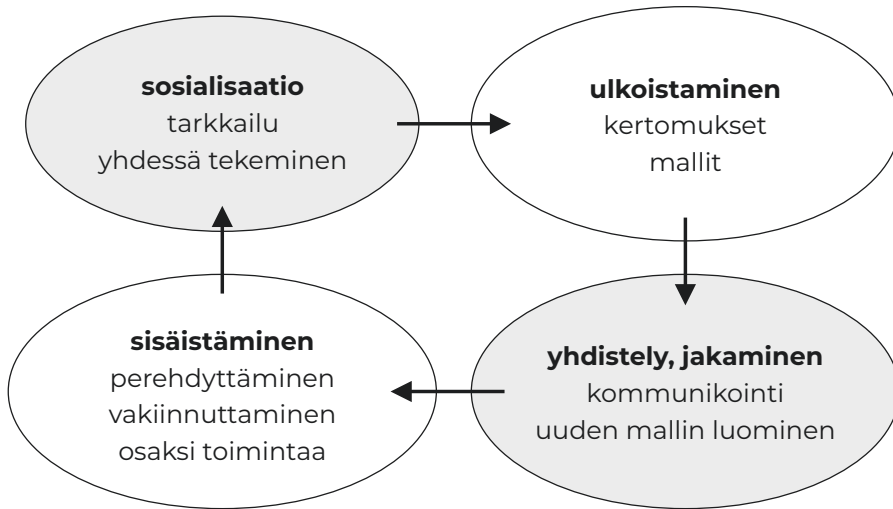
Hiljaisen tiedon esiin tuleminen ja käytännöllisen tietämisen jakaminen seurasi tutkimusprosessin etenemisen vaiheita. Kylien itseohjautuvuus käynnistyi vähitellen, joten muutoskohdassa, esimerkiksi uusia osaajia etsittäessä oppimiseen tuli viive. Samoin vaikuttivat erilaiset hallinnan ohjeet kuntatasolta, aluetasolta ja valtakunnan tasolta. Ei aina jaksettu seurata tilannetta, ja positiivinen muutos pysähtyi. Yhdessä tekeminen ja toinen toiselta oppiminen avasi kuitenkin hiljaista tietoa ja kyläläiset uskaltoutuivat kyselemään toisiltaan neuvoja ja tietoja. Elämäkokemuksia sitä vastoin ei mielellään haluttu jakaa. Taiteelliset näkemykset ja tunteet avasivat hiljaista tietoa kylässä 2 lähinnä ympäristötaiteen välityksellä.

Hiljaisen tiedon käyttöönnotto

Vapaassa ja luottamuksellisessa ilmapiirissä erilaista hiljaista kokemustietoa ja tietämistä saatiin eksplisiittiseksi ja jakoon. Saavutettiin yhteisiä näkemyksiä ja opittiin vuorovaikutustaitoja. Kriittistäkin reflektiota aloiteltiin, kun pienryhmissä kokoonnuttiin keskustelemaan käynnissä olevista ja suunnitteilla olevista hankkeista. Mietittiin, mitä pystytään toteuttamaan ja mitä tähän mennessä oli opittu ja mikä oli pysyvästi hyödyttänyt kylää. Kylät toivoivat puolueetonta, aktiivista välittäjää, ”kylävääpeliä”, joka auttaisi hiljaisen tiedon julkittuomisesa. Toiveita voisi toteuttaa vähitellen keskustelemalla niiden kanssa, joilla oli käytännön kokemustietoa. Kyläläiset toivoivat tietojen laajempaa jakamista.

Keskustelun avaamista opeteltiin valitsemalla kyläyhteisön tilanteeseen sopiva yksi kohde kerrallaan. Innostamalla arkipäivän sosiaaliseen toimintaan, tiedostamiseen ja muutokseen saatiin ne kyläläiset osallistumaan, joilla oli itsellä halu osallistua. Osallistuminen johti haluun kehittää ja toteuttaa sisäsyntyisesti luotua ideaa. Kyläläiset sitoutuivat kukin oman arkielämänsä puit-

teissa. Aivan kuin huomaamatta kyläyhteisön toimintatapa muuttui hiljalleen sosiaalisesti ja toimintakulttuurisesti uutta oppivaksi. Valittu kohde käytiin läpi hiljaisen tiedon kiertävän kehän eli muuntumisen sykliä (kuvio 5, sivu 38) mukaillen (kuvio 16).

Kuvio 16. Kyläyhteisön hiljaisen tiedon muuntumisen ja kokemusoppimisen vaiheet tutkimusprosessin aikana.

Hiljaisen tiedon muuntumisen sykli (kuvio 16) on samalla kokemusoppimisen kehä. **Sosialisaatiossa** kyläläinen, joka itse halusi tuoda osaamistaan yhteiseen käyttöön, oli aluksi varuillaan ja etsi sopivia yhteistyökumppaneita. Kokoonnuttiin kylätalolle tai nuotioiltaan keskustelemaan kylän asioista. Tilanne oli kyläkohtainen. **Ulkoistamisessa** ryhmäläiset kertoivat omia näkemyksiään siitä, miten asia voitaisiin hoitaa ja kertoivat toisilleen kokemuksiaan vastaavissa tilanteissa. Samalla toteutui **osaamisen jakamista**. Opittiin toisten kokemuksista ja yhdisteltiin tietoja. Reflektion aikana todettiin, että asian, esimerkiksi muonituksen järjestämisen vieraille, voi tehdä toisinkin. Tapahtumien tai vierailuiden järjestäminen **sisäistyi ja vakiintui** ryhmän yhteiseksi osaamiseksi. Siitä tuli rutiinia, kyläyhteisön hiljaista tietoa.

Hiljaisen tiedon eksplikoitumisen kehään otettiin yksi teema tai aihe kerrallaan, esimerkiksi ulkoilureitin kunnostus tai historiallisen kohteen kevät-

huolto. Kyläläiset kirjasivat kohteita muistiin eli alkoivat luomaan kylän uutta toimintastrategiaa, joten uudesta tiedosta päästiin yhteiseen ymmärrykseen. Voidaan olettaa, että toiminta uudistui. Hiljaisen kyläläisen tietoa ja tietämystä jaettiin ja siitä tuli koko kyläyhteisön uutta hiljaista tietoa. Aktiivisessa kylässä tällainen oppimisprosessi on jatkuvassa toiminnassa. Näin ei kaikkialla tapahtunut. Esiintyi hyvinkin negatiivisia kommentteja ja toivomuksia saada olla rauhassa omissa oloissaan. Mukaan sai tulla, jos itsellä oli halua osallistua ja oppia uutta, totesivat eri kylien aktiiviset jäsenet.

Kyläyhteisön hiljaista tietoa ja tietämystä löytyi sekä tämän tutkimuksen kyläkiertojen aikana että alku- ja loppukyselyn tuloksista. Hiljaista tietoa oli julkituotuna, pienissä ryhmissä jaettuna ja piilossa olevana oletuksena. Kyläläisillä oli julkituomatonta tietoisuutta, jota ilmeni toimintatavoissa, rutiineissa, käytännöissä ja tunteissa. Selvitin syitä hiljaisen tiedon piilossa oloon ja sitä, missä tilanteissa kyläläiset mielellään toivat näitä tietoja julki ja miten he sen tekivät. Kylän toimintakulttuurin sosiaaliset viestit olivat muutamien kylien alkukyselyissä hyvinkin negatiivisia. Prosessin aikana henkilöt analysoivat hiljaisia havaintojaan ja yhdistivät ne omiin kokemuksiinsa. Hiljainen tieto oli sekä oppimisen mahdollistaja että ilmentäjä ja toiveita herättävä.

4.4.2 Hiljainen tieto uudistavan oppimisen käynnistäjänä

Vapaaehtoistoiminnassa hiljainen tieto joko piiloutuu tai on toiminnassa koko ajan läsnä. Kyse on inhimillisistä resursseista, niiden tunnistamisesta ja oikea-aikaisesta suuntaamisesta kohti tiedon tarvitsijaa. Ratkaisevia ovat asenteet, neuvottelutaidot ja vastaanottokyky. Tässä tutkimusprosessissa sosiaaliset taidot ja ristiriitojen hallinta olivat yhteistyön onnistumisen kulmakiviä ja myös hiljaisen tiedon julkituomisen kulmakiviä.

Toiminnallinen osaaminen toi parhaiten esille hiljaista tietämistä (kuviot 17) esimerkiksi kylätalon kunnostamisessa ja nuorten urheilutapahtuminen

järjestämisessä. Tiedollinen osaaminen oli vaikeammin avattavissa ja jaettavissa. Osa kyläläisistä ilmoitti haluttomuutensa keskustella aiheesta tai he väheksyivät omaa osaamistaan.

Kuvio 17. Hiljainen tieto ja tietäminen kyläyhteisön uudistavan oppimisen spiraalimaisessa prosessissa.

Kuviossa 17 spiraalimainen liike osoittaa yksittäisen hiljaisen tietämisen julkituomisen vaiheet tutkimusprosessin kyläyhteisöissä. Kylissä oli paljon erilaisia hiljaisia mentaalisia ja sosiaalisia viestejä. Konkreettisen tekemisen kautta innostaminen uuden asian oppimiseen toi uusia kokemuksia, ja kyläläisten innostuminen avasi reitin keskustelulle, reflektiolle (kuvio 17).

Kyläläisillä oli oma toive ja halu viedä osaamista eteenpäin. Omat ajatukset tuotiin esille. Tässä vaiheessa dialogi vei paljon aikaa ja oli ajoittain kyläyhteisöstä ja sen sosiaalisista suhteista riippuen vaikeaa. Sen jälkeen, kun keskustelu avasi näkemyksiä, otettiin vastaan käytännön taitojen ohjeita toisilta kyläläisiltä, ja henkilösuhteet alkoivat parantua. Hiljaista tietoa tuli käyttöön. Yhteisen oppimisprosessin aikana toimintatapojen uudistamistarpeesta alkoi keskustelu (kuvio 17). Kehän seuraavalla kierroksella mukaan tuli uusia kyläläisiä. Kylässä 2, kylän 3 yhdessä ryhmässä ja kylässä 4 luottamuksellinen ilmapiiri ja kylän toiminnan organisointi mahdollisti kokeilun, virheiden hyväksymisen ja uusien asioiden oppimisen. Kyläläiset oppivat toisiltaan sekä tietoisesti että tiedostamatta. Avoimuuden oppiminen luottamuksellisessa ilmapiirissä mahdollisti omien ajatusten ja osaamisen julkittuomisen. Kyläläiset rohkaistuivat etsimään toistensa osaamista.

Tähän liittymäkohtaan kyläläiset toivoivat sitoutunutta ja pysyvää ”kylävääpeliä”, joka koordinoisi toimintaa ja olisi yhdyshenkilö erilaisten päättäjien suuntaan. Suunniteltiin, että kyseinen henkilö voisi olla useamman pienen kylän yhteinen yli kuntarajojen tai toimisi seutukunnittain.

Hiljaiset, piilevät tiedot ja taidot toimivat oppimisen syklissä (kuvio 17) moottoreina ja antoivat intuitiosyötteitä voimavarojen avaamiseen ja oppimisen etenemiseen. Hiljaisen tietämisen jakaminen ja uudeksi käytännöksi saattaminen ja uudistava oppiminen eteni kuitenkin hitaasti. Hiljaisen tiedon käsitteet eri epiteeteissä eli hiljaisen tiedon ominaisuuksien kuvaamiset ja yhteisön hiljaisen tiedon esiintymisalueiden kartoittaminen auttoivat oppimisprosessin ydinkohtien löytymisessä.

Yhteisen ymmärryksen muodostaminen oli rakenteeltaan ja väestöltään erilaisissa kyläyhteisöissä haasteellista mutta kannattavaa, jos yhteisten, jaettujen kokemusten kautta halutaan kylän ilmapiiriä parantaa ja toimintaa kehittää. Hiljaista tietoa jaettaessa vähäinenkin reflektio antoi inhimillisen merkityksen

sille, mitä oli opittu.

Hiljainen tieto oli käyttämätön resurssi, joka avautui ja jota tunnistettiin vähitellen aivan samoin kuin uudistavan oppimisen vähittäisissä aloituksissa.

Tutkimuksessa mukana olleiden kyläläisten ikärakenne (keskiarvo yli 50 vuotta) antoi jo suuntaviivan siihen, että eksplisiittistä kirjatieta ja kirjattavaa kokemustietoa arvostettiin. Hiljaisen tiedon merkitys, hyödyllisyys ja käyttökelpoisuus olivat yllätyksiä, joiden vastaanottaminen ja sisäistäminen vaati valmistautumista kyläyhteisöissä, joissa yhteistyötaitoja opeteltiin.

Hiljaista tietoa oli henkilöiden toiminnan taustalla erilaisina näkemyksinä, uskomuksina ja ajattelumalleina. Hiljaista tietoa kertyi toiminnassa kokemusten kautta. Hiljainen tieto määrittyi henkilökohtaiseksi tiedoksi, jota ei aina voitu sanallisesti jakaa toisille. Se oli sosiaalisesti rakentunutta. Hiljainen tietäminen sisälsi osaamista, jota henkilö tai yhteisö ei välttämättä tunnistanut mutta jota voitiin jakaa toisille. Hiljainen tietäminen tai tietämys ilmeni taitavassa toiminnassa ja muuttui uusien innovaatioiden ja toimintatapojen oppimisen myötä.

Vapaaehtoistoimintaan perustuvaan kyläyhteisön toimintaan soveltui parhaiten tapauskohtainen uudistavan oppimisen ja uudistavan elämäntavan tarpeellisuuden vähittäinen toteaminen ja vähittäinen aloittaminen. Tilanne muistutti lähinnä elinikäisen oppimisen ja systemiajattelun vaihteita, joilla pyritään hyvään elämään.

5 POHDINTAA

Tarkastelin kuuden lappilaisen kyläyhteisön oppimisen voimavaroja tutkimusprosessin aikana. Vapaaehtoistoiminnan kantaviksi voimiksi analysoituivat sosiaalinen ja inhimillinen pääoma.

5.1 Kyläkäsitys muutoksessa

Muuttuvassa kansalaisyhteiskunnassa kyläyhteisöt eivät enää kaikkialla ole yhtenäisiä maaseudun toimintayksiköitä. Kaikki asukkaat eivät välttämättä enää tunne toisiaan tai eivät näe läheistä yhteistyötä tarpeelliseksi. Elämäntavat ovat muuttuneet tai muuttumassa. Tietoja vaihdetaan erilaisten digitaalisten välineiden kautta, ja tapaamiset ovat vähentyneet. Muutos näkyy erikokoisissa kyläyhteisöissä eri tavalla. Tutkimusprosessin tulokset ovat yhtenevät Rannikon ja Sirenin (2016) havaintojen kanssa. Maaseutu ei enää avaudu kyläkokoisuuksina vaan asumispaikkoina ja lomailun sekä luonnon hyödyntämisen paikkoina.

Pienissä harvaanasutun maaseudun kuudessa lappilaisessa kylässä esiintyi aluksi passiivisuutta. Tutkimusprosessin aikana rekisteröityjen kyläyhdistysten nimissä tehdyt toimenpiteet lisääntyivät. Passiivisuus kuitenkin enteili muutosta. Ilmeisesti oli alkamassa suuntaus, jossa yhdistystoiminta kylissä oli muuttumassa *kyläläiset*-toiminnaksi ja siirtymässä osittain virtuaaliseksi. *Kyläläiset* tarkoitti kylän eri toimijoiden, kuten eri seurojen, monipaikkaisten asujien ja pysyvästi muualla, kuten ulkomailla asuvien kylän toiminnasta kiinnostuneiden henkilöiden liittymistä yhteen paikalliseksi toimijaksi tai yhdistykseksi. Uudistuksen, joka jäi ideana keskusteluasteelle, oletettiin poistavan kylissä esiintyneitä ristiriitoja eri toimijoiden ja sukujen väliltä.

Ehkä on niin, että valtakunnallinen kylätoimintamalli ja alueellinen kyläyhdistysmalli toimivat aktiivisesti omilla tahoillaan, mutta paikalliset, perinteiset kyläyhdistykset yhteiseen käyttöön laadittujen mallisääntöjen mukaisesti toimiessaan eivät enää saavuta kylän asukkaita erilaisissa kylissä. Esimerkiksi edunvalvojan rooli vaikkapa kuntien suuntaan on hämärtynyt.

Tutkimusprosessin aikana ilmeni, että kylän toiminta sosiaalisena yhteisönä oli muuttumassa. Talkoisiin ja muihin kylän yhteisiin tehtäviin ei kaikissa kylissä aina löytynyt tarpeeksi tekijöitä. Ajatus asumisesta omassa rauhassaan tuntui myös oikeutetulta. Haluun ja motiiviin osallistua vaikuttivat toimijoiden väliset suhteet ja sisäinen luottamus. Jos henkilökohtaisia ristiriitoja pystyttiin selvittämään, voitiin aloittaa keskustelu yhteisöllisestä osaamisesta. Tilanne oli paikkakohtainen.

Tulokset olivat samansuuntaisia kuin Laukkasen ja Pirisen (2002) tutkimuksissa. Paikallinen kylätoiminta ei nykyvaltuuksilla voine toimia keskushakuisesti. Toisaalta yhteisön sosiaalisen omantunnon ei myöskään enää katsota toimivan kuten maatalousyhteiskunnassa. Oltiin siirtymässä maaseudun verkostomaiseen toimintaan, jossa kyläläiselle ja kyläyhteisölle etsittiin etua ja hyötyä. Kyläyhteisöille jää ehkä toimintakentäksi sosiaalisten vuorovaikutusten organisointi ja toiminta epävirallisena edunvalvojana (Laukkanen & Pirinen 2002). Kuntien rooli on tärkeä (Hyyryläinen, Katajamäki, Piispanen ja Rouhiainen 2011), joskin fyysisen pääoman turvaamisen myötä on viety pohjaa pois sosiaalisen pääoman kehittymiseltä, esimerkkinä koulun tai kyläkaupan lakkauttaminen.

Laukkanen ja Pirinen (2002) vertaavat osuvasti maaseudun kehittämistä ja sosiaalisen pääoman tärkeyttä Alvar Aallon kolmijalkaiseen jakkaraan. Sosiaalinen pääoma on perusta, jolla istutaan, mutta tulee olla varovainen, ettei kaadu. Jalkoina ovat fyysinen pääoma, inhimillinen pääoma ja luontopääoma. Kyläyhteisöltä vaaditaan rohkeutta pitää jalat oikean mittaisina, jotta yhteisö

säilyy toimivana. Ilman näitä jalkoja ei myöskään ole sosiaalista pääomaa. Ratkaiseva merkitys on myös sillä, kuka jakkaralla osaa tai haluaa istua, eli yksilöt muodostavat yhteisön.

Sosiaalinen pääoma vaikutti tässä tutkimusprosessissa ratkaisevasti tuloksiin. Inhimillinen pääoma eli kyläläisten tieto, taito, osaaminen ja halu osallistua loi mahdollisuuksia kehittymiselle mutta saattoi myös jarruttaa kehitystä kyläläisten erilaisten tavoitteiden takia. Kyläyhteisön voimavarana oli paikkakuntakohtaisesti luontopääoma eli ympäristö ja luonnonvarat. Luontopääomalla oli positiivinen vaikutus asumiseen. Perinteinen kylätoiminta on paljolti tukeutunut fyysiseen pääomaan. On tarvittu rakentajia, ohjelmansuorittajia ja juhlapuheen pitäjiä, hernekeiton keittäjiä ja teatterilipun tilaajia. (Sirkkala 1995.) Samoin oli tilanne tässä tutkimusprosessissa, jossa hiljaisen tiedon julkittuominen ja tietämisen jakaminen alkoi käytännön tehtävien välityksellä. Fyysisen pääoman hyödynnettävyyttä tarvitaan edelleen, mutta uudessa kehittämissuuntauksessa kylät eivät enää ole vain fyysisiä paikkoja, vaan ne ovat myös kulttuuriympäristöjä mielikuvineen ja mielentiloineen. Kylät ovat myös identiteetin perusta ja osoitus tunnesiteistä. (Rannikko & Siren 2016.)

Tutkimusten mukaan (Hyyryläinen ym. 2011) eksogeeninen kylätoiminnan kehittäminen näkee kyläläiset objekteina. Endogeeninen kehittäminen korostaa paikallisia voimavaroja, maaseudun monimuotoisuutta ja yrittäjyyttä. Välitysmekanismeina ovat instituutiot ja prosessit, joista kylätoimijat hakevat kumppanuuksia, jotta voivat kehittää omaa elinympäristöään yhteisen, valitun päämäärän suuntaan. Tutkijoiden mukaan välitysmekanismit ja prosessit eivät kuitenkaan aina toimi, joten kuntien roolia tulee tarkastella uudelleen ja kehittää paikallisyhteisöjen osallistumismahdollisuuksia.

Sama tulos oli tässä tutkimuksessa. Kyläläiset eivät aina tiedneet, mitä kunnissa tapahtuu tai keneen tietyissä asiassa on hyvä olla yhteydessä. Esteenä olivat myös vaihtelevat yhteydet kuntapäätäjiin. Eri kylissä mielipiteet vaih-

telivat siitä, miten kunnan päätöksentekoon voi osallistua ja onko kunta unoh-
tanut kyläläiset. Toivottiin mahdollisuutta osallistua ja vaikuttaa muutenkin
kuin perinteisen, edustuksellisen hallinnon kautta. Kuntien toivottiin rikko-
van toiminnan sektorirajoja. Kaikissa kuudessa kunnassa, joissa tutkimukseen
osallistuneet kylät sijaitsevat, todettiin kehittämistarvetta. Kunnilla tulee edel-
leen olla vahva rooli paikallisina vaikuttajina ja aluekehitysvastuullisina. Kun-
nat ovat välittäjäroolissa. Tämä edellyttää hallintajärjestelmien ja johtamisen
kehittämistä nykyistä vuorovaikutteisemmaksi. Toimivaltaisen kunnanosade-
mokratian kehittämiseen tulee tutkijoiden mukaan suhtautua vakavasti. (Hyy-
ryläinen ym. 2011.)

Kyläläisten mielestä kylän sisäinen toiminta luo mahdollisuuksia, mutta
se ei yksin riitä, jos osallistumismahdollisuutta päätöksentekoon ei ole. Yh-
teistyössä eri kylien kanssa toivotaan perustettavan maantieteellisesti entistä
laajempia, vastuullisia yhteenliittymiä, jotka hoitavat vapaaehtoistoiminnalle
mahdollisesti siirtyviä muitakin kuin kehittämistehtäviä tarvittaessa yli kun-
tarajojen. Tämän tutkimuksen kylät periaatteessa kuuluivat Lapin alueelliseen
kylätoimintaan kuten kaikki Lapin kylät. Alueelliseen kyläyhdistykseen kylät
eivät kuuluneet mutta kunnat saattoivat kuulua.

Jokaisella kylällä ja kyläläisillä on asumisen ja toiminnan vapaus ja oma
tulevaisuus, jossa yksilöt muodostavat yhteisön ja vaikuttavat sen toimintaan.
Kylistä uussisäsyntyisesti nouseva muutos edellyttääkin henkilökohtaisten,
mentaalisten mallien ja yhteisöllisten merkityksien yhteensovittamista, jotta
kyläyhteisölle sopivan uudenlaisen toiminnan omaksuminen voi alkaa. Uu-
sien toimintamallien kehittämiseen ja kokeiluun oli innostusta. Lyhytaikainen
impulssi muutokseen antaa virikkeitä ja luo innostusta, mutta pysyvä muutos
vaatii jatkuvuutta varsinkin, jos perinteisiä rakenteita halutaan muuttaa. Ihan-
netilanteessa kyläläisille yhteisiä ovat juuret asumisympäristöön, kulttuuripe-
rintö sekä hyvien sosiaalisten suhteiden vallitessa yhteinen tahto ja motiivi
asioiden hoitoon ja kannanottoihin. Tässä tutkimuksessa kyläläiset kertoivat

oman asuinpaikkansa viihtyisyydestä ja siellä jo olevista palveluista, joiden perusteella uudet asukkaat usein valitsevat asuinpaikkansa.

Voitaneen ajatella, että kyläyhteisöjen kilpailukyky on kuntapäätäjille osoitus aktiivisesta toiminnasta ja että se on puolto erilaisissa kehittämisraha-hakemuksissa. Erilaisissa valtakunnallisissa, alueellisissa ja kuntakohtaisissa kilpailuissa mitataan vapaaehtoisesti osallistuvien kylien osaamista. Idearikas ja toiminnallinen kyläyhteisö palkitaan. Sosiaalisen ja inhimillisen pääoman arvioiminen kirjoitetuista hakemuksista ei ehkä mittaa todellisuutta paikan päällä. Lyhyet tutustumiskäynnit eivät myöskään aina anna oikeaa kuvaa. Rannikko ja Siren (2016) toteavatkin, että lomakehaastattelut eivät enää vastaa tarkoitustaan. Tässä tutkimusprosessissa kyselylomake oli monipuolinen. Kyläläiset kirjoittivat mielipiteitään avokysymyksiin ikään kuin olisivat kirjoittaneet päiväkirjaa.

5.2 Oppimisen esteistä voimavaroja

Kyläyhteisöt ovat monessa suhteessa hyvin erilaisia, joten oppimisprosessit ja toiminnan kehittämisprosessitkin ovat paikkakohtaista. Tällaisissa kompleksisissa toimintaympäristöissä oppimisen sisäiset esteet ja uusien ulkoisten osaamisalueiden vaatimukset saattavat muuttua kyläyhteisön voimavaroiksi.

Sisäiset esteet voimavaroiksi

Kurjen (2002) mukaan paikallisten henkilösuhteiden ymmärtäminen on avain henkilöiden käyttäytymisen ymmärtämiseen. Jos henkilöt eivät reflektoi kokemuksiensa ja käsityksiensä perusteita, eivät yhteisönsäkään toimintatavat voi muuttua. Siirtyminen yhteisön oppimiseen edellyttää yhteisen ymmärryksen rakentamista ja sitoutumista sovittuihin tavoitteisiin (Harmokivi-Saloranta 2020, 71–76) eli kyläyhteisön strategisiin valintoihin. Kurjen (2002, 43–56)

käsitykseen yhtyen: ”Hyvä elämä kylässä tarvitsee aitoja sosiaalisia suhteita, inhimillistä arvokkuutta ja onnellisuutta.”

Kyläläiset kokivat tutkimusprosessin aikana omakseen kokemuksen ja toiminnan kautta oppimisen. Tavoitteena oli kyläyhteisön toiminnan parantaminen. Samalla opittiin lisää kyläyhteisön toimintaan kiinteästi kuuluvaa itseohjautuvuutta ja uskallusta niin itsereflektointiin kuin yhteiseen keskusteluun, kokemuksen reflektointiin. Kokemusten reflektoinnin avulla sosiaaliset taidot saivat uutta sisältöä. Kokemuksesta oppiminen poisti vähitellen yhteistyön esteitä. Jotta kokemus saa aikaan oppimista, tarvitaan reflektointia, tekemistä, tuntemista ja ajattelua. Kokemus voi johtaa myös ennako-oletusten vahvistumiseen, mistä taas seuraa lamaantuminen. (Rantama 2002, 223.)

Vapaassa ilmapiirissä kyläläiset rohkaisivat toisiaan ja nostivat esille uusia, luovia ratkaisuja. Tämä siitä huolimatta, vaikka taustalla saattoivat olla hallinnolliset epäselvyydet kylän sisällä ja kunnan suuntaan. Väestörakenteen negatiiviset muutokset ja muuttotappiot olivat myös taustalla ”ihmistä suurempina asioina”. Toiminnan kautta eli käytännön tietämisen innoittamina osa kyläläisistä koki tutkimusprosessin aikana tullessa hyväksytyksi. Kurki (2002, 43–56) on kriittisempi ja käyttää käsitettä ”aidot suhteet” erotuksena sellaisista sosiaalisista yhteisöistä, jossa ihmisten väliset suhteet eivät ole aitoja. Vapaaehtoisuuteen perustuvassa kylätoiminnassa lienee arveluttavaa pohtia kyläläisten osallistumisen aitoutta ja arvioida sitä. Samoin henkilökohtaisen ongelmanratkaisudialogin käyttäminen voi kääntyä negatiiviseksi. Neuvova kommunikointi voi lisätä sisäisiä ristiriitoja. (Kuittinen 2004.)

Ensin onkin hyvä tutustua kylän toimintaan ja henkilösuhteisiin ja tältä pohjalta lähteä laatimaan kylälle uusia toimintaprosesseja, toiminnan arviointisuunnitelmia ja palautteen antamisen menetelmiä. Sitoutuminen suunnitelmien toteutukseen paranee, kun kyläläiset ovat mukana alusta alkaen. Alueellisena kehittämisen teoriana alhaalta ylöspäin suuntautuva toimintatapa

perustuu paikalliseen yksityisen ja yhteisöllisen yrittäjyyden kehittämiseen. Yhteenkuuluvaisuuden tunne lisääntyy, jos taustalla on taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista voimavaraa. Marginalisoituvissa yhteisöissä elinkeinon kehittäminen ei voine olla irrallaan yhteisön sosiaalisesta ja kulttuurisesta todellisuudesta.¹ Oppimisyhteisöksi pyrkivällä kyläyhteisöllä on oletettavasti hiljaista tietoa, jota se voi käyttää paikallisen ja alueellisen erityisyytensä esille tuomiseen. Kyläyhteisön itselleen valitsemaan identiteettiin kuuluva idea, teema tai toimintatapa voi kehittyä elinkelpoisuuden perustaksi.

Alkukyselyssä kyläläiset ilmoittivat huolensa kylän yhteistyön tilanteesta. Loppukyselyssä ilmeni, että keskustelu erilaisten yhteisten työtehtävien aikana paransi yhteistyötä. On myös uskallettava tunnustaa, että kaikkien ei tarvitse olla kaikkien ystäviä. Yhteisenä tavoitteena on hyvä elämä kylässä. Uudistunut tapa toimia edellyttää luottamusta ja piilevien tietojen ja taitojen avaamista. Tavoitteena on mahdollistaa vastuullinen, alhaalta ylöspäin suuntautuva päätöksenteko kylätoiminnassa. Neoendogeeninen eli uussisäsyntyinen kylätoiminnan kehittäminen painottaa paikallisyhteisöjen asukkaiden osallistumismahdollisuuksia. Julkisten, yksityisten ja yhteisöllisten toimijoiden oletetaan myös hakeutuvan yhteistyöhön. (Hyyryläinen, Katajamäki, Piispanen ja Rouhiainen 2011.)

Tutkimusprosessin aikana ilmeni, että osa kyläläisistä tiedosti erilaisten toimintakulttuurien mahdollisuuksia. Heillä oli myös rohkeutta tuoda esille omaa hiljaista tietoaan kommunikoimalla eri kulttuurien kanssa. Tämä aiheutti kyläyhteisöissä myös kateutta niiden keskuudessa, jotka kannattivat vakiintuneita, vuosikymmenestä toiseen voimassa olleita toimintatapoja. Vähäisinkin hiljaisen tiedon jakaminen yhteistyötä kehittävänä toimintana on kuitenkin määrällistä tulosta tärkeämpi, esimerkkinä muutamien kylien edustajien vierailut italialaisissa ja portugalilaisissa maaseutuyrityksissä. Kylän si-

¹ Haahti, A. (2001). Marginalisoituvien yhteisöjen elinkelpoisuuden avain on niiden identiteettitaloudessa. *Kide* 6, 10–13. Lapin yliopiston tiedotuslehti.

säinen yhteistyötaito ratkaisee, miten uusi tieto leviää ja miten se otetaan käyttöön kylän uutena voimavarana.

Tutkimuksen kulkua ja tuloksia selittää myös Kurjen (2002, 43–56) näkemys sosiaalipedagogiikasta. Teoriaa ja käytäntöä ei siinä eroteta jyrkästi toisistaan, vaan teoria on ajattelun väline, joka antaa suunnan toiminnalle. Kylien omien voimavarjojen tunnistaminen alkukyselyllä oli hyvä pohja aloittaa keskustelu kyläläisten omista käsityksistä. Tässä tutkimuksessa hiljaista tietoa parhaiten avanneissa kädentaidoissa, jotka kuuluvat käytännön epiteetteihin, oli avointa, vuorovaikutuksellista ja tilanteeseen sopivaa pohdintaa. Vuorovaikutustaitojen paranemisen aste määräsi, minkälaista oppimista kyläyhteisössä tapahtui.

Reflektion merkitys

Niin sanotut kyläyhteisössä pistäytyjät voivat aiheuttaa säröjä paikallisten ruutiineihin. Pistäytyjiin kuuluivat tässä tutkimusprosessissa myös kansainväliset vierailijat. Säröt aiheuttivat liikehdintää, ja reflektio käynnistyi henkilön itsensä kanssa ja kyläläisten välillä. Mezirow (1998) toteaaakin, ettei kriittinen reflektio kohdistu yhteisön toimintatapaan vaan siihen, miksi jotain on tapahtunut tai miksi jotakin on juuri näin tehty. Vapaaehtoistoimintaan osallistuvien kyläläisten keskuudessa syvälinen kriittinen reflektio alkuhämmennyksen, itsetarkastelun ja sosiaalisessa kontekstissa tehdyn kriittisen arvioinnin kautta osoittautui liian vaikeasti toteuttaa samalla tavalla kuin aikuiskoulutuksessa. Kyläläiset vieroksuivat koulutus-sanan käyttöä. Kyläyhteisöissä painottui yhdessä tekeminen sekä merkitysperspektiivien eli ennako-oletusten ja toimintatapojen tunnistaminen. Dialogi alkoi samanlaisissa kokemuksissa olleiden kyläläisten välillä eli maiseman raivaajat ja rakennusten korjaajat kohtasivat toisensa. Uudistavan oppimisen prosessi ei edennyt vaihe vaiheelta Mezirowin (2000, 3–33) kuvaaman prosessin mukaisesti.

Keskustelun aloitus edellytti teeman tai tarvittavan tiedon konstruointia. Itseohjautuvuus oli oppimisen tavoite, mutta se ei ollut kaikille selvä, valmis lähtökohta. Kriittisen reflektion eli dialogin tai keskustelun aloittaminen edellytti kyläläisiltä ja kyläyhteisöltä kuitenkin itseohjautuvuutta, jotta yhteistyötaitojen kehittäminen ja esteiden poistaminen saatiin käynnistymään. Dialogissa on aina kaksisuuntainen oppimisen prosessi. Se on ymmärtämistä ja oppimista ja ennen kaikkea kuuntelemisen taitoa. Asioista suoraan puhuttaessa voi tilanne olla uhkaavakin ja voi aiheuttaa ristiriitoja varsinkin, jos kyläläisten kertoman mukaan on kyseessä kylän toiminnan hallinnasta vastaavan henkilön kanssa käytävä dialogi. Tämä vaati kyläläisiltä rohkeutta. Kyselyssä ilmeni jopa pelkotiloja asioiden esiin ottamisessa.

Kun ymmärtävän dialogin avulla herätään tiedostamiseen, mahdollistuu sosiokulttuuriseen innostamiseen kuuluva omaehtoinen vapautus luovuuteen, eli emansipatorinen oppiminen voi alkaa. Jos sosiaalista todellisuutta analysoidaan sopivan kriittisesti, mahdollistuu todellisuuden ymmärtäminen. (Kurki 2002.) Tästä voi käynnistyä kriittinen reflektio, jonka positiivinen, ymmärtävä käsittely käynnistää uudenlaista toimintaa ja mahdollistaa vähittäisen transformatiivisen oppimisen.

Kriittinen reflektio uudistavan oppimisen käynnistäjänä voi kyläyhteisössä alkaa Nohlin (2015, 35–49) mallin mukaan vähitellen. Prosessissa on viisi vaihetta, jotka sopivat hyvin tutkimusprosessin kylien toimintaan. Hiljaisen tai näkyvän teeman tunnistamisen jälkeen edetään kuuntelemalla erilaisia näkemyksiä. Samalla tarkastellaan ihmissuhteita ja luodaan uusia tarvittavia rooleja kylän toimintaan. Seuraavaksi vahvistetaan tarvittavaa osaamista, ja henkilöt integroivat ne omiin suunnitelmiinsa. Lopuksi aloitetaan uusien roolien ja toimintatapojen kokeilu. Tällainen toiminta edellyttää luottamuksellista ilmapiiiriä. Yksilön tapa ajatella ja toimia voi uudistua, jos hän kyseenalaistaa omia ennako-oletuksiaan. Jos kyläläiset aloittavat keskustelun eli reflektoivat keskenään kyläyhteisön toimintatapoja, sosiokulttuuriset erot ja epäluulot voivat

korjaantua. Uuden oppimisen ja uuden toimintatavan omaksumisen esteistä voi tulla uusia toiminnan voimavaroja.

Tutkimusprosessin vähittäistä reflektointia selittää amerikkalaisten Pstrossin, Talmagen, Petersonin ja Knopfin (2017) käyttämä metafora juuripohjaisen leivän valmistuksesta. Valmista tietoa ei jaettu. Innostaminen alkoi henkilökohtaisista virikkeistä eli taikinan juuren hoitoon ottamisesta ja odotuksesta, että se kehittyy käyttökelpoiseksi. Herättelyvaihe oli tarpeellinen voimavarojen kartoittamiseksi. Yhteistyötä häiritsivät erilaiset ennakkoluulot ja väärinkäsitykset. Hiljalleen lisättiin sopivia aineksia ja odotettiin kylien reaktioita, vapaaehtoistoimintaan kuuluvaa itseohjautuvuutta. Odotettiin taikinan alkavan nousta. Jotkut kyläläiset luonteensa ja elämäntilanteensa mukaan odottivat heti valmista, mutta nostatusaine alkoi hiljaisesti seuraamalla ja varovaisesti kohentamalla toimia. Kyläläiset innostuivat.

Kylät olivat erilaisia ja elinympäristöt erilaisia, joten ”leipätaikinan” valmiiksi saattaminen eli yhteisön elinikäisen, uudistavan oppimisen prosessi jäi neljässä kylässä talteen seuraavia teemojen valitsemiskertoja varten. Valmiilta näyttävää leipää tuli yhdessä kylässä, kylässä numero 4. Toisessa kylässä, kylässä numero 2 saatiin onnistuneesti sämpylöitä. Kylässä 3 juurta jaettiin pienempiin osiin ja jatkettiin pienillä teemoilla. Kylä 6 laittoi taikinan juuren odotamaan sopivaa ajankohtaa. Kylä 1 valmisteli hyvälle pohjille uutta nostatusa. Kylässä 5 nostatusaine oli hajaantunut eri omistajuuksiin ja odotti kokoamista.

Voimavaroja toiminnan kehittämiseen

Uusia voimavaroja kylälle saatiin jatkohankkeiden suunnittelusta, yritystoiminnan kehittämisestä ja uusista taidoista asioida viranomaisten kanssa. Kuitenkin lyhytkestoiset hankkeet koettiin raskaiksi, eivätkä ne aina tukeneet kyläyhteisön omaehtoista kehittämistä, itseohjautuvuutta. Kyläläisten itsensä

laatimat hankkeet, esimerkiksi Leader-hankkeet, koettiin mielekkäiksi ja tärkeiksi. Tosin niissä kuntien roolit olivat monin paikoin epäselviä.

Tutkimuksessa annettiin virikkeitä, jotka johdattelivat kyläläisiä ajattelemaan, pohtimaan, toimimaan ja kokemaan tärkeäksi ja tarpeelliseksi itse kokemiaan asioita. Tätä voidaan kutsua sosiaalipedagogiaan kuuluvaksi sosio-kulttuuriseksi innostamiseksi, jollaista Freiren näkemystä Kurki (2002, 43–56) analysoi. Jotta tämä tapahtuisi, uudistava prosessi vaatii, samoin kuin tässä tutkimuksessa todettiin, kyläyhteisön tueksi ja lisävoimaksi niin sisäisiä, oman kylän osaajia kuin ulkoisia, toisten kylien osaajia ja kansainvälisiä osaajia. Lisäksi tarvitaan apuvoimia toteutuksen suunnitteluun. Onnistuminen edellyttää oikea-aikaista ja rehellistä tiedottamista niin, että asianosaiset saavat suoraan itse tarvittavan tiedon.

Samoin tämän tutkimuksen kyläyhteisöissä toivottiin ohjaajaksi ”kylävääpeliä”. Koski, Lindqvist ja Mäntylä (2009) esittävätkin maaseudun sopimuksellisuuskäsikirjassa kyläisännöitsijäjärjestelmää. Uudella järjestelmällä maaseudun hajallaan olevia töitä voitaisiin koordinoitusti tehdä.

Uutena kokeiluna mestari–oppipoika- tai mentori–oppijamallin mukainen toiminta innosti vertaamaan omia kokemuksia. Välillä keskusteltiin eri näkemyksistä, avattiin hiljaisia tietolähteitä. Samalla vuorovaikutustaidot paranivat. Tällainen uudistava oppiminen oli tilannesidonnaista, kontekstuaalista, tässä tapauksessa hirsirakentamiseen liittyvää. Hiljaista piilevää tietämistä ei voitu suoraan siirtää kyläläiseltä toiselle, vaan oppimisen mahdollistumiseen tarvittiin kummankin osapuolen, niin mestarin kuin oppipojan, tahto oppia uutta. Kyläyhteisö tarvitsee luovia, vapaita ajatuksia, jotka ovat lähtöisin arvoiltaan ja luonteiltaan erilaisilta kyläläisiltä. Rakentavasti kriittisiä kyläläisiäkin tarvitaan uudistavan oppimisen aloitukseen, reflektioon.

Mikäli asianosaiset hyväksyvät tietojen julkistamisen, voidaan kylille laatia

vapaaehtoistoimintaa palveleva omaehtoinen ”osaamispankki”, josta kyläläiset voivat tarvittaessa kysyä neuvoja ja apuja. Edellytyksenä on, että toimintaa ohjaa yhteisissä palavereissa laadittu ja hyväksytty toimintaohje. Aloittamalla vähitellen ja kokoamalla ensin eksplisiittistä tietoa toiminnan prosesseista, hiljaisesta tietämisestä, voidaan siirtyä hiljaiseen, implisiittiseen tietoon, joka on ajattelun ja toiminnan tuote, tietopohja. (Pohjalainen 2010; Virtainlahti 2006, 2009.) Näin luodaan uutta eksplisiittistä tietoa.

5.3 Kyläyhteisöstä oppimisyhteisö

Yhteisöllinen lähestymistapa lähtee sosiaalisen konstruktionismin perusteista. Oppivassa yhteisössä toimijoina ovat yksilöt, eli yhteisön muistiin perustuva oppiminen muuttuu oppimiseksi yhteisössä. Yksilökohtaisia tietoja tulee käyttöön niin yhteisön sisältä kuin ulkopuolelta, ja yhteisö oppii kokonaisuutena. Yhteisön oppiminen on muutakin kuin yksilöiden osaamisen summa. Yhteisö on ikään kuin toimiva tiimi, jossa on yksilöiden osaamista, oppimisen mahdollisuuksia ja tiedon jakamista. Yhteisön vastuulla on tiedon käyttöönoton organisointi. (Machado & Davim 2014, 292–320.)

Yhteisöllisen oppimisen rinnalla puhutaan usein myös oppivasta organisaatiosta, mutta vapaaehtoisuuteen perustuvassa kylätoiminnassa ei voitane noudattaa yritysten ja koulutusorganisaatioiden tapaa toimia. Kyläyhteisöä, joka ei ole organisaatio eikä kokonaisuutena instituutio, kuvaa parhaiten oppimisyhteisökäsite, jolla tarkoitetaan kaikkia oppimistilanteisiin osallistuvia ihmisiä yhdenvertaisina asiantuntijoina omilla aloillaan. Tätä puoltaa myös vapaaehtoistoiminnan yhteisöjen joustavuus, dynaamisuus ja tilannekohtaisuus. Aina löytyy uusia ulottuvuuksia.

Freiren ajatuksia tulkitessaan Kurki (2002, 43–56) toteaa, että yhteisön uutta toimintatapaa ja sosiaalista transformaatiota ei saavuteta opiskellun meto-

din avulla, vaan kyläläisten tulisi löytää sellainen elämisen ja jakamisen muoto, että yhteisön suhteisiin tulee pysyvää uudistumista. Tämä tutkimusprosessi hahmottaa kuvaa siitä, millainen tutkimusvaiheen tilanne oli kylissä ja millainen sosiaalinen ympäristö mahdollistaa tai estää oppimisen.

Oppimisyhteisön tunnusmerkkejä ovat ystävyyssuhteet, toimiminen yhdessä, vuorovaikutustaidot ja intuitio yhteenkuuluvaisuuden tunteesta, joten yhteisöllisyys ei voi olla oletus, joka löytyy kaikilta kyläläisiltä. Vastaavasti oppimista estivät henkilökohtaiset puutteet sosiaalisissa ja vuorovaikutustaidoissa. Samaan tulokseen päätyi Koivula (2010) tutkiessaan yhteisöllisyyttä lasten päiväkodissa. Vertaaminen voi tuntua oudolta, mutta perustelen sitä sillä, että lasten vapaa ajattelu ja kyläyhteisön vapaaehtoistoiminta parhaimmillaan ovat lähellä toisiaan. Tämän tutkimuksen perusteella kyläyhteisöissä voidaan kehittää transformatiivista toimintaa. Sillä tarkoitetaan yksilön ja yhteisön kokonaisvaltaista merkitysperspektiivien uudistavaa muutosta tapaan elää kylässä. Tietoa tuottavat aktiviteetit voivat olla ikään kuin varastoituina henkilöissä ja heidän vuorovaikutuksissaan (Kurki 2000). Ajattelumalli voisi olla kylän yhteinen tavoite, ja sillä voisi olla kylän sisäistä toimintaa yhdistävä vaikutus.

Laajasti ajatellen transformatiivinen oppiminen voi synnyttää luottamusta tulevaisuuteen. Tavoitteena voi olla hyvä ja merkityksellinen elämä. Lainisen (2018) mukaan tähän pääseminen edellyttää jatkuvaa oppimista ja sivistymistä. Transformatiivisen oppimisen tuloksena ekososiaalisen sivistyksen arvopohja, vastuullisuus, kohtuullisuus, ihmisten- ja eliökunnanvälisyys sekä tulevaisuusorientaatio jalostuu yksilön tai yhteisön sisäiseksi osaamiseksi. Uskomusten, käsitysten ja arvojen eli mentaalisten epiteettien kriittinen reflektointi korostuu. Keskeisintä on kokemusten kollektiivinen reflektointi ja uusien merkitysten rakentaminen.

Unesco on suunnitellut maailmanlaajuisia transformatiivisen toiminnan synnyttämistä vuosikymmenille 2020–2030. Suunnitelmassa on myös yhteis-

toiminta ja oppiminen yhteisöissä. Kehittäminen alkaa toimintakulttuurin arvioimisena. Kyläyhteisölläkin tulisi olla tulevaisuuden ennakoiva oppimisen taso ja aktiivinen vuorovaikutus toimintaympäristöön.²

Aktiivinen ja strategisesti eteenpäin suuntautuva sosiaalipedagoginen lähestymistapa sopii yksilön ja yhteisön välisten suhteiden tutkimiseen. Kylätöiminnassa tarvitaan yksilön luonnollista tahtoa ja kyläläisten kokemusperäisiä impulsseja. Lisäksi Kurjen (2000, 2002, 43–56) mukaan yhteisö tarvitsee rationaalisen tahdon muotoja, kuten toiminnalliset energiaa vaativat aikomukset, harkinta ja siihen kuuluva viisaus sekä tietoinen ahkeruus. Luonnollinen tahto ja rationaalisen tahdon eri muodot näyttäytyvät kyläyhteisön toiminnassa.

Kylissä pohdittiin, mitä oli opittu, miltä tilanne tuntui yhteisön kannalta ja mitä fyysistä, sosiaalista ja inhimillistä pääomaa uudella tavalla toimimiseen vielä lisää tarvitaan. Kylissä oli inhimillistä pääomaa koulutustason, ammattiosaamisen, luovuuden ja persoonallisuuksien osalta enemmän kuin mitä esiintyi eksplisiittisenä tietona ja taitona. ”Kyläyhteisöt tiesivät ja osasivat enemmän kuin luulivat tietävänsä.” Yhteisön sisäsyntyinen oppimisen halu voi johtaa asteittain tai vähitellen, tapaus kerrallaan, uudistavaan, jatkuvaan ja elinikäiseen oppimiseen. Havainto oli yhtenevä Otalan (2008, 74–75) tutkimusten kanssa, joissa oppimisen prosessi käynnistyi tarpeesta ratkaista ongelmia.

² <https://koulujaaymparisto.fi/tukea-kestavan-kehityksen-tyohon/kestavan-tulevaisuuden-indikaattoreiden-taustamateriaali/uudistavan-oppimisen-tarve/>

5.4 Aikaikkuna menneestä tulevaan

Keräsin tutkimuksen kyselylomakeaineiston 2000-luvun alussa. Kaikki fasilitteetit eivät silloin olleet tämän päivän tasolla. Kylät aloittelivat www-sivujen suunnittelua. Kyliin oli hankittu tietokoneita, ja sähköpostit toimivat tiettyyn pisteeseen kylässä tai kunnan kautta. Tästä aikaikkunasta nykyhetkeen katsottaessa totean, että esille tulleet kyläyhteisöjen voimavarat oppimisen edellytyksiin ja esteiden poistoon sekä hiljaisen tiedon käyttöönottoon oppimisessa tai oppimisen alkamisessa olivat samansuuntaisia kuin laajassa EU-rahoitteisessa Ruralization-hankkeessa (2019–2023), jossa on mukana 12 eri maata³. Ydin-kysymys on, miten Euroopan maaseutu voi uudistua. Uudistumisen aineksina ovat laaditut trendikortit ja nuorten unelmat. Megatrendit ovat useampien alueiden ja toimintojen valtavirtoja, jotka kertovat historiasta ja nykytilanteesta.

Samanlaisena näyttäytyy kylätoiminnan asema valtakunnallisessa maaseututopolitiikassa, ja samalta näyttää trendi väestön ikääntymisestä. Trendit ovat kehityskulkuja tietyillä alueilla ja tietyissä toiminnoissa nyt ja tulevaisuudessa. Hiljaiset signaalit, joita tässä tutkimuksessa analysoitiin, ovat muutosoireita tietyllä alueella ja tietyssä toiminnossa. Ne luovat uutta maailmanmallia. Maaseudun kehittämisen ydintermiksi muodostui Ruralization-tutkimuksessa mahdollistaminen⁴. Hankkeessa innostetaan käyttämään trendikortteja työvälineinä tutkittaessa vaikutuksia esimerkiksi harvaan asuttuun maaseutuun, sosiaaliseen pääomaan ja muuttoliikkeeseen.

Ajankohta ja konteksti oli tässä tutkimusprosessissa kyläkohtainen ja omaleimainen. Ruralization-tutkimuksen kanssa yhteistä oli yhteys sosiaaliseen ja inhimilliseen pääomaan. Varsinkin sosiaalinen pääoma sisälsi tässä tutkimusprosessissa aineksia, joita kyläläisten oli itseohjautuvasti vaikeaa tai

³ <https://ruraltrends.eu>

⁴ Ruralization webinaari 4.3.2021 klo 9–11, Tuomas Kuhmonen

mahdotonta käsitellä ja jotka estivät oppimista ja toimintatapojen muutoksia. Ruralization-tutkimuksen mukaan esimerkiksi yhteisöllisen toiminnan, kohtuutalouden ja paikallisuuden heikot signaalit ovat samansuuntaisia kuin nuorten toiveet. Yksilökeskeisyydestä onkin tällä hetkellä suuntaus yhteisöllisyyteen. Etsitään osallisuuden tunnetta. Maaseudulle muuttaa aktiivisia yhteisöihmisiä. Huoli väestörakenteen muutoksista ehkä poistuu. Heikot signaalit voivat vahvistua ja nousta trendeiksi.

Hyyryläinen, Katajamäki, Piispanen, Pyökkänen ja Rouhiainen (2011) toteavat kylätoiminnan alueiden olevan väestömäärältään pieniä. Suurimmalla osalla kylätoiminnan alueista asuu alle 500 henkilöä. Eniten yli 50-vuotiaita (68 %) ja vähiten alle 35-vuotiaita (2 %) kylätoimijoita on Lapissa. Toiminta-alueet eivät ole asukasmäärällä mitattuna 20 vuodessa suurentuneet. Kyläsuunnitelmia päivitetään vähän, sillä vain 24 % kaikista kyläyhteisöistä on tehnyt kyläsuunnitelman useammin kuin kerran.

Samassa tutkimuksessa (Hyyryläinen ym. 2011) mainitaan, että kyläyhteisöjen yleisimpiä toimintamuotoja ovat yhdessäolo ja kyläjuhlat, asuinympäristöstä huolehtiminen, keskustelutilaisuudet sekä varainhankinta. Aloitteita ja vetoimuksia kunnalle kylätoimintaa koskevissa asioissa tekee joka toinen kyläyhteisö. Uusien asukkaiden rekrytointi kylälle on vähäisintä harvaan asutulla maaseudulla.

Lappilaisissa kylissä on keskitytty turvallisuusasioihin yhdessä pelastuspalveluyksiköiden kanssa. Lapista on aktiivisesti oltu yhteydessä myös valtakunnan tasolle. Paikalliset toimintaryhmät eli Leader-ryhmät koettiin tässä tutkimusprosessissa tärkeiksi, mutta yhteistyötä Lapin kyläyhteisöjen kanssa oli vähän verrattuna muihin alueisiin Suomessa.

Paikallista toimintaa innoittavat eniten aktiiviset avainhenkilöt ja haittaavat hanketoimintaan liittyvä paperityö ja ”byrokratia”. Osallistumisen vähäisyys ja

tehtävien kasaantuminen samoille henkilöille arvioidaan toimintaa rajoittaviksi tekijöiksi erityisesti harvaan asutulla maaseudulla. (Hyyryläinen ym. 2011; Rouhiainen 2014.) Tulokset ovat samanlaiset kuin tässä tutkimusprosessissa. Kyläyhteisöt näkevät tarpeelliseksi järjestää palveluja uudella tavalla ja voivat selvittää palvelutarpeita. Tässä tutkimusprosessissa ideoitiin osaamispankkia palveluiden tuottamiseen.

Lapin kuudessa kylässä oli pelko, että kunnan peruspalveluita siirretään kyläyhteisöjen vastuulle. Enemmistö Suomen kyläyhteisöistä haluaa pitää peruspalvelujen järjestämisen ja kylätoiminnan erillään. Kylätoiminnan yhteiskunnallisena tehtävänä nähdään edunvalvonta ja vaikuttaminen. (Rouhiainen 2014). Sama oli tilanne kuudessa lappilaisessa kylässä.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA ETSIMINEN JATKUU

Uusi hallinnallinen kehittäminen ei ehkä voi määritellä kansalaisyhteiskunnan epävirallisille yhteisöille toimintatapoja, joten hyviä kyläyhteisöjen käytäntöjä voitaneen ottaa osaksi julkisia hallinnon päätöksiä. Suomalainen kylätoiminta on ollut ja tulee olemaan osa maaseudun vapaaehtoistoiminnan menestystarinaa. Tämän menestystarinan tulevaisuudenkuvassa toimintaa sisäsyntyisesti kehittävällä uudistavalla oppimisella tulee olemaan vahva rooli. Ehkä elämme maaseudun toisen todellisuuden aikaa, jossa paikallisyhteisöt ovat linkki valtakunnan tasolla ja EU:n suuntaan.

Hiljaiseen tietoon kätkeytyy arjen kokemuksia. Yhteisön hiljainen tietäminen ja hiljaiseen tietoon kätkeytyneet arjen kokemukset ovat kyläläisten omaksumaa kokemustietoa heidän toimintaympäristössään. Kokemustiedon menettämisen pelko kohdistuu ikääntyvän väestön kulttuuriperintöön, omien juurien kunnioittamiseen ja paikallisten maaseutumaisemien säilymiseen. Hiljaisesta tietämyksestä eli toiminnan prosesseista voi tulla kansalaislähtöisen hallinnan kehittämisen voimavara, sillä vain paikalliset tietävät, miten heidän kyläyhteisönsä toimintaympäristössä parhaiten voidaan toimia.

Tulevaisuus näyttää valoisalta, mutta tämän tutkimusprosessin tulosten perusteella vapaaehtoisuuteen perustuvan kyläyhteisön asema toimijana on edelleen epämääräinen. Kyläläiset odottavat toiminnan selkiyttämistä yli kuntarajojen, vastuullisen toimijan nimeämistä kunnittain tai seutukunnittain sekä kuntien kumppanuusroolien selkeää määrittelyä. Kunnat ohjaavat toimintaedellytyksiä, mutta kyläläiset eivät aina ole tietoisia toimenpiteistä. Kyläyhdistys ei enää kaikkialla ole toimiva yhteisö, joten kyliin erikseen tai koko kuntaan voitaneen perustaa toimintaa kokoava rekisteröity laajempi yhdistys,

joka hoitaisi koordinoitusti hankehakemukset, toimisi edunvalvojana ja tiedottajana.

Kylän tai kylien toimiminen oppivina instituutioina tai oppimisyhteisöinä vaatii lisätutkimuksia. Kylätoiminta on valtion maaseutupolitiikan ja kunnallispolitiikan maastossa toimiva tekijä, jolta odotetaan tekoja enemmän kuin resurssit mahdollistavat. Kuntakumppanuuden tulisi perustua selviin sopimuksiin vallasta ja vastuista. Kyläyhteisöjen sosiaaliset pääomat voivat parhaimmillaan olla resurssi, josta oikein ohjaamalla saadaan uutta kasvua kunnan elinvoimaisuuteen ja kuntalaisten hyvinvointiin. Tavoitteena voisi olla kyläyhteisöjen osaamisen avaaminen, luovuuden salliminen suunnittelussa ja toiminnassa sekä vakavasti kuulluksi tuleminen kuntasektorilla.

Edellytyksenä on, että kylän sisäiset ristiriidat pystytään selvittämään reflektoiden kukin omia ajatuksiaan ja yhteisesti kyläyhteisön toimintatapoja. Kokemustieto voi piiloutua ristiriitojen taakse. Tutkimuksessa ilmeni, että kokemusten reflektointi kyläyhteisössä voi alkaa vähittäin, tietty asia kerrallaan. Parhaiten tietämistä jaettiin toiminnan aikana. Kyläyhteisöt voivat valita käsiteltäviä teemoja suunnitelmiinsa. Lisäksi yhteisen toiminnan aikana voidaan vapaasti ja rakentavasti ottaa asioita esille. Sosiaaliseen pääomaan kuuluu kiinteästi luottamus. Henkinen ilmapiiri, perinne ja yhteistyö tukevat kylätoimintaa ja ovat sen voimavara.

Kylästä voi tulla oppimisyhteisö, jos kylältä löytyy tahtoa yhteisten merkitysperspektiivien reflektointiin ja uusien rakentamiseen. On hyväksyttävä, että kylätoiminta ei ole pakollista eikä lakisääteistä, vaan se perustuu luovaan yhdessäoloon ja auttamiseen. Toimintatavan muutos näyttäytyy myötätuntona, ymmärtämisenä, asioiden oikea-aikaisena havaitsemisena, ajattelun muutoksena reflektion aikana, tapana käsitellä ongelmia ja ratkaisun aikaansaamisena. Yhteisön uuden toimintatavan oppiminen edellyttää kyläyhteisöissä sitoutumista sekä ohjaajana toimivan luotettavan kylän oman tai kiertävän ”kylävääpelin” valitsemista.

Kyläyhteisöjen sosiaalista pääomaa, hiljaisen tiedon ja tietämisen resurssien avaamista ja jakamista sekä sopivan laatuisten reflektion käyttöä transformatiivisen oppimisen toteutuksessa tulee lähemmin ja laajemmin vielä tutkia. Etnografinen tutkimus ehkä lisää ymmärrystä siitä, minkälaisia toiminnan tapoja lappilaisissa kyläyhteisöjen toimintaympäristöissä esiintyy, miten kyläläiset niitä kuvaavat ja mikä merkitys niillä on uudenlaisen kansalaislähtöisen yhteiskunnan toiminnan kehittämisessä.

Mielenkiintoinen tutkimisen kohde olisi myös luoda itsearviointimenetelmä kylätoiminnan uudistavan oppimisen ja kestäväen elämäntavan kehittävään seurantaan. Näin avautuisi polku kyläyhteisöjen todellisuuteen.

LÄHTEET

- Adams, P. (2006). Exploring social constructivism: Theories and practicalities. *Education*, 34(3), 243–257.
- Ahteenmäki-Pelkonen, L. (1997). *Kriittinen näkemys itseohjautuvuudesta: Systemaattinen analyysi Jack Mezirowin itseohjautuvuus käsityksistä*. Helsingin yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Ahteenmäki-Pelkonen, L. (1998). Mezirow – itseohjautuvuuskeskustelun toisinajattelija. *Aikuiskasvatus*, 1, 59–63.
- Alasuutari, P. (2001) *Laadullinen tutkimus*. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- Alasuutari, P. & Koskinen, K. (2007). *Yhteiskuntateoria ja inhimillinen todellisuus*. Helsinki: Gaudeamus.
- Amineh, R.J. & Asl, H.D. (2015). Review of constructivism and social constructivism. *Journal of Social Sciences, Literature and Languages*, 1(1), 9–16.
- Ansala, L. (2019). *"Niin monta rautaa tulessa": Aktiivinen kansalaisuus järjestöaktiivien yliopisto-opiskelijoiden kertomana*. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Lapponiensis 342. Lapin yliopisto. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Anttila, P. (2006). *Tutkiva toiminta ja ilmaisu, teos, tekeminen*. Hamina: Akatiimi.
- Atkinson, P. & Delamont, S. (2005). Analytic perspectives. Teoksessa N. K. Denzin & Y.S. Lincoln (toim.) *The Sage Handbook of Qualitative Research*. London: Sage, 821–840.
- Borrego, M., Douglas, E. P. & Amelink, C. T. (2009). Quantitative, qualitative, and mixed research methods in engineering education. *Journal of Engineering Education*, 98(1), 53–66.
- Boyer, N. R., Maher, P. A. & Kirkman, S. (2006). Transformative learning in online settings: The use of self-direction, metacognition, and collaborative learning. *Journal of Transformative Education*, 4(4), 335–361. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1541344606295318> (Luettu 3.2.2021.)
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.
- Brudney, J. L. & Kellough, J. E. (2000). Volunteers in state government: Involvement, management, and benefits. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 29(1), 111–130. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0899764000291007?icid=int.sj-abstract.similar-articles.3> (Luettu 30.1.2021.)
- Caligiuri, P., & Tarique, I. (2009). Predicting effectiveness in global leadership

- activities. *Journal of World Business*, 44(3), 336–346.
- Colapietro, V. (2006). Practice, agency, and sociality: An orthogonal reading of classical pragmatism. *International Journal for Dialogical Science*, 1(1), 23–31.
- Cope, C. (2004). Ensuring validity and reliability in phenomenographic research using the analytical framework of a structure of awareness. *Qualitative Research Journal*, 4(2), 5–18.
- Cresswell, J. (2009). W. (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. Los Angeles, CA: Sage.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry and Research Design – Choosing Among Five Approaches*. Toinen painos. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Davenport, T. H. & Prusak, L. (1998). *Working Knowledge: How Organizations Manage What They Know*. Boston, Massachusetts: Harvard Business Press.
- Denzin, N. K. & Lincoln, Y. S. (toim.) (2011). *The Sage Handbook of Qualitative Research*. London: Sage.
- Enges, P. (2017). *Maaseutukylät fyysisinä paikkoina ja mielen tiloina*. *Elore*, 24(1). <https://doi.org/10.30666/elore.79287>. Luettu 18.3.2021.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2001). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino: Tampere
- Fontana, A. & Frey, J. H. (2000). The interview. From structured questions to negotiated text. Teoksessa N. K. Dentzin & Y. S. Lincoln (toim.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage, 645–672.
- Freire, P. (1985). *The Politics of Education. Culture, Power, and Liberation*. Massachusetts: Bergin & Garvey Publishers.
- Frey, L. R. (1994). The naturalistic paradigm: Studying small groups in the postmodern era. *Small Group Research*, 25(4), 551–577.
- Gadamer, H. G. (2004). *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. 2. painos. Suomentanut Ismo Nikander. Tampere: Vastapaino.
- Gadamer, G. (1999). *Truth and Method*. Toinen painos. London: Sheet & Ward.
- Giddings, L. S. & Grant, B. M. (2007). A Trojan horse for positivism? A critique of mixed methods research. *Advances in Nursing Science*, 30(1), 52–60.
- Granberg, L. & Csité, A. (2003). Kylätoiminnasta maaseutupolitiikan verkostoon. Maaseudun uusi aika. *Maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti*, 1 (11), 7–20.
- Guba, E. G. (1981). Criteria for assessing the trustworthiness of naturalistic inquiries. *Educational Communication and Technology*, 29(2), 75–91.

- Guba, E. G. & Lincoln, Y. S. (1994). Competing paradigms in qualitative research. Teoksessa N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (toim.) *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage, 105–117.
- Habermas, J. (1976). Tieto ja intressi. Teoksessa R. Tuomela & I. Patoluoto (toim.) *Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet, osa I*. Helsinki: Gaudeamus. 123–140.
- Haila, Y. & Levins, R. (1992). *Ekologian ulottuvuudet*. Jyväskylä: Vastapaino.
- Haddad, M. A. (2006). Civic responsibility and patterns of voluntary participation around the world. *Comparative Political Studies*, 39(10), 1220–1242. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0010414005281937> (Luettu 2.2.2021.)
- Hakkarainen, O. & Kontinen, T. (2008). *Vapaaehtoisuus kehitysyhteistyössä*. Kepan Raporttisarja. Kehitysyhteistyön palvelukeskus 91. Helsinki: Art-Print Oy, 12–23. <https://www.kepa.fi/tiedostot/julkaisut/vapaaehtoisuus.pdf>. (Luettu 15.1.2021.)
- Haldin-Herrgård, T. (2004). *Dividing under the surface of tacit knowledge*. On Conference proceedings of the 5th European Conference on Organisational Knowledge, Learning and Capabilities, April 2004. Austria, Innsbruck. <http://www.coalescentknowledge.com/WP/diving.pdf>.
- Harmokivi-Saloranta, P. (2020). *Käyttäjät liikuntapalvelujen kehittäjinä: Käyttäjälähtöisessä palveluinnovaatioprosessissa käyttäjien tuottama tieto tutkimuksen kohteena*. Lappeenrannan–Lahden teknillinen yliopisto. <https://finna.fi/Record/fikka.5473439>. (Luettu 19.2.2021.)
- Hennala, L. (2011). *Kuulla vai kuunnella – käyttäjää osallistavan palveluinnovoinnin lähestymistavan toteuttamisen haasteita julkisella sektorilla*. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Lappeenrantaensis 453. Lappeenranta: Lappeenrannan teknillinen yliopisto.
- Hornikx, J. & le Pair, R. (2017). The influence of high-/low-context culture on perceived Ad complexity and liking. *Journal of Global Marketing*, 30(4), 228–237.
- Huttunen, R. (2003). *Kommunikatiivinen opettaminen. Indoktrinaation kriittinen teoria*. Jyväskylän yliopisto. SoPhi 82. Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy, 116–120.
- Hyvärinen, S., Uusiautti, S. & Määttä, K. (2015). “I do not let setbacks discourage me much” The composition of a Finnish female leader. *Journal of Educational and Developmental Psychology*, 5(2), 14–27.
- Hyyryläinen, T. (1994). *Toiminnan aika – tutkimus suomalaisesta kylätoiminnasta*. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Tampere: Line Sixtyfour.
- Hyyryläinen, T., Katajamäki, H., Piispanen, S. & Rouhiainen, V. (2011). Neoendogeenisen maaseutupolitiikan ilmeneminen kylätoiminnassa. *Maaseudun uusi aika*, 19(2), 20–38.
- Hyyryläinen, T., Katajamäki, H., Piispanen, S., Pylkkänen, P. & Rouhiainen, V. (2011).

- Kylätoiminnan tila 2010*. Julkaisuja 22. Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti. <http://www.helsinki.fi/ruralia/julkaisut/pdf/Julkaisuja22.pdf> (Luettu 12.2.2021)
- Inglis, T. (1997). Empowerment and emancipation. *Adult Education Quarterly*, 48(1), 3–17.
- Jackson, S. L. (2015). *Research Methods and Statistics: A Critical Thinking Approach*. Boston, USA: Cengage Learning.
- Jordi, R. (2011). Reframing the concept of reflection: Consciousness, experiential learning, and reflective learning practices. *Adult Education Quarterly*, 61(2), 181–197.
- Katajamäki, H. (2003). Maaseudun ensimmäinen, toinen ja kolmas tie. *Maaseudun uusi aika*, 11(1), 58–61.
- Kepanen, P. (2018). "Ymmärsin olevani jonkin täysin uuden opiskelutavan edessä": narratiivinen tutkimus polusta ammatilliseksi erityisopettajaksi osaamisperusteisessa koulutuksessa. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Lapponiensis 374. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Kivinen, O. & Ristelä, P. (1995). *Totuus, kieli ja käytäntö: pragmatistisia näkökulmia toimintaan ja osaamiseen*. Helsinki: WSOY.
- Koivula, M. (2010). *Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa*. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 390. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: Prentice Hall.
- Kolb, D. A. (2014). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. Indianapolis: Pearson.
- Koski, E., Lindqvist, P., & Mäntylä, M. (2009). *Vastuuta, vuorovaikutusta ja välittämistä*. Sopimuksellisuuskäsikirja. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 11.
- Kotter, J. P. (1996). *Learning Change*. Harvard Business School Press, USA. Suomentanut Tillmann, M. Muutos vaatii johtajuutta. Suomalaiset oikeudet Oy Rastor AB.
- Kuittinen, M. (2004). Rakentava ongelmanratkaisudialogi – tärkeä taito, joka tuntuu vaikealta oppia. *Aikuiskasvatus* 24(3), 214–221.
- Kuittinen, M. & Kekäle, J. (1996). Oppivan organisaation kulttuuri. *Psykologia*, 31, 182–190.
- Kulkki, S. (1999). *Knowledge Creation of Multinational Corporations: Knowledge Creation through Action*. Helsinki. Helsinki School of Economics and Business Administration.
- Kumpulainen, K. (2012). *Kylätoiminta ja aktiivisen kylän tuottaminen*. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 457. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/>

- handle/123456789/40912/1/978-951-39-4972-3_2012.pdf (Luettu 20.11.2020.)
- Kurki, L. (2000). *Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Kurki, L. (2002). *Persoona ja yhteisö. Personalistinen sosiaalipedagogiikka*. SoPhi68. Jyväskylän yliopisto: Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- Kurtti, J. (2012). *Hiljainen tieto ja työssä oppiminen: Edellytysten luominen hiljaisen tiedon hyödyntämiselle röntgenhoitajien työyhteisössä*. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1722. Tampereen Yliopisto: Tampereen yliopistopaino Oy.
- Kvale, S. & Brinkmann S. (2009). *InterViews. Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*. London: Sage.
- Laal, M. (2013). Key necessities for lifelong learning. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 83, 937–941.
- Laine, T. (2007). Miten kokemusta voidaan tutkia. Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 28–45.
- Laininen, E. (2018a). Transformatiivinen oppiminen ekososiaalisen sivistymisen mahdollistajana. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 20(5), 16–38.
- Laininen, E. (2019). Transforming Our Worldview Towards a Sustainable Future. Teoksessa Cook, J. W. (toim.) *Sustainability, Human Well-Being, and the Future of Education*. New York: Palgrave MacMillan, 161-200.
- https://doi.org/10.1007/978-3-319-78580-6_5. (Luettu 3.12.2020.)
- Laitinen, M., Vartiainen, M. & Pulkkis, A. (1996). Ryväskettäminen oppivan organisaation menetelmänä. *Aikuiskasvatus*, 2, 93–103.
- Laitinen, T. & Oinas, P. (2012). *Arjen turvaa kylissä: Tutkimus vapaaehtoistoiminnan ehdoista ja mahdollisuuksista sivukylissä*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Laukkanen, J. & Pirinen, K. (2002). *Lähelle on pitkä matka? Kylien paikallistalouden ja yhteistoiminnan kehittäminen sekä menestyksen mittarit*. Helsingin yliopisto, Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus. Julkaisuja 77. Mikkeli: Maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Laverty, S. M. (2003). Hermeneutic phenomenology and phenomenology: A comparison of historical and methodological considerations. *International Journal of Qualitative Methods*, 2(3), 21–35.
- Lehtonen, I. (1990). *Kylät murroksen puristuksessa. Alueellinen näkökulma Lapin maaseudun tilaan ja tulevaisuuteen*. Lapin seutukaavaliitto, sarja A, julk. 106.

Rovaniemi: Lapin seutukaavaliitto.

Leponiemi, U. (2019). *Kollektiivinen kapasiteetti: Yhteisöllisyys pienen kunnan johtamisessa*. Tampereen yliopiston väitöskirjat 153. Tampereen yliopisto: Johtamisen ja talouden tiedekunta. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-1304-3>. (Luettu 6.1.2021.)

Lillrank, P. (2003). The quality of information. *The International Journal of Quality & Reliability Management*, 20(6), 691–703.

doi:10.1108/02656710310482131. (Luettu 3.12.2020.)

Lindkvist, L. (2005). Knowledge communities and knowledge collectivities: A typology of knowledge work in groups. *Journal of Management Studies*, 42(6), 1189–1210.

Lindseth, A. & Norberg, A. (2004). A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience. *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 18, 145–153.

Toimiva maaseutu. Maaseutuohjelma. Maa- ja metsätalousministeriön asettaman työryhmän ehdotukset ja perustelut. (1996). Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja, 1996(1).

Mahdollisuuksien maaseutu. Maaseutupolitiikan kokonaisuohjelma 2014–2020. (2014). Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja (TEM). Alueiden kehittäminen. 2014(9), 26–30.

Machado, C., Davim, J. P. & Pomerol, J. (2014). *Transfer and Management of Knowledge*. London: ISTE Limited.

Massa, I. (1994.) *Pohjoinen luonnonvalloitus: Suunnistus ympäristöhistoriaan Lapissa ja Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.

Medawar, P. B. (2013). *Induction and Intuition in Scientific Thought*. London: Routledge.

Merriam, S. B., Caffarella, R. & Baumgartner, L. (2007). *Learning in Adulthood: A Comprehensive Guide*. San Francisco, CA: John Wiley.

Metsämuuronen, J. (2005). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Helsinki: International Methelp ky.

Mezirow, J. (1991). *Transformative Dimensions of Adult Learning*. San Francisco: HB Printing.

Mezirow, J. (1997.) Transformative learning: Theory to practice. *New Directions for Adult and Continuing Education* 74, 5–2.

Mezirow, J. (1998). Kriittinen reflektio uudistavan oppimisen käynnistäjänä. Teoksessa J. Mezirow (toim.) *Uudistava oppiminen: Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa*. Suomen L. Lehto. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 5–37.

Mezirow, J. (2000). Learning to Think Like an Adult: Core Concepts of Transformation Theory. Teoksessa Jack Mezirow (toim.) *Learning as Transformation: Critical*

- perspectives on a theory in progress*. San Francisco: Jossey-Bass, 3–33.
- Mezirow, J., Lehto, L., Lindqvist, E. & Ahteenmäki-Pelkonen, L. (1995). *Uudistava oppiminen: Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa*. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. California: Sage.
- Mohajan, H. (2016). Sharing of tacit knowledge in organizations: A review. *American Journal of Computer Science and Engineering*, 3(2), 6–19.
- Mustakangas, E., Kiviniemi, M. & Vihinen, H. (2003). *Kumppanuus kuntatasolla maaseutupolitiikan toimeenpanossa*. Maa- ja elintarviketalous 29. <https://jukuri.luke.fi/bitstream/handle/10024/454498/met29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. (Luettu 19.2.2021.)
- Mylläri, T. (2006). *Mielikuvat transformatiivisen oppimisen välineenä: Tutkimus mielikuvaoppimisesta luontevan esiintymistavan löytämiseksi*. <https://finna.fi/Record/helka.9920086443506253>. (Luettu 12.3.2020.)
- Määttä, K. & Uusiautti, S. (2018). *The Psychology of Study Success in Universities*. New York: Routledge.
- Nitschke, P. & Malvicini, P. (2013). Drawing toward transformation and action in a forgotten barrio: Cultivating a learning and planning community. *Journal of Transformative Education*, 11(2), 127–144.
- Nohl, A. (2015). Typical phases of transformative learning: A practice-based model. *Adult Education Quarterly*, 65(1), 35–49. doi:10.1177/0741713614558582 (Luettu 20.7.2019.)
- Nonaka, I. & Takeuchi, H. (1995). *The Knowledge-creating Company: How Japanese Companies Create the Dynamics of Innovation*. New York: Oxford University Press.
- Oinas, P. (2019). *Aikalaiset arjessaan: Kuvia kyläyhteisön paikasta kaupungissa*. Akateeminen väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Lapponiensis. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Oksa, J. (1988). Artikkelit ”Uusi vaihe maaseudun ja kaupungin työnjaossa” ja ”Yleiset kehitysvirrat ja paikallisuus maaseutupolitiikassa”. Julkaisussa Oksa, J. & Rannikko P. (toim). *Puheenvuoroja maaseutupolitiikasta*. Karjalan tutkimuslaitos, 7. Joensuun yliopisto: Karjalan tutkimuslaitos, 47–52.
- Oksa, J. (1998). *Syrjäkylä muutoksessa*. Joensuun yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja nro 30. Akateeminen väitöskirja. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Otala, L. (1996). *Oppimisen etu – kilpailukykyä muutoksessa*. Ekonomia-sarja. Porvoo: WSOY.
- Otala, L. (2008). *Osaamispääoman johtamisesta kilpailuetu*. Porvoo: WSOY.

- Paasi, A. (1991). Yhteiskuntatutkimuksen kielestä ja sen metodologisista implikaatioista: teoriaa ja empiirisiä esimerkkejä. *Terra* 3(103), 226–241.
- Peltomäki, P. (2014). *Kotona asuvan ikäihmisen perheen hyvä vointi*. Fenomenologishermeneuttinen tutkimus. Akateeminen väitöskirja. Terveystieteiden yksikkö. Acta Universitatis Tamperensis 1957. Tampere: Tampere University Press.
- Perkins, D. (1999). The many faces of constructivism. *Educational Leadership*, 57(3), 6–11.
- Pohjalainen, M. (2012). Hiljaisen tiedon käsite ja hiljaisen tiedon tutkimus: katsaus viimeaikaiseen kehitykseen. *Informaatiotutkimus*, 31(3).
- Polanyi, M. (1966). *Tacit Dimension*. Garden City, New York: Doubleday & Company.
- Pstross, M., Talmage, C. A., Peterson, C. B. & Knopf, R. C. (2017). In search of transformative moments: Blending community building pursuits into lifelong learning experiences. *Journal of Education, Culture & Society* (1), 62–78. doi:10.15503/jecs20171.62.78 (Luettu 20.5.2020.)
- Puusa, A. & Reijonen, H. (2011). *Aineeton pääoma organisaation voimavarana*. Kuopio: Unipress.
- Raami, A. (2015). *Intuition Unleashed: On the Application and Development of Intuition in the Creative Process*. Aalto University School of Arts, Design and Architecture, Department of Media. <https://luc.finna.fi/ulapland/Record/luc.994249393806246>. (Luettu 19.1.2021.)
- Ranta, S. (2020). *Positiivinen pedagogiikka suomalaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa*. Akateeminen väitöskirja. Acta electronica Universitatis Lapponiensis 283. Rovaniemi: Lapland University Press.
- Rannikko, P. (2009). Kylä kaupungin laidaksi: Autoetnografinen tutkimus paikallisyhteisöjen ja identiteetin liikkeistä. *Maaseudun uusi aika*, 1, 5–19.
- Rantama, E. (2002). *Uudet instituutiot omaehtoisen kehittämisen tukena*. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 879. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Rouhiainen, V. (2014). *Kylätoiminnan tila maaseututyypittäin ja maakunnittain*. Raportteja 122. Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. <http://hdl.handle.net/10138/229342>. (Luettu 25.3.2021.)
- Sale, J. E., Lohfeld, L. H. & Brazil, K. (2002). Revisiting the quantitative-qualitative debate: Implications for mixed-methods research. *Quality and Quantity*, 36(1), 43–53.
- Sarja, A. (2000). *Dialogioppiminen pienryhmässä: Opettajaksi opiskelevien harjoitteluprosessi terveydenhuollon opettajankoulutuksessa*. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 160. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Schoonenboom, J. & Johnson, R. B. (2017). How to construct a mixed methods research design. *KZfSS Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 69(2), 107–131.

- Senge, P. (1990). *The Fifth Discipline*. New York: Doubleday Currency.
- Senge, P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J. & Kleiner, A. (2012). *Schools that Learn (update and revised): A Fifth Discipline Fieldsbook for Educators, Parents, and Everyone Who Cares about Education*. New York: Crown Business.
- Siljander, P. (1988). *Hermeneuttisen pedagogiikan pääsuuntaukset*. Oulun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 55. Oulu: Oulun yliopisto.
- Sirkkala, R. (1995). *Kylätoiminnasta sosiaaliseen yrittäjyyteen: Kylä palveluyrittäjänä -hankkeen loppuraportti*. Helsingin yliopisto, Osuustoimintainstituutti, Julkaisuja 7. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Smith, D. H. (1994). Determinants of voluntary association participation and volunteering: A literature review. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23(3), 243–263. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/089976409402300305>. (Luettu 10.2.2021.)
- Spender, J.-C. (1996). Making knowledge the basis of a dynamic theory of the firm. *Strategic Management Journal*, 17(S2), 45–62. doi:10.1002/smj.4250171106 (Luettu 20.11.2019.)
- Sterling, S. (2010). Transformative learning and sustainability: Sketching the conceptual ground. *Learning and Teaching in Higher Education*, 5, 17–33.
- Stone, G. A. (2014). *Study Abroad as A Transformative Experience: Measuring Transformative Learning Phases and Outcomes*. <https://scholarsarchive.byu.edu/etd/4020/> (Luettu 5.2.2021.)
- Suhonen, K. (2009). *Mitä hiljainen tieto on hengellisessä työssä? Kokemuksellinen näkökulma hiljaisen tiedon ilmenemiseen, siirrettävyyteen ja siirrettävyyden merkitykseen ikääntyneiden diakoniatyöntekijöiden ja pappien työssä*. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 358. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Sundeen, R. A. (1992). Differences in personal goals and attitudes among volunteers. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 21(3), 271–291. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/089976409202100306>. (Luettu 7.2.2021.)
- Suppiah, V. & Sandhu, M. S. (2011). Organisational culture's influence on tacit knowledge - sharing behaviour. *Journal of Knowledge Management*, 15 (3), 462–477.
- Taylor, E. W. (2000). Analyzing research on transformative learning theory. Teoksessa J. Mezirov et al. (toim.). *Learning as Transformation*. San Fransico: Jossey-Bass, 285–328.
- Taylor, E. W. (2007). An update of transformative learning theory: A critical review of the empirical research (1999–2005). *International Journal of Lifelong Education*, 26(2), 173–191.
- Taylor, E. W. (2008). Transformative Learning Theory. *New Directions for Adult & Continuing Education: Third Update on Adult Learning Theory*, 119, 5–15.

- Taylor, E. W. (2017). Transformative learning theory. In A. Laros, T. Fuhr & E. W. Taylor (toim.) *Transformative Learning Meets Bildung*. New York: Springer, 17–29. <https://brill.com/view/book/edcoll/9789463007979/BP000003.xml>. (Luettu 28.2.2020.)
- Teddlie, C. & Tashakkori, A. (2012). Common "core" characteristics of mixed methods research : A review of critical issues and call for greater convergence. *American Behavioral Scientist*, 56(6), 774–788. doi:10.1177/0002764211433795. (Luettu 2.2.2021.)
- Telinkangas, S. (2005). *Tuskanpunaisesta sinivalkoiseen: Lähestymistapojen, näkökulmien, välineiden etsintää syrjäisen maaseudun tutkimiseen*. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1096. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Teräs, M. & Toiviainen, H. (2014). Kehittävä teema-analyysi kasvatustieteen tutkimusmenetelmänä. *Aikuiskasvatus* 2, 84–95.
- Tobin, D. R. (1997). *The Knowledge-Enabled Organisation. Moving from "Training" to "Learning" to Meet Business Goals*. New York: Amacon.
- Tontti, J. (2002). Sinne ja takaisin – hermeneuttisen filosofian seikkailut 1900-luvulla. *Niin & näin, Filosofinen aikakauslehti* 34, 53–63.
- Toom, A. (2006). *Tacit Pedagogical Knowing: At the Core of Teacher's Professionalism*. Akateeminen väitöskirja. Research Report 276. Helsingin yliopisto: käyttäytymistieteiden laitos.
- Toom, A. (2008). Hiljaista tietoa vai tietämistä? Näkökulmia hiljaisen tiedon käsitteen tarkasteluun. Teoksessa A. Toom, J. Onnismaa & A. Kajanto (toim.) *Hiljainen tieto: Tietämistä, toimimista, taitavuutta*. Helsinki: Kansanvalistusseura, Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 33–58.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tynjälä, P. (2003). Konstruktivismista realismiin? *Aikuiskasvatus*, 23(3), 222–232.
- Uusiautti, S. (2008). *"Tänään teen elämäni parhaan työn": Työmenestys vuoden työntekijöiden kertomana*. Akateeminen väitöskirja. Lapin yliopisto.
- Uusitalo, E. (2003). *Maaseutu kansan vai hallinnon käsissä?* Kunnallisuuden kehittämissäätien Polemia-sarjan julkaisu nro 49. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Uusitalo, E. (2009). *Maaseutu – väliinputoajasta vastuunkantajaksi. Maaseutupolitiikan itsenäistyminen alue- ja maatalouspolitiikan puristuksessa*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Valkama, P., Salonen, A. & Suikio, J. (2013). Käsitteelliset lähtökohdat. Teoksessa P. Valkama (toim.) *Kyliön organisoimisen hallinta. Tutkimus kyläyhteisöjen hallinnan järjestämistavoista ja -kokemuksista*. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisuja 6, 19–33.

- Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle (1993). *Suomi – eurooppalainen maaseutumaa*.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/selonteko/Documents/vns_2+1993.pdf. (Luettu 19.2.2021.)
- Valtioneuvoston maaseutupoliittinen selonteko eduskunnalle. (2009). *Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi*. Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän julkaisuja 2009(8).
- Vilkka, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Virtainlahti, S. (2006). 'Se on niin hiljaista, että eihän siitä voi puhua.' *Etnografinen tutkimus hiljaisesta tiedosta ja tietämyksestä tapausyhteyksessä*. Licensiaatintyö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. <https://luc.finna.fi/ulapland/Record/luc.991304393806246>. (Luettu 20.11.2020.)
- Virtainlahti, S. (2009). *Hiljaisen tietämyksen johtaminen*. Helsinki: Talentum.
- Virtanen, I. (2014). *How Tacit Is Tacit Knowledge? Polanyi's Theory of Knowledge and Its Application in Knowledge Management Theories*. Akateeminen väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis 1947. School of information Sciences. Tampere: Tampere University Press.
- Wilson, T. D. (2002). The nonsense of "knowledge management". *Information Research*, 8(1), 144.
- Zachariadis, M., Scott, S. & Barrett, M. (2013). Methodological implications of critical realism for mixed-methods research. *MIS Quarterly*, 37(3), 855–879.
- Åsvoll, H. (2014). Abduction, deduction and induction: Can these concepts be used for an understanding of methodological processes in interpretative case studies? *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 27(3), 289–307.

LIITTEET

LIITE 1 Alkukysely

Vastaaja ja osoite: _____
Nimen anto vapaaehtoinen

OSAAVA JA OPPIVA KYLÄ _____
Kylän nimi

TAUSTATIEDOT

Vastaaja nainen mies ikä _____ vuotta

Koulutus ei ammatillista koulutusta ammatillinen koulutus opistotasoinen koulutus yliopisto tai korkeakoulu

Kielitaito

Pystyn hoitamaan asioitani jollakin seuraavista kielistä:

suomi ruotsi englanti saksa ranska venäjä muu kieli

Olen syntynyt _____
paikkakunta

Olen muuttanut kylälle vuonna _____

Asun kylällä vakituisesti tilapäisesti olen lomalla

KYLÄTOIMINTAA KOSKEVAT TIEDOT

1. Kuvaile elämää kehityskelpoisessa kylässä.

2. Kuvaile elämää taantuvassa kylässä.

3. Luettele aktiivisia toimijoita kylälläsi.

X = itsellesi tärkein.

4. Mikä on oman kyläsi toiminnassa parasta?

5. Mikä on suurin heikkous?

6. Keneltä olet saanut tietoja kyläsi toimintaa koskevista asioista? Esim. hankkeiden toteutumisesta?

7. Mistä asioista haluaisit tietää lisää?

8. Onko kylällä kehittämissuunnitelmaa?

on

tulossa

ei

Mainitse asioita, jotka ovat toteutuneet?

OMAT TIETOSI JA TAITOSI

9. Mitä mielestäsi tärkeitä tietoja ja taitoja olet oppinut kotikylälläsi esimerkiksi isovanhemmiltasi, vanhemmiltasi, sukulaisilta, tuttavapiiriltäsi?

10. Minkälaisen taitojen TOIVOISIT siirtyvän seuraavalle sukupolvelle?

11. Mitä tietojasi ja taitojasi haluaisit vahvistaa?

12. Mitä uutta haluaisit osata?

13. Mitä osaamista Sinun mielestäsi kylältä puuttuu?

14. Miten omasta mielestäsi olet osallistunut kylän kehittämiseen?

15. Mitä yleensä teet, jos jokin Sinulle tärkeä asia on mielestäsi hoitamatta?

Kiitokset vastauksestasi! Jos annoit nimesi, lähetämme Sinulle palautteen henkilökohtaisesti!

Sirkka Liisa Peteri

LIITE 2 Loppukysely

Kylä _____ (koodi)

Hyvä vastaanottaja! Kädessäsi on kysely, johon vastaamalla voit kehittää omaa oppivaa kylääsi. Rengasta sopivalta tuntuva vaihtoehto.

LOPPUKYSELYLOMAKE (L)

Lomake nro _____

Tiedot vastaajasta

Sukupuoli 1 nainen 2 mies

Syntymävuosi _____

Ammattikoulutus _____

Työtehtävä tällä hetkellä _____

Toimipaikka tällä hetkellä _____

1. Onko projekti järjestänyt oppimistilanteita (koulutusta, tiedotustilaisuuksia, tupailtoja)?

vähän 1 2 3 4 5 paljon

2. Onko projektin avulla voitu parantaa kylän

huonosti 1 2 3 4 5 hyvin

yrittöystoimintaa 1 2 3 4 5

yhteistyötä 1 2 3 4 5

harrastustoimintaa 1 2 3 4 5

muuta toimintaa 1 2 3 4 5

3. Kylän toimintatavat ovat muuttuneet 1 kyllä 2 ei 3 en osaa sanoa

4. Minä olen oppinut uusia asioita 1 kyllä 2 ei 3 en osaa sanoa

Voit perustella vastaustasi

5. Arvioi, miten tärkeitä osallistujatahot ovat kylän oppimiselle

ei tärkeitä 1 2 3 4 5 tärkeitä

6. Arvioi muiden kylällä vaikuttavien projektien merkitystä kylänne kehittämiseen

ei merkitystä 1 2 3 4 5 erittäin merkitsevä

Luettele kylillä toimivia muita yhteistyötahoja ja projekteja.

7. Ovatko projektin kylät olleet yhteistyössä keskenään?

1 Kyllä, miten ja missä asioissa?

2 Ei, miksi ei?

8. Mainitse kolme (3) kylälle tärkeää asiaa, jotka ovat edistäneet kylänne yhteistyötaitoja.

- a. _____
- b. _____
- c. _____

9. Mainitse kolme (3) erilaisiin ammatteihin liittyvää taitoa, jotka projektin aikana olette oppineet toisiltanne.

- a. _____
- b. _____
- c. _____

10. Onko kylänne ollut yhteistyössä muiden kylien kanssa Suomessa?

1 Kyllä, Mainitse kylät _____

2 Ei

3 En osaa sanoa

11. Miten tärkeänä pidät kyläsi osallistumista muiden kuin Oppivat kylät -projektin toimintaan?

ei tärkeää 1 2 3 4 5 tärkeää

Luettele muita projekteja

12. Miten tärkeänä pidät kyläsi yhteistyötä muiden kylien kanssa?

ei tärkeää 1 2 3 4 5 tärkeää

Arvioi, minkälainen vaikutus projektilla on ollut seuraaviin asioihin:

	ei vaikutusta			erittäin suuri vaikutus	
13 kylän toimintatavat	1	2	3	4	5
14 uusien asioiden oppiminen	1	2	3	4	5
15 yhteistyö	1	2	3	4	5
16 uusien asioiden esiintuominen	1	2	3	4	5
17 ideoiden työstäminen käytäntöön	1	2	3	4	5
18 omaehtoinen ympäristöhoito	1	2	3	4	5
19 ympäristöstä huolehtiminen	1	2	3	4	5
20 lähimmäisestä huolehtiminen	1	2	3	4	5
21 ammattitaidon kehittäminen	1	2	3	4	5
22 projektityöskentelyn oppiminen	1	2	3	4	5

Mainitse projektin viisi (5) kylälle merkittävintä myönteistä vaikutusta?

- a. _____
- b. _____
- c. _____
- d. _____
- e. _____

Mitä uusia kehittämissideoita projektin aikana on syntynyt?

23. Arvioi, miten pysyviä projektin vaikutukset ovat

Ei pysyviä 1 2 3 4 5 pysyviä

24. Mitkä projektin aikana kylällä ideoidut ja aloitetut asiat ovat nyt tai todennäköisesti tulevat olemaan kylän normaalia jokapäiväistä toimintaa?

Onko projektin toiminta ja projektin kautta saatu tieto parantanut kylän toimintamahdollisuuksia?

25 Tiedollisesti (saatu uutta tietoa)	1 kyllä	2 ei	3 en osaa sanoa
26 Uusien kädentaitojen oppimisena	1 kyllä	2 ei	3 en osaa sanoa
27 Ihmissuhteiden paranemisena	1 kyllä	2 ei	3 en osaa sanoa
28 Innostuneisuuden lisääntymisenä	1 kyllä	2 ei	3 en osaa sanoa

Mitä lisäetua kansainvälisyydestä on ollut kylälle?

Mitä muuta haluat sanoa?

KIITOS VASTAUKSESTASI.

Sirkka Liisa Peteri

LIITE 3

Perustietoa Oppivat kylät -hankkeesta

Region of Lapland, vastuullisena partnerina Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskus, oli syksystä 1999 vuoden 2002 loppuun mukana Learning Sustainability -hankkeessa (Towards a sustainable development structure for cooperative actions among marginal areas in Europe. An inter-regional cooperation project for support by the Recite II Programme of European Commission "Regional Policy"). Kansainvälisinä partnereina olivat Autonomous Province of Trento Italiasta ja Region of Alentejo Portugalista. Lapin yliopiston yhteistyökumppaneina toimivat Arktinen keskus, Lapin liitto, Lapin ympäristö- ja TE-keskus, Lapin maaseutukeskus (Pro Agria) ja Lapin metsäkeskus.

Hankkeen tavoitteena oli parantaa EU-alueiden ja EU-partnereiden kykyä kohdata syrjäisten alueiden kestävän kehityksen haasteita, kuten nuorten poismuutto maaseudulta, kulttuurin, kulttuuriperinnön ja luonnonvarojen suunnittelematon käyttö ja paikallisten PK-yritysten riittämätön kilpailukyky markkinoilla.

Lappilaisen Oppivat kylät -hankkeen toimenpidealueita olivat matkailun kestävä kehitys, laatujärjestelmät, osallistuminen maan moninaiskäytön kehittämiseen, osuustoiminta sekä kaupunkien ja maaseudun väliset suhteet. Lapissa oli tarve kehittää porolaidunten ja luonnon moninaiskäyttöä kaikki intressipiirit huomioiden. Matkailussa etsittiin paikkakohtaisia vaihtoehtoja massaturismille. Korostettiin peräpohjalaista kulttuuria. Etsittiin omia juuria ja kehitettiin paikallisia resursseja, tavoitteena kylämatkailun vahvistaminen.

Kaupunkien ja maaseudun välille pyrittiin luomaan uusia yhteistoiminnan muotoja. Päämääränä oli auttaa kyliä säilymään elinvoimaisina verkostoitumisen avulla. Osa maaseudun toimeentulosta muodostuu matkailupalveluiden ja muiden kilpailun alaisten tuotteiden ja palveluiden myynnistä. Hankkeen laatuosuudella kehitettiin laadunarviointimenetelmiä (TQM) soveltamalla maatilojen menetelmiä pieniin maaseutuyrityksiin ja vaihtamalla tietoja Ita-

lian ja Portugalin pienen yritysten kanssa. Trentinossa Italiassa oli kehitetty pienyritysten osuustoimintaa. Siitä oppimalla perustettiin Lappiin kyläkoh-
taisia osuuskuntia. Multipolar-keskusten tarkoituksena oli kerätä ja tallentaa
tietoja ja kokemuksia tulosten jatkuvaan hyödyntämiseen.

Ensimmäinen lappilainen ohjausryhmän kokous oli 18.8.1999. Hankkee-
seen valittiin hakemuksesta kuusi kylää eri puolilta Lappia. Toiminta alkoi
kyläkierröksillä, joissa kyläiset ilmaisivat toiveitaan. Kaikki kylät tarkasteltiin
erikseen ja toteutettiin tai täydennettiin saatavissa olevia tietoja. Jokaisessa ky-
lässä oli tämän jälkeen kaksi tavoite- ja strategiaistuntoa. Istuntojen välissä
kyläläiset pohtivat strategisia valintojaan ja selvittivät, ketkä olisivat toimijoita.
Kylätilaisuuksia aikavälillä 1.4.–9.10.2000 oli yhteensä 42 ja niihin osallistui
noin 250 kyläläistä. Erilaisia kansainvälisiä tapaamisia oli 85.

Kaikista kylistä analysoitiin toiminnan mahdollisuudet ja heikkoudet. Ar-
vioitiin myös ulkopuolisten verkostojen käyttökelpoisuutta. Jokaisesta kyläs-
tä valittiin yksi tai kaksi kehitettävää strategista valintaa. Aktiiviset kyläläiset
osallistuivat prosessiin.

Kylille lähetettiin infokirjeitä, ja materiaalit kerättiin kyläkansioihin. Jokai-
selle kylälle laadittiin kyläselvityksiä tai sisällöltään erilaisia toimintasuunni-
telmia. Suunnitelmissa oli toimenpiteiden ja uusien hankkeiden suunnittelua
ja aikataulutusta. Tuotekehityksestä, markkinoinnista, verkostoitumisesta, ra-
hoituksen hakemisesta ja uusien koulutuksien suunnittelusta saatiin ohjeita ja
lisää tietoja. Tärkeiksi muodostuivat kylien hankekartoitukset ja yrityskartoi-
tukset. Tehtiin myös luonto- ja ympäristöselvityksiä. Kielitaitoja vahvistettiin.
Järjestettiin osuuskuntakoulutusta ja perinne- ja kulttuurituotteiden tuotteis-
tamista.

Oppivat kylät -hanke laati markkinointimateriaalia ja oppaita sekä tuotti
audiovisuaalista materiaalia. Aloitettiin www-sivujen laadinta ja saatiin siihen
opetusta. Vierailuja järjestettiin toisiin pilottikyliin ja toiseen maakuntaan.
Kyläläiset pääsivät tutustumaan kansainvälisiin partnereiden kohteisiin. Kyliä
tehtiin tunnetuksi tiedotusvälineiden avulla. Yksi kylistä valittiin matkailuo-
sion pilottikyläksi, ja se sai kansainvälisen tunnustuksen.

Yliopistot ja tutkimuslaitokset sekä hallinnon edustajat tarjosivat tietojään ja osaamistaan kaikille hankkeen osapuolille. Kunnat ja kaupungit tulivat tietoisiksi verkostoitumisen mahdollisuuksista.